

Adnan Oktar

Harun YƏHYA

NECƏ BİR YƏMƏN

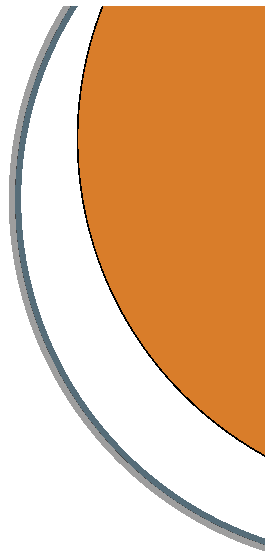

HARUN YƏHYA (ADNAN OKTAR)

NECƏ BİR YƏMƏN?

*Yəməndəki siyasi böhran, humanitar fəlakət və beynəlxalq
oyunlar — və bütün bunların həlli: sülh, sevgi və İslam birliyi.*

— 13 fəsil —

Mündəricat

1	Oxucuya	4
2	Yazıçı və əsərləri haqqında	6
3	Giriş: Yəmən deyiləndə	9
4	Necə bir Yəmən?	19
5	Yəmən inkişafı və sərvətləri	44
6	Hüquqlar, korrupsiya və miqrasiya	67
7	Siyasi həyat və hərbi xərclər	90
8	Etirazlar və sabitlik	111
9	Hərbi əməliyyatlar və uşaqlar	145
10	Məzhəb qarşılıqlı düşmənçiliyi və global oyunlar	179
11	Humanitar böhran və atəşkəs	217
12	Nəticə	249
13	Əlavə bölmə: Təkamül yalanı	259

FƏSİL

Oxucuya

Bu kitabda və digər əsərlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhinə olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısı ilə Allahın varlığını inkar edən darvinizm, 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu ortaya çıxarmaq əhəmiyyətli imani vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Buna görə də, hər kitabımızda bu mövzuya qısaca da olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd ediləcək başqa bir məqam isə, bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar “bir nəfəsə oxunan kitablar” ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə, bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə

əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salan tərəfi son dərəcə güclüdür. Buna görə də, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan və oxuyacağına ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görər, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin qaynağın mövcud olduğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə, digər yerlərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, dini mentalitetə qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsınız.

FƏSİL

Yazıçı və əsərləri haqqında

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar, 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 73 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (s) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Quranın Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (s) Xatəmül-Ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün əsərlərində Quranı və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu şəkildə inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün əsərlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniyaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uygur, indoneziya, malay, benqal, serb, bolqar, çin, danimarka və isveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər, xarici ölkələrdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitablari oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanı dərk edər. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın fikir və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq duyğusal inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan qaldırılmışdır. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı maddi qazanc güdülür.

Bu həqiqətlər göz önünə alındıqda insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıtməyin yerinə insanların zəhinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aradan qaldırmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarmaqarışıqlığın, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və xaos mühitini diqqətə aldıqda bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüsur, sülh, düzgünlük, ədalət, gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaqdır.

FƏSİL

Giriş: Yəmən deyiləndə

Bir neçə il əvvələ qədər hansısa Türkə Yəmən deyəndə ağına orada şəhid olan Türk əsgərləri üçün deyilən xalq türküsü gəlirdi. Əlbəttə, bir də Avropada Türk qəhvəsi kimi məşhurlaşan, halbuki, Yəməndən İstanbula gələn, ünü oradan da Vyanaya qədər çatan qəhvə gəlirdi. Yəməni daha çox tanıyanlar isə torpaq, kərpic və bazalt daşından tikilən Yəmən evlərini və Yəmən kişilərinin bellərində daşıdıqları xəncərləri xatırlayırdılar.

Yəmən inzibati cəhətdən 21 vilayətə bölünür. 2013-cü ildə Hadramut vilayətinə qoşulan Sokotra adası, yeni qurulmuş Sokotra qubernatorluğu olaraq (xəritənin sağ alt küncündə) 22-ci Yəmən vilayətinə çevrildi. Qubernatorluqlar 333 bölgəyə, 2.210 bələdiyyəyə və 38.234 kəndə bölünür. (2001) 8. Amanat Al Asimah (Sana)

Bu gün isə Yəmən deyiləndə insanların ağına yalnız vətəndaş müharibəsi, intihar hücumları, bombalanan şəhərlər, aclıq və yoxsulluq gəlir.

Kitabda yer alan yazıları sıra ilə oxuduğunuzda; Yəməndə ictimai və iqtisadi problemlərin böyüdüünə, tərəflərin çözüm, ya da uzlaşmaq üçün heç bir şey göstərmədiklərinin şahid olacaqsınız. Bu yazılar, addım-addım fəlakətə gedirmiş kimi görünən bir ölkənin fotosəkilləri xüsusiyyətini daşıyır.

Hər yazı bizə Yəmən acı ilə dolu simasını izah edir. Bu sətirləri oxuyarkən bəzən aşirətçiliyin, bəzən qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin, bəzən də “qat” adlı narkotik bitkinin ölkəni necə korladığına şahid olacaq və bu təxribatları ortadan qaldıracaq səmimi tövsiyələrdən xəbərdar olacaqsınız.

Yazılarda izah edilənlər tam siyasi, ya da ictimai analiz xüsusiyyəti daşımır. Kitab boyunca Yəməndə baş verən bütün hadisələr Quran əxlaqı əsas alınaraq analiz edilir və bu istiqamətdə təsirli və qəti çıxış yolları təqdim edilir. Üstəlik, bu qiymətləndirmələrdə hər hansı bir aşirəti, siyasi qrupu, ya da məzhəbi üstün tutan üslub da yer almır. Yazılarda həmişə fərqli məzhəb və ideologiya mənsublarının bir yerdə yaşamasına vəsile olacaq, konstruktiv və birləşdirici tövsiyələr ələ alınır. Elmə, incəsənətə və qadına dəyər verən müasir İslam anlayışı ələ alınaraq belə yanaşmanın Yəmən problemlərini necə həll edəcəyinə yer verilir.

Sizə nə olub ki, Allah yolunda və: “Ey Rəbbimiz! Bizi əhalisi zalım olan bu şəhərdən çıxart, bizə Öz tərəfindən bir himayəçi təyin et... (Nisa surəsi, 75)

Uca Rəbbimizdən ən böyük istəklərimizdən biri dünyaya sülhün hakim olması, yəmənلیلərin və dünyanın dörd tərəfində yaşayan bütün müsəlmanların hüsur içində, firavan həyat sürməsidir. Artıq “Yəmən” deyiləndə ağılımıza əzab, qarşıdurmalar, ayrılıqlar deyil, xoşbəxt, hüsur, mənəvi birləşmiş, bütün müsəlmanlarla qaynaşaraq sülh içərisində yaşayan bir ölkə gəlsin istəyirik.

Coğrafi olaraq uzaq olsa da, mənəvi yaxın olan iki ölkə: Yəmən və Türkiyə

(“National Yemen”, 23 fevral 2014-cü il)

Yəmən heç vaxt Türkiyəyə uzaq olmamışdır. Yəmən Osmanlı imperatorluğu devriləndə belə, İstanbula olan bağlılığını dilə gətirəcək qədər yaxın idi. Uzun və ortaq tarixləri olmalarına baxmayaraq, bu gün Yəmən və Türkiyə iki ayrı ölkədirlər. Siyasi təcrübələri və dövlət strukturları çox fərqlidir. Buna bağlı olaraq qarşılaşdıqları problemlər və bunların həll edilməsi üçün tapdıqları çıxış yolları da bir-birlərindən çox fərqlidir. Fərqli olmayan isə, iki ölkə xalqının bir-birilərinə olan hissləridir: Sevgi və məhəbbət. Əlbəttə ki, bu hislər iki ölkə xalqının müsəlman olmasından qaynaqlanır.

...bizə Öz tərəfindən bir yardımçı təyin et!” - deyən zəif kişilər, qadınlar və uşaqlar uğrunda vuruşmursunuz? (Nisa surəsi, 75)

İslam coğrafiyasında Yəmən xüsusi yeri vardır. Çünki Yəmən kiçik laboratoriya kimidir. İslam ölkələrinin qarşılaşdıqları problemlərin

demək olar ki, hamısı bu ölkədə mövcuddur. Buna görə də Yəməndə baş verənlər Türkiyəni də yaxından maraqlandırır.

Yəmən müstəmləkə altında olmuş bir ölkədir. Keçmişdən gələn kommunizm təcrübəsi vardır və kommunist ünsürlər hələ də bu ölkədə fəaliyyət göstərirlər. Ərəb sosialistləri, milliyyətçilər, irqçilər və mövhumatçı İslam anlayışını mənimsəyən qruplar ölkə siyasətinə hakim olmuş kimi görünürlər. Əlbəttə ki, strateji mövqeyinə görə Yəmənə maraq göstərən xarici güclər də vardır.

Qəbilələr arası mübarizələr və məzhəbçilik ölkənin bütövlüyünü təhdid altına qoyur. Ölkə torpaqlarında təbii qaz və neftin mövcud olmasına baxmayaraq, xalq bu zənginliklərdən kifayət qədər istifadə edə bilmir. Bir tərəfdən xalq daha çox azadlıq və demokratiya gözləyərkən, digər tərəfdən də daha yaxşı idarə olunan bir ölkə istəyir.

Yəmən illərlə bağlı qaldığı sandıqdan çıxarılmış kristal vazaya bənzəyir. Çox yaxşı işlənmiş, bəzəkli, amma çox zərif kristal vaza. Vaza artıq ortalıqda olduğu üçün zərbəyə məruz qalıb zərər görmə ehtimalı çox yüksəkdir. Yaxşı bəs, bu qiymətli vaza gözəlliyi pozulmadan ona zərər verəcək zərbələrdən necə qorunacaq?

2007-ci ilin əvvəlində Yəməndə qurulan Cənub hərəkəti ayrılıq tələb edir. “Cənubdakı milli qaynaqlar iqtidara gələn hökumətlər tərəfindən istismar edildiyinə görə” Cənub hərəkəti şimaldan ayrılmaq istəyir. İspaniyanın Kataloniya və İtalyanın Pandiya bölgələri də bənzər səbəblər ilə bağlı olduqları ölkələrdən ayrılmaq istəyirlər. İtaliya və İspaniya, AB və inkişaf etmiş demokratiyaları sayəsində bu iqtisadi səbəbli ayrılıq tələblərini idarə altında tutur. Yəməndə isə bu iki mexanizmdən daha təsirli bir ünsür mövcuddur: İslam. Liderlər fərqli məzhəb, siyasi düşüncə, ya da tayfalara mənsub olsalar da, Allahın müsəlmanlardan istədiyi gözəl əxlaqa bağlı qalsalar, bu tərz tələblər ortadan qalxacaq.

Türkiyə qəzeti, 22.05.2012

“

Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir. Allahın sizə verdiyi bu öyüd-nəsihət necə də gözəldir! Şübhəsiz ki, Allah Eşidəndir, Görəndir.

(Nisa surəsi, 58)

Yəmənə təhdid edən bir başqa problem isə məzhəbçilikdən qaynaqlanan qarşıdurmalarlardır. Xüsusilə, şiə Husi qəbiləsi, zeydilər və sünnilər arasında baş verən qarşıdurmalar ciddi problemlər törədir. Yəmən rəhbərliyi qarşıdurmaları aldığı təhlükəsizlik tədbirləri ilə, bəzən də silahlı gücdən istifadə edərək həll etməyə çalışır. Lakin tərəflərə Quranda möminlərin aralarında düşmənçilik olan insanlara da “ən gözəl tərzdə cavab vermələrinin” əmr edildiyi xatırladılsa, çox böyük təsiri olacaq. Allahın Fussilət surəsinin 34-cü ayəsində açıqladığı bu açıq əmrə baxmayaraq, bəzən müsəlmanların bir-birlərinə qarşı qəzəb və nifrətlə hücum etmələri çox böyük yanlışdır. Müsəlmanlar məzhəb ayrılıqlarını dərhal buraxaraq bu səhvdən dönməli və Allahın fərz etdiyi şəkildə birləşməlidirlər. Allah Quranda bütün müsəlmanlara “tək toplum olaraq” birlik içərisində hərəkət etmələrini bildirmişdir:

Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın! Allahın sizə olan nemətini xatırlayın ki, siz bir-birinizə düşmən idiniz, O, sizin qəlblərinizi birləşdirdi və Onun neməti sayəsində bir-birinizlə qardaş oldunuz. Siz odlu bir uçurumun lap kənarında idiniz. O, sizi ondan xilas etdi. Allah Ə ayələrini sizə beləcə bəyan edir ki, bəlkə doğru yola gələsiniz.

(Ali-İmran surəsi, 103)

Yeni Akit qəzeti, 22.05.2012 Cümhuriyyət qəzeti, 22.05.2012

Yəməndə həll edilməli olan bir başqa vacib problemi də qəbiləçilik, ya da aşirətçilikdir. Yəmən əhalisi bir çox Ərəb ölkəsindən daha çox qəbiləyə sahibdir və qəbilələr arasında ciddi qarşıdurmalar yaşanır. Hətta öz aralarında avtonom dövlətlər kimi hərəkət etdiklərini söyləmək belə mümkündür. Belə ki, bir qəbilənin sahib olduğu müəssisədə başqa qəbiləyə mənsub olan şəxsin işləməsinə icazə verilmir. Əlbəttə ki, bu vəziyyət ölkənin həm iqtisadi, həm də siyasi quruluşuna mənfi təsir edir. Halbuki, bütün qəbilə fərdlərini yaradan Uca Allah, üstünlüyün “bir qəbiləyə mənsub olmaqla deyil”, “Ondan çox qorxmaqla olacağını” belə xəbər verir:

“

‘Ey insanlar! Biz sizi kişi və qadından yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyə, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Şübhəsiz ki, Allah yanında ən hörmətli olanınız Ondan ən çox qorxanınızdır. Həqiqətən, Allah Biləndir, Xəbər dardır.

(Hucurat surəsi, 13)

Bir çox ölkədə fəaliyyət göstərən radikal ünsürlər Yəmən üçün də ciddi təhdiddir. Radikal ünsürlər hərəkatları ilə həm daxili hüzuru təhdid edir, həm də ABŞ-ın pilotsuz uçuş aparatları (PUA) ilə etdiyi hücumlara şərait yaradırlar.

İslam dinində heç bir şəkildə terrora yer yoxdur. Əksinə, İslama görə “terror” böyük günahdır və müsəlmanlar bu hərəkatlərə maneə olmaq, yer üzünə sülh, hüzur və ədalət gətirməklə məsuldurlar.

Mövhumatçılığın müdafiə etdiyi batil din, azğın vəhşilik dinidir. Belə mühitdə heç kim düşüncələrini sərbəst şəkildə açıqlaya bilməz. Mövhumatçılar hər kəsin öz fikirlərini mənimsəməsini istəyir, əks

düşüncədəki insanları isə cəzalandırırlar. Halbuki Allah Quranda bizə “dində məcburiyyət olmadığını” açıq şəkildə bildirmişdir (Bəqərə surəsi, 256). Buna görə də dövlətin Yəmən xalqına, İslam dininin düşüncə, ibadət və fikir azadlığını müdafiə edən, hər kəsin haqqını qoruyan, ən əhəmiyyətli isə hər kəs üçün həqiqi azadlığı təmin edən bir din olduğunu izah etməsi çox əhəmiyyətlidir.

Son vaxtlara qədər Yəmən qərşılafdığı çətinliklərə bənzər hadisələr Türkiyədə də yaşanırdı. Ancaq son 10 ildir Türkiyədə nəzərə çarpan iqtisadi və sürətli inkişaf yaşanır. Hökumət ölkə əhalisində əhəmiyyətli payı olan Kürd vətəndaşlarımızın xeyrinə müxtəlif haqq və azadlıqlar gətirən tənziqləmələr edir. Bu tənziqləmələr sünnilərə nisbətən azlıq təşkil edə Şiə qardaşlarımız üçün də edilir. Türk hökumətinin demokratiya və azadlıqlar mövzusundakı təkidi ölkəyə sülh və hüzur gətirməklə yanaşı, Avropaya yaxınlaşmağı da təmin edir.

Bu siyasətin reallaşmasında rol oynayan əsas faktor Türkiyədə fərqli dinlərin və məzhəblərin müvəffəqiyyətlə bir yerdə yaşamasına vəsilə olan, müasir, yəni həqiqi İslam anlayışının olmasıdır. Türkiyə bu uğurları ilə mövhumatçılığın hakim olduğı yanlış İslam anlayışına qarşı alternativ model olaraq ortaya çıxır. Uğurla həyata keçirilən bu model bənzər problemlər yaşayan Yəmənə yol göstərəcək. Siyasi sabitliyini təmin etmiş, mümkün qədər dindar, amma müasir, incəsənətə və elmə əhəmiyyət verən firavan Yəmən hər Türk üçün də qürur və sevinc qaynağı olacaqdır.

FƏSİL

Necə bir Yəmən?

(“National Yemen”, 8 mart 2014-cü il)

Hal-hazırda Yəmən müxtəlif siyasi problemlər yaşayır. Üstəlik, gedərək artan daxili qarşıdurma və ayrılma təhdidi altındadır. Bir başqa problem isə xalqın çox yoxsul olmasıdır. Bəli, Yəmənin qarşısında dərhal həll etməli olduğu çox əhəmiyyətli problemlər var...

Yəməndə azadlıq tələb edən bir çox şəxs vardır. Bəzisi məzhəbi, bəzisi aşirəti, bəzisi də siyasi fikri üçün azadlıq istəyir. Ancaq Yəməndəki qruplardan heç biri digərlərinin azadlığını müdafiə etmir. Bununla yanaşı, bəzi qrupların (xüsusilə də Müsəlman qrupların) ölkədə azadlığına maneə törədəcəyi, düşüncələri idarə altına almağa çalışacağı, incəsənəti və elmi məhdudlaşdıracağına dair narahatlıq vardır.

Halbuki, İslam insanlara düşüncə, ibadət və ifadə imkanı təmin edən, insanların bütün haqlarını qoruyan və ən əhəmiyyətlisi cəmiyyətin hər fərdinə həqiqi azadlıq təqdim edən bir dindir.

Bəli, sənin Rəbbin Qüdrətlidir, Rəhmlidir. (Şuəra surəsi, 9)

Dinin azadlıq və demokratiya gətirdiyi bir Yəmən

Yəməndəki müsəlmanlar hansı məzhəb, ya da camaata mənsub olurlarsa olsunlar, yaşadıkları cəmiyyət daxilində hər cür düşüncənin və inancın rahatlıqla ifadə edilməsini istəməlidirlər. Çünki Müsəlman qarşısındakının həyatına, düşüncələrinə, həyat tərzinə hörmət edər. Fərqli düşüncələrin, hətta ateist ideologiyaların da izah edilməsinə qarşı çıxmaz, bu fikirlərə qarşı lazım olan cavabı elmi olaraq verə bilsin. Düşüncələrin, ideologiyaların təzyiq altına alınıb qadağan edilməsi Müsəlman üçün asanlıq deyil, əksinə təbliğ etməsini, elmi mübarizəsini çətinləşdirəcək bir vəziyyətdir.

Məzhəb fərqlərinin gərginliyə səbəb olmadığı bir Yəmən

Yəməndə baş verən hadisələr içində ən çətin olanı bir Müsəlmanın silahını digər Müsəlmana qarşı yönəltməsidir. Halbuki, bütün müsəlmanlar bir-birilərinə Allahın əmanətidirlər. Müsəlmanların birləşmələri Allahın açıq əmri olduğu halda, Orta Şərqdə olduğu kimi, Yəməndə də müsəlmanlar ayrılıb və bir-biriləri ilə döyüşürlər.

Allahın Quranın Ali-İmran surəsinin 103-cü ayəsində ifadə etdiyi “Müsəlmanların parçalanmamaları” barəsindəki açıq əmrinə baxmayaraq, müsəlmanların bir-birilərinə qarşı qəzəb və nifrətlə hücum etmələri çox böyük yanlışdır. Müsəlmanlar dərhal məzhəb ayrılıqlarından əl çəkib bu xətdən dönməli və Allahın fərz etdiyi şəkildə birləşməlidir. Allahın Quranda bütün müsəlmanlara tək toplum olaraq xitab etməsi yenə də müsəlmanların birləşməli olduğunu göstərən bir başqa dəlildir.

Yəməndə siyasi istintaq nəticəsində edam edilən militanlar... Quran əxlaqının yaşanmadığı bir mühitdə ədalətin təmin edilməsi mümkün deyil. Vəhşi, insanlıqdan kənar üsullarla, həsrətini duyduğumuz sevgi, hörmət, mərhəmət mühiti meydana gəlməz.

Yəmən öz işlərində peşəkar olan şəxslər tərəfindən idarə olunmalıdır

Yəməndə insanlar ölkənin yaxşı idarə olunmasını və şərtlər nə qədər çətin olursa olsun, rəhbərlərin hüquq və demokratiyadan başqa yollara əl atmamalarını, insan haqlarını müdafiə etmələrini istəyirlər. Xalqın ölkəni idarə edənlərdən gözlədikləri isə özlərini Yəmən mütəlak hakimi hesab edib zorba üsullardan əl çəkinmələridir.

Bu cür ədalətli rəhbər olmaq üçün Allaha səmimi iman etmək, Allahdan qorxub çəkinmək lazımdır. Belə şəxslər ictimai, siyasi və iqtisadi tənzimləmələri öz iqtidarlarını gücləndirəcək şəxslərin mənəfətlərinə uyğun şəkildə dəyişdirməyəcəyi üçün heç kimin təsiri altına düşməz, həmişə demokratik, ədalətli olarlar. Peyğəmbərimiz Hz. Məhəmmədin (s.ə.v) həm müsəlmanlar arasında verdiyi hökmlər, həm digər din, dil, irq və qövmlərdən olan şəxslərə qarşı ədalətli və şəfqətli davranışı, həm də Allahın ayəsində bildirdiyi kimi zəngin-kasıb arasında fərq qoymadan hər kəsə bərabər davranması demokratiya anlayışına ideal nümunədir.

Sosial ədaləti təmin etmiş firavan Yəmən

Allah Quranda sərvətin müəyyən şəxslərin əlində toplanmasındansa, yoxsullar və ehtiyac içində olanlar arasında paylanmasını bildirmişdir. Yəməndə də hüzur və rifahın şərti xalqın məhkum olduğu yoxsulluğun aradan qaldırılması və gəlir fərqlərinin ortadan qalxmasıdır. Sosial demokratiya olaraq xarakterizə edilə biləcək bu xüsusiyyət Yəməndə İslam əxlaqının yaşanması ilə asanlıqla həyata keçirilə bilər.

O kəslərə ki, namaz qılır, zəkat verir və axirətə qətiyyətlə inanırlar. (Nəml surəsi, 3)

Yəmən üçün çıxış yolu

B eləliklə, Yəməndəki ədalətsizliyin, qarışıqlığın, terrorun, qırğınların, aclığın, səfalətin və zülmün tək həlli vardır: Quran əxlaqı.

Ölkədəki problemlərə baxdıqda, bütün hadisələrə sevgisizlik, nifrət, kin, düşmənlik, mənfəətçilik, egoistlik, laqeydlik, mərhəmətsizlik kimi duyğuların və əxlaqi degenerasiyanın səbəb olduğu görülməkdir. Bu hadisələri həll etmənin və tamamilə ortadan qaldırmanın yolları isə sevgi, şəfqət, mərhəmət, qarşılıq gözləmədən xidmət etmə, şövqlü və həssas olma, fədakarlıq, dostluq, tolerantlıq, ehtiyat tədbiri və ağıldır. Bu xüsusiyyətlər isə Quran əxlaqını əksiksiz olaraq yaşayan insanlara aiddir.

Yəmən üçün ən əhəmiyyətli mövzu Quran əxlaqının dinsizliyə qalib gəlməsi üçün müsəlmanların fikrən mübarizə etmələridir. Edilə biləcək ən təsirli fəaliyyətlərdən biri, şübhəsiz ki, insanlardakı iman zəifliyini və ateizm təlqinini ortadan qaldıracaq şəkildə elmi yaradılış dəlillərinin izah edilməsidir. Bütün insanlara İslamı təbliğ etmək hər müsəlman üçün çox əhəmiyyətli və təcili olan ibadətdir.

Yəməndə kasıblıq problemi və inkişaf

“National Yemen”, 11 may 2014-cü il)

Bütün dövlətlər sağlamlıqdan təhsilə, terrorla mübarizədən ictimai nəqliyyata qədər bütün sosial ehtiyacları qarşılaya bilmək üçün böyük maddi gücə ehtiyac duyarlar. Ən zənginindən tutmuş ən kasıbına qədər bütün ölkələrin global böhran yaşadığı, işsizliyin artdığı bu dövrdə Yəmən də bənzər problemlər yaşayır.

Yəməndəki iqtisadi problemlərdən biri qiymətlərdəki yüksək artım nisbətidir. Kiçik inflyasiya olaraq adlandırılan mövsümi təsirlərdən uzaq

bəzi təməl istehlakçı məhsullardakı qiymət artımı, bu ildən ilə 166%-ə çatdı. 2011-ci ilin oktyabr ayında 25%-ə çatan qiymət artımlarının indi 12%-ə düşməsi isə müsbət hadisədir. Buna baxmayaraq, yəmənlilərin gəlirlərinin qiymətlər qədər artmamağı ölkədə kasıblığın yayılmasına gətirib çıxarır. Çətin vəziyyətdə yaşayan yəmənlilərin aylıq gəlirləri heç bir ehtiyaclarını qarşılaya bilmir və bununla yanaşı ölkənin dörd tərəfində çox böyük işsizlik problemi yaşanır.

Yəmən Ərəb Respublikası (Şimali Yəmən) Yəmən Demokratik Xalq Respublikası (Cənubi Yəmən) Şimali və Cənubi Yəmən 22 may 1990-cı ildə birləşdi. İki il yarım keçid dövründə ölkə iki tərəf birləşməsi idarə edildi. 1993-cü il seçkilərindən sonra iki ölkə tamamilə birləşmişdi. Bu qrup özlərinə İnanclı Gənclər adını verən bir neçə gəncin başçılığı ilə quruldu. 1992-ci ildə başlayan, yəmənlilərin beşdə birindən ibarət Şiə Zeydiyyə tayfasına əsaslanan bir hərəkatdır. Bu hərəkat, 1990-cı ildə Yəmən birləşdirilməsinə və keçmiş Cənubi Yəmənə canlandırılmasına qarşı güc koalisiya qrupları tərəfindən idarə olunur. Cənub Hərəkatı, Aden kimi Cənubi Yəməndəki bir çox şəhərdə bir çox insanı küçələrə çıxardı. 2012-ci ildə demokratiyaya keçid dövründə müvəqqəti baş nazir seçildi. Sənanın husilər tərəfindən işğalından sonra Hadinin iqamətgahı Adenə köçürüldü. Ərəb Yarımadəsindəki Əl-Qaidə (AYEK) Çox uzun illər boyunca İslami hərəkatın ən aktiv qrupu oldu. Yəmən təhlükəsizlik güclərinə qarşı çox vaxt ölümlə nəticələnən hücumlar reallaşdırdı. 1978-ci ildən 1990-cı ilə qədər Şimali Yəmən dövlət başçısı kimi vəzifə icra edirdi. 2011-ci ildə toplu nümayişlərlə rəhbərlikdən istefa verməyə məcbur edildi. Ancaq 2012-ci ilə qədər rəhbərlikdə qaldı. Bu partiya İslam və qəbilə maraqlarını birləşdirir. İslah Partiyası Yəməne yayıldı və keçid dövründə daha çox güc qazandı, ancaq Husilərin irəliləməsi ilə gücünü itirdi.

Aparılan araşdırmalara görə Yəməndəki işsizlik nisbəti 2012-ci ildə 30%-ə çatdı. Bu şəxslərin baxmaqla məsul olduqları ailələri də nəzərə aldıqda bu sayı daha da artır. Bu cür yüksək işsizlik nisbətinin olduğu bir ölkədə istehsaldan, məhsuldarlıqdan bəhs etmək isə mümkün deyil.

Gəlirlər ilə xərclər arasındakı qeyri-stabillik yalnız fərdi əsasda deyil, ölkə əsasında da diqqətə çarpan problem yaradır. Yəmən 850 milyon

dollarlıq ixracatına baxmayaraq, təxminən 1.5 milyard dollarlıq idxalatı vardır. Bu da ölkənin ödəmə tarazlığına mənfi təsir edir.

Aradakı bu fərqi bağlayıb həyatın normal axışının təmin edilməsi üçün Yəmən hökuməti digər ölkələr kimi digər ölkələrdən kömək axtarmağa başlayır. Ehtiyac duyulan köməklər tapılsa belə, bu kifayət etmir, çünki bu yardımların qaytarılması üçün lazım olan faizlər qiymətlərdə və vergi nisbətlərində artım kimi daha böyük problemlər doğurur.

Müasir dövrdə dövlətlərə, xüsusilə də Yəmən kimi iqtisadi baxımdan yaxşı vəziyyətdə olmayan dövlətlərə edilən yardımlar faiz sistemi üzərinə qurulmuşdur. IMF, Dünya bankı və ya digər beynəlxalq təşkilatların verdiyi yüksək faizli yardımların ölkə iqtisadiyyatına bir çox cəhətdən mənfi təsirləri vardır.

Əksər hallarda bu yardımlar təməl idxal məhsulların maliyyəsinin təmin edilməsində, məmur maaşlarının ödənilməsində, büdcə defisitinin bağlanması istifadə edilir. Bunların hamısı yalnız bu günü qurtarma məqsədini daşıyır və bu da ölkənin daha böyük borc qaytarma zəncirinə düşməsinə səbəb olur. Belə ki, aldığı yüksək faizli xarici yardımlar ilə büdcə kəsirini bağlayan və istehsalını inkişaf etdirərək vəziyyətini düzəldə bilən, rifah və zənginliyə çata bilən bir ölkə hələ də mövcud deyil.

Yəmən inkişafı və məskunlaşma kimi sosial xüsusiyyətə çevrilən kasıblığın qarşısını alması üçün diqqət yetirilməli bəzi texniki xüsuslar bunlardır:

Yeni Asiya qəzeti, 09.03.2011 Xurafatları əsas alan anlayışın bütün İslam dünyasında vəhşiliyi, dəhşəti, düşmənliyi, sevgisizliyi yaymasının və insanları kütlələr halında həqiqi dindən qoparmasının önünə ancaq təhsillə keçmək mümkündür.

Yəmənlilərin maddi və qeyri-maddi ehtiyaclarının aradan qaldırılması üçün lazımi azadlıqları gücləndirən qanunun dərhal qəbul edilməsi,

İnkişaf üçün yatırılan sərmayə və dəstəklər dar bölgədə reallaşdırılmaqdan Yəmən hər yerinə yayılması,

Yəmənliyə zəngin dövlətlər, ya da beynəlxalq təşkilatlardan gələcək maddi dəstəyi gözləmək yerinə, özlərinə kifayət edəcəkləri tədbirlərin alınması,

Ölkə xarici qaynaqlardan alınan maliyyə yardımlarını gəlir gətirən inkişaf proqramlarında istifadə edilməsi, fərdi istifadələrə və korrupsiyaya maneə olunması,

Yəmən ictimai quruluşunda fərqli mədəniyyətə, ya da məzhəbə görə mənsub olan qruplara və xüsusilə qadınlara hörmət göstərilməsi və bərabər imkanların verilməsi,

Yəməndə su, hava, torpaq kimi təbii ünsürlərin zərər görməsinə maneə olunması.

Bu tənzimləmələrin dərhal həyata keçirilməsi Yəmən üçün də ümidverici olacaq. Yoxsa yüksək inflyasiya və faizlərin hakim olduğu; sərmayənin qoyulmadığı, pulun banklarda, yastıq altlarında və ya kassalarda saxlanıldığı bir iqtisadiyyat həyat bahalılığı, inflyasiya kimi problemləri də özü ilə birlikdə gətirir.

Əgər Yəməndə daimi sülh istənilsə, bunun yolu doğru din anlayışının izah edilib yanlış olanın çıxarılmasıdır. Bu vəziyyətdə sülhpərvər və həqiqi din anlayışını müdafiə edən hər Zeydinin və Sünninin üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Halbuki istehsal edilərsə, ölkə iqtisadiyyatında canlanma yaşanacaq, bazar hərəkətlənəcək və bu da, hər kəs üçün faydalı olacaq. Pul və malı yığmaq Allahın Quranda bəyənmədiyini bildirdiyi davranışlardır. Quranda insanların əllərindəki pulu həmişə xeyriyyə üçün istifadə etmələri əmr edilir. Tövbə surəsinin 34-cü ayəsində malını xeyriyyəçilik

üçün istifadə etməyə yanaşmayan və yığan şəxslərin əzabla qarşılıq tapacaqları bildirilir.

İslam əxlaqının yaşandığı bir mühitdə həyat şərtləri tamamilə insanların lehinə olacaq şəkildə təşkil edilir. Bu səbəblə, faiz qadağan edilmiş, şəxslərin ağır borc yükü altında əzilmələrinə Bəqərə surəsinin 275-ci ayəsi ilə maneə törədilmişdir. Allah bir başqa ayəsində isə faizin insanlara bərəkət gətirməyəcəyini belə xəbər verir:

“

Allah sələmi puç edir, sədəqələri isə artırır. Allah kafirləri və günahkarları sevməz.

(Bəqərə surəsi, 276)

İnsanların həyat şərtlərinin yaxşılaşdırılması üçün ölkə daxilində nizam və sabitliyin olması çox əhəmiyyətlidir. Bu sabitlik iqtisadiyyatdan ictimai həyata qədər hər sahəyə hakim olmalıdır. Bu mövzuda bütün müsəlmanlara çox böyük məsuliyyətlər düşür. Heç kim başqasının çıxış yolu tapmasını gözləməməli, hər şəxs öz əlindən gələni etməlidir. Çünki Allah bu mövzuda bütün inananları məsul etmişdir.

Bu məsuliyyəti yerinə yetirə bilmək isə əvvəlcə dini və dinin insan həyatına təqdim etdiyi gözəllikləri izah etməklə mümkün ola bilər. Məsələn, infaq edilən və xeyriyyəçilikdə istifadə edilən malın bərəkətli olacağına, faizin isə bərəkətsizlik gətirəcəyinə iman edənlər malının ehtiyacından artıq qalanını xeyriyyəçilik üçün istifadə edəcək. Belə sistemdə isə bütün ölkənin necə rifah əldə edəcəyi müəyyəndir. İnsanların bu cür anlayışı uzaq və qeyri-mümkün kimi görməmələrini təmin etmənin tək yolu isə onlara Quran əxlaqını öyrətməkdir.

Orta Şərqiin ən kasıb ölkəsi Adam başına düşən gəlir 1.270 USD 50 faizi aclıq sərhədində yaşayır
Ummanda bu rəqəm 19.450 USD

Üstəlik bunu da ifadə etmək lazımdır ki, Quran əxlaqının rəhbərliyi altında baş verən həyatda Allah qorxusu ilə hərəkət edildiyi üçün insanlar təkcə öz mənəfətlərini qoruma məqsədi ilə deyil, bütün insanların rahatlığı və mənəfəti üçün çalışırlar. Çünki İslam əxlaqında birlik, bərabərlik, yardımlaşma və həmrəylik çox əhəmiyyətlidir.

Bu cür cəmiyyətdə başqasının haqqına təcavüz etməyin Allahın qadağan etdiyi hərəkət olduğu bilindiği üçün bundan söhbət belə gedə bilməz. Heç kim başqasının payına göz dikməz. Ölçüdə ədalətsizlik edilməz. Quran əxlaqının yaşandığı cəmiyyətdə, dinsizliyin meydana gətirdiyi ədalətsiz, mənəfətpərəst, güclünün zəifi əzdiyi, insanların haqsız yollarla başqa insanların paylarını öz paylarına qatdığı bir sistem əsla yaşanmaz.

Quran əxlaqının yaşandığı Yəməndə israf olmaz, israf edilən istehlak da olmaz. Qarşılıqlı yardımlaşma və ədalət sayəsində insanların iqtisadi rifah səviyyəsi yüksəlir. Firavan cəmiyyət meydana gəlir. Quran əxlaqının yaşandığı, ictimai sülh və ictimai ədalətin təmin edildiyi “Əsri Səadət” dövrü bu həqiqətin ən açıq dəlillərindəndir.

Yəməninin milli bütövlüyü necə təmin ediləcək?

(“National Yemen”, 21 mart 2014-cü il)

10 milyon insanın qida problemi var. 47%- 5 yaşın altında inkişaf problemi var 60% - nizamlı olaraq pis bəslənir 14,7 milyon insan humanitar yardım gözləyir. Yəmən qidasının 90 faizini idxal edir. Şəhərlərdəki su ən çox 10-15 il çata bilər Yəmən dünyada ən böyük su problemi olan ölkədir 13 milyon insan gigiyena və sudan məhrumdur

Avropa ölkələri uzun müddətdir birlik axtarır. Orta Şərqdə isə ayrılma prosesi yaşanır. Etnik və məzhəb fərqlərinə görə bu bölgədəki ölkələrdə qarşıdurmalar, hətta bölünmələr yaşanır.

Yəmən ayrılma prosesinin təsir etdiyi Orta Şərq ölkələrindən biridir. 2007-ci ilin əvvəlində qurulan Cənub hərəkəti “Cənubun milli qaynaqlarının iqtidara gələn mərkəzi hökumət tərəfindən istismar edilməsi”nə görə tez-tez Şimaldan ayrılmağı tələb edirdi. Yəməndəki hökumət bu tələb qarşısında ölkənin birlik və bütövlüyünü qoruma məqsədi ilə federal sistemə keçməyə qərar verdi.

Açıqlanan plana görə Səna federal paytaxt olacaq, Aden isə ticari mərkəz olduğuna görə fərqli statusda saxlanılacaqdı. Yəmən rəsmi olaraq 6 bölgəyə ayrılacaq və şimaldakı 4, cənubdakı 2 bölgə yerindən idarə olunacaqdı. Keçiriləcək referendumda bu plan qəbul edilərsə, bölgələrə müstəqil ədliyyə və icra etmə səlahiyyətlərini veriləcəkdir. Yaxşı, görəsən həqiqətən bu sistem, Yəməndə baş verən çətin vəziyyət üçün çıxış yolu olacaqmı?

Şübhəsiz ki, bunun aydınlaşması üçün, əvvəlcə bölgələrə veriləcək səlahiyyətlərin nələr olacağını və bölgələr ilə federal paytaxt Səna arasındakı əlaqənin necə qurulacağını bilmək lazımdır. Bu mövzuda hələ açıqlanmış dəqiq məlumat yoxdur.

Husilər, sünnilər, zeydilər; Fərqli fikirləri olan bütün qrupların ortaq bir iradə göstərməsi təmin edilməli və sosial quruluşdakı bu problemlər tez bir zamanda həll edilməlidir.

Müasir dövlətlərdə ən çox rast gəlinən quruluş forması federal və unitar sistemlərdir.

Unitar sistemlərdə dövlət bölünməzdir. Vilayət və rayonlara bölünməyə də bunlar, sadəcə inzibati hissələrdir və mərkəzdən təyin edilən qubernator kimi rəhbərlə idarə edilir. Mərkəz ölkənin hamısına təsir edən inzibati, hüquqi və iqtisadi qərarlar qəbul edər və tətbiq edər. Yəməndə hələ də mövcud olan sistem belə işləyir.

Federal sistemlərdə isə ölkə bir neçə bölgəyə bölünmüşdür. Bölgələr xaricə qarşı tək bir dövlət kimi görünənlər də, hər bölgə öz daxilində ayrı dövlət kimi qurulmuşdur. Bölgələr öz inzibati, hüquqi və iqtisadi qərarlarını alaraq bunları tətbiq edə bilirlər. Buna baxmayaraq, bölgələrin suverenlikləri, yəni səlahiyyətləri sərhədsiz deyil. Bölgələr mərkəzi bir hökumətə, yəni bir üst dövlətə tabedirlər. Bu tabelik federal konstitusiyaya ilə təyin olunmuş hər federal ölkədə fərqli dərəcələrdə ola bilər.

Federal sistemlərdə regional idarə etmə ilə mərkəzi federal hökumət arasında suverenliyin paylaşılması mövzusunda ortaya çıxacaq problemlər, ölkəni maraqlandıran siyasətlərin bütün bölgələrdə tətbiq edilməsindəki natarazlıq ortaya qoyur. Bu da zaman ərzində böyük inzibati böhranlara çevrilə bilər.

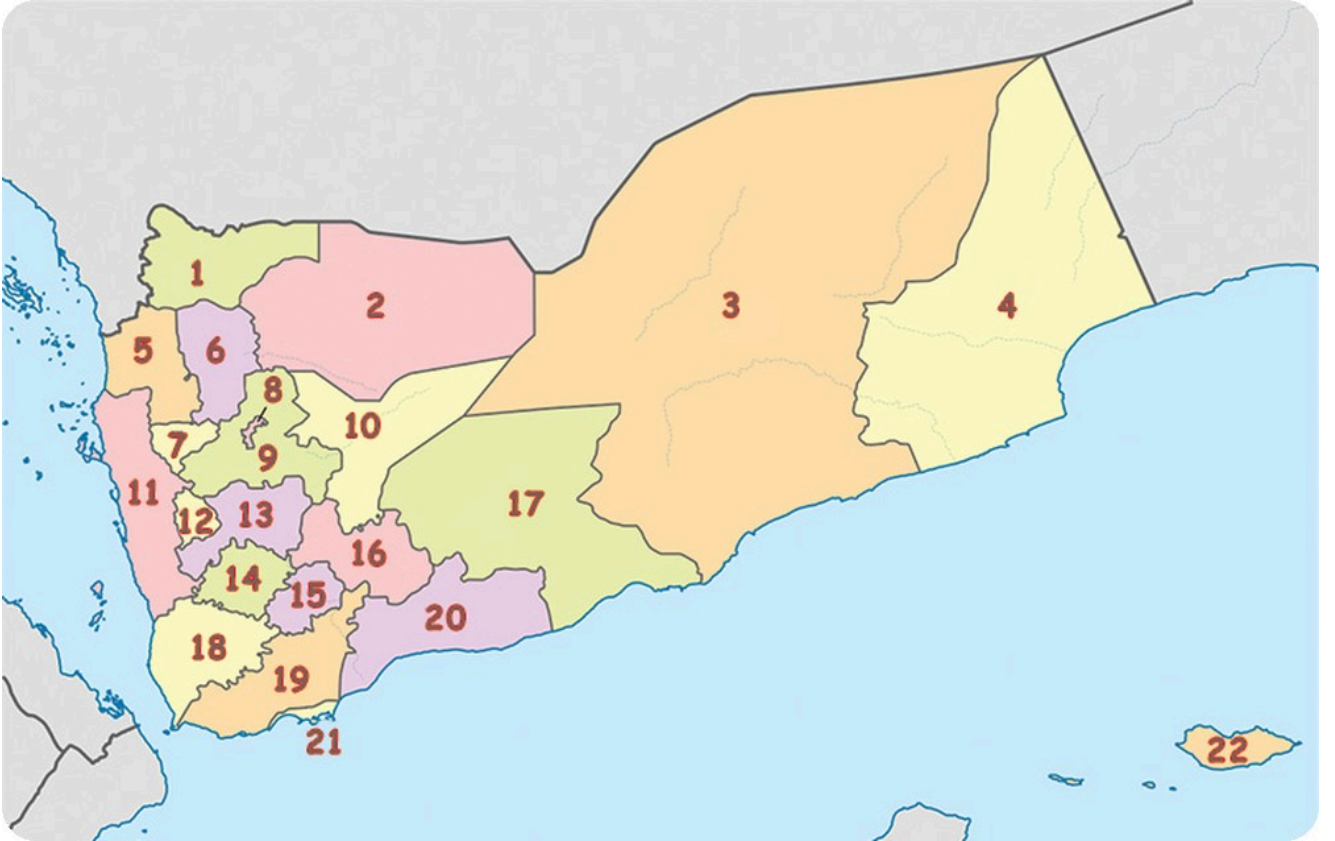

Federal sistemlərdə hər bölgə öz maraqlarını təmin etmək istəyəcəyi üçün hamının maraqlarını təmin etmək, ölkənin rifahını hər yerinə yaymaq çətin olar. Qısaca, Yəməndə federal sistemə keçid integrasiya olunmaqdan daha çox ayrılmağı artırma bilər. Ümumiyyətlə, federal sistemlərdəki bölgələr etnik və məzhəb fərqlərinə görə təşkil olunur. Bu səbəblə, ölkə əhalisində məzhəblərə və etnik mənşələrə görə regional köçlər yaşana bilər ki, bu da ayrılma prosesini daha da artıracaq.

Federal sistemlərdə bölgələrin ayrılaraq yeni müstəqil dövlətə çevrilmələrinə maneə törədəcək tədbirlər olsa da, ayrılma tələbləri düşünüldəndən daha çoxdur. Hələ ki bölgələr; Kanadanın Quebec, ya da

Hindistanın Kəşmir əyalətləri kimi etnik və dini fərqlərə görə yaradılmışdırsa, “ayrılma tələbi” qaçınılmaz bir son olaraq ortaya çıxar. Bölgələr arasındakı iqtisadi fərqlər də ayrılma tələbini gücləndirir. Məsələn, sənaye və iqtisadi cəhətdən çox inkişaf etmiş Kataloniya, özünün qaynaq və imkanlarının digər bölgələr tərəfindən istifadə edilməsinə görə İspaniyadan ayrılmaq istəyir.

Şübhəsiz ki, Yəmən xalqı demokratiya çərçivəsində, bütün müsbət və mənfi tərəfləri götür-qoy edərək hansı sistemin onlar üçün daha ideal olduğuna qərar verməlidir. Seçilən sistem hansı olursa olsun hər bir yəmənli müsəlmanların parçalanmasından çəkinərək, Allahın fərz etdiyi şəkildə birləşməli olduğunu bilməlidir. Allah Quranda bütün müsəlmanlara “tək toplum olaraq” və “bərabərlik içərisində hərəkət etməli olduqlarını” belə bildirmişdir:

Yeni Akit qəzeti, 22.03.2011 Yeni Akit qəzeti, 28.02.2012 Şübhəsiz ki, Yəməninin yenidən təşkil olunmağa ehtiyacı vardır və bu təşkilatlanma ancaq və ancaq sevgi ilə mümkün ola biləcək. Habertürk qəzeti, 22.01.2015

“

Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın! Allahın sizə olan nemətini xatırlayın ki, siz bir-birinizə düşmən idiniz, O, sizin qəlblərinizi birləşdirdi və Onun neməti sayəsində bir-birinizlə qardaş oldunuz. Siz odlu bir uçurumun lap kənarında idiniz. O, sizi ondan xilas etdi. Allah Ə ayələrini sizə beləcə bəyan edir ki, bəlkə doğru yola gələsiniz.

(Ali İmran surəsi, 103)

Habertürk qəzeti, 04.06.2011 Dövlət eyni torpaqlarda yaşayan, eyni dili danışan, ən başda da eyni dinə mənsub insanların bir-birlərinə silah yönəltməsi təcili olaraq həll tapmalı, bunun üçün də cəmiyyətdə nifrət, kin, düşmənlik kimi duyğuların yerini sevginin, qardaşlığın, dostluğun, birlik və bərabərlik ruhunun alması təmin etməlidir. Milliyyət qəzeti, 22.01.2015

Hansı sistem ilə olursa olsun, Yəməndə demokratiya daxilində milli bütövlüyün qorunması şübhəsiz ki, yaxşı və ağıllı insanların ittifaq etməsi ilə mümkün ola bilər. Əgər Yəmən bunu reallaşdırarsa, İslam dünyasında böyük bir müvəffəqiyyətə imza atmış olacaq. İslam dünyası parçalanmağa deyil, birləşməyə, inteqrasiya olunmağa ehtiyac duyur. Yəmənin qarşısında böyük fürsət vardır: süni qütbləşmələr yerinə uzun

zamandır arzulanan müsəlmanların ittifaqını gündəmə gətirən bir ölkə olaraq tarixə keçmək.

Yəmən öz təbii sərvətlərindən necə istifadə edə bilər?

(“National Yemen”, 13 aprel 2014-cü il)

Yəmən neft və təbii qaz ehtiyatlarına malikdir. Ancaq Yəmən bunlardan tam istifadə edə bilmir. Yəmən əhalisinə görə Orta Şərqlin ən böyük dördüncü ölkəsi olmasına baxmayaraq (Fələstin sayılmazsa) Orta Şərqlin ən aşağı elektrik istehsal gücünə sahib ölkəsidir. Adam başına düşən elektrik istehsal gücü Yəməndə 40W ikən, Türkiyədə 857W-dır.

Dünya bankının məlumatına görə, Yəmən əhalisinin yalnız 40%-i elektrikdən istifadə edə bilər, çünki elektrik şəbəkəsi bütün ölkə ərazisinə yayılmır və mövcud elektrik infrastrukturunu çox köhnədir. İstehsal edilən elektrik enerjisinin təxminən 25%-i nəql edilərkən şəbəkədə itir. Görəsən zəngin neft və təbii qaz qaynaqları olan Yəmən enerji istehsalında niyə bu qədər yetərsizdir? Bu sualın cavabı çox açıqdır:

Yəməndəki enerji qaynaqları ixracat üçün istifadə edilir. IMF-yə görə cəmiyyət gəlirinin 60%-i neft və təbii qaz satışından təmin edilir. Buna baxmayaraq, Yəmən mətbuatında yayılan xəbərlərə görə, xalq əldə edilən bu gəlirdən kifayət qədər istifadə edə bilmir.

Yəmən inkişaf etməsi üçün çox yaxşı enerji planı qurulmalıdır. Ehtiyat qaynaqlarının təsbit edilməsi, hasilat, emal etmə və ixracat gəlirlərinin istifadəsi bu planlaşdırmanın dayaqlarıdır.

Planın həyata keçirilməsi üçün ilk mərhələdə Yəmən gəlirlərini təsisatda istifadə etməlidir. Enerji ixracatından əldə ediləcək gəlir ilə yeni stansiyalar və elektrik şəbəkələrinin qurulması məqsəduyğun sərmayə olacaq. Bu mövzuda Yəmən Türkiyədən faydalana bilər.

Quran əxlaqına görə yaşayan Yəmən xalqının meydana gətirdiyi bir cəmiyyət eyni zamanda hüsurun ən yüksək dərəcədə yaşandığı bir mühit olacaq.

Türkiyə təbii qaz ilə təmin edə biləcəyi yeni ölkələr axtarır. Üstəlik, enerji təsisatları qurma və əməliyyat qabiliyyətinə malikdir. Enerji sektorunda çox sayda təlim keçmiş heyəti də mövcuddur. Bununla yanaşı, xərclər Avropa və Amerikaya nisbətən çox aşağıdır. Yəmən Türkiyəyə verəcəyi neft və təbii qaz qarşılığında, enerji stansiyaları ilə yeni elektrik şəbəkələri tələb edə bilər. Üstəlik, bunların qarşılığında Yəmən hökuməti Türkiyədə müvəffəqiyyətlə tətbiq olunan “qur-ışlət-təhvil ver” modelini də seçə bilər. Mala qarşılıq xidmət verəcək bu model Yəməndəki gəlirlərin yaxşı qiymətləndirilmədiyini, ya da bölgələrə ədalətli bölüşdürülmədiyini mübahisəsinə də son verə bilər.

Yəmən ehtiyat qaynaqları məhduddur. Ölkənin 3 milyard barel neft və 480 milyard kub metr təbii qaz ehtiyatı olduğu təxmin edilir. İstehlakları bugünkü sürətdə davam etdiyi təqdirdə ölkədəki bütün neftin 30 ildə, təbii qazın isə 50 ildə tükənəcəyi hesab edilir. Gerçəkdə isə neft və təbii qazın hamısının hesablanandan daha qısa müddət ərzində istehlak edilməsi mümkündür.

Məhdud enerji mənbələri Yəməndə həll edilməli olan başqa bir problemdir. Ancaq ölkədəki külək, günəş və kiçik su qaynaqlarına əsaslanan elektrik stansiyaları qurularsa, bu problem həll edilə bilər. Bu mövzuda da Türkiyə Yəmən üçün çox yaxşı şərik ola bilər.

Bunların həyata keçirilməsi üçün hər şeydən əvvəl Yəməndə boru xətlərindəki təhlükəsizlik problemi həll edilməlidir. Çünki ölkədəki boru xətləri və enerji təsisləri tez-tez təxribatlara məruz qalır. Belə ki, qəbilələr bölgələrindən keçən xətlərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin qarşılığında böyük pullar tələb edərək sanki dövləti şantaj edirlər. Buna görə də Yəməndə dərhal həm dövlət nüfuzu gücləndirilməli, həm də qəbilələrdə milli şüur və həmrəylik ruhu yaradılmalıdır.

Göründüyü kimi, Yəmənin bütün təbii sərvətlərindən yəmənlilərin faydalanması üçün yalnız rəhbərlər deyil, bu sərvətlərdən istifadə edəcək şəxslər də vicdanlı olmalıdırlar. Vicdan sahibi olmanın yeganə yolu isə imandır. Yalnız imanlı şəxslər həmişə vicdanları ilə hərəkət edirlər.

Yəməndəki ədalətsizliyin, xaosun, terrorun və səfalətin tək həlli vardır: Quran əxlaqının yaşanması.

Yəməndə baş verən problemlərə baxıldığında, bu hadisələrə sevgisizlik, nifrət, kin, düşmənlik, mənfəətçilik, egoistlik, laqeydlilik, mərhəmətsizlik kimi duyğuların və ağılsızlığın səbəb olduğu görülməlidir. Bu prosesləri həll etmənin və tamamilə ortadan qaldırmanın yolları isə sevgi, şəfqət, mərhəmət, qarşılıq gözləmədən xidmət etmə şövqü, həssaslıq, fədakarlıq, dostluq, tolerantlıq, sağlam fikir və ağıldır. Bu xüsusiyyətlər isə ancaq Quran əxlaqını əksiksiz yaşayan insanlarda olar. Allah ayələrində Quran əxlaqını yaşamağın, insanları qaranlıqdan aydınlığa çıxardığını belə bildirir:

“

...Artıq sizə Allahdan bir nur və açıq-aydın bir Kitab gəldi. Allah, Onun rızasını arayan şəxsləri bu Kitabla əmin-amanlıq yollarına yönəldir, onları Ö izni ilə zülmətlərdən nura çıxarır və düz yola yönəldir.

(Maidə surəsi, 15-16)

Allah bir başqa ayəsində isə Qurana əməl edilməyəndə yer üzündə olan hər şeyin pozulacağını xəbər verir:

Yəmənlin əhalisi 25,4 milyon Şiələr (Zaidi və İsmayılı)

“

Əgər haqq onların nəfslərinin istəklərinə tabe olsaydı, göylər, yer və onlarda olanlar fəsada uğrayardı. Doğrusu, Biz onlara Zikr gətirdik, onlar isə özlərinə verilən Zikrdən üz döndərirlər.

(Muminun surəsi, 71)

Bütün problemlərin həll edilməsi üçün ediləcək ən əhəmiyyətli şey Quran əxlaqının bütün Yəməndə yaşanmasıdır.

Əksinə, unutmamaq lazımdır ki, vicdanlarına uymayanlar yetimlərə, yoxsullara, məzlum günahsızlara qarşı laqeyd davrananlar, dünya həyatında onlara verilən malları boş yerə xərcləyənlər, zülmə məruz qalan qadınları, uşaqları, yaşlıları laqeydcəsinə seyr edənlər, hər cür əxlaqsızlığın və çirkinliyin yer üzündə yayılmasından məmnun olanlar və bu dünyagörüşünü təşviq edən insanlar axirətdə bunların hesabını mütləq verəcəklər:

“

Dini yalan sayan o kimsəni gördünmü? O elə adamdır ki, yetimi qovar və heç kəsi qasıba əl tutmağa sövq etməz. Vay halına namaz qılanların - o şəxslərin ki, onlar namazlarında səhlənqadırlar. Onlar riyakadırlar və az bir şey verməkdən belə imtina edirlər.

(Maun surəsi, 1-7)

FƏSİL

Yəməninin inkişafı və sərvətləri

(“National Yemen”, 1 may 2014-cü il)

Yəməninin inkişafı və sabitliyindəki ən əhəmiyyətli ünsürlərdən biri bu ölkədə yaşayan qadınlardır. Yəmən əhalisinin yarısını təşkil etməsinə baxmayaraq, qadınlar əhalinin nüfuzunun digər yarısını təşkil edən kişilərlə eyni imkanlara sahib deyildirlər. Beynəlxalq təşkilatların yayımladıqları statistikaya baxıldığında bunu görmək mümkündür.

Yəməninin gələcəyinə etibarla baxan, firavan dövlət olmasının yolu daxili sülhün təmin edilməsindən keçir.

Dünya İqtisadi Forumuna görə Yəmən cinsiyyət ayrı-seçkiliyinin ən çox yaşandığı bölgədir.

Yəməndəki qadınların əksəriyyəti oxuma-yazma bilmir. Qadınların yarısından çoxu da 18 yaşına çatmadan evləndirilir. Yəmən kəndlərində yaşayan kişilərin 73 faizi orta məktəbə gedərkən, qadınların yalnız 30 faizi orta məktəbə gedir. 1995-ci ildə qəbul edilən qanun cinsi ayrı-seçkiliyi qadağan etsə də, xüsusilə iş yerlərində qadınlara ayrı-seçkilik edilir.

Qadınların oxuma-yazma nisbətinin 35% olduğu Yəməndə qadın-kəş arasında iqtisadi olaraq da böyük fərq var. Eyni işdə çalışan bir kəş 100

qazanarkən, eyni vəziyyətdəki bir qadın ancaq 30 nisbətində qazana bilir. Yəmən dünyadakı 136 ölkə arasında qadının təhsili mövzusunda 134-cü sıradadır. Yəməndəki qadınların təhsil, evlilik, sağlamlıq imkanları və insan haqları çox aşağı səviyyədədir. Boşanma, vəlayət və miras haqları da eyni şəkildə çox aşağı səviyyədədir. Qadınların səyahət etmə və şəxsiyyət vəsiqəsi alma haqqı da ancaq atalarının, ya da ərlərinin razılığı ilə mümkün ola bilər. Yəmən Parlamentində qadınların təmsil edilməsi isə dünyada ən aşağı səviyyə sayılan 1%-dir. Dünya İqtisadi Forumunun 2013-cü ildə qadın haqları mövzusunda apardığı araşdırmada Yəmən 136 ölkə içində son sırada yer alır.

Yəməndə yaşayan qadınlar niyə bu vəziyyətdədirlər?

Ölkədəki maddi çətinliklər və təhlükəsizlik problemləri, nəqliyyat problemi və məktəblərdə kifayət qədər sinif otağının olmaması səbəbindən bir çox bölgədə təməl təhsil pozulur.

Əslində Fasdan Əfqanıstana qədər uzanan İslam coğrafiyasında bir çox ölkədə qadınlar Yəməndəkinə bənzər şərtlərdə yaşayırlar. Bu vəziyyət bəzi insanların qadınların içində olduğu mənfi şərtlərdən İslamı məsul tutmasına səbəb olur. Şübhəsiz, bu açıq-aşkar yanılmazdır. İslamiyyət haqqında bir çox insandakı məlumat əskikliyi, hər mövzuda olduğu kimi qadınların haqları və Quranda qadının əhəmiyyəti mövzusunda da ortaya çıxır. İslamda guya qadınlara ikinci sinif insan rəftarı edilməsi əmr edildiyi Quran ayələrinə deyil, müxtəlif xurafatlara əsaslanır.

Allah Quranda qadınların həmişə qorunmalarını əmr edir. Allah ayələrdə qadınların qorunması üçün kişilərə müxtəlif məsuliyyətlər vermişdir. Bu

vəziyyəti kişinin qadına hakim olması şəkildə anlamaq, yalnız məlumat əksikliyinə, ya da pisniyyətli və qərəzli yanaşmanın göstəricisidir. Quran-i Kərimə görə kişilər qadınların hakimi deyil, yalnız onları qoruyan şəxslərdir:

“

Allahın onlardan birini digərindən üstün etdiyinə və öz mallarından xərclədiklərinə görə kişilər qadınlar üzərində himayəçidirlər...

(Nisa surəsi, 34)

Habertürk qəzeti, 24.04.2015 Yeni Asiya qəzeti, 10.09.2012 Habertürk qəzeti, 13.03.2015

Allah ayədə bildirdiyi kimi, kişini qadını qorumaqla vəzifələndirmişdir. Bu ayədə keçən “kavvam” sözünün ərəbcə mənası “qoruyucu, himayə edici” deməkdir.

Allah zərər çəkməmələri üçün qadınları müxtəlif maddi və mənəvi haqlarla dəstəkləmiş, qadınları tərifləmiş və onları hüquqi olaraq da üstün tutmuşdur. Ayələrə görə qadın boşandıqdan sonra da maddi zəmanət altına alınmalı, məsələn, qadınlara verilən mallar boşanma ilə

birlikdə geri alınmamalı, üstəlik, qadınların bundan sonrakı həyatında yaşayış yerləri də təmin edilməlidir. Quranda qadınlara zorla varis olunması qadağan edilmiş və müsəlmanların analarına qarşı xüsusi hörmət göstərməli olduqları da ifadə edilmişdir.

Bunlarla yanaşı, Allah ayələrdə qadın ilə kişinin cəmiyyətdəki yerinin bərabər olduğunu bildirmişdir. Sonsuz mərhəmət sahibi olan Rəbbimiz qadın ilə kişi arasında ayrı-seçkilik edən bütün cahiliyyə inanclarını Quran ayələri ilə ortadan qaldırmış, qadına layiq olduğu dəyərin verilməsini əmr etmişdir. Qadın, ya da kişi, hər kim olursa olsun, insanlar arasındakı üstünlük insanın Allaha olan imanını, əxlaqı, şəxsiyyəti və müsəlman kimi yaşamasına görədir.

Bir başqa ayədə isə Allah, “Mömin olaraq yaxşı iş görən kişi və qadınlara, əlbəttə, gözəl həyat bəxş edəcək və etdikləri ən yaxşı əməllərə görə onları mütləq mükafatlandıracağıq” (Nəhl surəsi, 97) şəklində buyuraraq, kişi, ya da qadın, kim olursa olsun, bütün insanların dünyada və axirətdə heç bir haqsızlığa məruz qoyulmadan əksiksiz olaraq qarşılıq görəcəklərini xatırlatmışdır. Bütün bunlar Allahın inanan qulları üzərindəki rəhmətinin dəlilləridir.

Daxili rahatlığın qurulması ilə təhsilin keyfiyyətini artırmaq mümkün olacaq və beləliklə keyfiyyətli insanlar yetişəcəkdir..

Yəmən böyük struktur dəyişikliyinə hazırlaşır. Bu hazırlıq, Yəməndəki qadınların cəmiyyətdə hörmətli və daha fəal yer qazanmaları üçün böyük fürsət sayıla bilər. Sözləşmə hazırlanan konstitusiyada qadınların müasir Qərbi cəmiyyətlərindəki haqlara qovuşması üçün tənzimləmələr edilə bilər. Qadın haqlarının gücləndirilməsi və qadının qorunması üçün

qanuni tənzimləmələr Yəmən konstitusiyası ilə məhdud tutulmayıb Mülki Qanun və Cəza Qanununda da edilən dəyişikliklər ilə gücləndirilə bilər.

Yəməndə qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması, qadına şiddətin qarşısının alınması və ən əhəmiyyətli, qadınlara daha çox təhsil alma imkanını verilməsi, ölkənin inkişafı üçün atılacaq əhəmiyyətli addımlardandır. Bütün bunlar yalnız bir partiyanın təşəbbüsü olmamalı, ölkənin bütün partiyalarının dəstəyi ilə qadınlara daha çox imkanlar vermək üçün milli siyasət edilməlidir. Yəmən parlamentində qadınlara verilən təmsil etmə haqqının artırılması bu mövzuda atılacaq gözəl addım olacaq.

Yəməndə siyasi partiyaların ortaq nöqtəyə gələ biləcəyi minimum şərtlər

(“National Yemen”, 3 may 2014-cü il)

Argentindən Kanadaya, Koreyadan Türkiyəyə qədər bir çox ölkədə siyasət, partiyaların vasitəsi ilə icra edilir. Siyasi partiyalar müasir siyasətin və demokratiyaların əsas tərkib hissəsidir. İstər demokratiyanın təməl vasitəsi, istərsə də zülmün qaynağı qəbul edilsin, partiyalar, dövlət ilə cəmiyyət arasındakı bağıdır. Yəməndə bu bağı canlı tutan partiyaların bəziləri bunlardır:

Ümumi Xalq Qurultayı, Yəmən İslah Birliyi, Yəmən Sosialist Partiyası, Ərəb Sosialist BAAS Partiyası, Yəmənliklər Birliyi Partiyası, Respublika Partiyası, Demokratik Partiya və Demokratik Tənzimləmə Partiyası.

Möminlər, həqiqətən də qardaşdirlar. Elə isə qardaşlarınızı barışdırın və Allahdan qorxun ki, sizə rəhm edilsin. (Hucurat surəsi, 10)

Bu partiyaların bir hissəsi Yəməndə liberalizmə əsaslanan siyasətləri, ya da İslami anlayışı müdafiə edir. Yəməndə ərəb milliyyətçi siyasətini həll yolu olaraq təklif edən, İraq və Suriyadakı BAAS Partiyasına bənzəyən partiyalar da var.

Yəməndəki partiyalar cəmiyyətin istəklərini həyata keçirməyi vəd edərək seçkiləri qazanmağı və beləliklə, iqtidarı ələ keçərməyə çalışırlar. Halbuki bəzi partiyalar nəinki milli problemləri həll etmək, problemləri təyin etməkdə belə çətinlik çəkirlər.

BAAS rejiminin Ərəb ölkələrində yaratdığı zalım mühit açıqca görüldüyü halda, sosialist, ya da Nasırçı siyasətlərlə Yəmənin daha gözəl gələcəyi olacağını iddia edən partiyalar belə mövcuddur.

Yaxın zamanda İraq və Suriyada fəaliyyət göstərən BAAS partiyalarının müvəffəqiyyətsizlikləri ölkələrini böyük fəlakətə sürüdü. Misirdə Müsəlman Qardaşların Azadlıq və Ədalət Partiyası onları dəstəkləməyənləri təcrid edəcəyi, hətta təzyiq göstərən rəhbərlik quracağı qorxusu ilə devrildi. Hal-hazırda Misirdə Suriyadakı kimi vətəndaş müharibəsi yoxdur, amma ölkədə demokratiya da yoxdur. Hər an partlaya biləcək böyük qarışıqlıq və şiddət dalğası var.

Bu pis nümunələrə baxmayaraq, Yəmən hal-hazırda fəaliyyət göstərən demokratiyaya sahibdir. Partiyalar arasında nə qədər böyük fikir ayrılıqları olursa olsun, demokratiyanın fəaliyyət göstərməsi çox əhəmiyyətlidir. Bunun üçün Yəməndə partiyalar ortaq nöqtəyə gəlməlidirlər. Üstəlik, bu ortaq nöqtələri partiyaların ideologiyalarında dəyişiklik, ya da məhdudlaşdırma etmədən meydana gətirmək də mümkündür. Yəməndə milli bütövlüyün qorunması və demokratik həyatın davam etməsi üçün bütün partiyaların ortaq nöqtəyə gəlmələri üçün təməl meyarlar bunlar ola bilər:

Yəməninin hüquqi dövlət olaraq varlığını qorumasına diqqət göstərmək;

Bundan sonra qurtuluşun yolu, ictimai bütövlüyü qorumaq, birlik və bərabərlik ruhunun meydana gəlməsi üçün fədakarcasına addımlar atmaqdan keçir.

Yəməndə istər sağ, istər sol olsun, totalitar rəhbərlik formasının qarşısında olmaq;

Etnik və ya məzhəb ayrılığını müdafiə edən siyasətləri dəstəkləməmək;

Hansı ideologiyaya və ya dünyagörüşünə sahib olursa olsun, cəmiyyət daxilində hər cür düşüncənin və inancın rahatlıqla ifadə edilməsini və insan haqlarını müdafiə etmək;

Öz fikrini hakim etmək üçün vasitə olaraq şiddətdən istifadə etməkdən imtina etmək.

Bu maddələrdən sonuncusu və ən əhəmiyyətli olanı isə Yəməndəki bütün partiyaların demokratiyaya bağlılıqlarını açıq və dəqiq şəkildə bəyan etməsidir. Ölkədə demokratiyanın qorunmasında ən böyük məsuliyyət Yəmənli müsəlmanlara düşür. Çünki İslamın özündə bu gün demokratiyaya aid etdiyimiz düşüncə, inanc və ifadə azadlığı var.

Ümid edirik ki, Yəmən əl-ələ verəcək və ən qısa müddətdə sevgi və qardaşlıqda birləşəcək, beləliklə layiq olduğu sülhə və təhlükəsizliyə qovuşacaq və demokratik dönüş yolunda qətiyyətli addımlar atmağa başlayacaqdır.

Bəzi insanlar demokratiyanın bəşər tarixinə Antik Yunanıstanla birlikdə girdiyini zənn edərlər. Halbuki, insanlara demokratiyanı öyrədən Allahdır. Hz. Adəm (ə.s)-dan bu günə qədər bütün peyğəmbərlər azadlığın, azad düşüncənin, fikirlərə hörmətin həqiqi nümayəndələridir. Demokratiya deyiləndə insanların ağına gələn azadlıq, ədalət, heç kimə təzyiq edilməməsi, hər insanın birinci sinif vətəndaş olması, insanlara hörmət və güvən duyulması, insanların fikrinə görə mühakimə olunmaması kimi bütün anlayışlar din əxlaqında mövcuddur. İnsanlar bunları tarix boyunca Allahın endirdiyi haqq dinlər vəsiləsi ilə öyrənmiş və ən gözəl nümunələrinə də haqq dinlərin yaşandığı dövrlərdə şahid olmuşlar.

Digər bütün peyğəmbərlər kimi hz. Məhəmməd (s.ə.v)-in peyğəmbər olduğu müddət ərzində demokratiya anlayışına nümunə olan bir çox hadisə yaşandı. Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in yaşadığı coğrafiyada çox müxtəlif din, dil, irq və qəbilədən insan bir yerdə yaşayırdılar. Bu toplumların bir yerdə hüzur və güvən içində yaşamaları, aralarına nifaq salmağa çalışanların təsirsiz edilmələri çox çətin idi. Ən kiçik bir sözə və ya rəftara görə bir qrup digərinə hirslənib hücum edə bilirdi. Ancaq Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in demokratiya anlayışı, ədalətlə hökm etməsi, müsəlmanlar üçün olduğu qədər, bu birliklər üçün də hüzur və zəmanət qaynağı olmuşdur. Əsri Səadət dövründə Ərəb yarımadasında xristian, musəvi, bütperəst ayırmadan hər kəsə ədalətli davranılmışdı. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) Allahın “Dində məcburiyyət yoxdur...” (Bəqərə surəsi, 256) ayəsinə əməl edərək, hər kəsə din əxlaqını izah etmiş, ancaq seçim etmək mövzusunda hər kəsi sərbəst buraxmışdır.

Uca Allahın haqq dini, Quranda əmr edildiyi şəkli ilə yaşandığında insanların həsrət duyduqları həqiqi ədalət, demokratiya, hörmət və sevgi də yaşanar. Allahın icazəsi ilə çox yaxında demokratiya, qardaşlıq, sevgi, dostluq, sülh tarixdə misli görülməmiş bir şəkildə, tək Yəməinə deyil,

bütün dünyaya hakim olacaq, insanlar imanının sevincini, bərəkətini doya-doya yaşayacaqlar.

Yəməndə fərdi hüquq və azadlıqların əhəmiyyəti

(“National Yemen”, 4 aprel 2014-cü il)

Yəməndə yeni konstitusiya və buna əsaslanacaq yeni idarə forması üçün çalışmalar aparılır. Yeni qanunlar qəbul etmək və bu qanunları tətbiq etmək bir dövlətin bölünmə riski olmaması üçün silahdan istifadə etmədən ala biləcəyi ən ağıllı tədbirlərdən biridir. Hazırlanan konstitusiyanın məzmunu və təsis etdiyi dövlət quruluşu ilə Yəmənin milli birliyinin təmin edilməsi məqsəd qoyulur.

Əlbəttə ki, konstitusiyaların yeganə xüsusiyyəti dövlətin quruluşunu və fəaliyyətini təsvir etməsi deyil. Hazırlanmaqda olan konstitusiyada yəmənلیلərin xoşbəxtliyini və rifahını təmin etmək üçün xüsusiyyətlər də olmalıdır. Bunun üçün konstitusiyada dövlətin müsbət və mənfi öhdəlikləri müəyyən olunmalıdır.

Müsbət öhdəliklər dövlətin yerinə yetirməli olduğu tapşırıqları, yəni vətəndaşın dövlətindən etməsini gözlədiyi hüquqları əhatə edir. Məsələn, sağlamlıq, məskunlaşma, ictimai təhlükəsizlik hüququ bu cür haqlardandır. Bu cür hüquqlar dövlətə sosial sahədə müəyyən vəzifələr qoyur. Yəmənin hökumətinin ailə və uşaqları qoruyacağına dair tədbir görməsi, bunun üçün necə təşkil etməsi, təhsilin hər yəmənlinin haqqı olması, əkinçilik və heyvandarlıqla məşğul olanların qorunmasına dair veriləcək öhdəlik, yəmənلیلərin torpaqlarına və mülklərinə özbaşına müsadirə edilməməsi, hökumətin çalışma azadlığını tənzimləməsi müsbət öhdəliklərdən bəziləridir.

Regional və qlobal güclər Yəmənə bağlı fərqli hesablamalar aparır ki, bu da ölkəni uzun illərdə qeyri-sabitliyə məhkum etmişdir.

Müsbət status haqları adlandırılan bu öhdəliklərə insana dövlətdən bir şey tələb etmə hüququnu verdiyi üçün “tələb hüquqları” da deyilir. Bu hüquqların əksəriyyəti sosial və iqtisadi sahə ilə əlaqəlidir və sosial hökumət anlayışının nəticələridir. Yəmən konstitusiyasında yer veriləcək “tələb hüquqları” Yəmən dövlətinin xalqını nə qədər dəstəkləyib qoruyacağını müəyyən edəcək.

Burada yəmənلیلər bilməlidirlər ki, bəzi müsbət öhdəliklərin tətbiq olunması, Yəmən dövlətinin imkanları ilə məhduddur. Məsələn, qanunda çalışan qadınların uşaqlarının böyütməsi və onlara qulluq göstərilməsi dövlətin konstitusiyadakı vəzifəsi kimi izah edilə bilər. Amma dövlət uşaqlar üçün bağça və körpələr evi açmaq üçün sərmayə tapa bilməsə, bu haqq yalnız qanunda yazıldığı kimi qalacaq və bu qanunu tətbiq etmək mümkün olmayacaq.

Mənfi öhdəliklər isə dövlətin vətəndaşa müdaxilə etməməyi ilə əlaqədardır. Mənfi status hüquqları adlandırılan bu öhdəliklər dövlətə mənfi münasibət, sadəcə müdaxilə etməmək, “kölgə salmama” vəzifəsi qoyulur. Yəmənلیلəri dövlətə və cəmiyyətə qarşı qoruyacaq hüquqlar olacağı üçün bunları “qoruyucu hüquqlar” olaraq da təyin etmək mümkündür. Yəmən vətəndaşlarının həyat təhlükəsizliyinin təmin edilərək yaşama hüquqlarının təmin edilməsi və işgəncənin qarşısının

alınması ən əsas mənfi vəzifələrdəndir. Dövlətin digər mənfi vəzifələrindən bəziləri bunlardır:

Hər kəsin məhkəmə qarşısında ədalətli mühakimə olunmasına zəmanət verilməsi;

Dövlətin vətəndaşlarının şəxsi həyatının məxfiliyinə hörmət göstərməsi;

Yəmən vətəndaşlarının düşüncələrini ölkədə azad şəkildə ifadə edə bilməsi;

Yəməndə insanların istədikləri dini seçə bilməsi və dinlərinin tələbələrini yerinə yetirə bilməsi;

Heç bir yəmənlinin cinsiyyəti, dini, ya da başqa bir səbəblə ayrı-seçkiliyə məruz qalmaması;

Yeni Asiya qəzeti, 27.05.2011 Uca Allah Quranda möminlərə birləşməyi, bir-birlərini qardaş kimi görməyi və sevmələrini, ayrılmaqdan və dağılmaqdan çəkinmələrini əmr edir.

Vətəndaşların öz hüquqlarını səmərəli şəkildə tələb edə biləcəyi dövlət orqanların yaradılması.

Yəməndə gəlir səviyyəsinin aşağı olması, yəmənلیلərin fərdi hüquq və azadlıqlarının məhdud olması üçün səbəb deyil. İdarə etmə forması nə

olursa olsun, xüsusilə, mənfi öhdəlikləri təşkilindən sonra diqqətlə tətbiq olunması xalqın hüsur və rifahının inkişaf etməsinə kömək edəcək.

Buna görə Yəməndə hazırlanacaq konstitusiya milli birliyi təmin etmək üçün bir vəzifə deyil, Yəmən xalqının həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün bir fürsət olaraq qiymətləndirilməlidir.

Şübhəsiz ki, dövlətin istər müsbət, istərsə mənfi öhdəliklərinin müəyyənləşdirilməsi Yəməndə insan haqlarının inkişafı üçün dönüş nöqtəsi olacaq. Ancaq ölkədə insan hüquqları mədəniyyətinin meydana gəlməsi üçün ən təcili yol yəmənliləri bu mövzuda maarifləndirməkdir. Çünki insan hüquqlarının ən əhəmiyyətli zəmanəti insan haqlarından xəbərdar olan insanlardır. Yəmənlilərin öz haqları mövzusunda maarifləndirilmələri pozuntulara qarşı profilaktik tədbir olacaq.

İnsan hüquqları haqqında məlumatın yayılması haqqındakı təhsil Quran əxlaqına əsaslanmalıdır. Çünki insan hüquqlarının təməli dindir. Gözəl əxlaqa aid anlayışları, nəyin doğru, nəyin səhv olduğunu, ədalətli insanlar olmağı bizə dinimiz öyrədir. Bildiyimiz bütün gözəl əxlaq anlayışları, gözəl bildiyimiz hər şey dindən qaynaqlanır. Demokratiya ilə yanaşı şəxslərin istədikləri dini seçmə azadlığına sahib olmaları da din əxlaqının gətirdiyi gözəlliklərdəndir. Bütün konstitusiyalar dindən əsaslanır. Din olmadan heç kim konstitusiya yarada bilməz. Doğruları, səhvləri və hüquqları bizə Allah öyrətmişdir, buna görə də dinimizdən, təriqətimizdən asılı olmayaraq hüquqlarımız və xətəlarımız eynidir.

Demokratiyanın, fikir və inanc azadlıqlarını müdafiə etmənin nə anlama gəldiyini yaxşı düşünmək lazımdır. Hər kəs öz dinini seçə bilər, həyatını istədiyi şəkildə yaşaya bilər. Qurana görə insana dinini dəyişdirməsi üçün təzyiq edilə bilməz, müəyyən bir həyat formasını seçməsi üçün şiddət tətbiq oluna bilməz. Bəqərə surəsinin 256-cı ayəsində Allahın bizə bildirdiyi kimi, “Dində məcburiyyət yoxdur”.

Yenə Quran əxlaqına görə başqalarının fikirlərindən, inanclarından, ya da həyat tərzlərindən duyulan narahatlıq təhqirlə, şiddətlə, hücum etməklə ifadə edilməməlidir. Bu həqiqət Kafirun surəsinin 6-cı ayəsində “Sizin dininiz sizə, mənim dinim də mənədir” şəklində bildirilmişdir. Hər kəs istədiyi inanca sahib ola bilər, istədiyi kimi yaşaya bilər; heç kim başqasının həyatına müdaxilə edə bilməz, hörmətci davranmalıdır, bunlar bizə Allahın əmridir.

Yəmən konstitusiyasına da dinə əsaslanaraq “insanın özünün doğru bildiklərini təzyiqlə, şiddətlə, təhqirlə başqalarına zorla qəbul etdirə bilməyəcəyini” ifadə edən qanunlar əlavə olunmalıdır. Yəmən xalqı bunları bilərək hərəkət edərsə, bütün cəmiyyətdə hüzuru və rahatlığı təmin etmək mümkün olacaq.

Yeni Asiya qəzeti, 24.03.2011 Habertürk qəzeti, 22.05.2012 Birlik və bərabərlik ruhu təmin edildikdən sonra ictimai sülhün meydana gəlməsi və sabitlik mühitinin inkişafı asanlaşacaq.

Yeni konstitusiyada dövlət Yəmən xalqının xoşbəxtliyini və rifahını təmin edən vasitə olaraq təyin olunmalıdır. Yəmən xalqının hüquqları konstitusiya ilə zəmanət altına alınmalı və bunların pozulmaması üçün sanksiyalar tətbiq edilməlidir.

Terror Yəməndəki gündəmin əsas mövzudur

(“National Yemen”, 18 may 2014-cü il)

Türkiyədə böyük Soma fəlakəti, Ukraynada referendumlar, Suriyada vətəndaş müharibəsi, Nigeriyada Boko Haram. Dünyanın xəbər gündəmindəki əsas başlıqlar bunlardır. Yəməndə isə gündəmin əsas maddələrindən biri yenə terrordur.

İran iqtisadiyyat attaşesi Əli Aşqar Əsadiyə yoldan keçən bir avtomobildən atəş açılması, diplomatın sinəsindən və çiyindən vurularaq öldürülməsi, yaxın zamanda baş verən terror hadisələrindən biridir. Son bir neçə həftə içində reallaşan digər terror hadisələrinin bəziləri isə belədir:

Polkovnik Saleh ibn Sabitin evinin qarşısında şəxsiyyəti hələ təyin oluna bilməyən şəxslərin silahlı hücumunda həyatını itirməsi.

Yəməndəki bütün siyasi və etnik qruplar, Uca Allahın Qurani Kərimdə ifadə etdiyi kimi güclənmənin yolunun parçalanmaqdan deyil, birləşməkdən keçdiyini dərhal fərqlətməlidirlər.

Beydada silahlı bir qrupun hərbi patrula qurduğu tələdə bir əsgərin ölməsi, ikisinin yaralanması.

Yəmən Müdafiə Naziri Məhəmməd Nasır Əhmədin də içində olduğu hərbi konvoya Şebve şəhərində təşkil edilən sui-qəsd cəhdi.

Sənadakı Prezident Sarayı yaxınlığında təhlükəsizlik qüvvələri ilə çıxan qarşıdurmada 4 Əl-Qaidə üzvünün öldürülməsi.

Yəmən təhlükəsizlik güclərinin ölkənin cənubundakı Şebve şəhərinin Azzan qəsəbəsində “Terrorsuz Yəmən üçün birlikdə” şüarı ilə təşkil etdikləri əməliyyatlarda 30-dan çox Əl-Qaidə üzvünün ölməsi...

Bir tərəfdə Yəməndə, Əfqanıstanda, Pakistanda, Nigeriyada hətta Avropa və Amerikada guya İslam adına hərəkət etdiklərini iddia edərək terror törədən şəxslər, digər tərəfdə İslamın sülh və tolerantlıq dini olduğunu, insanlara mərhəməti və ədaləti əmr etdiyini söyləyən səmimi müsəlmanlar.

Bir çox dünya lideri, İslam alimi, əhəmiyyətli mətbuat orqanları, televiziya kanalları, radiolar dəfələrlə həqiqi İslamın şiddətə heç bir şəkildə icazə vermədiyini, daim insanlar və cəmiyyətlər arasında sülhü əmr etdiyini izah etdilər. İslam dinini yaxından araşdıran və Allahın Quranda əmr etdiyi həqiqi İslam dinini tanıyan şəxslər “İslam” və “terror” sözlərinin bir yerdə işlənməsinin qətiyyən mümkün olmadığını; İlahi dinlərin heç bir şəkildə belə vəhşiliyə icazə vermədiyini aydın şəkildə ortaya qoyurlar.

Lakin edilən söylərin arzulanan nəticəni verdiyini söyləmək o qədər də mümkün deyil. Guya İslam adına terror törədənələr, bəzi müsəlman dairələr arasında öz yerlərini və dəstəklərini almağa davam edirlər. Əslində Yəməndəki Əl-Qaidə liderlərindən Cəlal Baidinin ilk dəfə qəbilələrə mənsub silahlı şəxslərin onlar ilə birlikdə orduya qarşı vuruşduğunu dilə gətirməsi bunun göstəricisidir. İslam dünyası bunun səbəbini düşünməli və həll yolu tapmalıdır.

İslam dünyasının terror bəlasından xilas ola bilməsi üçün birlikdə mənəvi səfərbərlik başladılmalıdır. İstər İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı kimi beynəlxalq təşkilatlar, istərsə də müsəlman dövlətlərin şəxsən özlərinin Əl-Qaidə və Boko Harama bənzər qrupların etiqadlarının Quran ilə tamamilə zidd olduğunu, Quranda günahsız insanın öldürülməsinin

bütün bəşəriyyətin öldürülməsi olaraq görüldüyünü, İslam dininin terroru, şiddəti, təzyiqi, zorakılığı qadağan etdiyini, Qurana görə insanlar arasında sülhün, sevginin, şəfqətin, ədalətin, fədakarlığın və məhəbbətin yayılmalı olduğunu izah etməlidirlər. Texnologiyanın bütün imkanlarından istifadə edərək, kitablar, jurnallar, filmlər hazırlayaraq, sosial medianın bütün sahələrində, qəzetlər, TV proqramları və könüllü dinləyicilər fəal çalışaraq İslam coğrafiyasının ən ucqar nöqtəsinə belə sülh və sevgiyə əsaslanan həqiqi İslam əxlaqının izah edilməsi müsəlmanların ən aktual məsuliyyətidir. Yoxsa hərbi əməliyyatlarla, pilotsuz uçuş aparatı (PUA) ilə İslam dünyasının başındakı terror bəlasından xilas olmaq mümkün olmayacaq. Terrora qarşı güclü elmi, fəlsəfi səfərbərlik lazımdır. Müsəlman ölkələrindəki bütün televiziya və radio kanalları, qəzetlər, mətbuat bu böyük kampaniyaya qoşulmalıdır.

Allaha və Onun Elçisinə itaət edin, bir-birinizlə mübahisə etməyin, yoxsa ruhdan düşər və zəifləyərsiniz. Səbir edin, çünki Allah səbir edənlərledir. (Ənfal surəsi, 46)

Bu kampaniyada terroristlərin şəxsiyyət vəsiqələrində “Müsəlman” adı və “Müsəlman” kəliməsini daşıyanlar olsa belə, törətdikləri cinayətləri “İslam terroru” adlandırmaq olmaz. Eyni şəkildə xristian olsalar, “Xristian terroru” və ya yəhudi olsalar, “Yəhudi terroru” deyilməyəcəyi açıqlanmalıdır. İlahi din adına günahsız insanların öldürülməsi mümkün deyil. Çünki din əxlaqında insan Allahın ruhunu daşıyan bir varlıq olaraq görüldüyü üçün ona çox böyük dəyər verilir.

Günahsız insanları öldürmək Allahın bağışlaması xaricində cəhənnəm əzabı ilə nəticələnəcək olan böyük günahdır. İslam əxlaqına görə yaşayan, Allah qorxusu daşıyan bir insan heç vaxt belə şey edə bilməz. Dünya həyatı boyunca hər etdiyinin hesabını Allahın hüzurunda tək başına verəcəyini bilmək müsəlmanları Quran əxlaqına uyğun olmayan bir davranışını, Allahın haram olduğunu bildirdiyi hərəkəti etməsinin şiddətə, terrora əl atmasının qarşısını alar.

Belə vəhşiliyin səbəbkarları hansı dinə mənsub olduqlarını iddia etsəldə, “din” adı altında reallaşdırdıqları hər hücum, əslində dinə qarşı edilmiş bir hücumdur. Din; sevgini, mərhəməti, sülhü əmr edir. Terror isə dinə ziddir; mərhəmətsizdir, qan tökmək, öldürmək, əzab vermək istəyir. Buna görə də terror aktı törədən bir insan axtararkən, onun mənbəyini təqvada deyil, mövhumatda və ya dinsizlikdə axtarmaq lazımdır. Terroristlərin hansı adı daşdığı, şəxsiyyət vəsiqələrində nə yazdığı əhəmiyyətli deyil. Terrorist Allahdan qorxmayan, tək məqsədi qan tökmək və əziyyət vermək olan bir canidir. Günahsız insanların öldüyü terror aktları İslamın deyil, insanı bir maddə yığını olaraq görən dinsiz, ateist zehniyyətin məhsulu ola bilər.

Quran əxlaqına əsaslanan İslam dinində terrora yer yoxdur. Əksinə, İslama əsasən “terror” olaraq adlandırdığımız aktlar (yəni günahsız insanlara qarşı işlənən cinayətlər) böyük günahdır və müsəlmanlar bu aktlara maneə olmaq, yer üzünə sülh, hüzur və ədalət gətirməklə məsuldurlar.

FƏSİL

Hüquqlar, korrupsiya və miqrasiya

(“National Yemen”, 1 iyun 2014-cü il)

Dünya tarixinə baxsanız, dövlətlərin böyük sarsıntılar keçirməsinə, hətta devrilməsinə gətirib çıxaran 3 təməl səbəb görürsünüz; döyüşlər, siyasi qeyri-sabitlik və iqtisadi problemlər. Çox vaxt bu üç səbəb özünü çox açıq şəkildə göstərir. Ümumiyyətlə, səssiz inkişaf edən, amma dövləti daxildən çürüdən başqa bir səbəb də vardır: Korrupsiya.

Dövlətləri devirən üç səbəbdən biri olan iqtisadi problemləri ortaya çıxaran ən fundamental səbəblərdən biri korrupsiyadır. Üstəlik, bu iqtisadiyyat dünyasında tək deyil. Rüşvət və sui-istifadə də yol yoldaşlarıdır və üçü bir araya gələndə dövlətin iqtisadi yöndən ölməsinə səbəb olur.

Müsəlmanlar ittifaqda bir-birlərinə dəstək olmalı və mübahisəli mövzularda anlayışlı olmalıdırlar.

Bu üçü uzun müddətdir ki, Yəməndə fəaliyyət göstərir. Londonda yerləşən Kral İnstitutunun “Chatham House” təşkilatı 2013-cü ildə Yəməndə korrupsiya və qaçaqmalçılıq mövzusunda hazırladığı bir hesabat bunu açıq şəkildə ortaya qoyur.¹

Hesabatə görə yəmənliələrin 46%-i kifayət qədər yaxşı bəslənə bilmir və bunun əsas səbəbi ölkənin təbii sərvətlərindən istifadə edərək böyük sərvət əldə edən və bu əmanətləri qaçaqmalçılıq etmək üçün xaricə qaçıran elita təbəqədir.² Hesabatə görə bu pullar qeyri-qanuni yollardan əldə edilməklə qalmır, ölkə xaricinə çıxarılmaqla vergi verilməsinin də önünə keçilir.

Yəmən qaçaqmalçılığa görə dünyada beşincidir. 1990-2008-ci illər arasında ölkədən qaçaqmalçılıq yolu ilə aparılan pul 12 milyard dollardır.³ Hesabatda qaçıran bu pulların mənbələrinin bir hissəsinin xaricdən təmin edilən kreditlər olduğu və bu məlum olduğu üçün də beynəlxalq təşkilatların xaricdən Yəmənə kredit vermək istəmədikləri ifadə edilmişdir. Bu mövzuda verilən bir başqa məlumat da Yəməndə verilən kreditlərin sui-istifadə edilməsinə maneə törədəcək bir mexanizmin olmadığıdır.⁴ Hesabatın sonrakı səhifələrində korrupsiyanın orduda da geniş yayıldığı, neft və insan qaçaqmalçılığı ilə məşğul olan çox sayda əsgərin olduğu və ölkədə bunlara nəzarət edəcək mülki qurumun olmadığı da deyilir.⁵

Hesabatda nöqsanlar, ya da səhvlər ola bilər, amma bunların heç biri Yəməndə böyük korrupsiyanın yaşandığı həqiqətini inkar etmək üçün kifayət deyil.

Yəməndə də digər bir çox ölkədə olduğu kimi baş alıb gedən korrupsiyaya maneə olmaq məqsədi ilə yeni qanuni tənzimləmələr edilə bilər, yeni nəzarətçi şəxslər və qurumlar yaradıla bilər. Ancaq əvvəlcə Yəmənində düşdüyü bu vəziyyətin səbəbləri yaxşı araşdırılmalıdır. Bu araşdırma ediləndə Allah qorxusunu hər bir məmurun qəlbinə yerləşdirməyin bütün idarələrə nəzarətçi qoymaqdan daha yaxşı nəticə verəcəyini görəcəklər.

Allaha qovuşacağını bilən və hər rəftarına görə məsuliyyət daşdığını bilən bir insanla heç kimə hesab vermək məcburiyyətində olmadığını zənn edən insanın davranışları arasında böyük fərq vardır. Allah qorxusu olmayan bir insan hər cür pislik edə, mənfəətləri üçün hər cür əxlaqsızlığa göz yuma bilər. Məsələn, Allahdan qorxmadığı üçün çox adi səbəb və ya dünyəvi mənfəətləri üçün yetimin belə malına göz dikər. Çünki Allaha və axirət gününə iman etsə, axirətdə hesabını verə bilməyəcəyi bir şeyi əsla edə bilməz.

Yəməndəki hər müsəlman bir-biriylə salamlaşsın, bir-biri ilə söhbət etsin. Bir-birinə qarşı tolerant olsun. Məzhəb və ya aşirət fikir ayrılıqları sona çatsın. Və bütün müsəlmanlar, əlbirliyi edərək, təvazökarlıqla Allaha daha çox yaxınlaşmaq, Onun dininə daha çox xidmət etmək üçün çalışsınlar.

Allah qorxusu olmayan bir insan möhtac olan kasıb qardaşının əlindəkini gözünü qırpmadan oğurlaya bilərkən, Allah qorxusu olan insan özünün ehtiyacı olduğu halda əlindəkini qardaşı ilə paylaşa bilir.

‘Ey iman gətirənlər! Qazandığınız və sizin üçün torpaqdan yetişdirdiyimiz şeylərin yaxşısından Allah yolunda xərcləyin. Özünüə verildiyi təqdirdə ancaq göz yumub alacağınız pis şeylərdən xərcləməyə çalışmayın. Bilin ki, Allah Zəngindir, Tərifəlayıqdır.

(Bəqərə surəsi, 267)

Məhz bu gözəl əxlaq anlayışı, o insanın sahib olduğu Allah qorxusunun nəticəsidir. O halda cəmiyyətin bütün fərdləri Allah qorxusuna sahib olduğunda haqsızlıq, korrupsiya və rüşvət kimi Allahın məmnun olmayacağı bütün hadisələr sona çatacaq.

Bəzi insanların əxlaqsızlıqlarının və zalımlıqlarının bir başqa səbəbi isə dünyaya olan ehtiraslı bağlılıqlarıdır. Bu cür insanlar dünyada kasıb olma, gələcəyini zəmanət altına ala bilməməyin narahatlığını yaşayırlar. Bu səbəblə, bir çox insan üçün rüşvət, korrupsiya, oğurluq, yalançı şahidlik, fahişəlik kimi cinayətlər vərdiş halına gəlir. Halbuki, Allaha iman edən bir insan üçün Allahın razılığı dünyadakı hər şeydən üstündür. Belə insan Allahın razılığını itirəcəyini bildiyi bir şeydən şiddətlə çəkinir. Yalnız Allahdan qorxar; nə ölüm, nə aclıq, nə də başqa bir çətinlik onu doğru yoldan ayıra bilməz.

Buna görə də hansı vəziyyətdə olursa olsun, Allah qorxusu olan bir insan Quran əxlaqından güzəştə getməz. Belə insanlar həm də çox etibarlı olurlar. Həmişə vicdanlarına uyğun rəftar göstərirlər. Tək başına olanda belə, Allahın onu gördüyünü və eşitdiyini bildiyi üçün heç bir vəziyyətdə vicdansız, zalımcasına davranmaz.

Ortadoğu qəzeti, 17.02.2011 Ortadoğu qəzeti, 20.02.2011 Yeni Asiya qəzeti, 17.02.2011

Qeydlər:

http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Middle%20East/0913r_yemen.pdf

2) Londonda yerləşən “Chatham House” adlı Kral İnstitutunun Yəməndə korrupsiya və sərmayə qaçaqmalçılığı mövzusunda 2013-cü ildə hazırladığı hesabat, səh. 7.

Müsəlmanların mənəvi liderliyini boynuna götürəcək olan hz. Mehdi (ə.s.)-in çıxış vaxtı yaxınlaşmışdır.
Habertürk qəzeti, 27.03.2015

3) a.k.ə., səh. 11

4) a.k.ə., səh. 3

5) a.k.ə., səh. 21

Yəmənün böyük problemindən biri: Miqrasiya

(“National Yemen”, 30 iyun 2014-cü il)

Hər il minlərlə insan ya evlərini qoyub Afrikanın digər bölgələrindən Yəmənə köçür, ya da evlərini, qohumlarını, dostlarını tərk edib Yəməndən başqa ölkələrə gedirlər. Bəzisinin səbəbi kasıblıq, bəzisinin isə can qorxusudur. Səbəbi, ya da sayı nə olursa olsun miqrasiya Yəmənün üzləşdiyi ən böyük problemlərdən biridir. Xarici mənbələrdən və ya

daxili şərtlərdən asılı olmayaraq, buna bir həll tapmaq lazımdır, çünki nəzarətsiz miqrasiya hərəkətləri yeni böyük problemlərə səbəb ola bilər.

Hürriyyət qəzeti, 04.01.2016 Aljazeera Türk, 08.01.2016 Sünni və şiələrin ədalətli şəkildə təmsil edildiyi demokratik məclis və milli uzlaşma hökuməti, Yəməndə sülh və sabitliyin təmin edilməsində əhəmiyyətli mərhələ olacaq.

Yəmən Miqrasiya İdarəsi (YMI) 2013-cü ilin aprel ayında münaqişələrə görə evlərini tərk edən və ölkənin müxtəlif bölgələrinə köç edən insanların sayının yarım milyonu keçdiyini açıqladı. 2009-cu ildə miqrantlara lazımi qida və sığınacaq köməyi təmin etmək üçün qurulan büro, hazırda miqrantların daha çətin vəziyyətdə olduğunu açıqladı. Dünya Qida Proqramı (DQP) suriyalı qaçqınlara yardımını artırdığına görə, mart ayından bəri Yəmən daxilindəki miqrantlara qida yardımını yarıya endirildi.

Yəmən üçün başqa bir miqrasiya problemi, daha yaxşı gəlir əldə etmək üçün təlim keçmiş işçi qüvvəsinin xaricə köç etməsidir. Bu məqsədlə köç edənlərin sayı 1 milyonu ötmüşdür. Şübhəsiz ki, yaxşı təhsilli insan resurslarını itirmək Yəmən üçün problem olsa da, bəzi faydaları da vardır. Yəməndən xaricə köçənlər yaxınlarına və qohumlarına göndərdikləri pul köçürmələri ilə dolayı yolla ölkə iqtisadiyyatına töhfə verirlər. Digər tərəfdən, bu mühacirlər könüllü olaraq yaşadıkları ölkələrdə Yəmən lehinə lobbi fəaliyyəti ilə məşğul ola bilərlər.

Qarşıdurmalara, ya da kasıblığa görə qonşu ölkələrə qaçanların sayı da çoxdur. 700 mini Səudiyyə Ərəbistanında olmaqla müxtəlif Orta Şərq və Afrika ölkələrində cəmi 900 min yəmənli emiqrantın olduğu təxmin edilir.

Somalidə vətəndaş müharibəsi başlayanda bu ölkədə təxminən 60.000 Yəmənli öz ölkəsinə qayıtdı, lakin Yəmənlinin Somalidən köçü dayanmadı. Somalidəki qeyri-sabitlik, Yəmənə gələn Somali mühacir sayında da bir partlayışa səbəb oldu. İndi müxtəlif dövlət adamları Yəməndə 700.000 Somalidən immiqrantının olduğunu bildirirlər.

İstər Zeydi, istəsə Sünni olsun, Yəməndəki hər müsəlmanın hədəfi Allahın əmr etdiyi kimi gözəl əxlaqlı olmaq, dini Allahın öyrətdiyi şəkildə yaşamaq və qardaşlığı təbliğ etmək olmalıdır.

Eynilə Somali kimi Efiopiya da Yəmənə köç edən Şərqi Afrika ölkələrindən biridir. Yəməndəki efiopiyalı sayı təxminən 10.000-dir. Bu rəqəmlər rəsmi mövqelər tərəfindən təsdiq edilmədiyi üçün çox da etibarlı deyil.

2008-ci ildə yayımlanan BMT hesabatına görə isə bir ildə Afrikadan Yəmənə gələn immiqrantların sayı 50.000-ə yaxındır.

İmmiqrantlar adətə Şərqi Afrikadan Yəmənə əsasən dəniz yolu ilə və olduqca pis şərtlərdə gəlir və çox vaxt insan qaçaqçılarının əlinə düşürlər.

Əllərindəki son bir neçə qəpiyi qaçaqmalçılara qapdıran immiqrantlar sınıq gəmilərlə Yəməinə keçirlər. Gəmilər insanın ən əsas ehtiyaclarını belə ödəməkdən uzaq, üstəlik olduqca zəifdirlər.

Qaçaqmalçılar mühacirləri təhlükəsizlik işçilərinin tutmaması üçün limanlardan və ya körpülərdən deyil, yaşayış yerlərindən uzaqlaşdırmağa üstünlük verirlər. Bəzən gəmini dənizin bir neçə kilometr kənarına atır və ya gəmini batırırlar. Bu səbəblərdən miqrant qayıqları çox vaxt ölümlərə səbəb olur. Bir çox miqrant dənizdə həyatını itirir.

“Qərarlılıq Fırtınası” əməliyyatı Səudiyyə ərəbistanı 9 ölkə ilə birlikdə Yəməndəki Husi üsyanına qarşı əməliyyat başlatdı. Əməliyyata Körfəz ölkələri də (Umman xaric) hərbi dəstək verdilər. Əməliyyata qatılan ölkələr ümumiyyətlə Sünni müsəlmanlardan meydana gəlir və vəzifədən alınan ancaq güclü Sünni dəstəyi olan Yəmən hökumətini qurtarmaq üçün çalışırlar. Əməliyyat səbəbi ilə çox sayda günahsız vətəndaş ölüm təhlükəsi altında yaşayır. Halbuki hərbi üsullarla Yəməndəki sülhü yəmin etmək çox çətindir, çünki Husi militanlar silahları buraxsa belə, Zeydi vətəndaşlar Yəməndə yaşamağa davam edəcək. Döyüşün gətirdiyi dağıntı təkcə Yəmənin Zeydi vətəndaşlarını deyil, Sünni vətəndaşlarını da mənfi təsir etmiş olacaq. İstər Zeydi istərsə Sünni olsun, Yəməndəki hər müsəlmanın hədəfi Allahın əmr etdiyi gözəl əxlaq üzərində daşımaq, dini Allahın öyrətdiyi şəkildə yaşamaq və təbliğ etmək olmalıdır. Və heç şübhəsiz Allahın əmr etdiyi əxlaq yaşandığında, Yəməndə həsrətlə gözlənilən, hüzur dolu demokratik mühit dərhal meydana gələcək. SƏUDİYYƏ ƏRƏBİSTANI: Yəmənin hava sahəsi Səudiyyə Kral Salman ibn Əbdüləzizin hava hücumu əmri verməsiylə "məhdud sahə" halına gəldi. Hava hücumu bir çox Husi liderin ortadan qaldırılması ilə nəticələndi. Səudiyyə Müdafiə Naziri, Yəmənin əvvəlki prezidenti Əli Abdullah Salehin oğlu Əhməd Əli Abdullah Salehi Adenə doğru irəliləyəcəkləri mövzusunda xəbərdar etdi. Husilər Yəməni nəzarətdə saxlamaq üçün sabiq prezident Salehin dəstəkçiləri ilə güclərini birləşdirdilər. İordaniya 6 qırıcı təyyarə ilə dəstək verdi Fas 6 qırıcı təyyarə ilə dəstək verdi Misir 4 hərbi gəmisi və hava dəstəyi (Əməliyyatın hava və dəniz ayaqlarını meydana gətirdi) Sudan 3 qırıcı təyyarə ilə dəstək verdi

İmmiqrantların Yəməndə sahilə çıxmaları xilas olduqları mənasını vermir. Quruya ayaq basdıqdan sonra rəsmən Yəmən tərəfindən qəbul edilsələr də, işsizliyin yüksək həddə olduğu Yəməndə çox çətin şərtlər altında yaşayırlar.

Somalilər daha çox yəmənلیلərin etmək istəmədikləri işlərdə az maaş müqabilində çalışırlar. Somali bir mühacir Yəməndə ayda 50 dollara qədər pul qazanır. Miqrantlar işlərin çətinliyi ilə yanaşı, tez-tez təhqirlərə məruz qalırlar.

Şübhəsiz ki, bu davranışlar heç bir şəkildə müsəlmanlara yaraşmır. Çünki mərhəməti sonsuz olan Uca Rəbbimiz Bəqərə surəsinin 83-cü ayəsində yoxsulların cəmiyyətdəki mənəvi hüzurlarının təmin edilməsi üçün alçaldılmamalarını, onlarla yaxşı davranılmasını əmr etmişdir.

Hər müsəlman Peyğəmbərimiz hz. Məhəmməd (s.ə.v)-in zamanında Mədinəyə hicrət etmiş mühacir müsəlmanlara, mədinəli müsəlmanların (Ənsar) sevgi və səmimiyyət ilə qucaq açdıqlarını unutmamalı, özünə bu qiymətli müsəlmanları nümunə götürməlidir.

Dövlətin və Əl-Qaidənin idarəsində Dövlətin, husilərin və Əl-Qaidənin idarəsində Küveyt 15 qırıcı təyyarə ilə dəstək verdi Pakistan əməliyyata dəniz və hava dəstəyi verdi ABŞ: Prezident Obama Husilərə qarşı ediləcək hərbi əməliyyatda Körfəz Koalisiyası ölkələrinə texniki və kəşfiyyat dəstəyi verilməsini təsdiqlədi. Səudiyyə Ərəbistanının Vaşinqton səfiri Adel əl-Jubeir Adenin cənubundakı bölgədə güclənən Husi militanlarına qarşı Krallığın hava hücumu da daxil olmaqla hərbi əməliyyata başladığını bildirdi. "Jubeir Hadinin rəsmi iqtidarını müdafiə etmək və qorumaq üçün 10 koalisiya gücünün bu hərbi hərəkəti dəstəklədiyini" söylədi. Bəhreyn 15 qırıcı təyyarəsi ilə dəstək verdi Qatar 10 qırıcı təyyarəsi ilə dəstək verdi BAE 30 qırıcı təyyarəsi ilə dəstək verdi Səudiyyə Ərəbistanı 100 qırıcı təyyarəsi, 150.000 əsgər və digər dəniz gücləri ilə dəstək verdi.

İslam dünyası bu gün tarixdə Mühacirlər ilə Ənsar arasında olan qardaşlıq nümunəsindəki həmrəyliyə daha çox möhtacdırlar. Qəlbində kin, nifrət, mərhəmətsizlik kimi duyğuların silinməsi; yerinə, qardaşlıq, mərhəmət, sevgi, şəfqət və hüsnü zənn kimi hisslərin yerləşdirilməsi vacibdir.

Möminlər digər möminlərə qarşı çox mərhəmətli və təvazökar olmaqla məsuldurlar. Əksi davranış qətiyyənlə Qurana uyğun deyil. Qürur, qısqanclıq, paxıllıq, pis söz işlətmək, çəkişmə möminlərin deyil, inkarçıların xüsusiyyətidir. Bu səbəblə, nəfsinə görə belə bir səhvə yol vermiş iman edən hər insan dərhal özünü düzəltməli, Allaha sığınmalı və həqiqi mömin kimi davranmalıdır.

Yəməndə demokratiya və inkişafın açarı: Təhsil

“National Yemen”, 22 iyun 2014-cü il)

Yəməninin siyasətdən iqtisadiyyata, sağlamlıqdan təhlükəsizliyə qədər bir çox problemi var. Bunlardan təhsil, daha doğrusu, “təhsilsizlik” Yəməninin üz-üzə olduğu bir çox problemin həll tapmamasına səbəb olur. Yəmən vətəndaşlarının aldığı təhsilin müddəti və keyfiyyəti diqqətə alındığında, dünyanın ən ciddi təhsil problemi yaşayan ölkələrindən birinin Yəmən olduğu ortaya çıxır.

Yəmənli müsəlmanların təqib etməli olduqları siyasət sülh və uzlaşmaya əsaslanmalıdır. Bunun üçün tərəflər sevgi tərzlərini heç bir şəkildə güzəştə getməməlidirlər. Çünki İslamın əsas mənbəyi olan Quran əxlaqı sevgi, mərhəmət, təvazökarlıq, fədakarlıq və sülhə əsaslanır..

Ölkədə oxuma-yazma nisbəti təxminən 60%-dir ki, bu nisbət qadınlar üçün 30 faizə qədər düşür. Bunun mənası, Yəməndə əlinizdə bir ünvanın yazılı olduğu kağızı bir yəmənliyə göstərər soruşduğunuzda, cavab alma ehtimalınız çox aşağıdır. Çünki demək olar hər iki yəmənliyə biri oxuma və yazma bilmir. Yəməndə universitetlər və peşə təhsili kimi məsələlərə dair məlumatlar ortaya daha pis mənzərə qoyur.

Yəməndəki təhsil probleminin həll edilməsi vacibdir. Dünyamızda təhsil səviyyəsi yüksək olub geri qalmış bir cəmiyyət göstərilə bilməyəcəyi kimi, təhsil səviyyəsi aşağı olub da sənayeləşmiş, inkişaf etmiş bir cəmiyyət də göstərilə bilməz. Aparılan araşdırmalar göstərmişdir ki; adam başına düşən milli gəlirin və digər iqtisadi göstəricilərin artımı birbaşa təhsil ilə də əlaqədardır. Oxuma-yazma nisbəti aşağı olan bir

ölkənin adam başına düşən gəliri də aşağı olacaq. Oxuma-yazma bilməyən bir insanın çox gəlir əldə edəcəyi bir işinin olması qeyri-mümkündür. Oxuma-yazması olmayan bir şəxs ya bədənindən istifadə edərək çalışacaq, ya da ən yaxşı ehtimalla sənətkar olacaq.

Yəmənlin ənənəvi əkinçilik cəmiyyətindən, sənayeləşmiş müasir cəmiyyətə keçməsi, hətta siyasətdə demokratiyanın inkişaf edib kök salması belə, təhsil səviyyəsinin artırılması ilə əlaqədardır. Belə ki, bəzi iqtisadçılar bir ölkənin oxuma-yazma nisbətini əsas götürərək, o ölkənin adam başına düşən milli gəlirini belə təxmin etməyi bacarmışlar.

Yəməndə təhsil səviyyəsi yüksəldiyində sosial fərqliləşmə inkişaf edəcək. Əhali elm və incəsənət kimi fərqli sahələrə yönələcək. İnsanların təhsil səviyyəsi yüksəldikcə qərəzli mühakimə dəyişəcək, ətrafına qarşı daha sorğulayıcı olacaq, fərqliliklərə daha humanist baxa biləcəklər.

Təhsil səviyyəsinin yüksəlməsi Yəməndə şəffaflıq siyasətinin inkişafına səbəb olacaqdır. İnsanlar ətraflarındakı hadisələri, dövlətin etdiklərini daha yaxından izləyəcəklər. Təxmin ediləcəyi üzrə oxuma-yazma bilməyən bir insan UNESCO-nun Yəməndə təhsilin inkişaf etdirilməsi üçün verdiyi maddi yardımın düzgün istifadə edilib edilmədiyini ilə maraqlanmaz, çünki bunu izləmə imkanı yoxdur.

Təhsilin inkişafı Yəmənlin siyasət və idarə etmə inkişafına da faydalı olacaq. İnsanların həm siyasəti izləmələri, həm də birbaşa siyasətə və rəhbərliyə qatılma nisbətləri artacaq.

Yəməndə bombalanan xəstəxana

Hətta təhsil sayəsində ölkənin bütövlüyünün əhəmiyyəti daha yaxşı qavranılacaq. Dərslərdə vətən sevgisi aşılaraq uşaqlar gələcəkdə məzhəbləri, ya da tayfaları qədər ölkələrinin də əhəmiyyətli olduğunu anlayacaqlar.

Əlbəttə ki, burada təhsilin müddəti və geniş yayılması qədər məzmunu da çox əhəmiyyətlidir. Əgər bir uşağa məktəbdə “yer üzünün qarşিদurma və

mübarizə sahəsi olduğu və haqsızlıqları aradan qaldırmanın ən yaxşı yolunun inqilab olduğu” kimi azğın bir ideologiyayı izah etsəniz, ilk fürsətdə əlinə silah götürüb, inqilab edib ədaləti təmin etməyə cəhd edəcək və ölkəsini fəlakətə sürüyəcək böyük səhvə yol verəcək.

Uşağa məktəbdə Allahın göndərdiyi dini deyil, atalarından öyrəndiyi müşrik inancı və batil hökmləri izah etsəniz, hər kəsin həyatına qarışacaq, öz inandıqlarına zorla tabe etdirməyə cəhd edəcək. Hətta özlərinin uydurduqları bu mövhumatçı sistemə uymayanlarla “vuruşmalı” olduğuna da inanacaq və azğın bir yol mənimsəmiş olacaq.

Halbuki, Quranda halal və haram çox açıq şəkildə bildirilmişdir. Allahın insanlara qadağan etdiyi şeylərin sayı çox azdır. Bu haramlardan başqa bütün dünya nemətləri isə halal qılınmışdır, buna görə də din əxlaqını yaşamaq çox asandır. Müsəlmanlar Allahın bildirdiyi sərhədlər çərçivəsində azaddırlar. Rəbbimiz “Allah sizin üçün çətinlik deyil, asanlıq istəyir” (Bəqərə surəsi, 185) deyə buyurmuşdur.

Xüsusilə Orta Şərqdəki bir çox ərəb ölkəsində olduğu kimi Yəməndə də başda qadınlar olmaqla təhsil çatışmazlığı problemi əslində radikal qrupların əsasını təşkil edir. Məsələn, Yəməndə qadın əhalinin yarıdan çoxu savadsızdır. Bu qadınlar müsəlman olaraq böyüdüləri halda Quran oxuya bilmirlər. Dinlərini yalnız yaxın insanlardan öyrənə bilirlər. Onların əksəriyyəti dinlərini yalnız valideynlərinin öyrətdikləri qədər bilir və bəziləri mövhumatçı düşüncə sistemini “əsl İslam” deyə zənn edirlər. Oxuma imkanları olmadığından, əldə etdikləri məlumatın Qurana uyğun olub olmadığını öyrənmək şansları da yoxdur. Bu, əlbəttə ki, onların günahı deyil. Bu şəkildə bir çox qadın dinin bir hissəsi kimi görünən xurafatlara görə “ikinci dərəcəli insanlar” mövqeyini qəbul edir. Əlbəttə ki, yanlış dünyagörüşü bununla bitmir. Bu qadınların yetişdirdikləri uşaqlar da oxşar ideologiyanın təsiri altında böyüyürlər və

cəmiyyətdəki hər hansı bir məqama çatdıqda qəbul etdikləri bu saxta ideologiyayı qorumağa çalışırlar.

Tövrat və İncildə yer alan “Öldürməyəcəksən” əmri Quranda da vardır. Allah müsəlmanlara “bir insanın öldürülməsinin bütün insanları öldürmək kimi olduğunu” bildirmişdir.

Şübhəsiz ki, Yəməndə uşaqlara təhsil verildiyi zaman təkamül nəzəriyyəsinin əksinə bütün həqiqi dinlərin əsasını təşkil edən Yaradılış həqiqəti təhsilin məzmununa əlavə edilməlidir. “Meymunun bir az daha inkişaf etmiş bir versiyası olduğunu öyrənərək böyüyən insanlardan şəfqət, sevgi, hörmət, tolerantlıq, rasionallıq və bağışlanma kimi fəzilətlərə sahib ola bilmələrini gözləyə bilmərik. Buna görə təhsildə insanlara “bütün kainat kimi, müəyyən bir məqsəd üçün yaradılan ruh sahibi dəyərli varlıqlar” olduğunu öyrətmək çox vacibdir.

Ölkələrin borc və faiz bataqlığı

“National Yemen”, 22 iyul 2014-cü il)

Daha əvvəl də ifadə etdiyimiz kimi, separatçı qruplar, terrorizm, korrupsiya, pis rəhbərlik və yoxsulluq...

Habertürk qəzeti, 14.06.2015 Habertürk qəzeti, 21.03.2015

Bu gün Yəmən deyildiyində ilk ağla gələn anlayışlar bunlardır. Yəməndə olan bu problemlər getdikcə Orta Şərqdə də yayılır. Milli birliyini təmin etmiş, sülh içində yaşayan, yaxşı idarə olunan, rifah və hüsur dolu bir həyat sürmək hər yəmənlinin haqqıdır.

Bununla birlikdə, ölkələrin siyasi hökumətlərə və beynəlxalq münasibətlərinə hakim olan düşüncə və fəaliyyətlər sanki bu hüquqları yox edir. Tətbiq olunan müxtəlif modellərə, xarici yardımlara və beynəlxalq təşkilatların söylərinə baxmayaraq, problemlər həll edilə bilmir.

Məsələn, iqtisadi problemləri ələ ala. 2013-cü ildə Yəmən dövlətinin ümumi borcu Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM)-in 46,8%-ni təşkil etmişdir. Bu bir yəmənlinin cibindəki 100 rialı xərclədikdə, yalnız 53 rialı Yəmən iqtisadiyyatına fayda verir deməkdir. Yəməndə 2013-cü ilin inflyasiya nisbəti 17%-dir, yəni 53 rial və 9 rial inflyasiyaya məruz qalır və geridə 44 rial qalır. Beləliklə, borc alma və inflyasiya xaricində hər bir yəmənlinin bir ildə qazandığı 100 rialdan ölkə iqtisadiyyatına verdiyi töhfə 44

rialdırmı? Qətiyyən! Çünki işsizliyin səviyyəsi yüksək olduğuna görə yəmənلیلər üçün bu gəliri qazanmaq çox çətindir. Yəməndə işsizlik nisbəti 30%-dir, bu səbəbdən hər 100 yəmənلیلəndən 30-u heç 100 rial belə görə bilməz. Yəməndə hər iki nəfərdən biri yoxsulluq həddinin altında yaşayır. Dünyadakı əksər insanlar kimi bir çox insan aclıq çəkir.

Yəmən dövləti varlığını davam etdirə bilmək üçün xaricdən kömək almaq məcburiyyətindədir. Yəməninqtisadiyyatı (ÜDM) 2013-cü ildə 39 milyard ABŞ dolları ikən, xarici borcu 7,2 milyard ABŞ dollarıdır. Bu, çox böyük nisbətdir. Yəməninq hər il bu qədər böyük məbləğ borc olması da kafi deyil, çünki bu yardımların faizləri borcun zaman ərzində gedərək daha da böyüməsinə gətirib çıxarır.

Müasir dövrdə beynəlxalq iqtisadi nizam faiz sistemi üzərinə qurulmuşdur. Bankların verdiyi yüksək faizlərin ölkə iqtisadiyyatına bir çox baxımdan mənfi təsirləri olur. Yəmən kimi xaricdən pula ehtiyacı olan ölkələr faizlərini artırırırlar. Beləliklə, yüksək faiz dərəcələrinə görə daha çox gəlir əldə etmək istəyənlər xaricdən ölkəyə pul axını edirlər. Dövlət ölkəyə daxil olan bu puldan istifadə etməyə çalışır, ancaq bu vəziyyətdə də başqa iqtisadi problemlər yaranır. Bir tərəfdən faizlər yüksəldiyi üçün banklardan alınan kredit xərcləri yüksəlir, kredit alaraq sərmayə edilə bilməz hala gəlir. Digər tərəfdən insanlar pullarını sərmayə, ya da istehsala deyil, banka yatırmağa təşviq edilmiş olurlar. Faizlə qazanılan pul insanlara çalışmaqdan daha asan gəlir.

Həyat şərtlərinin hər ötən gün daha da çətinləşdiyi Yəməndə xalq aclıq və susuzluqla mübarizə aparır.

Dünyada baş verən maliyyə böhranın birinci səbəbi faiz sistemidir. Uca Rəbbimizin haram etdiyi faiz sistemi sırf mənəfəətə əsaslanan cəmiyyətlər içində cazibədar göstərildiyi üçün ağılsızcasına tətbiq olunmuş və insanlar bundan zərər görməyəcəklərini, hətta mütləq fayda əldə edəcəklərini düşünmüşlər. Faiz sistemi etina etdirici görüntü altında insanlara təqdim edildiyindən, insanlar istehsal və ya sərmayəyə

yönəlməkdənsə, pullarını banka qoymağa təşviq edilmişlər. İnsanların pullarını banklarda, yastıq altlarında və ya kassalarda saxladıkları bir sistem içində isə istehsal olmadığı, bazarlarda pul dövriyyəsi reallaşmadığı üçün, bahalılıq, inflyasiya, iqtisadi çöküş kimi maliyyə problemlərinin meydana gəlməsi də qaçınılmaz nəticələrdəndir. Qlobal maliyyə böhranında da bu vəziyyət yaşanmış, istehsalın dayanması, pul dövriyyəsinin olmaması, pulların faiz üçün banklarda saxlanması iqtisadiyyatı çökdürmüşdür.

Halbuki Allah, ayələrində faizdən çəkinməyi buyurmuş və faizin gətirəcəyi bəlaları bizə xəbər vermişdir:

“

Ey iman gətirənlər! Dəfələrlə artırılmış olan sələmi yeməyin! Allahdan qorxun ki, bəlkə, nicat tapasınız.

(Ali- İmran surəsi, 130)

Münaqişələri dayandıрмаğın yeganə yolu, İslam dünyasının daimi sülh əldə etməsi və birləşməsidir.

“

Sələm yeyənlər qəbirlərindən şeytan toxunub dəli eləmiş kimsənin qalxdığı kimi qalxarlar. Bu onların: “Alış-veriş də sələmçilik kimidir!” - demələrinə görədir. Halbuki, Allah alış-verişi halal, sələmçiliyi isə haram etmişdir. Hər kim özünə Rəbbindən xəbərdarlıq gəldikdən sonra sələmçiliyə son qoyarsa, olub-keçənlər ona bağışlanar və onun işi Allaha qalar. Sələmçiliyə qayıdanlar isə Od sakınləridirlər. Onlar orada əbədi qalacaqlar. Allah sələmi puç edir, sədəqələri isə artırır. Allah kafirləri və günahkarları sevməz.

(Bəqərə surəsi, 275-276)

FƏSİL

Siyasi həyat və hərbi xərclər

(“National Yemen”, 14 iyul 2014-cü il)

Yəmənلیلər ədalətin, gözəl əxlaqın və dürüstlüyün üstünlük təşkil etdiyi həyata layiqdirlər. Bunun Yəməndə ən vacib olduğu sahələrdən biri də siyasətdir. Siyasətçi “çox böyük bir qrupun məsuliyyətini öz üzərinə götürən, həll yolları və xidmət edən şəxs” deməkdir. Bu insan ədalətlə hökm etməli, insanlar arasında ayrı seçkilik etməməli, ehtiyacı olan insanlarla görüşməli və dərhal bu ehtiyacları qarşılamamalıdır. Xidmət göstərərkən, həmişə mütəxəssis heyəti ilə işləməli və işi mütəxəssisə həvalə etməlidir. Problemləri, yoluna düşməyən, mane törədən məqamları dərhal görməli, bu məsələlərdə çoxlu həll yolu tapmalı və sürətli manevrlər etməyi bacarmalıdır. Təcili olanı seçə bilməli və gecikmədən xidmət etməyi bacarmalıdır.

Müsəlmanlar arasında fərqlilikləri gözəllik ilə qarşılayan, gücünü və enerjisini müsəlmanların və insanlığın xeyrinə istifadə edən, kompromisə gələn və sülhpərvər mədəniyyət hakim olsa, şübhəsiz ki, İslam dünyası 21-ci əsrin ən böyük mədəniyyətini quracaq.

Lakin müasir dövrdə siyasət bəzi insanlar üçün xidmət sahəsi olmaqdan çıxmış, mənfəətə əsaslanan bir iş sahəsinə çevrilmişdir. Məqsəd yalnız mövqe əldə etmək və bu mövqeni hər vəziyyətdə qorumaq,

mümkündürsə, daha üst mövqelərə çatmaq halına gəlmişdir. Belə olduqda da hədəfə çatmaq üçün edilən hər cür əxlaqa uyğun olmayan hər addım məqbul qarşılanır.

Dünyada olan hər ölkədə bu tip hadisələrlə qarşılaşmaq mümkündür. Korrupsiyaya görə istefa verən, sui-istifadələri, bazarı istiqamətləndirərək fərdi mənfəət təmin edənlərin yüzlərlə şəxs vardır. Məsələn, diktatura altında idarə olunan bir çox ölkədə xalq çox böyük səfalət içində yaşayıb, aclıq, susuzluq və epidemik xəstəliklərlə mübarizə apararkən, başdakı rəhbərlər çox zəngin və azğın həyat təzi keçirirlər. İraqda, Suriyada və Tunisdəki keçmiş iqtidarlar bu mövzuya bariz nümunədirlər. Zairenin sabiq lideri Mobutu özü üçün xüsusi təyyarəsi ilə hər ay Fransadan bərbərini gətirdərkən, xalqı bir çörək üçün qarşıdurmalara girirdi. Mobutu ölkəsinin bütün yeraltı və almaz qaynaqlarını öz adına keçirmiş, Qərb ölkələrin istifadəsinə vermiş, lakin qəbilə qarşıdurmaları içində mübarizə aparan xalqını görməzləkdən gəlmişdi.

Quran əxlaqının yaşanmadığı mühitlərdə məhz bu tip rəhbərlərə rast gəlmək mümkündür. Çünki dinin olmadığı bir mühitdə insanlar üçün ədalətin, yardımlaşmanın, mərhəmətin, sevginin, hörmətin, dürüstlüyün bir mənası yoxdur. Hər kəs öz mənfəəti üçün böyük istəklə çalışır. Allah bir ayəsində bu cür insanların səbəb olduqları təhlükəyə belə diqqət çəkmişdir:

“

O, dönüb getdikdə yer üzündə fitnə-fəsad törətməyə, əkinləri və nəsiləri məhv etməyə çalışar. Allah isə fitnə-fəsadı sevmir.

(Bəqərə surəsi, 205)

Yəməndə baş verən faciə yalnız baş verən cinayətlər və qırğınlarla məhdud deyil. BMT Yəməndəki 20 milyon vətəndaşın 80 faizinin köməyə möhtac olduğunu ifadə edir və vəziyyəti “fəlakət” olaraq qiymətləndirir.

Qurana əməl edilmədiyi müddətcə yuxarıdakı ayədəki kimi insanlar var olacaq. Halbuki, vicdanlı və Allahdan qorxan insanların idarə etdiyi bir ölkədə heç kimin başqasına haqsızlıq etməsinə icazə verilməz, hər cür ehtiyac aradan qaldırılır, davamlı yeni həll yolları və xidmətlər göstərilər. İslam əxlaqını yaşayan insanlar qarşılıqsız xidmət göstərirlər. Allah rizası

üçün edilən xidmətin, əməyin, köməyin qarşılığı isə dünyada deyil, axirətdə gözlənilir.

İnsanlar Allahın dinini təbliğ etmək üçün göndərilən elçiləri tarix boyunca günahlandırmışlar. Elçilərin insanları Allaha ibadət etməyə, din əxlaqını yaşamağa dəvət etmələrinin arxasında həmişə başqa bir səbəb axtarmışlar. Ayədə elçilərin qövmlərinə bu şəkildə xatırlatdıqları bildirilir:

“

Ey qövmüm! Mən bunun əvəzinə sizdən heç bir müqafat istəmirəm. Mənim müqafatım ancaq məni yaradandır. Məgər anlamırsınız?

(Hud surəsi, 51)

Kafirələr də bir-birinə dostdurlar. Əgər siz bunu etməsəniz (bir-birinizə yardımçı olmasanız), yer üzündə fitnə və böyük bir fəsad baş verər. (Ənfal surəsi, 73)

İqtidardakı rəhbərlərin ətrafında yer alan mənfəətpərəst qruplar arasındakı əlaqələr tez-tez dünya siyasətində gündəmə gələn mövzudur. Bu mənfəətpərəst qruplar Yəməndə olduğu kimi bəzən tayfalar şəklində, bəzən mafiya, bəzən də çox millətli şirkətlər şəklində özünü göstərir.

İslam əxlaqının yaşanmadığı, mövqe və vəzifələrin, xüsusiyyət və qabiliyyətlərə görə təyin olunmadığı belə ölkələrdə, əhəmiyyətli bir

mövqe əldə edən insanların edəcəyi ilk şey dərhal ədalətsiz şəkildə yaxınlarını, tanışlarını vəzifəyə gətirmək, onları qorumaq və inkişaf etdirmək olur. Bu səbəblə “kadr hazırlığı” tədqiqatları bir çox partiya və siyasətçi üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Yenə millətin mənfəəti nəzərə alınmır, ilk növbədə xidməti deyil, şəxsi və siyasi üstünlüklər ön plana çıxır. Bu anlayışın nəticəsi olaraq, işləməyə ehtiyacı olanlar şəhər və kəndlərə deyil, seçki bölgələrinə yönəlmişdirlər. Kasıb kəndin elektriki, suyu yox ikən və ya daha başqa təcili ehtiyacları var ikən, onun bu ehtiyacını qarşılamaq yerinə, kampaniyaya dəstək verəcəyi düşünülmən şəxslərin ehtiyacı, mənfəətləri güdülə bilər.

Bütün bunlar Yəməndə və ya dünyanın başqa yerində Quran əxlaqının yaşanmaması, dünya şərtlərində ola biləcək hər cür azğın hərəkətə göz yuman rəhbərlərin varlığının əsl səbəbi olduğunu göstərir.

İnsanlar Allahdan qorxmadıqları üçün ədalətli, mərhəmətli və vicdanlı davranmazlar. Axirətdə hesab verəcəklərini düşünmədikləri üçün hər cür zülmü və əxlaqsızlığı edə bilərlər. Buna görə belə zülm mühitini dağıtmaq, insanlığı aydın gələcəyə çatdırmaq istəyən hər insanın etməli olduğu Quran əxlaqını yaşamaq və yaşatmaqdır. Allahın gözəl əxlaq mövzusunda əməllərinin insanlara çatdırılması, bu əxlaqın yaşanmasının təşviq edilməsi, əks davranışlardan isə bütün insanların imtina etməsinin təmin edilməsi hər müsəlmanın üzərinə düşən ən böyük vəzifələrdən biridir. Bunu görməzlikdən gələn və ya etməli olduğu şeyləri təxirə salan, başqalarının öhdəsinə buraxan şəxslər axirətdə bu laqeydliliklərindən məsul tutula biləcəklərini unutmamalıdırlar.

Təxminən 401 il Osmanlı idarəsi altında olmuş Yəmənin Şəhare dağları və məşhur Huş keçidi.

“

Biz onu sadəcə müəyyən olunmuş vaxtadək təxirə salmışıq.

(Ali- İmran surəsi, 104)

Nəyə görə hərbi xərclər əhəmiyyətlidir?

“National Yemen”, 17 avqust 2014-cü il)

Dünyanı bürüyən iqtisadi böhranda belə borcu olan və işsizlik faizi yüksək olan ölkələr müdafiə xərclərində güzəştə getmirdilər. Bir çox ölkə milli gəlirlərinin böyük hissəsini silahlanma və orduya xərcləyir.

2012-ci ildə dünyada silahlanmaya ayrılan ümumi pul 1 trilyon 756 milyard dollardır. Bir ildə silahlanmaya xərclənən pulla 120 min tam təchiz olunmuş xəstəxana açıla bilər və ya 1 milyon 750 min məktəb inşa edilə bilər. Üstəlik eyni pulla bir il ərzində 200 min insanın qida ehtiyacını qarşılamaq olar.

Ən son təkamülçü qaynaqların da qəbul etdiyi kimi həyatın mənşəyi hələ də təkamül nəzəriyyəsi üçün çox böyük dilemmadır.

Bəs Yəməndə hərbi xərclər necədir? 2012-ci ildə Yəməndə hərbi xərclərə 1 milyard 250 min dollar ayrılmışdır. Bir çox beynəlxalq təşkilatlar və müşahidəçilər hərbi xərclərin əslində daha çox olduğunu düşünürlər. Yəməndə adambaşına düşən milli gəlir 2500 dollardır. Başqa sözlə, Yəməndə bir ildə 500 min insanın qazandığı gəlirlərin hamısı hərbi xərclər üçün istifadə olunur.

Milli gəliri dünyadakı orta göstəricidən çox aşağı olan Yəmən niyə bu qədər böyük hərbi xərclərə ehtiyac duyur?

Yəmən keçmişdə çox sayda dövlət çevrilişinə və çevriliş cəhdinə səhnə olmuş bir ölkədir. Dövlət adamları və əsgərlərə sui-qəsdlər reallaşdırılmış, ölkədə bir çox dəfə üsyan və daxili qarşıdurma yaşanmışdır. Yəmən öz daxilindən qaynaqlanan bu təhdidlər uzun illərdir dövlətdə təhlükəsizliklə bağlı narahatlığın yaşanmasına gətirib çıxarır. Yəməndəki təhlükəsizlik qüvvələri, xarici düşmənlərə və ya ölkə daxilindəki adi cinayətkarlara deyil, əksinə daxili düşmənlərə qarşı qurulmuşdur.

Bu səbəbdən hakimiyyətə gələn hər bir iqtidar əsgər və ya polis üzərində hakimiyyəti, iqtidarda qalmağın şərti olaraq görür. Digər tərəfdən suverenlik, yalnız hərbi və polisə mütəmadi olaraq maksimum səviyyədə pul ödəmək və onlara verilən imkan və imtiyazları geniş saxlamaqla mümkündür. Əlbəttə, bu da dövlət büdcəsindən yüksək xərclər edilməsi mənasını verir.

Təkamül nəzəriyyəsini etibarsız edən həqiqətlərdən biri canlılığın inanılmaz dərəcədəki kompleks quruluşudur. Canlı hüceyrələrinin nüvəsində yerləşən DNT molekulu bunun bir nümunəsidir. DNT dörd ayrı molekulun fərqli düzülməsindən ibarət olan bir növ məlumat bankıdır. Bu məlumat bankında canlı ilə əlaqədar bütün fiziki xüsusiyyətlərin şifrələri yerləşir. İnsan DNT-si kağıza yazılanda ortaya təxminən 900 cildlik ensiklopediya çıxacağı təxmin edilir. Əlbəttə bu cür fəvqəladə məlumat təsadüf anlayışını qəti şəkildə keçərsiz edir.

Bir ölkənin ona qarşı olan daxili və xarici təhdidlərin qarşısını almaq üçün tədbirlər almasından daha normal bir şey ola bilməz. Ancaq bunu edərkən, bəzi xüsusiyyətlərə diqqət yetirilmədiyi təqdirdə, ölkə

iqtisadiyyatında və nizamında əhəmiyyətli problemlərin ortaya çıxması qaçınılmaz ola bilər.

Orta Şərqdə bir çox dövlətin müdafiə xərcləri çox yüksəkdir. Yəmənin digər Ərəb ölkələrindən fərqi, müdafiə xərclərinin silah almaqdan çox kadr xərclərinə sərf edilməsidir. Səudiyyə Ərəbistanı və Küveyt kimi ölkələrin əksinə Yəmənin xərclərində silah alışı, texnologiyanı inkişaf etdirmə və s. çox az yer tutarkən, maaş ödəmələri geniş yer tutur. Əsgərin işə qəbulu təhlükəsizlik məqsədlərinə xidmət etməkdən daha çox iş sahəsi olaraq istifadə olunur. Bu səbəblə silahlı qüvvələr rəhbərlərin qarşısına inkişaf etmiş, müasir və müdafiə etmə gücü yüksək bir ordudan çox texnoloji baxımdan nisbətən zəif, kobud və idarə olunması çətin quruluş olaraq çıxar.

Əsgərlərin maaşları hərbi hədəflərdən əlavə sosial və ya siyasi məqsədlərlə istifadə edilməməlidir. Belə edildiyi təqdirdə, ölkənin müdafiəsi və təhlükəsizliyi üçün heç bir faydası olmayan, üstəlik gerçəkdə var olmayıb, yalnız kağız üzərində var olan əsgərlər ortaya çıxar. Maaşları yatırdılan, amma gerçəkdə var olmayan əsgərlər tayfaları məmnun etmək, ya da bağlılıqlarını təmin etmək üçün pul köçürülməsi vasitəsi olaraq istifadə edilməyə başlanar ki, bu da böyük problemlərə gətirib çıxarar.

Dövlət adamları ordu və təhlükəsizlik güclərini özlərinə yaxın gördükləri tayfa və ya qohumınlardan meydana gətirməməlidir. Belə edildiyi təqdirdə ordu milli ordu olmaqdan çıxır və bir qrupun əlində silahlı gücə çevrilir. Bu vəziyyət; Orduya daxil olmayanların hədəfə alındıqlarını düşünməsinə və nəticədə qeyri-qanuni silah vasitələrindən istifadə edilməsinə gətirib çıxara bilər.

Xarici ölkələrdən hərbi xərclər və silah-sursat alımında şəffaflığın təmin edilməsi və bunun üçün qanuni nəzarət mexanizminin yaradılması

Yəmənin sabitliyi üçün nəzərə alınmalı olan bir başqa məsələdir.

Ordu və təhlükəsizlik güclərindəki problemlər yalnız ölkədə asayişin pozulması ilə məhdud qalmır, böyük maddi itkilərə və iqtisadi çöküntüyə də gətirib çıxarır. Ordudan lazımi şəkildə istifadə edilməyəndə üsyanların və terrorist hərəkətlərin səbəb olduğu xaos və anarxiya ölkəyə sərmayə qoyulmasına maneə törədir. Terroristlərin Yəmən iqtisadi infrastrukturunu meydana gətirən ünsürlərə qarşı hücumlar reallaşdırmaları, bu bölgələrdə yalnız inkişafa maneə törətməklə qalmır, mövcud imkanları da yox edir. İqtisadi maneələr, başda təhsil olmaqla ictimai həyatın bir çox sahəsində geri qalmaya səbəb olur.

Əsrin əvvəllərindən bəri təkamülçülər milçəkləri mutasiya edərək faydalı mutasiya nümunəsi yaratmağa çalışdılar. Ancaq bu on illər davam edən səylər nəticəsində tək nəticə şikəst, xəstə və qüsurlu milçəklər oldu. Sol tərəfdə normal meyvə milçəyinin başı, sağda isə başqa bir mutasiya olunmuş meyvə milçəyi var.

Terrorla mübarizə üçün hərbi xərclər isə hər ölkə üçün ayrı yüküdür. Xalqın rifah səviyyəsini yüksəltmək üçün istifadə edilə biləcək maddi imkanlar hərbi xərclərə köçürülür və bu vəziyyət ölkə iqtisadiyyatına mənfi istiqamətdə təsir edir.

Bu səbəblə, Yəmən bir tərəfdən ordusunu yenidən təşkil etməyə çalışarkən digər tərəfdən də silaha əsaslanmayan asayiş üsullarını inkişaf etdirməyə çalışmalıdır. Terrorizm və daxili qarşıdurmalarla mübarizənin tək yolu silaha bunu etmək deyil. Yəmən məktəblərində, həm Zeydinin,

həm də Sünninin müsəlman olduğu, bir-biri ilə zidd yaşamamalı olduğu öyrədilməlidir.

İslam əxlaqının gözəlliyi və sülhü təmin edən xüsusiyyətləri sıx şəkildə vurğulanıb, insanlara mövhumat ilə həqiqi din arasındakı fərqi izah edilməlidir. Bu kimi üsullarla həm hərbi sahədə, həm də məktəbdə hər yəmənlinin şəfqətsiz, materialist və zorakı yetişməsinə maneə oluna bilər. Beləliklə, narkotikin, korrupsiya və rüşvətin pəncəsinə düşmüş, mənəvi baxımdan tam mənası ilə çökmüş, yalnız pulun dalınca qaçan, kasıblıq içindəki gənclərin, öz ölkələrinə düşmən olaraq yetişməsi təhlükəsinə də maneə törədilmiş olunacaq.

Husilərlə yəmənlilər qardaşdırlar

(“National Yemen”, 5 sentyabr 2014-cü il)

Yəmən yeni qarşıdurmanın və gərginliyin astanasındadır. Yəməndə husilərin lideri Əbdülməlik Husinin hökumətə istefa çağırışı etməsiylə başlayan etirazlar böyüyür. Yəmən bu tərz gərginliklərin tez-tez yaşandığı bir ölkədir.

Təbaşir dövrünə aid bu timsah fosili 65 milyon illikdir. Müasir dövrdə yaşayan timsahlardan heç bir fərqi yoxdur. İtaliyada tapılmış Mene balığının fosili 54-37 milyon illikdir. Bu 50 milyon illik çinar yarpağı fosili ABŞ-da tapılmışdır. 50 milyon ildir çinar yarpaqları heç dəyişməmiş, təkamül keçirməmişdir.

Sabiq dövlət başçısı Əli Abdullah Salehin vəzifəsindən imtina etmək məcburiyyətində qaldığı 2011-ci ildəki qiyamları, bölücü “Cənub Hərəkatı”nın əməlləri və Əl-Qaidənin hücumları izlədi.

Bölücü “Cənub Hərəkatı” təhlükəsizlik gücləri ilə qarşıdurma yaşayır. Şimalda isə Husilər ilə Sünni tayfaları və ordu arasında tez-tez qarşıdurmalar yaşanır.

Əl-Qaidə isə bir çox bölgədə bazalarını Yəmən ordusuna qapdırdı. Buna qarşı Əl-Qaidə militanları neft və təbii qaz borularına hücum edərək, ordunu əməliyyatlardan imtina etdirməyə çalışır. Ölkədə təhlükəsizlik tam olaraq təmin edilmədiyi üçün ziyan gören boruların təmiri uzun zaman alır. Bu səbəblə, Yəməndə təbii qaz və neft məsələlərində ciddi problemlər yaşanır.

Cənub Hərəkatı daxilindəki solçu qrupları göz ardı etsək, Yəmən təhlükəsizlik problemini İslam qruplarının siyasi və silahlı müxalifətinə qədər azaltmaq mümkündür. Bu problem onsuz da çətin vəziyyətdə olan ölkə iqtisadiyyatında ciddi problemlərə səbəb olur. Aydın məsələdir ki, Yəmən siyasətinə qarışan qruplar bu problemləri aradan qaldırmaq üçün birlikdə hərəkət etməlidirlər. Bununla yanaşı onu da qeyd etmək lazımdır ki, Zeydi və ya sünnilər Yəməndəki müsəlmanların birliyi və mövcud problemlərə son qoymaq üçün yalnız bir siyasət tələb deyil. Çünki birləşmək müsəlman olmağın şərtlərindən biridir.

Müsəlmanlar həyatlarının hər anında olduğu kimi, milli və beynəlxalq siyasətlərində də Quran əxlaqına uyğun davranmalıdırlar. Quran əxlaqına görə isə İslam dünyası ittifaq etməlidir. Yəməndə Quran əxlaqının yaşansa yaradılacaq ittifaq qalıcı olacaq və bu vəziyyət strateji mövqeyi olan ölkənin ondan gözlənilən aktiv rolu boynuna götürməsinə təmin edəcək.

İslam əxlaqı müsəlmanların birləşmələrini, həmrəylik daxilində din qardaşları olmalarını tələb edir. Allah Quranda müsəlmanlara “bir-birinizlə münaqişə etməyin” (Ənfal surəsi, 46) deyərək əmr edir və bunun müsəlmanları zəiflədəcək bir vəziyyət olduğunu bildirir.

Təkamül yanlısı qəzet və jurnallarda çıxan xəbərlərdə tez-tez aşağıdakına bənzər xəyali “ibtidai” insan şəkillərindən istifadə edilir. Bu xəyali şəkillərə əsaslanaraq yaradılan xəbərlərdəki tək qaynaq, yazan adamın təxəyyüldür. Ancaq təkamül elm qarşısında o qədər çox məğlubiyyətə məruz qalmışdır ki, artıq elmi jurnallarda təkamüllə əlaqədar xəbərlərə daha az rast gəlinir.

Vicdan və ədalətlə davranan, öz mənafeyini deyil, Allah üçün ədaləti düşünən bir müsəlmanın digər müsəlmanlar ilə daima fikir ayrılığında olması mümkün deyil. Bu həqiqəti husilərə səmimi və uyğun metodlarla izah etmək problemin həlli üçün yaxşı başlanğıc ola bilər.

Allah müsəlman toplumların bir-birlərinə qarşı ədalətsizlik etmələrini və düşmənçə davranmalarını qadağan etmişdir. Quranda Hucurat surəsinin 9-cu ayəsində belə davrananların dayandırılması və fərqli müsəlman cəmiyyətlərin “barışdırılmasını” bildirilmişdir.

Əlbəttə, müsəlman cəmiyyətlər arasında regional, mədəni və ənənəvi bəzi anlayış və tətbiq fərqləri ola bilər. Hətta Zeydilik və Sünnilikdə olduğu kimi fərqli fikirlər, düşüncələr, məzhəblər də olacaq. Bu, normaldır. Bu

fərqlərə görə Yəməndəki kimi bir qrupun başqasına qarşı olmamalı, onunla əlaqələrini kəsməməli, ortaq dəyərlərdə razılaşa bilməyəcək qədər digərini yad və hətta rəqib olaraq görməməlidir. Bu, qəbuledilməzdir.

Allah Quranda müsəlmanları bu səhvə yol verməmələri üçün xəbərdar etmiş, xristianlar və yəhudilərin bu mövzudakı səhvlərini də ibrət olaraq göstərmişdir. Xristianlar və yəhudilərin xətalrı bildirilərkən, bu toplumların öz aralarında parçalandıqları da ifadə edilir. Beyyinə surəsinin 4-cü ayəsində Kitab Əhlinə açıq-aşkar dəlillər gəlməsinə baxmayaraq, təriqətlərə bölündükləri xəbər verilir. Digər ayələrdə isə bu ayrılığın səbəbləri arasında, “aralarındakı təcavüz və haqsızlıq”, “aralarındakı qısqanclıq”, “haqqa baş qaldırma” kimi pis əxlaq xüsusiyyətlərinin olduğu bildirilir.

İnsanların dində parçalanmalarının təməlində Allahın əmr etdiyi əxlaqı gərəyi kimi yaşamamaları vardır. Quran əxlaqı təvazökarlığa əsaslanır. Təvazökarlıqdan uzaqlaşanlar özlərini və öz fikirlərini mütləq həqiqət olaraq görürlər, fərqli düşünənlərə xor baxırlar və onlara qarşı düşmənçilik edirlər. Düşüncələrinin mütləq doğru olduğundan heç şübhə etmədikləri üçün özlərini heç bir zaman sorğulamaz və dolayısılə daha yaxşı ola bilməzlər. Yalnız öz fikrini bəyənib bununla öyünənlərin halına Quranda, “... lakin ümmətlər öz dinini aralarında parçalayıb firqələrə bölündülər. Hər firqə özündə olana sevinir” (Muminun surəsi, 53) ayəsi ilə diqqət çəkilmişdir.

Təkamülçülərin istədikləri bütün şərtlər təmin edilə, bir canlı meydana gələ bilərmə? Əlbəttə, xeyr. Bunu daha yaxşı anlamaq üçün belə bir təcrübə aparaq. Yuxarıdakına bənzər bir çəlləyə canlıların meydana gəlməsi üçün lazım olan bütün atomları, fermentləri, hormonları, zülalları, qısacası, təkamülçülərin istədikləri, lazımı gördükləri bütün elementləri qoyaq. Ola biləcək hər cür kimyəvi və fiziki üsullardan istifadə edərək bu elementləri qarışdıraraq və istədikləri qədər gözləyək. Nə edilərsə edilsin, nə qədər istəsələr gözlənilsin bu çəlləkdən canlı tək bir varlıq belə yarada bilməyəcəklər.

Fərqli müsəlman topluluqları arasında mədəni və ənənəvi fərqlər və fikir ayrılıqlarına görə bölünmənin qarşısı alınmalıdır. Bunları ön plana çıxarmaq və münaqişə üçün zəmin hazırlamaq əvəzinə, Quran əxlaqına uyğun ittifaq edilməlidir. Müsəlmanlar ittifaqda bir-birilərinə dəstək olmalı və mübahisəli məsələlərdə bir-birlərini başa düşməlidirlər. Bu təhlükəni dərk edən İslam dünyasının qabaqcıl mütəfəkkirləri və ziyalıları intensiv təşəbbüslər göstərməli və müsəlmanlar arasında birlik və həmrəyliyi təşviq etməlidirlər. Həm Yəməndə, həm də bütün müsəlman dünyasında sevgi, hörmət, mərhəmət və tolerantlığa əsaslanan həmrəylik qurulmalıdır.

İslam əxlaqının əsasında ixtilaf və ayrılıqları deyil, inanc birliyini və ortaq dəyərləri təməl alan bir anlayış vardır. İstər sünni olsun, istər zeydi bütün yəmənliyə düşən məsuliyyət bu anlayış ilə yaşamağa çalışmaqdır.

Kimlik savaşlarına aldanmayın

“National Yemen”, 14 sentyabr 2014-cü il)

Gözü və qulağı, kamera və səs qeyd edən cihazları ilə müqayisə etdiyimizdə bu orqanlarımızın texnologiya məhsullarından daha kompleks, müvəffəqiyyətli, qüsursuz strukturlara sahib olduqlarını görürük.

Soyuq müharibə ərzində yer üzünə ideoloji siyasətlər hakim idi. O zamanlar dünya sanki iki hissəyə bölünmüşdü. Qərb Bloku sərbəst bazar iqtisadiyyatını və xüsusi mülkiyyəti müdafiə edirdi. Şərq Bloku isə mərkəzi planlaşdırmanı və ortaq mülkiyyəti müdafiə edirdi. İki blok arasındakı mübarizə Şərq Bloku ölkələrini öz ətrafında toplayan Sovet İttifaqının dağılması ilə nəticələndi.

Bir çox siyasətçi və ictimai alim Sovet İttifaqının dağılmasını kapitalizmin mütləq zəfəri olaraq elan etdi. Bunlara görə artıq kommunizm qəti olaraq məğlub olmuşdu, yer üzündə demokratiya və kapitalizmin suverenliyi üçün bir maneə qalmamışdı. Lakin sonradan baş verən bir çox hadisə bu uzaqgörənliyin doğru olmadığını göstərdi. Ölkələr arasında ideoloji siyasətlərin yerinə kimlik siyasətləri böyük gərginlik qaynağı olmağa başladı.

Kimlik siyasəti, bir ölkədə və ya bir bölgədə “təmiz və orijinal” şəxsiyyət qurmağı hədəfləyən bütün siyasətlər üçün istifadə olunan bir təsvirdir. Kimlik siyasəti bir ölkə daxilində bu siyasətə qarşı göstərilən müqaviməti qiymətləndirmək mümkündür. Kimlik siyasətinin əsas elementi etnik, bəzən dini və məzhəbi fərqlərə əsaslanma bilər. Ancaq gözəl olan fərqli şəxsiyyətləri bir-birindən ayırmaq deyil, ədalətli qaydada birlikdə yaşaya biləcəkləri bir mədəniyyət qurmaqdır.

İspaniyanın Bask və Kataloniya bölgələrində, ya da Şimali İtaliyada baş verən hadisələri kimlik siyasəti başlığı altında qiymətləndirmək mümkündür. Yəməndə də bənzər vəziyyət yaşanır. Bu istəyin başqa bir nümunəsi də, prezident Hadinin nümayişləri bitirmək üçün təklif etməsinə baxmayaraq, hüsulinin yeni bir kabinetdə beş nazir kürsüsü tələb etməsidir. Əlbəttə dövlətdə fərqli şəxsiyyətlərin bərabər şəkildə təmsil olunması qanuni bir tələbdir, amma bunun münaqişə üçün material halına gətirilməsi və antidemokratik metodlarla demokratik tələbləri qazanmağa çalışması doğru yol deyil.

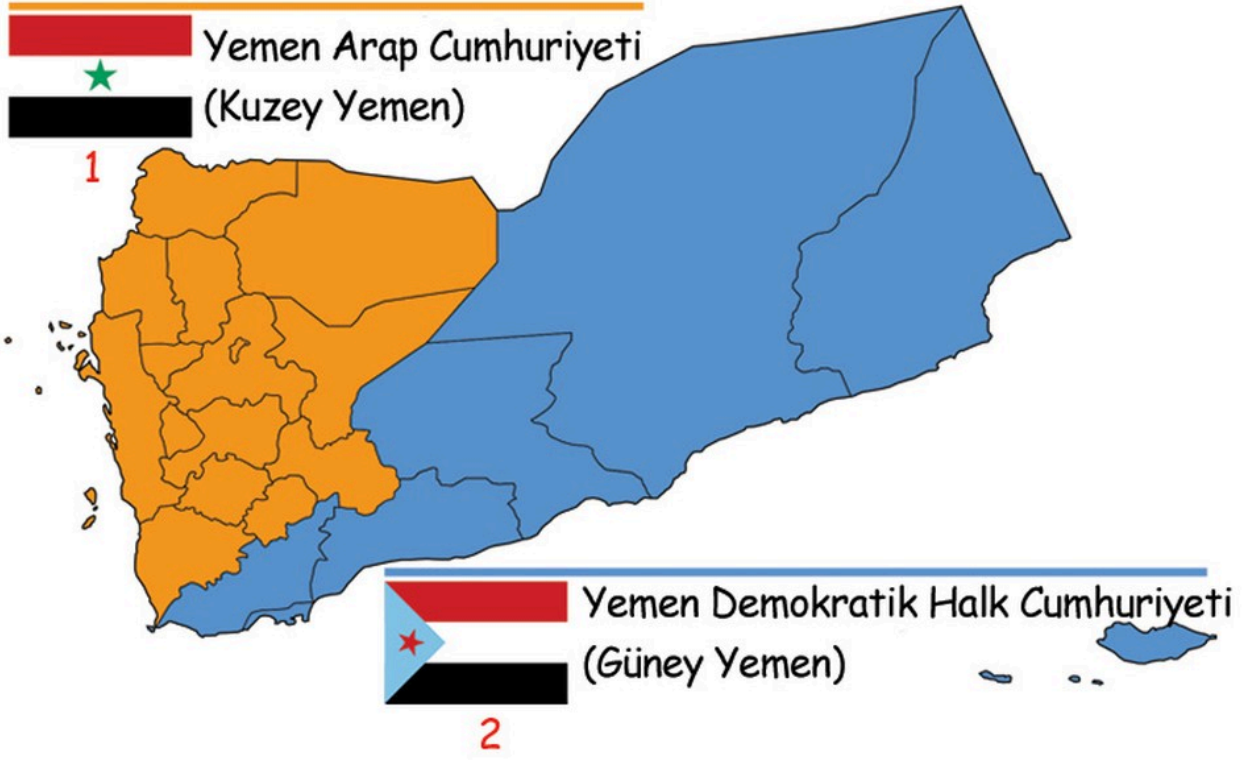

Keçmiş zamanlarda timsaha tapınan insanların inancları nə dərəcə qəribə və ağlasığmazdırsa, müasir dövrdə darvinistlərin inancları da eyni dərəcədə ağlasığmazdır. Darvinistlər təsadüfləri və cansız, şüursuz atomları cahilcə sanki yaradıcı güc olaraq qəbul edirlər, hətta bu batil inanca bir dinə bağlanmış kimi bağlanırlar.

Kimlik siyasəti tətbiq edənlər, qüvvələri birləşdirərək fərqli şəxsiyyətdəki insanlarla birlikdə yaşamaqdansa, vahid bir xarakterə sahib bir cəmiyyət olaraq dar və nisbətən gücsüz bir şəkildə yaşamağı üstün tuturlar. Bu anlayış fərqi sayəsində Soyuq Müharibə illərindən bəri geniş yayılmış kimlik siyasəti davamlı qarşıdurma mühiti yaradır. Məsələn, Bosniyadakı serblər, İspaniyadakı Basklar və Türkiyədəki PKK toqquşmalarının əsas fiquru oldu.

Kimlik siyasətlərinin tam olaraq müvəffəqiyyət əldə etməsi mümkün deyil. Çünki insan toplumları bir masanı meydana gətirən atomlar kimi eyni fərdlərdən meydana gəlməzlər. Məsələn, Cənub-Şərqi Anadolunun hamısı kürdlərdən ibarət deyil. Bölgədə az hesab edilməyəcək sayda ərəblər və türklər də yaşayırlar. Bölgə xalqı əsrlərdir qaynaşmış, etnik ayrı-seçkiliklər ortadan qalxmışdır. Eyni şey Yəməinə aiddir. Husilərin yaşadığı bölgələrdə bir çox Sünni Ərəb də yaşayır. Bölgədəki insanlar, eyni etnik, ya da məzhəbə aid olsalar belə, bu, fərqliliklərin aradan qaldırıldığı mənasını verməyəcək. Çünki Cənub-Şərqi Anadolu xalqının əksər hissəsi bölücü marksist kürdləri dəstəkləmir, dəstəkləyənlər isə bunu silah təhdidi altında edirlər. Eyni şəkildə Yəməndəki zeydilər hamısının Husi hərəkatını dəstəklədiyini söyləmək də qeyri-mümkündür.

Göründüyü kimi, bir bölgədə etnik və məzhəb xüsusiyyətlərini vurğulayaraq sülh və əmin-amanlıq vəd etmək real deyil. Regional ayrılıqlar üçün yaranan ziddiyyətlər ayrılıqdan sonra yeni qarşıdurmalara səbəb olur.

Buna görə də ölkələr tez-tez bölücü güclərlə qarşıdurmalara girir və bu qarşıdurmalar uzun illər boyunca davam edir. Həll yolunu yalnız silahlı mübarizədə axtarmaq maddi və fiziki itkilərə gətirib çıxarır.

Kimlik siyasəti Yəmənin şimalına ədalət, sülh, təhlükəsizlik və sərvət gətirmək üçün yetərli deyil. Çünki nə qədər bir-birinə bənzəyən fərdlərdən ibarət olsa da, bu şəxsiyyətlərdə hər zaman kiçik ayrılıqlar yaşamaq mümkündür. Yəmənin üçün parçalanma ehtimalı nə qədər çox olsa, Yəmənin şimalının da öz daxilində parçalanması ehtimalı bir o qədər yüksəkdir. Üstəlik, etnik mənşədən və eyni məzhəbdən ibarət olub bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edən və yoxsulluq içində yaşayan bir çox cəmiyyət vardır.

İnsanların vicdan sahibi olması, etnik mənşələri, ya da inanclarına görə ayrı-seçkilik etmələrinə mane olar. Vicdan sahibi olmanın yeganə yolu isə imandır. İmanlı insanlar həmişə vicdanlarına uyğun hərəkət edirlər.

Yəməndəki ədalətsizliyin, qarışıqlığın, terrorun, qırğınların, aclığın, səfalətin və zülmün tək həlli vardır: Quran əxlaqının yaşanması.

İstər Yəməndəki, istərsə də dünyadakı problemlərə baxıldığında, bütün bu hadisələrə sevgisizlik, mərhəmətsizlik, düşmənlik, nifrət, kin, mənəfətpərəstlik kimi duyğuların və ağılsızlığın səbəb olduğu görülür. Bunları tamamilə ortadan qaldırmanın yolu isə anlayışlı və bağışlayıcı olmaq, təmkinli və ağıllı davranmaqdır. Sevgi, şəfqət, mərhəmət, fədakarlıq, dostluq kimi gözəl əxlaq xüsusiyyətlərini cəmiyyətdə hakim etməkdir. Bu xüsusiyyətlər isə ancaq Quran əxlaqını əksiksiz olaraq yaşayan insanlara aiddir.

FƏSİL

Etirazlar və sabitlik

|"National Yemen", 21 sentyabr 2014-cü il)

Yəmən küçələrində etirazlar və qarşıdurmalar davam edir. Yəmən bu gün anlaşılmazlıqların, narazılıqların və mənəfəət qarşıdurmalarının sülhpərvər üsullarla təhlil edilməsinə həmişəkindən daha çox ehtiyac duyur. Problemlərin daha da böyüməməyi üçün cəmiyyətin qütbləşməməsi və münaqişələrə müdaxilə etməməsi vacibdir. Bu, hazırda Yəməndə benzinin qiymətinin enməsindən və ya gücün necə bölüşdürüləcəyinə dair müzakirələrdən daha vacibdir.

Kütləvi etirazlar, kütləyə qarışan təhrikedicilər sayəsində asanlıqla böyük silahlı qarşıdurmalara çevrilə bilər. Yəmən xalqı Misirdə Tahrir və Adeviye meydanlarındakı toplaşmanın Misiri necə qarşıdurmaya və fəlakətə sürüdüyünü unutmamalıdır.

Bütün demokratik ölkələrdə kütləvi nümayiş hüququ qanunlar çərçivəsində qanuni hüquq olaraq təyin olunur. Həqiqətən də, Türkiyədəki və Qərb ölkələrindəki insanlar, demokratiyanın tələbi olaraq, əvvəlcədən icazə verilərək, silahsız və hücumla çevirməmək şərti ilə, müəyyən məqsədlər üçün yığıncaqlar və nümayişlər təşkil etmək hüququna malikdirlər. Bununla birlikdə, yığıncaqlarda və nümayişlərdə başqalarının hüquqlarını və təhlükəsizliyi pozmaq kimi əsas məsələlərə də diqqət yetirmək lazımdır.

Lakin bunlara əməl edilmədikdə və etirazlar bölgənin işğalına çevrildikdə, nəticə idarə olunmaz ünsürlərin aksiyaya çevrilməsi asanlaşır.

Təxribatçılara qarşı diqqətli olmaq lazımdır

Tarixdə bir çox nümunəsi olduğu kimi, çox zəif qüvvələrə siyasi cəhətdən sadıq olan militanlar, terror aktları sayəsində bir ölkənin gələcəyinə müqayisədilməz dərəcədə təsir edə bilirlər.

Metodları isə həmişə eynidir: Məqsədi nümayiş edənlərdən çox fərqli olanlar, xaosdan istifadə edərək rahatlıqla kütləyə qarışa bilirlər. Bu şəxslər ya izdihamları təhlükəsizlik güclərinə qarşı planlı olaraq qışqırdır, ya da silahlı qarşıdurmalara girib gizlənmək üçün günahsız xalqdan istifadə edə bilirlər. Günahsız gənclər tərəfindən ətraf mühiti qoruyan bir hərəkət olaraq başlayan İstanbulun Gəzi Parkında, terror qrupları qısa müddətdə müharibə bölgəsinə çeviriblər. Ya da Misirdə Adeviye meydanında olduğu kimi, ortalıq qısa müddətdə kütləvi hərəkətləri istiqamətləndirmədə peşəkar olan təxribatçılar tərəfindən ələ keçirildi.

Bu cür gərginliklər dövləti çıxılmaz vəziyyətə salır; Yəmən dövləti demokratiya və ya hakimiyyət arasında seçim etmək məcburiyyətindədir. Etirazlara icazə verilməyəndə, hökumət “ölkədə demokratiya yoxdur və husilərin hüquqları pozulur” ittihamı ilə ağır tənqid olunur. Hadisələr daha da böyüyür, genişlənir və Yəməndə olduğu kimi problem hüquq axtarmaqdan çıxıb, ölkənin ümumi təhlükəsizlik probleminə çevrilir.

Ölkədə yaranan böhrana dərhal son vermək istəyən hökumət hərbi üsullara əl atır. Çünki etirazlar indi olduğu kimi getdikcə adi hal alır, ölkədəki hüsur və sabitliyi pozur. Buna görə də müxtəlif təhlükəsizlik problemləri ortaya çıxır, ölkədə təhsil və ticarət tətbiq edilə bilməz hala gəlir. Yəmən paytaxtı Sənada hava limanı yaxınlığındakı qarşıdurmalara görə beynəlxalq uçuşların müvəqqəti ləğv edilməsi buna nümunədir.

Yaxşı, o zaman Yəməndəki kimi qızğın izdihamlarla qarşılaşan dövlətlər nə etməli, necə tədbirlər almalıdırlar?

Xaosda hər kəs zərər görür

Hər şeydən əvvəl husilər, “haqları uğrunda mübarizə apardıqları” fikrini fərqli bir nöqteyi-nəzərdən düşünməlidirlər. “Silahlı qarşıdurmadan başqa yol yoxdur” fikrinin səhv olduğu ortaya çıxsas, daha yaxşı, daha təsirli və asan yolların olduğunu görə bilərlər. Öz hüquqları uğrunda vuruşmaq, bir ölkəni iflic etmək və xüsusilə günahsız insanların ölümünə səbəb olmaq demokratiya deyil, əksinə başqalarının hüquqlarını pozmaqdır.

Unudulmamalıdır ki, ağlabatan və rasional düşünmək üçün sakit mühit olmalıdır, əks halda böyük zərərlər meydana gələ bilər. Xaosun içərisində çaxnaşma və dəhşət yayılır, bir çox insan doğru düşünə bilməz hala gələ bilər. Belə mühitdə isə dərhal həll ediləcək sadə problemlər asanlıqla dərinləşə, hətta vətəndaş müharibəsinə belə çevrilə bilər.

Yəməndə istər sünnilərin, istərsə husilərin çətinliklərinin sona çatması üçün müsəlmanlar dərhal tək bir dam altında birləşməli, bir və qardaş olmalıdırlar. Tək Yəməndə deyil, bütün müsəlman aləmində buna ehtiyac vardır. Allah bir ayəsində belə bildirir:

“

...Əgər siz bunu etməsəniz (bir-birinizə yardımçı olmasanız), yer üzündə fitnə və böyük bir fəsad baş verər.

(Ənfal surəsi, 73)

Yəmən hökuməti və sünnilər da husiləri təcrid etməməli, tam əksinə qucaqlamalı, alçaltmamalı, onlara dəyər verdiklərini, hörmət etdiklərini, qardaş olaraq sevdiklərini hiss etdirməlidirlər. Yəməndə problem husiləri yox sayaraq deyil, onlara varlıq haqqı tanıyaraq, yalnız sünnilərə deyil, hər kəsə yaşama sahəsi verilərək həll edilə bilər.

Ədalətli olmaq, qarşısındakının can və mal təhlükəsizliyinə təcavüz etməmək, istər Sünni, istəsə Şiə olsun hər müsəlmanın sahib olmalı olduğu gözəl əxlaqdan biridir.

Husilərin və dövlət arasında bu gözəl əxlaqa sahib şəxslər olanda, Yəməndəki etirazların kütləvi cinnətə çevrilməsinə maneə törətmək də mümkün olacaq.

Yəməndə daimi sülh olması üçün şüur dəyişikliyi edilməlidir

(“National Yemen”, 30 sentyabr 2014-cü il)

Ötən günlərdə husilərin dövlətlə razılığa gəlməsi ilə Yəməndə bir neçə həftədir davam edən qarşıdurmalar dayanmış kimi görünür. Razılaşmada “Texnokratlardan ibarət yeni bir hökumətin qurulması, dövlət başçısı Hadinin heç bir siyasi partiyanın üzvü olmayan birinin baş nazir vəzifəsinə təyin edilməsi, neft məhsullarının qiymətinin endirilməsi, Cənub Hərəkatı və husilərdən bir millət vəkili təyin edilməsi və paytaxt Sənada husilərin qurduğu etiraz çadırlarının ləğv edilməsi” maddələri yer alır.

Razılıq ilə uzun zamandır davam edən qarşıdurmaların sona çatması və Yəmənin yenidən sabitliyə qovuşması gözlənilir. Ancaq indiki şərtlər altında bu çox da asan olmayacaq. Bir çox xəbərdə Yəməndə Səudiyyə Ərəbistanı ilə İranın toqquşması və husilərin haqq tələb etmədəki silahlı mübarizəsinin qarşıdurmalara yol açması və əslində baş verənlərin tam bir məzhəb müharibəsi olduğu iddiaları kimi ifadələr vardır. Əgər bu iddialar doğrudursa, husilərlə edilən razılaşmanın bütün problemləri bir anda həll etməsi çətin olacaq. Bilindiyi kimi, heç bir ölkədə xaricdən dəstəklənən qarşıdurmalara son vermək asan olmur. Yəməndəkindən fərqli olaraq, bu, müsəlmanlar ilə Ortodoks və Katoliklərin mübarizəsi olsa da, keçmişdə Bosniyada baş verənlər bunun ən böyük göstəricisidir. Qarşıdurmanın Bosniyanın daxilində olmasına baxmayaraq, toqquşanları dəstəkləyənlər Bosniyanın xaricində, Serbiya və Xorvatiyada idi. Qarşıdurmalar, imzalanan Dayton razılaşması ilə sona çatdı, ancaq indi Bosniya bu razılaşmaya görə ortaya çıxan çətinliklərlə mübarizə aparmağa davam edir.

Hər şeydən əvvəl unutmamalıyıq ki, siyasi razılaşmalarla gələn həll yolları yuxarıdan aşağıya bir metod kimi işləyir, yəni razılaşma ilə gücün dövlət daxilində bölüşdürülməsi və qaynaqların istifadəsi tənzimlənir. Bir sözlə, siyasi müqavilələr dövləti tənzimləyir, lakin insanların zehniyyətini tənzimləyə bilməzlər.

Yəməndəki qarşıdurmaların əsasını şiə-sünni ayrılığını təhrik edən radikal və mövhumatçı inanc meydana gətirir. “Müsəlmanların qardaş olduğu” həqiqəti müxtəlif xurafatlarla tərk edilmiş, digər məzhəblərin “düşmən olduğu” təlqin edilmişdir. Məhz Yəmənin və bütün İslam dünyasının ehtiyac duyduğu bu yanlış anlayışın aradan qaldırılmasıdır. Axan qanı dayandırmağa vəsilə olacaqsə, razılaşmanın imzalanması şübhəsiz ki, sevindiricidir. Ancaq bu razılığın həyata keçməsi və Yəmənin daimi sülhə və sabitliyə qovuşması üçün fərqli addımlar da atılmalıdır.

Bunların içində şiələrin və sünnilərin kitablarının, peyğəmbərlərinin və dinlərinin eyni olduğu, Allahın Quranda müsəlmanlara “bir-biriləri ilə mübahisə etmələrini deyil, bir-birlərini qorumalarını əmr etdiyi” izah edilməlidir. Çünki istər sünnilərin, istərsə şiələrin inanclarına sızmış xurafatçı azğın din anlayışı, bu iki müsəlman qrupun bir-birlərinə

düşmən olduqları fikrini yaymışdır. İraqda və Suriyada müsəlmanların bir-birlərini qətl etmələrinin ən əsas səbəbi də budur.

Xurafatlara əsaslanan anlayışın bütün İslam dünyasında vəhşiliyi, dəhşəti, düşmənliyi, sevgisizliyi yaymasının və insanları kütlələr halında həqiqi dindən qoparmasının önünə ancaq təhsillə keçmək mümkündür. Çünki xurafat dini yanlış təhsil sisteminin nəticəsidir. İstər şiə, istər sünni olsun, bu anlayışa tabe olmuş bir çox insan səhv etdiyinə fərqləndə belə deyil. Bu yanlış təhsilin meydana gətirdiyi təxribat, ancaq doğru təhsillə aradan qaldırıla bilər. Bunun üçün siyasi razılaşmalarla kifayətlənməkdənsə dərhal Yəməndə təhsilə doğru hərəkət etmək lazımdır.

Mülayim və sülhpərvər siyasi liderlə hüsni və sünnilərin dini nümayəndələri öz aralarında keçirilən iclaslarda bu səhv təhsil almış cəmiyyətlərlə ünsiyyət qurmağın yollarını axtarmalıdırlar. Yəməndə dinlərin düzgün başa düşülməsini izah edən kitablar, nəşrlər və nitqlərlə təhsil verməyə başlamalıdırlar. Məsələn, Quran ayələri ilə müharibənin, qətl, nifrətin dində haram olduğunu izah etməli və batil sistemin zəif və məntiqsizliyini ətraflı dəlillərlə Yəməni xalqına təqdim etməlidirlər.

Yəməndə davamlı bir sülh istənilsə, bunun yolu dini düzgün izah etmək və yanlış olanı aradan qaldırmaqdır. Bu vəziyyətdə dinc və həqiqi bir din anlayışını müdafiə edən hər Zeydi və Sünni böyük məsuliyyət daşıyır.

Yəməndə silaha xərclənən pulun belə təhsil səfərbərliyinə xərclənməsini təşviq edə bilər, vətəndaş cəmiyyət təşkilatlarını bu məqsədlə bir araya gətirə bilər, əllərindəki nəşriyyat orqanlarından bu məqsədlə istifadə edə bilərlər. Unutmamaq lazımdır ki, doğru və haqq olanın aydın olub yayılması daha asandır. Bu səbəbdən, cəmiyyətləri sırf cəhalətdən qaynaqlanan bir mövhumatçılıq və düşmənlik içində buraxmaqdan, o

cəhaləti ortadan qaldırmaq ən doğru üsul olacaq. Yəməndə silahların və müharibənin mənasını itirməsi yalnız zaman məsələsi olacaq.

Müsəlmanlar dərhal məzhəb ayrılıqlarından əl çəkərək bu yanlışdan dönməli və Allahın əmr etdiyi şəkildə birləşməlidirlər. Allah Quranda bütün müsəlmanlara “tək toplum olaraq”, “birlik içərisində hərəkət etmələrini” bildirmişdir:

“

Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın! Allahın sizə olan nemətini xatırlayın ki, siz bir-birinizə düşmən idiniz, O, sizin qəlblərinizi birləşdirdi və Onun neməti sayəsində bir-birinizlə qardaş oldunuz. Siz odlu bir uçurumun lap kənarında idiniz. O, sizi ondan xilas etdi. Allah Ə ayələrini sizə beləcə bəyan edir ki, bəlkə doğru yola gələsiniz.

(Ali-İmran surəsi, 103)

Yəməndə sabitliyin təmin edilməsi üçün nələr edilə bilər?

(“National Yemen”, 4 noyabr 2014-cü il)

Tam fəaliyyət göstərə bilən dövlət nizamını qura bilməyən Yəmən uzun müddətdir sabitlik axtarır. Paytaxt Sənanı müharibə bölgəsinə çevirən qarşıdurmalardan sonra husilərlə sülh müqaviləsi bağlanması sabitlik üçün yetərli deyildi. Bununla birlikdə, siyasi partiyaların və siyasi hərəkatların prezident Abdurabbu Mansur Hadi və Halid Bahhahı texnokrat bir hökumət qurması üçün təsdiq etməsi və hökumətin işinə etiraz etməyəcəklərini bildirməsi sabitlik yolunda çox əhəmiyyətli bir addım idi.

Yəməndə baş verən problemlərin arxasında İran, Səudiyyə Ərəbistanı kimi xarici maraqların olduğu tez-tez gündəmə gəlsə də, əsl problem Yəmən cəmiyyət quruluşundakı nöqsanlardan qaynaqlanır. Bu səbəblə, tərəflər baş nazir namizədi üçün razılaşsalar belə, problemlərə daimi həll yolu gətirilmədikcə ölkədə sükunət ancaq müvəqqəti olacaq.

Yəmən cəmiyyəti kompleks bir quruluşa malikdir. Məzhəb fərqliliyi və qəbilə düzəni ölkədəki fərqli dəyərləri ortaya qoyur. Bu dəyərlər ümumiyyətlə ictimai asayiş üçün minimum tələbləri aşır.

Yəməndə dövlətin daha təsirli olması və daha səmərəli xidmət göstərməsi üçün yenidən qurulması qaçılmazdır. Siyasi hakimiyyət bununla bağlı əsas prinsipləri və hədəfləri müəyyənləşdirəcəkdir. Ancaq bunun reallaşması üçün qəbilələr, husilər və sünnilər ortaq iradə göstərməlidirlər. Buradakı hədəf kimin baş nazir olacağı və ya hansı nazirliyə kimin təyin ediləcəyi ilə bağlı müzakirələr deyil, Yəməne sabitlik gətirəcək köklü dəyişiklik olmalıdır.

Tərəflər “prioritetlərim mütləq həyata keçirilməlidir” zorakılığından əl çəkməli və ortaq nöqtədə razılığa gəlməlidirlər. Heç vaxt unutmamalıyıq ki, Yəmən bütün tərəflərin iştirak etdiyi bir gəmiyə bənzəyir və bu gəmi batsa, hamı bundan əziyyət çəkəcəkdir. Suriya, İraq, Liviya və Misirin vəziyyəti açıq olsa da, Yəmən eyni səhvləri etməkdən qətiyyətlə çəkinməlidir.

O zaman Yəmənə yeni bir Suriyaya çevrilməkdən xilas edəcək "Yəmənə dövlətinə güvənməsi" necə qurula bilər?

Yəmənə Hökumət məmurlarının cəmiyyətdə ortaq bir anlayış yaratmaq üçün atmalı olduğu ilk addım təməl dəyərləri müəyyənləşdirməkdir. Bu dəyərlər demokratiyanın, İslamın və Yəmənə ümumi qəbul edilmiş prinsipləri olmalıdır.

Bu prinsiplər dövlət tərəfindən açıq şəkildə ifadə edilməli və cəmiyyətin bunlarla əlaqəli ənənəvi anlayışına daha müasir bir məzmun gətirilməlidir. Dövlət tərəfindən bütün etnik kimliklərin və siyasi baxışların davam etdirilməsinin demokratiya yolu ilə əldə edilə biləcəyi və İslamda da demokratiyanın olduğu ətraflı şəkildə izah edilməlidir. Məsələn, İslamda bir sünninə zeydiyə düşmənlik etmək əvəzinə kömək etməsinin zəruri olduğu dəlillərlə izah edilməlidir.

Çünki istər zeydi, istərsə də sünni olsun bütün müsəlmanlar qardaşdırlar və bu qardaşlıq, bir-biriləri üçün hər cür fədakarlığı və yardımlaşmanı sevə-sevə etmələrini tələb edir. Bu səbəblə inananlar Allah yolunda bir çətinliyə məruz qaldıqlarında digər müsəlmanlar onlara heç tərəddüd etmədən kömək etməlidirlər.

Hər müsəlman yardımlaşmaq və ehtiyac içərisində olan qardaşlarına dəstək olmaq istəyər. İstər sünni, istərsə də zeydi olsun bu bütün müsəlmanların üzərlərinə düşən məsuliyyətdir. Allah Quranda inananlar bir-biriləri ilə yardımlaşmadığı zaman bunun böyük fitnə və təxribatçılığa gətirib çıxaracağını bildirir. Aralarındakı həmrəyliyə görə Allah möminləri "bir-birilərinin vəlisi" adlandırır. Bütün müsəlmanlar müxtəlif çətinliklərlə qarşılaşa bilərlər. Ancaq müsəlmanların bir-

birilərinə olan bağlılıqları və aralarındakı həmrəylik bu çətinliklərin öhdəsindən birlikdə gələ bilmələrini təmin edir.

Allah Quranda müsəlmanların bir-biriləri ilə yardımlaşdığı kimi, inkarçıların da öz aralarında həmrəy olduqlarından bəhs edir. İnkər edənlər axirətdəki mükafata inanmadıqları halda bir-birilərinə kömək etdiyi halda, müsəlmanlar arasında belə bir zamanda ixtilaflar olması və

dostluğun zədələnməsi böyük təxribat qaynağı meydana gətirər. Bu mövzuya Quranda belə diqqət çəkilmişdir:

“

Kafirlər də bir-birinə dostdurlar. Əgər siz bunu etməsəniz (bir-birinizə yardımçı olmasanız), yer üzündə fitnə və böyük bir fəsad baş verər. İman gətirən, hicrət edən və Allah yolunda cihad edənlər və sığınacaq verib köməklik göstərənlər - məhz onlar həqiqi möminlərdir. Onlar üçün bağışlanma və bolluca ruzi vardır.

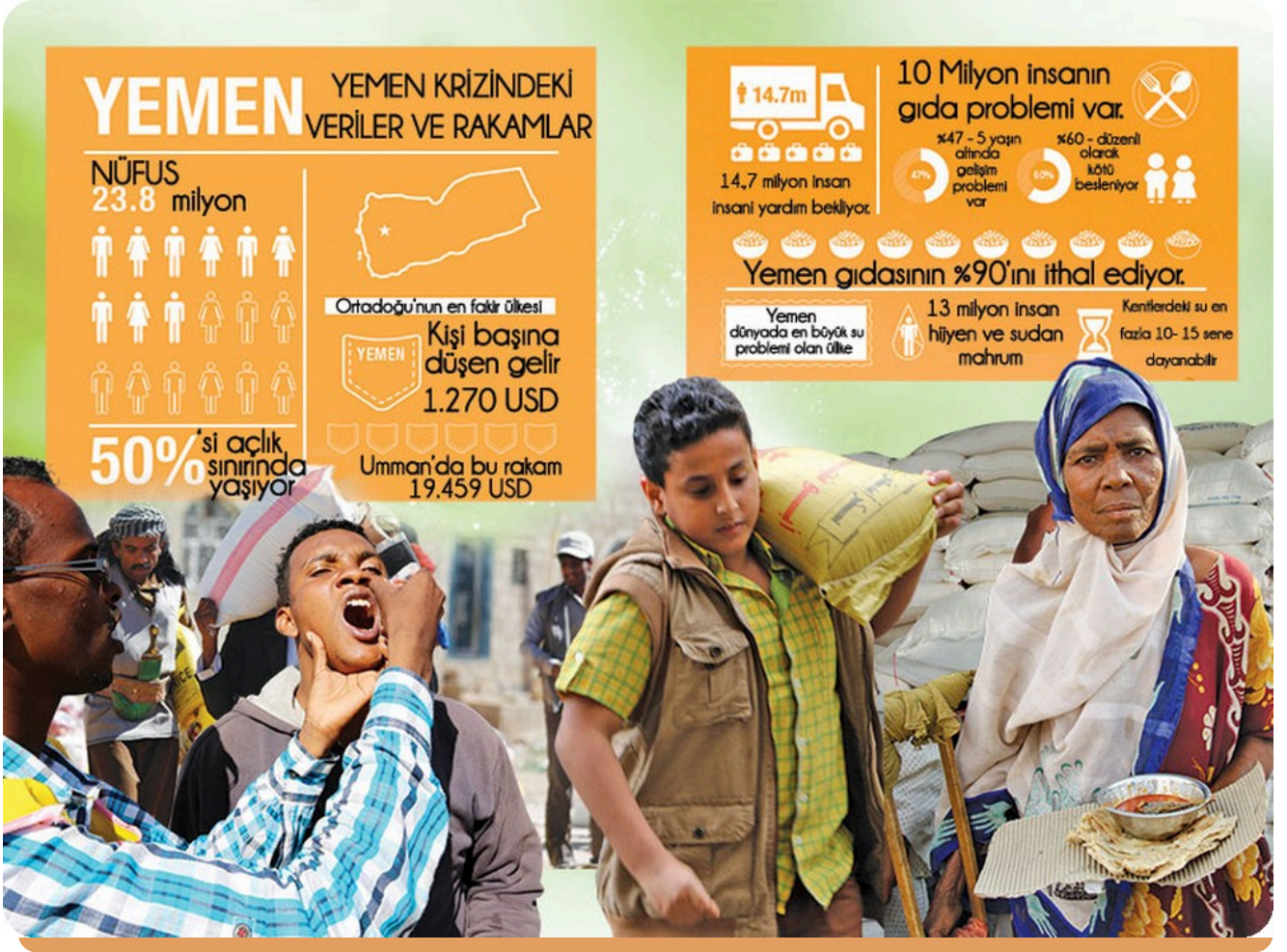
(Ənfal surəsi, 73-74)

Quran əxlaqının tələb etdiyi bu mənəvi bağ və birlik Yəməndəki husilərlə sünnilər arasında qurulsa, “tərəfsiz olmaq” Yəməndəki dövlət üçün ən təməl dəyər olacaqdır. Bütün fikir ayrılıqlarına baxmayaraq, dövlətin şəxslərə qarşı bitərəfliyi hər yəmənlini “qanun qarşısında bərabər” edəcək və dövlət xidmətlərindən bərabər istifadə imkanı təmin edəcəkdir.

Yəməndə dövlət nizamını və sabitliyini təmin etmək üçün yenidən qurulmanın məqsədləri bunlar ola bilər:

Vətəndaşlıq anlayışı siyasi, məzhəb və ya qəbilə kimlikləri üzərində yenidən təyin olunmalı və bütün yəmənlinin qəbul etmələri təmin edilməlidir.

Yəməninin ictimai bütövlüyü gücləndirilərək davam etdirilməlidir. Bunun üçün İslamın parçalanmaya qarşı olduğu vurğulanı birləşdiriciliyi gündəmə gətirilməlidir.

Dövlət xidmət göstərərəkən vətəndaşlar arasında tarazlığı təmin etməlidir. Bir məzhəbə və ya bir qəbiləyə xas olan cəzalardan və ya stimullardan çəkinməlidir.

Vətəndaşlara dövlət xidməti və dövlət orqanı barədə məlumat verilməlidir. Daha yaxşı xidmət görən yəmənli dövlətinə daha çox sahib çıxacaq və dövlətə zərər verəcək davranışdan çəkinəcəkdir.

Bu dörd prioritet xalqın inamını artırmaq üçün zəmin yaradacaqdır. Vətəndaşına güvən verən Yəmən dövləti, küçələrdə asayişini təmin edəcək və ictimai xidmətləri axsatmadan xalqına təqdim edə biləcək.

Yəməndəki yeni hökumət sabitliyi təmin edə biləcəkmi?

(“National Yemen”, 1 dekabr 2014-cü il)

Qarşıdurmaların uzun zamandan bu günə kimi ara vermədiyi və çoxlu şiddət hadisələrinin yaşandığı Yəməndə husilərin Sana, İbb, Hudeyde və El-Beydada gedərək daha da güclənmələri digər qrupların etiraz nümayişlərini artırmış, nümayişlərin qarşısını ala bilməyən hökumət üsyanın liderləri və husilərlə birlikdə “Sülh və Milli Ortaqlıq Razılaşması”nı imzalamışdır. Bu razılaşma ilə Yəməndə yeni siyasi proses başlamış oldu.

Prezident Abdurabbu Mənsur Hadi mətbuat ofisinin müdiri Ahmed Avad ibn Mübarəki yeni hökuməti qurmaqla vəzifələndirdi, ancaq etiraz ilə qarşılaşan Mübarək vəzifəni qəbul etmədi. Hökuməti qurma vəzifəsi Mənsur Hadi tərəfindən bu dəfə Xalid Məhfuz Bahaya həvalə edildi və 7 noyabrda yeni kabinetin qurulduğu açıqlandı.

6 kürsü verildi. Lakin kabinetin qurulmasının üzərindən daha bir gün belə keçmədən mübahisələr yenidən alovlandı və Ümumi Xalq Konqresi yeni hökuməti boykot etdiyini açıqlayarkən, husilər də hökuməti tanımadıqlarını elan edərək yeni hökumət üçün tələb etdilər. Bunun səbəblərinə keçməzdən əvvəl, ölkənin son illərdə yaşadığı xaosu qısaca xatırlamaqda fayda vardır.

Sabiq dövlət başçısı Ali Abdullah Salehin vəzifəsindən istefa etmək məcburiyyətində qaldığı 2011-ci il üsyanları; Əl-Qaidə hücumları; şimalda

husilər, Sünni tayfalar və ordu, cənubda isə bölücü Cənub hərəkəti ilə təhlükəsizlik gücləri arasındakı qarşıdurmalar; ordu tərəfindən bazaları ələ keçirilən Əl-Qaidə militanlarının neft və təbii qaz borularına hücum etmələri və bundan dərhal sonra ölkə boyu baş göstərən təbii qaz və neft problemi. Və bütün bunlar bir tərəfə, ölkənin daxili məsələlərinin xarici güclər tərəfindən istiqamətləndirilməsi, Yəmənin daxili hüzurunu və ictimai nizamını demək olar çökmə nöqtəsinə gətirmişdi. Heç şübhəsiz ki, maddi-mənəvi çətinliklər, təzyiq və şiddət dolu rəftarlar, sevgidən, şəfqətdən, dostluqdan uzaq mühitlər insanlarda müxtəlif xəstəliklərə yol açmağa kimi, dövlətlər də eyni səbəblərlə xəstələnir və çöküntüyə məruz qalırlar. Sağlamlığını itirmiş bu dövlətlər sanki bir qarabasma kimi dünya xəritəsində yer almağa davam etsələr də, beynəlxalq aləmə görə “müvəffəqiyyətsiz”, ya da “çökmüş dövlətlər”dir. Torpaqlarında davam edən vətəndaş müharibəsinə son verə bilməyən dövlətlər “müvəffəqiyyətsiz dövlət” olaraq qəbul edilərkən, xarici sərhədlərini idarə edə bilməyən və xarici müdaxiləsinə məruz qalan dövlətlər “çökmüş dövlət” olaraq xarakterizə edilərlər. Bu mənada Yəmənin də son illərində həm “müvəffəqiyyətsiz”, həm də “çökmüş dövlət” tərifinə uyğun gələn bir profil çəkmişdir. Belə çətin dövrdə qurulan yeni hökumətin ölkənin gələcəyi üçün ümid olduğu düşünülərkən, hökumətin sabitliyi təmin etməyi bacarıb-bacara bilməyəcəyi indidən mübahisə altındadır. Yaxşı bəs, bu vəziyyətdə yeni kabinetin üzərinə hansı vəzifələr düşür?

Sosial quruluşu mürəkkəb olan Yəməndə, yeni kabineti köklü problemlərin gözlədiyi aydındır. Ölkədə məzhəb fərqləri və tayfalara əsaslanan oturmuş nizam vardır. Xalq içində bir çox təbəqə azadlıqlarını əldə edə bilməməkdən şikayət edir. Bəzisi mənsubu olduğu məzhəb, ya da tayfa, bəzisi də sahib olduğu siyasi düşüncə üçün azadlıq axtarışındadır. Bu seqmentlərdən heç biri digərlərinin azadlığından yana deyil. Bu nöqtədə məzhəb, ya da tayfaya əsaslanan kimliklər dövlət əli ilə yenidən təyin olunmalı, sosial bütövlük duyğusu gücləndirilməli, ayrı-seçkiliyə qarşı olduqları nümayiş etdirilməli, bu məzmununda məzhəb, ya da tayfalara qarşı xüsusi cəzalandırma, ya da xüsusi təşviqlərdən uzaq durmalıdır. Husilərin, sünnilərin, zeydilərin; düşüncə fərqiə sahib bütün qrupların birlikdə ortaq iradə göstərmələri təmin edilməli, cəmiyyət quruluşundakı bu axsaqlıqlar sürətlə həll edilməlidir. Əks halda ölkədəki problemlərə daimi həllər tapılmayacaq. Dövlət eyni torpaqlarda yaşayan, eyni dildə danışan, ən əsası eyni dinə mənsub insanların bir-birilərinə silah tutmalarına təcili olaraq həll yolu tapmalı, bunun üçün də cəmiyyətdə nifrət, kin, düşmənlik kimi duyğuların yerini sevginin, qardaşlığın, dostluğun, birlik və bərabərlik ruhunun almasını təmin etməlidir. Şübhəsiz ki, Yəməninin yenidən qurulmasına ehtiyac var və bu

yenidənqurma yalnız sevgi ilə mümkün olacaqdır. Hər kəs bir-birinə bacı-qardaş olduğunu xatırlayaraq, bir-birinə sarıldığı vaxta qədər daxili problemlər həll olunmayacaq. Bu səbəbdən yeni hökumətin əsas vəzifəsi cəmiyyətdə sevgi və qardaşlığın hökm sürməsi üçün ciddi səy göstərməkdir.

Yəmən uğursuz dövlət olmağa layiq deyil

(“National Yemen”, 7 dekabr 2014-cü il)

Dövlətlər nəhəng vücuda bənzəyirlər, buna görə də bəzən xəstə ola bilirlər. Müasir dövrdə vətəndaş müharibəsi, yoxsulluq, təbii fəlakət və yoluxucu xəstəlik kimi səbəblərlə hüquq və sosial nizamı qismən, ya da tamamilə çökən dövlətlər mövcuddur. Bu dövlətlər sağlamlıqlarını itirmələrinə baxmayaraq, bir xəyalət kimi dünya xəritəsində yer almağa davam edirlər. Beynəlxalq əlaqələrdə bu cür dövlətlər “müvəffəqiyyətsiz dövlətlər”, ya da “çökmüş dövlətlər” adlandırılır.

Uğursuz dövlətlərin ən diqqətə çarpan xüsusiyyətlərindən biri davam edən vətəndaş müharibələrinin varlığıdır. Çökmüş dövlətlərin ən diqqətə çarpan xüsusiyyəti isə, güclü dövlətlərin əksinə xarici sərhədlərini idarə edə bilməmələri və xarici qüvvələrin müdaxilələrinə məruz qalmalarıdır. Dövlətin uğursuzluğunun bir başqa göstəricisi, ölkədə cinayət nisbətinin artması; ölkənin və xalqın təhlükəsizliyinin təmin edilə bilməməsidir. Bir başqa xüsusiyyət də, hökumətlərin gücsüz və zəif olmalarıdır. Uğursuz dövlətlər yalnız çox az sayda insanın faydalana bildiyi iqtisadi fürsətlər təmin edər; liderlər və onlara yaxın olanlar sürətlə varlanarkən, xalq yoxsulluq içində yaşayar.

Yalnız son bir neçə ayda Yəməndə baş verənlər “çökmüş dövlət” olaraq təyin olunan ölkələrin yaşadıkları problemlər ilə paralellik təşkil edir.

Ölkə içində baş verən husi üsyanı, Əl-Qaidə hərəkatları, Səudiyyə Ərəbistan, ABŞ və İranın Yəməne müdaxilələri və bölücü Cənub hərəkatının Rusiyadan kömək istəməsi, ölkədə əhəmiyyətli nüfuz boşluğu yaşandığının dəlillərindəndir. Son olaraq Sanada İran səfiri Seyyid Hasan Namı hədəf alan bombalı hücum, Yəməndəki mənfi şərtlərin davam etməsini istəyənlərin varlığının da açıq göstəricisidir.

2014-cü il noyabr ayının əvvəlində Adenin Hormaksar mahalında cümə namazına qatılanlar, ölkənin yaşadığı siyasi böhrandan çıxmaq üçün “müstəqillik fəryadları” çağırışını etdilər. Şimaldakı Ənsarullah hərəkatının (husilər) irəliləməsini qəbul etməyən Cənub hərəkatının dəstəkçiləri də Aden üçün "müstəqillik" istədilər.

Ölkə daxilindəki bu qarışıqlıq əhəmiyyətli asayiş problemlərinin də yaşanmasına gətirib çıxardı. 25 milyon əhaliyə sahib olan Yəməndə vətəndaşların əlində 60 milyon silah olduğu nəzərə alınsa, niyə ölkədə tez-tez şiddət hadisələri və qarşıdurmaların yaşandığını anlamaq da daha asan olacaq.

Silahlı qruplar kazarmalara hücum edib, tərəfdarlarını silahlandırıdılar, ələ keçirdikləri silahların bir hissəsini də satdılar. Buna görə, ölkədə adam başına 2-dən çox silah düşürdü. Artıq işi ticarətə çevirib bu işdən dolanışığını təmin etməyə başlayanlar belə mövcud idi. Silah ticarəti

demək olar narkotik bitki olan “qat ticarəti” qədər məşhurlaşmağa başladı.

Baş verənlər Yəmənə yalnız təhlükəsizlik sahəsində deyil, iqtisadi sahədə də qeyri-sabitliyə düçar edir. Yəmənə 2011-ci ildən bəri sürətlə içine girdiyi iqtisadi sıxıntı alış gücü aşağı olan xalqın daha da yoxsullaşmasına səbəb olur. Uzun zamandır davam edən mənfi şərtlərə görə qida qiymətləri yüksəlir. Bununla birlikdə, paytaxt Sənadakı meyvə-tərəvəz satanlar və super marketlərdə durğunluq müşahidə edilir.

Ölkədə siyasi qeyri-sabitliyin davam edəcəyi barədəki mülahizələr və bu il ilk dəfə inflyasiyanın iki xanalı rəqəmlərə çatması, gələcək adına pessimist portret meydana gətirir. Yəməndə adambaşına gündəlik alıcılıq gücü 4 dollardır. Bu, beynəlxalq nisbətlərə görə olduqca aşağı rəqəm olmasına baxmayaraq, daha da düşür. Çünki əsas qida məhsulları üzərində olduqca yüksək qiymət təzyiqi var. Yəmənə xarici sərmayələr dayanıb. Əhalinin sayı artmağa davam edərkən, işsizlik nisbəti də dayanmadan yüksəlir.

Bütün bunlar Bahhah rəhbərliyindəki yeni kabinetin önündəki ən əhəmiyyətli problemlərdən biridir. Problemlərin həlli üçün çox şey göstərilməlidir. Hökumətin, dövlətin sarsılan nüfuzunu yenidən möhkəmlətmək üçün çalışmaq Yəmən üçün çox vacibdir.

Bu nüfuzun təmin edilməsi isə hər kəsin demokratiyaya inanması və bir-birinin haqlarına, seçilmiş olanlara hörmət etməsindən keçir. Ölkənin maraqlarını nəzərə alaraq müxalifətlə birlikdə hərəkət edərkən, hər təbəqədən insanları və hər kəsi əhatə edəcək bir rəhbərlik anlayışı olduqda, ölkədəki problemlər də düzələcəkdir.

Yəməndə sülh və əmin-amanlıq, demokratiyanın tələblərinin yerinə yetirilməsi və Yəməndə yaşayan bütün insanların, istər sünni, istər zeydi

olsun, dövlətə və bütün birliklərinə göstərəcəkləri hörmət və inamla təmin edilə bilər.

Əlbəttə ki, ən başda Quran əxlaqına görə yaşayan bir cəmiyyət meydana gələndə, hüzurun ən yüksək dərəcədə yaşandığı mühit də yaranmış olacaq. Belə mühitdə insanlar hər cür anarxiya və terror hərəkətindən uzaq duracaqlar, müxalif düşüncələrdə də olsalar, ölkənin mənəfəətləri olduğunda birlikdə hərəkət edə biləcəklər.

Yəməndə xaosu gətirib çıxaracaq hər cür fəaliyyətdən qaçınılmalıdır. Allah Quranda möminləri “fitnə-fəsaddan” çəkindirir. Bu məsələ ilə bağlı bir ayədə aşağıdakılar bildirilir:

“

“...Allahın sizə verdiyi ruzidən yeyin-için və yer üzündə fəsad yayıb pis işlərə qurşanmayın!”

(Bəqərə surəsi, 60)

Yəməndəki problemlərin həlli milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə başlaya bilər

“National Yemen”, 14 dekabr 2014-cü il)

Soyuq müharibənin bitməsi ilə ölkələr üçün təhlükəsizlik mövzusu düşünülənin əksinə daha da əhəmiyyətli hala gəlmişdir. Daha əvvəllər ABŞ, ya da Sovet İttifaqı liderliyindəki birliklərin birinə yaxınlaşan ölkələr siyasi və ictimai bütövlüyünü və təhlükəsizliklərini zəmanət altına alırdılar. Ancaq o dövrlərin ikiqütblü dünyası ləğv edildikdə ölkələrin əks qütbdən gəldiyini düşündükləri təzyiqlər nəticəsində meydana gələn milli bütünlüklər həll olunmağa başladı. Həll edilmə bəzən etnik milliyyətçi fərqlərin, bəzən də dini ünsürlərin təsiri ilə başladı.

Yəmən də bu hadisələr uyğun bir ölkə kimi görünür. Liviya, Misir, İraq və Suriya kimi ölkələrdə olduğu kimi, Yəməndə də həll ediləcək bir nömrəli problem ölkənin milli təhlükəsizliyidir.

Ənənəvi olaraq milli təhlükəsizliyi “dövlətin ərazi bütövlüyünü hücumlardan və təhdidlərdən qorumaq” kimi tərif etmək mümkündür. Yəmən istər daxildən, istərsə xaricdən təhdidlərə məruz qaldığı düşünülərsə, ölkə dərhal torpaq bütövlüyünü təmin etmək məqsədi ilə təhlükəsizlik siyasəti irəli sürməli və bu siyasətin necə tətbiq olunacağını özündə cəmləndirən təhlükəsizlik strategiyası yaratmalıdır. Milli təhlükəsizlik Yəmənə ən təməl siyasətlərindən biri olmalıdır. Sosial ədalət, iqtisadiyyat, ya da təhsil ilə əlaqədar digər siyasətlər də, milli təhlükəsizliklə əlaqəli olaraq çıxarılmalıdır.

Bahhahın rəhbərlik etdiyi yeni kabinet, milli təhlükəsizliyi təmin etmək üçün əvvəlcə mövcud riskləri və təhdidləri dəqiq müəyyənləşdirməlidir. Bu risklər və təhdidlər hökumət və rəsmi təhlükəsizlik vahidləri tərəfindən birgə hazırlanan milli təhlükəsizlik sənədlərində müəyyənləşdirilməlidir.

Hökumət milli təhlükəsizliyin üç əsas ölçüsünə diqqət yetirməli olacaq: Hərbi təhlükəsizlik, siyasi təhlükəsizlik və iqtisadi təhlükəsizlik.

Yəmən ordusu elə qurulmalıdır ki, xaricdən gələn hər hansı bir hərbi təhlükədən özünü qoruya bilsin. Bu məqsədlə silah texnologiyası və ordunun gücü artırılmalıdır. Təhlükəsizliyə cavabdeh insanlar həmişə inkişaf etməkdə olan risklər mövzusunda yaxşı bilikli olmalı və milli ordu ani hücumlara hazır olmalıdır. Bu səylər hərbi təhlükəsizlik tədbirlərindən bəziləridir.

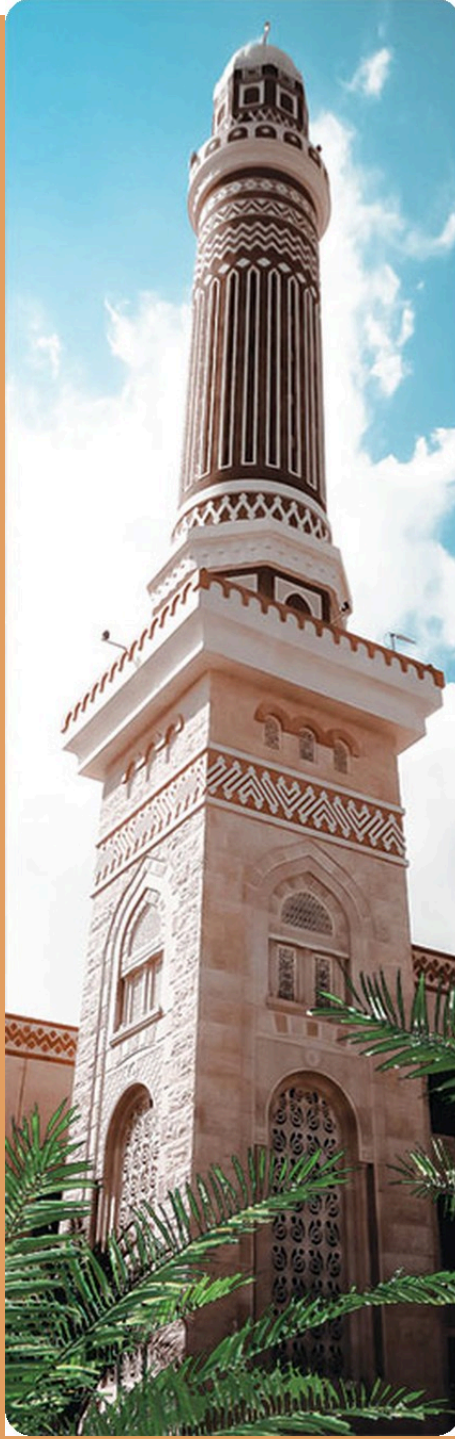
Hazırlanacaq milli təhlükəsizlik sənədinin tətbiqi, şübhəsiz ki, kifayət qədər maliyyədən və zamandan asılıdır. Bu səbəbdən Yəmən milli təhlükəsizliyinin ən vacib tamamlayıcısı iqtisadi təhlükəsizliyi olacaqdır. Yəməndə özünə yetərli iqtisadi quruluş yaransa, dövlətin xaricdən asılılığı azalacaq və öz milli təhlükəsizliyini təmin edəcək siyasətin həyata keçirilməsindəki beynəlxalq maneələr minimuma endiriləcəkdir. Güclü iqtisadiyyata sahib olan Yəmən həm hərbi potensialını davamlı olaraq yeniləyə bilər, həm də potensial maliyyə zərbələrindən minimum dərəcədə təsirlənərək iqtisadi əsaslı siyasi qarışıqlıqlardan uzaq ola bilər.

Yəməndə maliyyələşdirmə və milli təhlükəsizlik planlamasında lazımi iş üçün, ilk növbədə, ölkədə siyasi təhlükəsizlik təmin edilməlidir. Siyasi təhlükəsizlik dövlətin siyasi sahədəki gücü ilə təmin edilir. Bunun üçün sabit bir hökumət quruluşu və bütün vətəndaşları təmsil edən siyasi rejimin mövcudluğu vacibdir. Hər an vəzifəsindən uzaqlaşma ehtimalı olan bir nazir, ya da baş nazir uzun vədəli təhlükəsizlik planları

hazırlayıb, bunları həyata keçirə bilməyəcək. Bu səbəblə, bütün Yəmən xalqının dövlətinə qarşı daimi hörmət etməsi də təmin edilməlidir.

Bu nöqtədə Yəmən hökuməti unutmamalıdır ki, Yəmənلیلərin öz dövlətlərinə sədaqətini təmin edəcək əsas amilin cəmiyyətin hakim olan mənəvi anlayışı olmasıdır.

Əgər bir cəmiyyətdə, mənəətpərəstlik, ya da xalq arasında istifadə edilən məşhur deyimlə “varlanmaq” yayılsa, üsyan və qarşıdurma məqbul görülsə, hörmət və fədakarlıq kimi anlayışlar tərək edilsə, bu vəziyyətdə o cəmiyyətin fərdlərinin dövlətə bağlı olmaları da düşünülə bilməz. Çünki dövlətə bağlılığın təməlinə müəyyən tərbiyə və əxlaq yatır. Bu tərbiyə və əxlaq itsə və ya yuxarıda ifadə etdiyimiz pis əxlaq xüsusiyyətləri bir cəmiyyətdə yayılmağa, dövlətə bağlılıq anlayışı da öz-özünə çökməyə başlayar.

Bəhs etdiyimiz tərbiyənin və əxlaqın təməlində isə dini inanclar yatır. Soyuq müharibə dövründə baş verənlər, dinsiz millətlərin davam etməsinə imkan olmadığı həqiqətini açıqca ortaya qoymuşdur. Bu səbəblə, Yəmən üçün yaradılacaq milli təhlükəsizlik siyasətində, şübhəsiz ki, dini və əxlaqi ünsürlərdə yer almalıdır. Yəmən təhlükəsizliyinə yönələn üç əsas təhlükə vardır; məzhəb ayrı-seçkiliyi (sünnilər və husilər), İslamın yanlış və mövhumatlarla izahı (Əl-Qaidə) və keçmişdən

gələn sosialistlər tərəfindən dəstəklənən bölücü hərəkatlar. Hər üç təhlükəyə qarşı yaradılacaq təhlükəsizlik siyasətində, siyasi və hərbi tədbirlərlə yanaşı, uzun müddətli təhsil proqramı da olmalıdır. Bu proqram yalnız məktəblər ilə məhdud olmamalı, radio, televiziya və qəzetlərdə də tətbiq olunmalıdır. Təlim proqramının prinsipləri aşağıdakı kimi olmalıdır:

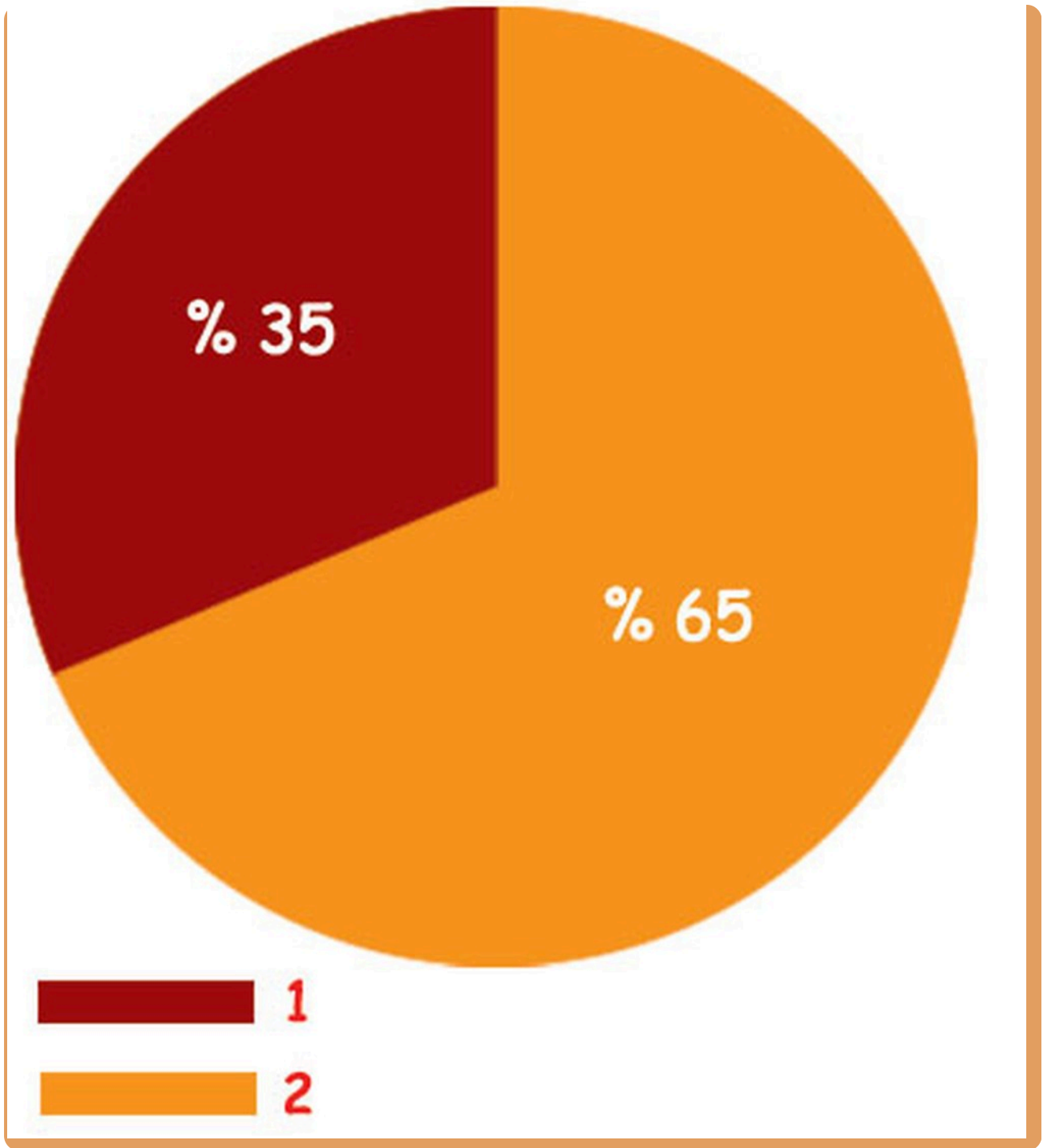
İslamda müsəlmanlar birlik olmalı.

Müsəlmanın müsəlmanla qarşıdurması haramdır.

Fərqli inanclara sahib olduqları üçün başqasının canına və malına qəsd etmək haramdır.

Allahın varlığı açıq-aşkar həqiqətdir və elmi dəlillər bu həqiqəti göstərir.

İslam elmi və sənəti qadınların qorunmasını təşviq edir.

Materialist düşüncənin təməlləri elmdən uzaqdır.

Bilindiyi kimi, bir cəmiyyətdə hüsur və sakitlik, demokratiyanın tələblərini yerinə yetirilməsi və o cəmiyyətdəki hər təbəqədən olan insanın dövlətə və onun bütün orqanlarına göstərdiyi hörmət və etibarla təmin edilə bilər. Quran əxlaqına görə yaşayan yəmənلیلərin meydana

gətirdiyi cəmiyyət, eyni zamanda hüzurun ən yüksək dərəcədə yaşandığı bir mühit olacaqdır.

FƏSİL

Hərbi əməliyyatlar və uşaqlar

|"National Yemen", 21 dekabr 2014-cü il)

Amerikan filmlərində həmişə qalib gələn Amerikan əsgərləridir. Ən mürəkkəb əməliyyatlar təşkil edilər, həmişə müvəffəqiyyət qazanılır, girovlar qurtarılır. Həmişə Amerikan üstünlüyü simvollaşdırılır. Görəsən həqiqi dünyada belədirmi? Tarixi araşdırsanız, həqiqətlərin çox da filmlərdə göstərilənlərlə eyni olmadığını görərsiniz. Məsələn, Qartal Pəncəsi adlı əməliyyat bunlardan biridir. ABŞ ordusunun 1980-ci ilin aprel ayında ABŞ-ın İrandakı səfirliyində girov saxlanılan 52 vətəndaşı xilas etmək üçün təşkil etdiyi hərbi əməliyyat qəfil qum fırtınasının təsiri ilə tamamilə məğlubiyyətə çevrildi. Əməliyyatın mərkəzi olan USS Nimitz təyyarə gəmisinə qayıtmağa hazırlaşarkən, C-130 Hercules təyyarəsi və bir Amerikan helikopteri yanacaq doldurma zamanı meydana gələn qəza səbəbi ilə partladı. Nəticədə Amerika Ordusu 8 əsgərini və bir nəqliyyat təyyarəsini itirdi və əməliyyatı reallaşdırma bilmədən bölgədən çəkilmək məcburiyyətində qalmışdır.

Bir başqa nümunə də Somalidə yaşanmışdır. 1994-cü ildə ABŞ əsgərlərinin General William F. Garrison əmri altında təşkil etdiyi əməliyyat tam məyusluq ilə nəticələnmiş və Moqadişoda baş verən qarşıdurmalarda 24 Pakistan və 19 ABŞ əsgəri ölmüşdür. Artan itkilərlə BMT sülhməramlıları və Amerika əsgərləri 3 mart 1995-ci ildə bölgədən çəkildi.

Hərbi tarix bu iki əməliyyat qədər məşhur olmasa da, bir çox müvəffəqiyyətsiz qurtarma əməliyyatı ilə doludur. Bunlardan biri də dekabr ayının ortasında Yəməndə Abva rayonunun Dafaar kəndində baş verdi. Amerikan əsgərlərinin Yəmənə etmək istədiyi qurtarma əməliyyatında iki girov ilə 33 yaşındakı Amerikalı foto müxbir Luke Somers və Cənubi Afrikalı müəllim Pierre Korkiye militanlar tərəfindən vurularaq öldürüldü. Bununla birlikdə əməliyyatda bir yerli Əl-Qaidə lideri, bəzi militanlar, bir qadın və 10 yaşında bir uşaq həyatını itirdi.

Əməliyyatla əlaqədar şərh edən Amerika Müdafiə Naziri Chuck Hagel, hadisənin qurtarma əməliyyatı əsnasında reallaşdığını təsdiqlədi. Somers və Korkiye bir ildən çox Yəməndə girov saxlandı.

Yəməndəki təhlükəsizlik zəif olduğuna görə Əl-Qaidə kimi terror təşkilatları asanlıqla aksiyalar təşkil edə bilər. ABŞ-ın Yəməndəki bu hərəkətləri qarşısında istifadə etdiyi metod dünyanın bir çox yerində olduğu kimi silahlı müdaxilədir. Luke Somers və Pierre Korkienin ölümünə qədər əməliyyatlar əsasən Amerikanın pilotsuz təyyarələri tərəfindən həyata keçirildi. ABŞ 2002-ci ildən bəri Yəməndə pilotsuz təyyarələrlə əməliyyatlar həyata keçirir. Lakin bu əməliyyatlarda çox sayda mülki şəxsin ölümü ilə nəticələnən uğursuzluqlar var idi. Bu yaxınlarda Yəmən Rada şəhərində Əl-Qaidə hədəflərinə edilən hava hücumunda 13 mülki şəxs həyatını itirdi və 20 nəfər yaralandı.

Bundan sonra qısa müddət əvvəl Yəmən Məclisi, Amerikan insansız hava vasitələrinin, ölkədə Əl-Qaidəyə qarşı icra edilən əməliyyatlara qatılmasının qadağan edilməsini nəzərdə tutan qanununu təsdiqlədi. Parlament tərəfindən təsdiqlənən yeni qanunla Əl-Qaidə əleyhinə əməliyyatlarda Yəmən ordusu ilə birlikdə fəal rol oynayan Amerika pilotsuz uçuş aparatlarının uçuşu qadağan edildi və hökumət bu qərarı həyata keçirmək məcburiyyətində qaldı. Qərarın vacib tərəfi Yəmənin rəsmi səlahiyyətliləri tərəfindən Amerikaya qarşı ilk qınama olmasıdır.

Bəs Yəmən hərbi qüvvələri ölkədə hakim olan terroru dayandıra bilmədikdə və silahla xarici müdaxilələr günahsız insanların itkisinə səbəb olduqda nə etmək lazımdır?

Əvvəlki məqalələrdə, bütün bu təşkilatların, istər ideoloji mənşəli, istərsə də dini səhv yozaraq mövhumatçı düşüncə tərzinə sahib olduqları, şiddət tətbiq edərək fəlsəfələrinə hakim olmağı hədəflədikləri qeyd edilmişdi. Burada şiddət tətbiq edən bütün bu terror təşkilatları ilə intellektual metodlarla mübarizə aparmaq lazımdır. İndiyə qədər qazanılan təcrübədən aydın olur ki, silahlarla mübarizənin heç bir nəticəsi olmayıb. Bunun üçün ediləcəklər isə bunlardır:

Həm Əl-Qaidə, İŞİD kimi sünni, həm də Yəməndəki Ensaruş Şəriyə kimi şiə mənşəli təşkilat mənsublarının düşüncələrindəki yanlışlıq güclü şəkildə dilə gətirilməlidir. Yəməndə dövlətin ən üst təbəqəsindəkilər başda olmaqla bütün fikir liderləri “Qurana görə müsəlmanların insanları İslam əxlaqına təzyiq və güc tətbiq edərək deyil, yalnız gözəl söz ilə dəvət etməsinin fərz olduğunu” tez-tez dilə gətirməlidirlər. İslam əxlaqında inanc və fikir azadlığı olduğunun izah edilməsi ilə bu şəxslərin mövcud azgınlıqlardan xilas olub doğru yola yönəldilmələri mümkün ola bilər.

Şiə və ya sünni olsun, bütün ölkələrdəki müsəlmanlara şiddətin ədalət axtarmaq üçün bir vasitə olmadığını və bunun tamamilə İslam əxlaqına zidd olduğunu söyləmək lazımdır. İslam əxlaqının terror aktları ilə müdafiə oluna bilməməsi; Əksinə, belə bir azgın metodun müsəlmanlara daha çox zərər verəcəyi, İslamın düşmənlərinin sayını artıracağı izah edilməlidir.

Məktəblərdə şagirdlərə terror təşkilatlarının konseptual zəmin yanlışlığını izah edən dərslər keçilməli, kitablar və yazılar tədris olmalı; bu istiqamətdə konfranslar və akademik toplantılar təşkil edilməlidir. Ancaq bu şəkildə terrorizm yer üzündən tamamilə yox edilə bilər. Bu cür təhsil siyasəti, Allahın icazəsiylə, terrorizm bataqlığının tamamilə qurudulmasına vəsilə olacaqdır.

Yəməndəki siyasi qeyri-sabitlik uşaqlara mənfi təsir edir

(“National Yemen”, 28 dekabr 2014-cü il)

Bir ölkədə siyasi qeyri-sabitlik baş verəndə müxtəlif ictimai qruplar bundan mənfi təsirlənərlər. Bu qruplar bəzən tacirlərdən, əsgər və polislərdən, bəzən də fərqli inanclardakı şəxslərdən meydana gəlir. Qeyri-sabitliyin təsiri şiddətləndikcə bu qruplar şikayətlərini daha çox dilə gətirərlər. Əksər hallarda media bu qrupların şikayətlərindən danışır, ya da insanlar küçələrə çıxaraq düşdükləri bu vəziyyətə etiraz edərlər.

Ən az tacirlər və ya işçilər qədər böyük, amma səssiz başqa qrup da vardır. Bəlkə də ən böyük çətinliyi onlar yaşayar, amma böhran anlarında ən az onların səsi duyular. Bu qrup, bir ölkənin gələcəyi olan “uşaqlardır”. Uşaqlar böhran zamanlarında kifayət qədər bəslənə bilməz, təmizlənə bilməz, hətta sığınma imkanları belə məhdudlaşdırılır.

Əgər qeyri-sabitlik dərinləşib həm iqtisadi, həm də təhlükəsizlik baxımından da təsirli olmağa başlayıbsa, ilk zərbəni təhsil sistemi alır. Təhsil xidmətlərinin axsaması ilə gələcəkdə sağlam, ölkəsinə müsbət fayda verəcək bir nəsil yetişdirmək qeyri-mümkün hala gəlir. Yəmən indi məhz belə vəziyyətin astanasındadır. Keçmişdə bir çox nöqsanı olan təhsil sistemi Yəməndəki siyasi qeyri-sabitliyə görə getdikcə dərinləşən problemlər yaşayır.

Yəmən böhranının təsirini anlamaq üçün İnsan İnkişafı İndeksinə baxmaq kifayətdir. İnsan İnkişafı İndeksi (Human Development Index) dünya ölkələri üçün ömür, savadlılıq səviyyəsi, təhsil və həyat səviyyəsinə uyğun olaraq hazırlanmış bir ölçümdür.

Ölkələrin inkişaf göstəricilərinə dair məlumatlar 1993-cü ildən bəri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı tərəfindən illik İnkişaf

Hesabatında təqdim olunur. İndeks yaradarkən üç təsirli meyardan biri təhsildir. Təhsil meyarları savadlılıq dərəcəsi və ibtidai məktəb, lisey və universitetə qəbul faizi ilə müəyyən edilir. 186 ölkənin iştirak etdiyi və ən yüksək balın 1 olduğu İnsan İnkişafı göstəricisində sıralamada Yəmən 0,45 balla 160-cı sırada yer alır (2013-cü il hesabatı).

Şübhəsiz ki, bu qədər aşağı bir balda həmişə mövcud olan təhsil problemlərinin təsiri böyükdür. Ölkədə oxuma-yazmadan, qızların məktəbə getməsinə, məktəbləşmədən internet istifadəsinə qədər bir çox mövzudakı nisbətlər dünya nisbətinə görə çox aşağıdadır. Bu göz önünə alındığında Yəmən dünyanın ən ciddi təhsil probleminə sahib ölkələr arasında yer alır.

Bu mənfi mənzərə Yəməndə 2011-ci ildə baş verən dövlət çevrilişinin ardından baş verən təhlükəsizlik probleminə görə daha da pisləşir. Ölkədəki maddi çətinliklər və təhlükəsizlik problemlərinə görə nəqliyyatın ləngiməsi və məktəblərdə kifayət qədər sinif otağı olmaması səbəbindən bir çox bölgədə ibtidai təhsil pozulur. Ölkədəki siyasi qeyri-

müəyyənlik üzündən təhsil sahəsində əvvəllər verilən “yardım vədlərini” yerinə yetirmək demək olar ki, qeyri-mümkün oldu.

Məktəblərdə təhsil verilə bilmədiyi üçün bir çox kənddə kəndlilər və könüllü müəllimlərin səyi ilə ibtidai məktəb çağındakı uşaqlara bir ağacın kölgəsi altında təhsil verilir. Paytaxt Sənanın cənubundakı İbb vilayətinin 120 kilometr məsafədəki Udeyn qəsəbəsinə bağlı əl-Hüşa kəndi də bunlardan biridir. Dövlət kənddə məktəb tikə bilmir, fondlar və xeyriyyəçilər isə ölkədəki vəziyyətə görə bura kömək edə bilmirlər.

Əl Hüşa kəndindəkinə bənzər açıq hava məktəblərində divarın biri taxta lövhə funksiyası yerinə yetirərkən daşların düz səthləri də uşaqların dəftəri olur. Dərslər sosial tədqiqatlar, riyaziyyat və əsas ərəb qrammatikasından ibarətdir və böyük fədakarlıqla könüllülər tərəfindən tədris olunur.

Kəndlilər də əllərindəki bütün imkanlardan istifadə edərək son dərəcə ibtidai şərtlərdə verilən təhsilin dayanmaması üçün çalışırlar. Bəzisi təbaşir, bəzisi təməl vəsaitləri təmin etməyə çalışarkən, bəzisi də şagirdlərin təmizliyi üçün uzaq məsafələrdəki quyulardan uzunqulaqla su daşıyır. Ölkədəki şiddət və qeyri- sabitlikdən təsirlənən bir çox kənddə bu halları görmək mümkündür.

Davamlı qarşıdurmanın olduğu, insanların can hayında olduqları bir yerdə uşaqların, müəllimlərin məktəbə getməyəcəyi çox açıqdır. Yəmənin gələcəyinə inamla baxan firavan bir dövlət olmağın yolu ölkə daxili sülhü təmin etməkdir.

Ölkə daxili rahatlığın yaranması ilə təhsilin keyfiyyətini artırmaq mümkün olacaq, beləliklə keyfiyyətli insanlar yetişəcəkdir. Yaxşı təhsilli bir Yəmənli, məzhəb fərqliliyindən qaynaqlanan münaqişələrin nə qədər dağıdıcı olduğunu və ayrışdırıcıya qarşı duracağını biləcəkdir. Bu Yəmənli, Quranı oxuyacaq və Allahın insanlar üçün seçdiyi həqiqi dini

öyrənəcək, dünyanı yaşanmaz hala gətirən fanatik anlayışı deyil. Bu Yəmənli, ölkəyə sevginin qəbilələrdən üstün olduğunu dərslərdə öyrəndiyi üçün qəbilələr arasındakı sonsuz qarşıdurmaya qarışmayacaq.

Məktəb binasında, həqiqi lövhənin qarşısında tədris olunan və mərhəmət, sevgi, hörmət, tolerantlıq, rasionallıq və bağışlanma kimi fəzilətlər öyrədilən şagirdlər gələcək üçün Yəmənlin ən böyük təminatları olacaqdır.

Yəmən siyasi keçid prosesini uğurla başa vurmalıdır

(“National Yemen”, 2 fevral 2015-ci il)

İnsanlığın ən qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan və qədim çağlarda “Xoşbəxt Ərəbistan” olaraq xarakterizə edilən Yəmənün müasir tarixi müharibələr, dövlət çevrilişləri və siyasi qeyri-sabitliklərlə doludur. Ölkədəki daxili qarışıqlıq bu gün də ara vermədən davam edir.

Ərəb Baharı ilə başlayan inqilabdan ən çox əziyyət çəkən ölkələrdən biri olan Yəmən, son siyasi qarşıdurmaları və şiddəti ilə bir daha dünya ictimaiyyətinin gündəmindədir.

Husilər yenə hadisələrin mərkəzindədirlər. Ölkədə illərdən bəri davam edən qarşıdurmaların baş aktyorlarından olan Şiə husilər Sünni iqtidar tərəfindən təcrid olunduqlarını və ayrı-seçkiliyə məruz buraxıldıklarını ifadə edirlər. Məqsədlərinin daha çox haqq və muxtariyyət əldə etmək, mənsubu olduqları Zeydiyyə məzhəbinin ənənələrinə zərər verdiyini düşündükləri Sünni rəhbərliyə qarşı Zeydilik şəxsiyyətini yaşatmaq olduğunu söyləyir, buna görə də 2004-cü ildən bu yana ordu gücləri ilə zidd düşürlər. Ötən günlərdə də etdikləri hərəkətlərlə əvvəl hökuməti, ardından da dövlət başçısı Abdurabbu Mansur el-Hadini istefa etməyə məcbur etdilər.

Hadisələrin nə cür inkişaf etdiyinə baxsaq; bundan bir müddət əvvəl husilərin lideri Abdülmelik əl-Husi, dövlət başçısı Abdurabbu Mansur el-Hadidən ölkədəki güc paylaşmasının ədalətli olması üçün fərqli fraksiyaları təmsil edən yeni bir hökumətin başa gəlməsini tələb etmiş, bundan dərhal sonra minlərlə Husi dəstəkçisi hökumət binaları qarşısında oturma hərəkatları başlatmışdı. Gərginlik artaraq şiddətli qarşıdurmalara çevrilmiş, Husi tərəfdarları hökumət binalarını işğal

etməyə başlamışdılar. Nəhayət, Prezident Sarayını və paytaxtı ələ keçirən husilər əvvəl hökuməti, daha sonra prezident Abdurabbu Mansur əl-Hadini istefaya məcbur etdilər. Ölkənin hər yerində on minlərlə insan küçələrə axışdı.

Heç bir şübhə yoxdur ki, bir ölkənin qanuni Baş Naziri və qanuni Prezidentinin məcburi həbsi bu ölkənin birliyini və bütövlüyünü açıq və aşkar şəkildə təhdid edəcək və məhv edəcək bir hadisədir. Üstəlik, bir ölkənin siyasi keçid dövründə olduğu belə bir vəziyyət sabitliyin və təhlükəsizliyin məhvinə və bu məzmununda əldə edilən mənfiyyətlərin tamamilə geriye getməsinə yol açar bilər. Siyasi keçid müddəti içərisindəki Yəməndə baş verən bu hadisələr də, ölkənin gələcəyinə çox mənfi təsir edə biləcək, məzhəb qarşıdurmalarına zəmin yaradacaq və terror təşkilatlarını genişləndirəcək hadisələrdir. Bu səbəbdən, hal-hazırda açılan dərin yaraların sağlması və ölkədə sabitliyin dərhal təsis edilməsi üçün bütün tərəflərin mümkün qədər sülhpərvər, təmkinli, sakit və uzlaşdırıcı davranmaları vacibdir.

Ölkənin azadlığı uğrunda ediləcək ilk şey, Körfəz Əməkdaşlıq Şurası Təşəbbüsünün 21 sentyabr 2014-cü il tarixli Milli Dialoq Konfransının və Sülh və Milli Tərəfdaşlıq Sazişinin, yeni konstitusiya qurmaq üçün fürsət verilməsi, müstəqil qurumların yaradılması və ədalət mühitini təmin edəcək azad mexanizmlərin qurulmasıdır. Həqiqət budur ki, Yəməndə həll edilməli olan bir çox problem var: Şimaldakı üsyanlar, cənubdakı separatçı qruplar, yerli idarəetmə orqanlarının potensialının azlığı, geniş yayılmış yoxsulluq və qidalanma, iqtisadiyyatın hər gün daha da tənəzzülü, işsizlik getdikcə artması və ordunun parçalanmış quruluşu. Bu problemlər ancaq fikir ayrılıqları bir kənara qoyulduqda, millət əl-ələ verdikdə və bölünmə sülh yolu ilə həll olunmağa çalışıldıqda aradan qaldırıla bilər.

Yəmən sülh, rifah və sabitliyə qovuşması üçün qarşılıqlı tolerantlığa əsaslanan sevgi, dostluq və qardaşlıq mühiti yaradılmalıdır. Yalnız o zaman ədalətin, azadlığın və demokratiyanın tam yaşandığı bir ölkə qurula bilər. Unudulmamalıdır ki, Yəmən uzun müddətdir çökmə ərəfəsində olan bir ölkədir. Keçmiş prezident Əli Abdullah Salehin vəzifəsini tərk etmək məcburiyyətində qaldığı 2011-ci il üsyanı; Əl-Qaidə hücumları; şimaldakı husilər, sünni qəbilələri və ordu ilə cənubdakı separatçı Cənub hərəkəti və təhlükəsizlik qüvvələri arasında toqquşmalar; Əsas ordu tərəfindən ələ keçirilmiş Əl-Qaidə militanlarının hücumu və bundan sonra bütün ölkədəki təbii qaz və neft problemi, habelə ölkənin daxili işlərinin xarici güclər tərəfindən idarə olunması Yəmən daxili sülhünü və ictimai nizamını məhv etdi. Bundan sonra qurtuluş yolu ictimai birliyi qorumaq və birlik və həmrəylik ruhunu formalaşdırmaq üçün fədakar addımlar atmaqdan keçir.

Yəmən əsas ehtiyacı birlik və bərabərlik ruhudur

“National Yemen”, 26 fevral 2014-cü il)

2010-cu ilin dekabr ayında ərəb coğrafiyasında başlayan hökumət əleyhinə ictimai qiyamların yaratdığı inqilab, şübhəsiz ki, bu əsrin ən vacib hadisəsidir. Tunisdə işsizlik və iqtisadi problemlərə görə bazarda mal satan Muhammed Bouazizi adlı universitet məzununun özünü yandırması ilə başlayan küçə etirazları, digər ərəb ölkələrinə də yayılaraq, zalım və avtoritar rejimlər çökdü və bölgənin hamısı dəyişmə prosesinə girdi. Bəzi ölkələr kütləvi qarşındurmalarla sürüklənib, bəziləri demokratiya yolunda yavaş-yavaş irəliləyərkən, Yəmən beşinci ilində geridə qalan ölkələrdən biri idi. Ölkəni 33 il boyunca idarə edən Ali Abdullah Salih vəzifəsindən azad edildi, ancaq ölkədəki daxili qarşındurmaların və qeyri-sabitliyin şiddətində isə ən kiçik dəyişiklik olmadı.

Qədim dövrlərin xoşbəxt və dinc ölkəsi inqilabdan əvvəl olduğu kimi aclıq, kasıblıq, bölünmə və parçalanma içində ayaqda qalma mübarizəsi verməyə davam edir.

Yəmən bir çox baxımdan Ərəb coğrafiyasında xüsusi yeri vardır. Ən başda ölkə geostrategiya cəhətdən böyük əhəmiyyətə sahibdir. Dünyanın ən işlək ticarət yollarından biri sayılan ölkə olan Efiopiya, Somali, Eritre və Cibutini içinə alan Afrika Buynuzunun və Babül Mendeb boğazının şərqində yerləşir və Asiya ilə Afrika arasındakı əlaqəni təmin edir. Digər

yandan Şərqi Qərbə bağlayan Qırmızı dəniz; Ərəb dənizi və Hind okeanına buradan açılır. Ölkədəki Aden limanı isə dünyanın ən hərəkətli dəniz yollarından birinin qovşağıdır.

Müxtəlif strateji üstünlüklərə sahib olmasına baxmayaraq, Yəmən, sosial quruluşuna görə idarə edilməsi çox çətin bir bölgədir. Şimali və Cənubi Yəmən birləşməsindən sonra yaranan separatçı hərəkətlərin qəbilələrin

və fərqli məzhəb qruplarının yaratdığı xaos mühitinə daxil edilməsi ölkədəki qarışıqlığı maksimum dərəcədə artırdı. 1990-cı ildə Şimal-Cənub birləşməsinin ölkəni gücləndirəcəyi gözlənilsə də, siyasi, sosial və iqtisadi çətinliklər artdı. 1990-cı illərdən bəri əhalinin sürətli artımı, yoxsulluq, korrupsiya, işsizlik, inflyasiya, təbii ehtiyatların tükənməsi, su problemi, eyni zamanda ölkədəki məzhəbi, dini, ideoloji və tarixi bölgülər, etnik-separatçı husi hərəkətləri, qəbilə mübarizələri və Yəməndə aktiv fəaliyyət göstərən Əl-Qaidənin artan gücü ölkəni çökmə nöqtəsinə gətirdi. Baş nazir və prezidenti 2014-cü ilin avqustundan bəri vəzifələrindən azad edən ictimai və ideoloji hərəkətlər, daxili qarşıdurmalar və şiə husilərin üsyanları bir daha Yəmənə dünya gündəminin mərkəzinə gətirdi.

Husilərin müdaxiləsi ilə vəzifəsindən ayrılan Yəmən Prezidenti Abdurabbu Mansur Hadinin və Baş nazir Halid Mahfuz Bahhahın olmaması ölkədə son dərəcə qeyri-müəyyən bir siyasi vəziyyət yaratdı. Konstitusiyaya görə, sədrlik Milli Məclisin sədri tərəfindən təmsil olunmalı, seçki tarixi Milli Məclis sədrinin rəhbərliyi altında 60 gün müddətində təyin edilməli və prezident seçkiləri 90 gün ərzində keçirilməlidir. Ancaq istefalardan sonra Milli Məclis hələ bir araya gəlməyib və bu vəziyyət siyasi qeyri-müəyyənliyi daha da artırır. Ölkə daxilində baş verən gərginlikdən məsul göstərilən və dövlət çevrilişində günahlandırılan husilər nəhayət Yəməndə idarəetmə qaydasını təyin edəcək bir konstitusiya elan edəcəklərini, ləğv edilmiş parlamentin yerinə milli məclis yaradılacağını və bu məclisin prezident məclisini seçəcəyini açıqladı. Hər gün yeni siyasi hadisənin yaşandığı Yəmən, seçilmiş baş nazir və dövlət başçısı vəzifəsindən uzaqlaşdırılması ilə başlayan bu son prosesdən daha çox zərər görmədən uğurla çıxması və bundan sonra demokratikləşmə yolunda daimi mənfəətlər əldə etməsi ən böyük arzumuzdur.

Həqiqət budur ki, Yəmən xalqı əsrlər boyu aclıq, yoxsulluq, məzhəbçilik və tayfaçılıqdan qaynaqlanan problemlər və digər bir çox daxili və xarici problemlər üzündən əzilib, geridə qalmış və bədbəxt olmuşdur. Şübhəsiz, gərgin və etibarsız mühitin sonu və sabit bir dövrün başlanğıcı Yəmən xalqının ən böyük həsrətidir. İstər Şiə, Sünni, istər Zeydi, istərsə də ölkənin qeyri-dini hissəsi, Yəməndə yaşayan bütün insanlar indi dinc və sakit bir həyat gözləyirlər. Ölkənin ən təcili ehtiyacı hər kəsin demokratiyadan bərabər şəkildə yararlandığı, insan hüquqlarına, fərdi hüquq və azadlıqlarına hörmətlə yanaşdığı, bütün təbəqələri əhatə etdiyi və hər kəsi sevgi və tolerantlıqla əhatə etdiyi idarəetmənin başa düşülməsidir.

Əlbəttə bu məqamda vacib vəzifələr bütün Yəmən xalqının üzərinə düşür. Bunlardan ən əsası, sosial bütövlüyü qorumaq üçün birlik və həmrəylik

içində hərəkət etməkdir. Ölkənin çiçəklənmə, sülh və sabitliyə ən qısa müddətdə çatması üçün mübarizə və qarşıdurma ruhundan imtina etmək; Ölkənin mənafeləri nəzərə alınmaqla, etnik, məzhəb və fərdi maraqları nəzərə alınmadan dostluq və qardaşlıq şəraitində əməkdaşlıq etmək. Ruh rahatlığının ancaq bu şərtlər altında əldə ediləcəyi aydındır. Birlik və həmrəylik ruhuna qovuşduqda, sosial sülhün qurulması və sabitlik mühitinin inkişafı asanlaşacaq və ölkənin bütün problemləri bundan sonra bir-bir həll ediləcəkdir. Ümid edirik ki, Yəmən qısa müddətdə sevgiyə və qardaşlığa əl ataraq layiq olduğu sülhə və təhlükəsizliyə qovuşacaq və demokratik dönüş yolunda qətiyyətli addımlar atmağa başlayacaqdır.

Yəmən xalqı bir-birinə düşmən deyil, qardaş olmalıdır

(“National Yemen”, 2 mart 2014-cü il)

Dövlətin xarici siyasətini formalaşdırarkən əsas götürdükləri iki meyar; güc və təhlükəsizlikdir. Demək olar ki, bütün ölkələrin öz təhlükəsizliyini təmin etmək üçün qonşu ölkələrdən daha güclü olmalıdır.

Ölkələr bunu öz təhlükəsizliyi üçün bir təhdid olaraq görürsə, qonşularına qarşı müharibə edə bilər və bəzən müharibə əvəzinə müxtəlif ittifaqlara qoşulmaqla öz təhlükəsizliyini qorumağa çalışırlar. İqtisadi blokada, mühasirə, şiddət elementini ehtiva etməyən digər təhlükəsizlik

metodlarıdır. Qonşu ölkədəki silahlı elementlərə dəstəyin beynəlxalq qanunlara görə qadağan olunmasına baxmayaraq, başqa bir üsuldur. Bu metodların demək olar ki, hamısı çox acımasızdır və bir çox günahsız mülki şəxsin əziyyət çəkməsinə və ya həyatını itirməsinə səbəb olur.

Bu gün Yəməndə baş verənlər beynəlxalq sistemdəki bu qəddar metodların nəticəsi kimi yozula bilər. Regional və qlobal güclər Yəmənə bağlı fərqli hesablamalar aparır ki, bu da ölkəni uzun illərdir qeyri-sabitliyə məhkum edir.

Şübhəsiz ki, bütün bunlarda Yəmənə ictimai və siyasi quruluşundan qaynaqlanan daxili dinamika mühüm rol oynadı. Yəmənə ayrılması, birləşməsi, vətəndaş müharibələri və bunlara əlavə olaraq ordunun zəifləməsi, təhlükəsizliyi təmin edə bilməməsi və iqtisadiyyatın pisləşməsi kimi son amillər Yəmənə ölkənin mövcud vəziyyətinə gəlməsinə səbəb oldu.

Artıq ölkələr əvvəlki kimi digər ölkələrə birbaşa müdaxilə etmirlər. Çünki bu müdaxilələr həm çox bahalıdır, həm də beynəlxalq hüquqda yeri yoxdur. Bu səbəbdən də ölkələr dərhal maraqlarını bərpa etmək üçün qonşu bir ölkədə təhlükə altında olduğunu düşündükləri yeni yollar axtarırlar. Bu vəziyyətdə, “qonşu ölkədəki maraqlarına uyğun hərəkət edəcək ünsürləri tapmaq” üstünlük təşkil edir.

Bu ünsürlər bəzən bir terror təşkilatı, bəzən azlıq qrupu, bəzən o ölkənin ordusu və ya bir siyasi partiya ola bilər. Bu ünsürlər birbaşa silah və ya pulun köməyi ilə dolayı yolla dəstəklənə bilər. Bəzən dayaqdar o qədər peşəkar olur ki; dəstəklənən qrup öz idealları uğrunda mübarizə apardığını düşünsə də, istəmədən başqa bir ölkənin maraqları üçün zidd ola bilər.

Yəmənə təsir göstərməyə çalışan iki əsas qüvvə var. Biri İranın dəstəklədiyi şiə, digəri Səudiyyə Ərəbistanının dəstəklədiyi sünni təsiridir. Bəzi hallarda bu ikisinə ABŞ-ı da əlavə etmək olar. İslamın iki əsas qolu olsa da, şiəlik və sünnilik Orta Şərqdə amansız bir mübarizə aparır. Livandan başlayan və İraqda alovlanan bu mübarizə daha sonra Suriyaya sıçradı. İndi də özünü Yəməndə göstərir.

Husilər olaraq bilinən Ensarullah hərəkatı hər nə qədər İran ilə əlaqələrini rədd etməyi seçsə də, bir çox ölkə bu əlaqə mövzusunda çox əməndir. Onsuz da husilər ilə əlaqəsini artıq gizləmə ehtiyacı duymayan İranın Yəmən ilə əlaqədar verdiyi son bildirişlər də bu şübhələri təsdiqləyir.

Husilər Yəmən dövlətini ələ keçirmək üçün müharibədə müəyyən dərəcədə kömək etsələr də, idarəni ələ keçirmək və davam etdirmək gücündə deyillər. Xüsusilə Səudiyyə Ərəbistanı tərəfindən dəstəklənən böyük bir sünni müxalifəti olduqda onların bunu reallaşdırması demək olar ki, mümkün deyil.

Yemen'de iç savaş sesleri

YEMENDE DEVLET BAŞKANI ALİ ABDULLAH SALİH İLE ÜLKENİN EN BÜYÜK AŞİRETİ HAŞİD ARASINDA ÇATIŞMALAR GİDEREK ŞİDDETLENİRKEN, HALK BAŞŞEHİRDEN KAÇMAYA BAŞLADI

BASSÖR Sana'nın Hacıyide, Taiz ve Anuran gibi büyük yer -
glaçerince hem de aşiretlere
bağlı sülâle müddet taradın-

ÜLKEDEKİ ÇATIŞMALAR DURULMUYOR

G

Yemen'de Cuma katliamı: 42 ölü

Yeni'nin başkanı Sae'da Cuma namazı sonrası düzenlenen toplantıda aralarında günlük güçlerini güçlendirileceği bir ağız suyu sunucunda 42 kişi ila, 200'ten fazla kişi de yararlanıldı. Kızılderili İlahiyatçı ve hastane kaynaklı olan yılanlı suyu, 25 kişiyi tedavi etti. Gözleri kurtulmuş, yılanlı suyu yitiren binlerce hastanın da tedavi edildiği ila edildi.

Salih Polis yapmadı
Olaylar üzerine, Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih, Ulusal Savunma Komitesi'nin ülkeye elanlarını hâlâ ilan etmesini apıldadı. Gösterkilere atıp açılmasından dolayı Salih, olay sırasında polisin altında bulunmadığını öne sürdü. Salih,

"Çatışmaların vatanı olduğu
protestocular arasında çığırın"
savunarak, protestocular arasında
"silahla vurulur" bulunduklarının
açık olduğunu söyledi. El Çelebi
televizyonu yayınları ardından
Maydan'a geçişlerini yarın
sayınan İslam olmanın sebebiyle
hastanenin yeteneği kullandığı,
doktorların onlara yaralıya
hastane bulgusunu mülkiyetle
emgini aktardı.

İşleri yürüten kuruluşlarda çalışanların bir kısmını oluşturduğunu ve artık hükümetin 'ölümlük ve anlımlık' sağlanmasını istemediğini söyledi. Valilik ve ilçelik sorunlarıyla başa çıkılmaması talep eden muhalif güçler için Vali İktidarlı olan Cumhuriyet Solcuları görevini bırakma kararı aldı. BSG/KA

(2)

Yemen'de de iki taraf sokakta

[illegible]

raltı, floridlar tarikatından da heimen heimen
ayrı sayıda kişi Saca'da topladı. Her
iki gısterinin sakın bir ocağında yaşadığı
kaydedildi. Ülkemizin diğer bir önemli kenti
Tatır ile ayırtılışı hareketlerinin son dönem-
de arası gısterdiği günlerde bazı kasa-

[illegible]

(3)

Yemen durulmuyor

temen in K-järta struktura och Derlet-Rastan, Al-Al-Badai, Jeddah, 2016 (se även avsnittet om tidigare avgränsade områden i närheten av Jeddah i denna rapport). I Jeddah finns ett stort antal bostäder som är byggda i betong och stål. Dessa bostäder är byggda i enlighet med de tekniska bestämmelserna för byggnader i Jeddah, och de är byggda i enlighet med de tekniska bestämmelserna för byggnader i Jeddah. Dessa bostäder är byggda i enlighet med de tekniska bestämmelserna för byggnader i Jeddah, och de är byggda i enlighet med de tekniska bestämmelserna för byggnader i Jeddah.

④

Yemen'de iç savaş hayaleti

[illegible][illegible]

⑤

Səudiyyə Ərəbistanı əvvəllər Bəhreyndəki şiə xalq hərəkətlərini təhlükəsizliyi üçün bir təhdid hesab edərək birbaşa Bəhreynə müdaxilə etmişdi. Çox güman ki, indi də Yəmənə bənzər bir müdaxilə edəcək. Bununla birlikdə, bu müddətdə husilərlə döyüşən Əl-Qaidənin şiə təhlükəsinə görə ona qarşı olan sünni aşirətlərini də öz tərəfinə çəkməsinə yol açə bilər. Belə bir halda Ərəbistan və ABŞ üçün vəziyyəti daha da çətinləşdirə bilər.

Sünnilərin husiləri nəzərə almadan güclərini qura bilməyəcəkləri aydındır. Husilər güclərini elan etsələr də, bütün ölkədə hakimiyyət qurmaları mümkün deyil. Yəmənin siyasi vəziyyəti heç bir partiyanın hakimiyyəti qurmaq üçün çoxluğa sahib olmadığı bir parlamente bənzəyir. Qruplar ölkələrinin mənfəətini düşünmək yerinə öz güclərini necə quracaqlarını düşünürlər. Bu mübarizə getdikcə artan bir

qarşıdurmaya çevrilərsə, Yəməndəki sünni və şiələr Suriyadakılar qədər məhv olacaqlar. Səudiyyə Ərəbistanı və İran; Bir tərəfdən neft gəlirləri tədricən azalarkən təhlükəsizlik xərclərini artırmağa davam edərlərsə baş verəcək böhran, bu ölkələrdə Ərəb Baharına səbəb ola bilər. Belə bir vəziyyətdə Yəməndəki mübarizə tam bir “Pirr qələbəsi” ilə nəticələnmiş olacaq (Pirr qələbəsi - itkilər hesabına dağıdıcı qələbə deməkdir).

Halbuki Uca Allah Quranda möminlərə birləşməyi, inkarçılara qarşı imanda birləşməyi, bir-birini qardaş kimi görməyi və sevməyi, mərhəmətli, bağışlayan və bir-birini qoruyan, dağılmaqdan, ayrılmaqdan və parçalanmaqdan qətiyyətlə uzaq olmağı əmr etmişdir:

“National Yemen”, 15 mart 2015-ci il)

Son bir neçə ildə Yəməndə böyük siyasi dəyişikliklər oldu. Bunlardan sonuncusu Husilərin rəsmi olaraq hakimiyyəti ələ keçirməsi idi. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Ban ki-Moon, Yəməndəki son hadisələri qiymətləndirərək “Yəmən gözümüzün önündə çökür. Biz belə dayanıb izləyə bilmərik” dedi. Moon, Yəmənin vətəndaş müharibəsinin astanasında olduğunu düşünür. BMT-nin Yəməndəki xüsusi elçisi Camal Bin Umar, ölkədəki siyasi böhranların davam edəcəyi təqdirdə Əl-Qaidə kimi qrupların güclənəcəyi qənaətindədir.

Əlbəttə bu narahatlıqlar əsassız deyil. Husilərin hakimiyyəti ələ keçirməsindən sonra ABŞ, İngiltərə, Fransa və İtaliyanın Yəməndəki səfirlərinin tərk edilməsi bunun başqa göstəricisidir. Husilər ölkəni tərk edən xarici diplomatların maşınlarını ələ keçirdi. ABŞ-ın Sənadakı səfirliyinin avtomobilləri səfirliyi mühasirəyə alaraq ələ keçirildi. Bu sadə bir qənimət ələ keçirmək deyil. Bu, husilərin ABŞ və Avropa ölkələrinə yanaşmasının nəticəsidir. Husilərin Qərb ölkələrinə qarşı mehriban olmadığı hamı tərəfindən bilinir. Əgər ABŞ diplomatları daha əvvəl ölkəni tərk etməsəydilər, çox güman ki, İran inqilabında baş verən səfirlik böhranına bənzər bir şey Sənada baş verəcəkdi.

Husilərin arası tək Qərb ölkələr ilə pis deyil, Yəməndəki sünnilərlə də tez-tez qarşıdurma dərəcəsində ciddi problemlər yaşayırlar. Müsəlman

Qardaşların Yəməndəki qolu İslah Partiyası, Beyda kimi yerlərdə Əl-Qaidə və digər tərəfdə Səudiyyənin dəstəklədiyi Sünni tayfalar husilərlə qarşıdurma yaşayırlar.

Husilərin Sənanı idarə etmələrinə baxmayaraq, ölkədə ciddi müqavimətlə qarşılaşırlar. Tərəflər sülh əvəzinə düşmənləri ilə vuruşaraq ölkəyə hakim olmağı üstün tutarlarsa, Orta Şərqdə fəlakətə sürüklənmiş ölkələrə yenisi əlavə ediləcəkdir.

Hal-hazırda Yəmənin ən çox ehtiyac duyduğu şey “uzlaşma”dır. Sülh üçün ilk addım məsuliyyəti öz üzərinə götürən neytral beynəlxalq qurumlar və ya ölkə nümayəndələri tərəfindən atıla bilər. Rusiya və bəzi AB ölkələri Ukraynada vasitəçi olduğu kimi, BMT-də İran və Ərəbistan nümayəndələri olan xüsusi heyət Yəməndə sülhün təmin olunmasında və demokratiyanın bərpasında rol oynaya bilər. Əlbəttə burada Birləşmiş Millətlər Təşkilatının və onun Yəməndəki təmsilçisinin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Beynəlxalq nümayəndə heyətinin yaradılması və bu nümayəndə heyətinin tərəflərin mənafeyini qoruyan bir sıra həll yolları təklif edə bilməsi sülh üçün çox vacibdir.

Yaranacaq həll planı birtərəfli maraqları qorumaqla deyil, haqq təməl alınmalıdır; Keçmiş problemlər həll olunmalı və gələcək planlanmalıdır. Bunun üçün tərəflər yalnız öz maraqlarını deyil, bütün Yəməni və yəmənliyələrin maraqlarını düşünməlidirlər. Həll prinsipləri müəyyənləşdirildikdən sonra qanuni sənəd halına gəlməsi və bütün tərəflərin bu sənədə sadıq qalmaları əsas şərtidir.

Çözüm komitəsi mövcud vəziyyəti və şərtləri nəzərə alaraq həll yolu tapacaq bir yol xəritəsi hazırlaya bilər. Heyətdə İran və Ərəbistanın olması vacib əhəmiyyət daşıyır, ancaq bu şəkildə Yəməndəki bir tərəfin digər tərəfə üstünlük verdiyi iddiasının qarşısı alınmalıdır.

Yəməndə sülhün bərqərar olmasında yerli qruplardan başqa xarici amillər də vacibdir; İran, Səudiyyə Ərəbistanı və ya Amerika kimi... Yəməndəki qrupları maraqlarının təmsilçisi olaraq görmələrinin və istifadə etmələrinin qarşısı alınmalıdır. Əks təqdirdə, Yəməndəki qruplar istəsə belə sülh yaratmaq mümkün olmayacaq.

Həllə gedən yolda ikinci addım tərəflərin bu həll təkliflərini müzakirə etməsi və təqdim edilən həll təklifinin son halı üzərində razılıq əldə etməsidir. Həll planının həyata keçirilmə mərhələsində, sülhü təmin etmək və qorumaq üçün Yəməndə xidmət etmək üçün bir BMT sülhməramlı qüvvəsi təmin edilməlidir.

Yəməndə sülh yaratmaq; Sünni və şiənin bir-birlərinə düşmən deyil, dost və qardaş olduqlarına nümunə olacaq və bütün İslam dünyası üçün ümid yaradacaqdır. Yəməndəki bütün tərəflər bu məsuliyyəti dərk edərək

hərəkət etməli və fəsad yaratmaq üçün deyil, bütün müsəlmanların dinc yaşaması üçün çalışmalıdırlar.

“

Nizama qoyulması (islah)ından sonra yer üzündə təxribatçılıq (fəsad) çıxarmayın; Ona qorxaraq və ümid daşıyaraq dua edin. Doğrusu Allahın rəhməti yaxşılıq edənlərə çox yaxındır.

(Əraf surəsi, 56)

Nüfuz savaşı Yəmənə parçalamamalıdır

“National Yemen”, 1 mart 2015-ci il

Fasdan İrana qədər uzanan geniş coğrafiya uzun illər “Ərəb dünyası” adlandırıldı. Bu ad böyük coğrafiyanı bütöv quruluş kimi göstərsə də, son illərdə baş verənlər əksini söyləyir. Ərəb dünyası daxilində böyük qarşıdurma və parçalanma prosesi içindədir. Bu proses o qədər şiddətlidir ki, Ərəb olmayan Türkiyə və İranı belə narahat edir.

Bir-iki il əvvələ qədər bölünmə prosesinin xaricində imiş kimi görünən Ərəb yarımadası və Körfəz ölkələri Yəməndəki son hadisələrdən sonra sıranın özlərinə gəlməməsi üçün tədbir axtarırlar. Parçalanma qorxusu ölkələrin ümumi siyasətlərinə sürətli təsir edir, hətta dəyişdirir.

Kral Abdullahın yerinə Salmanın gəldiyi Səudiyyə Ərəbistanı, Yəmən siyasətində bəzi dəyişikliyə işarə edir. Səudiyyə Ərəbistanı dünənə qədər Misirdə Müsəlman Qardaşlara qarşı Sisiyə qətiyyətlə dəstək verirdi. Ancaq 2013-cü ildə dövlət çevrilişini dəstəkləyən Səudiyyə rəhbərliyi, indi Sisidən bir az daha uzaqdır. Artıq Səudiyyə Ərəbistanında həm Türkiyəyə, həm də Misirdəki Müsəlman Qardaşlara daha yaxınlaşmaq üçün sərt tədbirləri bir az yumuşatmaq istəyən siyasət izləmək mümkündür.

Hal-hazırda Səudiyyə Ərəbistanda, həm Türkiyə ilə yaxınlaşmaq, həm də Misirdə Müsəlman Qardaşlara qarşı sərt tədbirləri bir az olsun yüngülləşdirmək istəyən bir siyasəti müşahidə etmək mümkündür.

Beləliklə bu dəyişiklik Yəməndəki Müsəlman Qardaşların siyasi qanadı kimi tanınan İslah Partiyasının Ərəbistanla münasibətlərində də öz əksini tapacaq. Belə bir vəziyyətdə husilərə qarşı daha güclü bir sünni qrupu görmək mümkün ola biləcək.

Əslində bu vəziyyəti qabaqcadan görən husi Ensarullah Hərəkatının militanları, İslah Partiyasının liderlərindən Muhammed Kahtanın evini mühasirəyə alaraq ilk əks addımı atdı. Bu addımı husilərin Adendəki müxalifəti birləşdirmək və gücləndirmək üçün atdıqları bir tədbir olaraq görmək mümkündür. Çünki Kahtan, İbb şəhərindən Adenə getməyə hazırlaşarkən tutuldu. Ənsarullah militanlarının Adenə getməsinə mane olan başqa bir rəqib Milliyətçi Birlik Partiyası baş katibi Abdullah Nümandır.

Xatırladaq ki, Prezident Hadi Sənada məcburi ev həbsində ikən Adenə getməyi bacardı və istefasını geri götürdü. Bundan dərhal sonra Adendəki siyasi qruplarla danışıqlar apardı və Körfəz Əməkdaşlıq Katibi Abdullatif Ziyani ilə görüşdü. Bütün bunlar Körfəz ölkələri və Səudiyyə Ərəbistanı səfirliklərinin Adendən diplomatik əməliyyatlarını Adenin husilərə qarşı müxalifət mərkəzinə çevrildiyini göstərməklə başlamaları baxımından əhəmiyyətlidir.

Sünni qruplaşması Yəməndəki husilərə qarşı güclənərkən, ölkədəki başqa bir müxalifət qrupu olan Cənub hərəkəti də boş dayanmır. Cənub hərəkəti Adenə gələn Mansur Hadini prezident kürsüsünü ələ keçirməkdə günahlandırır və etiraz aksiyaları təşkil edir. Cənub hərəkəti mərkəzi olaraq gördüyü Adenin sünni müxaliflərin və Hadinin mərkəzi olmasına qarşı çıxır. Bu münasibətin Yəməndəki gərginliyi daha da artıracağı aydındır. Əslində Əl-Cəzirə televiziyası, Lahic şəhərində Cənubi Yəmən Hərəkətinə bağlı silahlı qruplar ilə Yəmən ordusu arasında qarşıdurmalar olduğunu artıq elan etmişdilər.

Yəmən tərəflərin daha kəskin ayrılığa çevrildiyi bu günlərdə sanki fırtına əvvəli səssizliyi yaşayır. Fırtına tərəflərin lazımi gücü yığdıqlarına inandıqları anda qopa bilər. Fırtına qopduqdan sonra isə üç hissəli Yəmən xəritəsinə rast gəlmək mümkündür. Sanada yerləşən husi bölgəsi, Adendə yerləşən sünni bölgəsi və mərkəzi Al Mukalla, ya da başqa bir şəhər olan Cənubi Yəmən.

Yəmən rəsmi olaraq 3 hissədən olmasa da, həm mənəvi, həm də siyasi baxımdan 3 hissədən ibarətdir. Bu parçalanma rəsmi hala gəlsə, ortaya çıxacaq üç ölkə indiki Yəməndən daha kasıb olacaqdır. Bu səbəbdən istər husi, istər sünni, istərsə də Cənubi hərəkət üzvləri olsalar da, bu həqiqəti dərhal görməlidirlər. Yəməndəki bütün qruplar ən qısa müddətdə Uca Allahın Quranda bildirdiyi kimi güclənmənin parçalanma ilə deyil, birləşmə ilə olduğunu anlamalıdırlar. Müsəlmanlar qardaşdırlar; Allahın mübahisələrdən, qarşıdurmalardan və sevgisizlikdən razı qalmayacağını heç vaxt unutmamalıyıq.

“

Allaha və Onun Elçisinə itaət edin, bir-birinizlə mübahisə etməyin, yoxsa ruhdan düşər və zəifləyərsiniz. Səbir edin, çünki Allah səbir edənlərlədir.

(Ənfal surəsi, 46)

Məzhəb qarşিদurması və qlobal oyunlar

(“National Yemen”, 22 mart 2015-ci il)

Troya atı Anadoluda yaşayan bir əfsanədir. Əfsanəyə görə bir-birinə düşmən olan iki sivilizasiya olan axeylər və troyalılar illərlə döyüşmüş, ancaq bu döyüşün heç bir nəticəsi olmamışdır.

Nəhayət, axeylər geri çəkildilər və böyük bir taxta atı Troya divarlarının qabağında geri qoydular. Troyalılar müharibəni qazandıqlarını düşünür və qənimət olaraq gördükləri taxta atı şəhərlərinə apararaq qələbəni qeyd etməyə başlayırlar. Troyalılar əyləndiyi zaman, böyük taxta atın içində gizlənmiş yunan əsgərləri ortaya çıxır və geri çəkilən qüvvələrinin geri dönməsi ilə Troya müharibəni udur.

Bu gün Yəməndə baş verənlər minlərlə il əvvəl Anadoluda yaşanmış bu əfsanəvi döyüşü xatırladır. Ancaq Yəməndə taxta at yoxdur, çünki Yəmənin özü taxta at kimi istifadə edilməyə çalışılır. Yəməndəki tərəflər Troya əfsanəsindəki kimi dəqiq deyillər. Orada iki tərəf axeylər və troyalılar olduğu halda Yəməndə çox tərəf var. Üstəlik, döyüşənlərlə bərabər bir də döyüşənlərə qəyyumluq edənlər var.

Husilər, Prezident Hadiyə sadıq qüvvələr, Güney Hərəkatı, Müsəlman Qardaşlar, Əl-Qaidə müharibədə iştirak edən tərəflərdir. Onların arxasında qəyyumluq edən İran və qarşı tərəfdə olan Səudiyyə Ərəbistanı, Körfəz ölkələri, ABŞ və hətta Avropa dayanır. Bu mübarizədə hansı tərəfin qalib gələcəyi bəlli deyil, ancaq mübarizənin müharibəyə çevrilməsi ilə Yəmənin məğlub olduğu aydındır.

Yəmən həmişə yoxsul və dövlətçiliyi zəif olan bir ölkə olub. İndi döyüşün dağıdıcı təsiri ölkədəki həyat şərtlərini daha da çətinləşdirir. Maye yanacaq artımı Yəmən xalqına problem yaratdığı üçün pis rəhbərliyə etiraz edən husilər etirazlarını vətəndaş müharibəsinə çevirincə, onların verdikləri zərər qiymət qalxması və pis rəhbərliyin verdiyi zərərlərdən çox oldu. Bu zərərləri düzəltmək üçün husilər İrandan dəstək gördülər.

Bu dəstəyin təfərrüatları Ensarullah Hərəkatı Siyasi Şurasının prezidenti Salih es-Sammadın 1 martda İrana səfərindən sonra mətbuat konfransında aydın oldu.

Yəmənin siyasi problemlərindən başqa enerji problemi də var. Onsuz da ölkə üçün yetərsiz olan enerji təsisləri tez-tez təxrib edilir. Bu, ölkədəki münaqişə mühitinin mülki əhali üçün xərclərini daha da artırır.

İranın bir il ərzində neft tədarük etməsi, həmçinin qaz və dizellə işləyən 165 meqavat gücündə elektrik stansiyası quracağı, Marib əyalətindəki ilk yanacaq doldurma məntəqəsi üçün lazımi texniki xidmətini həyata keçirəcəyi və Marib-Sana elektrik xəttini təmir edəcəyi Yəməndəki nadir görünən müsbət hadisələrdən biri olacaqdır.

İranın dəstəyi bunlarla da məhdud deyil. Sammad, İranla əldə edilən razılaşmanın Aden, el-Hudeyde və Taiz rayonuna bağlı el-Maha şəhərində 1200 meqavat gücündə elektrik stansiyası qurma layihəsini araşdırmaq üçün İranın Yəmənə texniki heyət göndərməsini, Hudeyde limanını inkişaf etdirmə və genişlətməyi, dəniz daşınmasında iki ölkə arasındakı əməkdaşlığı gücləndirməyi, Yəmənə lazımi maşın və malların alışı üçün kredit ayrılmasını əhatə etdiyini qeyd etdi.

Bütün bu dəstək və sərmayələrin Yəməinə müsbət təsir etməsi üçün iki mövzuda həssas davranılmalıdır. Birincisi, kömək və dəstək proqramının yalnız Husi hakimiyyətindəki bölgə ilə məhdud olmaması. Digəri isə bu sərmayə və dəstəklərin Husi müxalifləri tərəfindən sabotaj edilməməsi.

Bu şərtlər yerinə yetirildikdə; tərəflər arasında konstruktiv bir dialoq açılacaq və vəziyyəti daha da pisləşən Yəmən xalqı rahat nəfəs alacaq. Hər

fürsətdə İslam adı ilə hərəkət etdiklərini söyləyən bütün tərəflər bir-birlərinə qarşı savaşımağı ən qısa zamanda dayandırmalıdırlar.

Həm husilər, həm də onları özlərinə düşmən görən sünnilər, İslam əxlaqının əsasının qarşıdurma və bölünmə deyil, inanc və ortaq dəyərlər birliyinə söykənən bir anlayış olduğunu unutmamalıdırlar. Müsəlmanlar ittifaqda bir-birlərinə dəstək olmalı, mübahisəli mövzularda tolerant və anlayışlı olmalıdırlar.

Yəməndəki hər müsəlman bir-birinə salam versin və bir-biri ilə söhbət etsin. Bir-birlərinə qarşı tolerant olsunlar. Məzhəb və ya qəbilə münaqişələrinə son qoyulmalıdır. Bütün müsəlmanlar Allaha yaxınlaşmaq və dininə daha çox xidmət etmək üçün təvazökarlıq və tolerantlıqla bərabər çalışmalıdırlar. Allahın bizə verdiyi əmrini heç vaxt unutma.

“

Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın! Allahın sizə olan nemətini xatırlayın ki, siz bir-birinizə düşmən idiniz, O, sizin qəlblərinizi birləşdirdi və Onun neməti sayəsində bir-birinizlə qardaş oldunuz. Siz odlu bir uçurumun lap kənarında idiniz. O, sizi ondan xilas etdi. Allah Ə ayələrini sizə beləcə bəyan edir ki, bəlkə doğru yola gələsiniz.

(Ali-İmran surəsi, 103)

Bəhreyn, Yəmən və digər İslam ölkələrində baş verən hadisələr məzhəblər arasındakı qarşıdurmaya çevrilməməlidir

İslam aləmində son bir neçə aydır ard-arda baş verən hadisələr, bütün müsəlmanların üzərində əhəmiyyətlə düşünməli olan fəvqəladə hadisələrdir. Anti demokratik rəhbərliyin təzyiqi altında əzilən, gəlir paylaşımındakı bərabərsizliyə görə kasıblıq və yoxluq içində yaşayan, dinlərini azad şəkildə yaşamasına maneə törədilən müsəlmanlar, on illərdir davam edən təzyiqlərə qarşı reaksiyalarını ortaya qoymuş, Tunis və Misirdə rəhbərlik dəyişikliyinə vəsilə olmuşlar. Müsəlmanlar üzərindəki təzyiqlərin aradan qalxması və demokratikləşmə yolunda inkişaf olmaları, əlbəttə ki, sevindiricidir. Ancaq bunlar ümid edilən hüsur, güvən və rifahın meydana gəlməsi üçün yetərli deyil. Bir çox İslam ölkəsində on illərdir davam edən zülmün yerinə həqiqi azadlıq, sülh və güvənin gələ bilməsi üçün mütləq Allahın Quranda bildirdiyi və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in göstərdiyi yolun izlənməsi vacibdir.

Peyğəmbərimiz (s.ə.v.) bir-birinin ardınca hadisələr yaşanacağını xəbər vermişdir

Peyğəmbərimiz (s.ə.v) Axırzamanda yaşanacaq hadisələri əhatəli şəkildə izah edərək, ümmətini bu əhəmiyyətli dövrə qarşı xəbərdar etmiş və hazırlamışdır. Bu dövrdə yaşanacaq hadisələrin hamısını bir-bir xəbər verən Rəsulullah (s.ə.v) bu hadisələrlə qarşılaşdıqlarında nələrlə etməli olduğunu da müsəlmanlara bildirmişdir.

Fırat çayının suyunun kəsiləcəyini, Kəbədə qan axıdılacağını, İraq və Əfqanıstanın işğal ediləcəyini, Ramazan ayında Ay və Günəş tutulmaları, Halley və Lulin kometalarının keçəcəyini, bu dövrdə müsəlmanların başında bir lider olmayacağını və zalım rəhbərlərin müsəlmanlara zülm edəcəyini, İslam aləminin əsir alınacağını, fitnələrin biri bitərkən digərinin başlayacağını, müharibələrin və qırğınların yaşanacağını, zəlzələlərin və təbii fəlakətlərin artacağını izah etmiş; və bütün bunlar ard-arda reallaşmağa başladığında öz soyundan gələn və müsəlmanların mənəvi liderliyini boynuna götürəcək olan hz. Mehdi (ə.s)-ın zühur vaxtının yaxınlaşmış olduğunu söyləmişdir. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) bütün bu hadisələrin reallaşmağa başladığını gördüklərində hz. Mehdi (ə.s)-ın zühurunun yaxınlaşdığını anlayan möminlərin, o müqəddəs şəxsi axtarmalarını; hansı şərtlər altında olurlarsa olsunlar, onu tapmaq üçün cəhd göstərmələrini və o mübarək şəxsin mənəvi liderliyi ətrafında birləşmələrini buyurmuşdur.

Hicri 1400-cü ildən etibarən Axırzamanı təsvir edən hədislərin tək-tək reallaşmağa başlaması, Allahın icazəsi ilə, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in xəbər verdiyi dövrdə olduğumuzu göstərir. Bu vəziyyətdə ediləcək olan Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in göstərdiyi yola tabe olmaq və hz. Mehdi (ə.s)-in gəlişi üçün ən gözəl şəkildə hazırlıq görməkdir. Bu səbəbdən

müsəlmanların dünyada hökm sürən zalım liderlərin getməsi və zülmün bitməsi istəklərini dilə gətirərkən Hz. Mehdi (ə.s)-ı görmə və İslam aləminin birləşməsini istəmə tələblərini də mütləq ifadə etməlidirlər. Fironların, Nəmrudların getməsini istəyən müsəlmanların; Musaların, İbrahimlərin gəlməsini də istəmələri vacibdir. Dəcəliyyətin zülmünün sona çatmasını istəyən, Mehdiyyətin gözəlliyinin, yəni sevgi və şəfqətin hakim olmasını da istəməlidir. Əgər müsəlmanlar Allahın Quranda bildirdiyi kimi birlik olmazlarsa, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in xəbər verdiyi bütün əlamətlərin reallaşdığını görməzləkdən gələrlər və bu baş verən hadisələri siyasi inkişaf, ya da sosial hadisə kimi görsələr, Allahın bu hadisələri yaratmadakı hikmətlərini təqdir edə bilməzlərsə, o zaman ümid etdikləri müvəffəqiyyət və gözəlliyə də qovuşa bilməzlər. İçində olduğumuz Axırzamanda müsəlmanların qurtuluşu Mehdiyyət və İslam Birliyinin meydana gəlməsi vəsiləsi ilə olacaq.

Libya'da gösteriler yayılıyor

Arap dünyesindeki büyük bir dalğadan etkilenen Libya'da Məmmər Kaddafi yönetimine karşı düzenlenen muhalif gösteriler yayılıyor. Salı günü Bingazi'de patlak veren protestolar, dün öğleden sonra da başladı. Göstericilerle polis arasında çıkan çatışmalarda en az 14 kişi öldü.

17 Temmuz 2011'de Məmmər Kaddafi yönetimində bir neçə gün davam edən və Bingazi şəhərində baş verən müxtəlif təyinatlı etirazlar, dünən axşam saatlarında da davam etdi. Şəhərin mərkəzində yerləşən Kaddafi meydanında toplanan müxtəlif təyinatlı etirazçılar, polis qüvvələri ilə qarşılaşaraq onları dağıtmaq üçün istifadə etdikləri gücə qarşı çıxdılar.

Bahreyn'in başkenti, savaş alanı

Ortaq düşüncəyə malik olan bəzi liderlər və siyasətçilər Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər. Bu baxımdan Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər. Bu baxımdan Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər.

'Mezhep savaşına dönüşebilir'

Sünni-Alevi çatışmaları Yəmən'deki Şii-Hüsiyəli askeri müdaxilə ilə, Ortaq düşüncəyə malik olan bəzi liderlər və siyasətçilər Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər.

Sünni-Alevi çatışmaları

'Mezhep savaşına teorisi fazla iddialı'

Sünni-Alevi çatışmaları Yəmən'deki Şii-Hüsiyəli askeri müdaxilə ilə, Ortaq düşüncəyə malik olan bəzi liderlər və siyasətçilər Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər.

Sünni-Alevi çatışmaları

ARAP DÜNYASI KARISTI

Bahreyn'de protestocular başkente kamp kurdu. Ortaq düşüncəyə malik olan bəzi liderlər və siyasətçilər Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər.

Bahreyn'de protestocular başkente kamp kurdu

Ortadoğu'da değişim fırtınası

TUNUS VE MİSİR'DAN SONRA YEMEN, CEZAYİR, BAHRİRAN, LİBYA GİBİ ÖLKELERDE DE SOKAKLAR HAREKETİ...

Bahreyn'de İnci Meydanı muhaliflerin eline geçti

Ortaq düşüncəyə malik olan bəzi liderlər və siyasətçilər Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər.

Ortaq düşüncəyə malik olan bəzi liderlər və siyasətçilər Bahreyni də öz ölkələrində olduğu kimi, İslam düşüncəsinə əsaslanaraq idarə etmək istəyirlər.

Müsəlmanlar doğru olan şeylərdə birləşməli və müttəfiqlik ruhunu gücləndirməlidirlər

Bütün bu hadisələr yaşanarkən müsəlmanların unutmamalı olduğu əhəmiyyətli bir mövzu da “La ilahe ilAllah Muhammeden Rəsulullah” deyən hər kəsin qardaş olduğudur. İslam aləminin mənəvi liderinin olmadığı, bu səbəbdən Müsəlman qanının axdığı bu dövrdə, qardaşlıq, birlik və bərabərlik çox qiymətli dir.

Hansı məzhəbdən, düşüncədən, hansı qrupdan olursa olsun, bir müsəlmanın digərini darda qoymamağı, onun əziyyət altında olmasına göz yumması mümkün deyil. Müsəlmanlar Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in “Müsəlman Müsəlmana zülm etməz və onu zalıma təslim etməz” (Buxari, Mezalim, 3; Müslim, Birr, 59; Əbu Davud, Ədəb, 38; Tirmizi, Hüdud/3; Ahmed, Müsned, 2/91) unutmamalıdırlar.

Müsəlman din qardaşının həmişə yaxşılığını istəməsinin və özünü düşündüyü kimi onu da düşünməli olduğunun, aralarında hər hansı bir

anlaşılmazlıq olduğunda da səbirlə, şəfqətlə və sevgi ilə hərəkət etməli olduğunun dərk edər. Bu səbəbdən, bir müsəlman özü və yaxınları üçün istədiyi azadlığı, rahatlığı, rifahı və güvəni digər bütün müsəlmanlar üçün də istəməlidir. “Biz rahat olaq, biz azad olaq yetər” məntiqi Quran əxlaqına uyğun deyil. Müsəlman əxlaqı, dini, dili, irqi nə olursa olsun, hər insan üçün eyni həyat keyfiyyətini istəməyi və hər kəsə bu şərtləri təmin etməyi tələb edir. Xüsusilə də Kitabı, Peyğəmbəri, Allahı bir olan müsəlmanların rahatı, sevinci, təhlükəsizliyi və hüzuru hər müsəlman üçün vicdani məsuliyyətdir.

Son günlərdə Bəhreyn və Yəməndə baş verən hadisələri qiymətləndirərkən də bu həqiqətləri nəzərə almaq çox əhəmiyyətlidir. İqtidarda olanlar Şiə, Sünni, Cəfəri, Vəhhabi; məzhəbi hər nə olursa olsun, hər müsəlmana bərabər imkanlar təmin etməli, hər birinin xoşbəxt və dinc olması üçün cəhd göstərməlidir. Əgər Sünni iqtidarda şiələr rahat ola bilmirsə, Şiə bir iqtidarda sünnilər dinc deyilsə, bu Quran əxlaqının və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in sünnəsinin əksik yaşandığının bir göstəricisidir. İslam əxlaqına görə iqtidarda olan hər insan, xidmət üçün o vəzifədədir və bütün xalqın birinci sinif vətəndaş kimi yaşamasını təmin etməklə məsuldur. Xalqın qanuni tələblərini təzyiq yolu ilə maneə törətməyə çalışmaq qəbul edilməzdir. Xüsusilə də, bu təzyiqin yalnız müəyyən bir qrup, məzhəb, ya da düşüncədən olan insana yönəldilməsi Allahın razı olmayacağı davranışdır.

Bu səbəbdən xahişimiz, başda Yəmən və Bəhreyn olmaqla bütün İslam ölkələrində, Şiə, Sünni, Vəhhabi, Cəfəri ayrı-seçkiliyi olmadan hər bir müsəlmanın gözəl həyat sürməsidir. Belə dövrdə, müsəlmanların arasına nifaq salmağı hədəfləyən, qardaşı qardaşa qırdırma planı quran insanların da ola biləcəyini göz ardı etməmək lazımdır. Bəhreyn və Yəməndə baş verən hadisələri qardaş savaşına çevirməyə cürət edənlərə

icazə verilməməli, Allahı, Kitabı, Peyğəmbəri eyni olan müsəlmanları birbirinə düşmən etməyə çalışanların oyunları pozulmalıdır.

Yəmənlilərin, yoxsa qlobal güclərin iradəsi?

(“National Yemen”, 29 mart 2015-ci il)

Yəmən prezidenti Abdurabbu Mansur Hadinin çağırışına cavab olaraq, Səudiyyə Ərəbistanının rəhbərlik etdiyi 10 ölkənin koalisiya qüvvələri, ölkədəki Husi Ənsarullah hərəkətinə qarşı gözlənilən əməliyyata başladı. “Həlledici Fırtına” adlanan hava əməliyyatı ilə gözlər yenidən Yəməne çevrildi.

Əməliyyat martın 26-na keçən gecə Husilərin nəzarətində olan paytaxt Sənanın hava bombardmanı edilməsi ilə başladı. Səudiyyə Ərəbistanının əməliyyata 100 təyyarə ilə qatıldığı, Küveyt, İordaniya, BƏƏ, Qətər, Bəhreyn, Sudan və Fas hava qüvvələrinin iştirak etdiyi, Misir və Pakistanın da dəstək verdiyi bildirildi.

ABŞ-ın da texniki və kəşfiyyat dəstəyi verdiyi hava əməliyyatında bombardmanlarla onlarla mülki şəxsin həyatını itirdiyi bildirilir. Bölgədə ölən, yaralanan və fəlakətlərə məruz qalan insanların görüntüləri dünya mediasında daim yayımlanır. Yəməndə baş verənləri tam anlaya bilmək üçün yalnız ölkədəki deyil, ümumiyyətlə, bölgədəki vəziyyətə də hakim olmaq lazımdır.

Yəməndə Husi hərəkətinin ortaya çıxması və inkişafı

Qəbilə sisteminin çox güclü və təsirli olduğu Yəmən, ərəb cəmiyyətində ən güclü qəbilə bağları olan ölkələrdən biridir. Qəbilələr mərkəzi hökumətin zəifliyinə görə bir çox yerə nəzarət edir. Əməliyyatın hədəfi olan husilər bu qəbilələrdən biridir.

Husilər Yəməninin təxminən 30%-ni meydana gətirən 400 nəfərlik Zeydi qəbiləsinin 80-ci illərdən bu yana Şiə missionerlər tərəfindən şüaləşdirilmiş bir qoludur. Husi hərəkəti 1992-ci ildə İranın dəstəklədiyi Şiə-Zeydi universitet tələbələrinin “Gənc möminlər” adı altında təşkilatlanması ilə başladı. ABŞ-ın 2003-cü ildə İraqı işğal etməsindən sonra Yəməninin paytaxtı Sanada ABŞ və İsrail əleyhinə yüksələn hərəkət geniş kütlələrin dəstəyini aldı.

2004-cü ildə silahlı üsyan başladan hərəkətin lideri Hüseyin Bədrəddin əl-Husi 10 sentyabr 2004-cü ildə 20 təqibçisi ilə birlikdə öldürüldü və yerinə İranda hərbi və dini təhsil almış olan oğlu Abdülməlik əl-Husi keçdi.

Bu əsnada 1990-cu ildən bəri Yəmən dövlət başçılığını icra edən Əli Abdullah Salih olmalı idi. Abdullah Salih uzun illər ABŞ tərəfindən müttəfiq olaraq görüldü. ABŞ ölkə xalqının ciddi narahatlıqlarına

baxmayaraq sui-istifadə, təzyiq və siyasi intriqalarla iqtidarda qalmağa davam edən Salihə ciddi dəstək verdi.

Əməliyyat müddəti

2 011-ci ildə Yəməndəki Ərəb Baharını əks etdirən iğtişaşlar nəticəsində Əli Abdullah Salih toxunulmazlıq verərək vəzifəsindən uzaqlaşdırıldı. Onun yerinə Obama administrasiyası tərəfindən dəstəklənən müavini Mansur Hadi gətirildi. Beləliklə, Yəməndəki ABŞ tərəfdarı rejim qorunub saxlanıldı.

2014-cü ilin sentyabr ayında başlayan İranın dəstəklədiyi Husi üsyanı, 2015-ci ilin yanvarında Şiə milislərin paytaxt Sənanı ələ keçirməsi ilə qızışdı. Ardından ev həbsinə alınan dövlət başçısı Mansur Hadi isə 21 fevralda ölkənin cənubundakı Aden şəhərinə qaçaraq vəzifəsinə davam etdiyini elan etdi. BMT Təhlükəsizlik Şurası Husi hökumətini tanımadığını, ölkənin rəsmi hökumətinin Mansur Hadi rəhbərliyi olduğunu ifadə etdi.

Əməliyyatdan bir qədər əvvəl hüsilər cənub ölkədəki ən böyük hava bazası olan Aned və Ədəndən 60 kilometr aralıda yerləşən Lahic şəhərini ələ keçirərək Aden şəhərini mühasirəyə aldılar. Bu, stəkanı daşıran son damla idi.

Husilərin geniş xalq dəstəyinə sahib olduqlarını söyləmək olmaz. Ancaq təxminən 100-120 min təşkil edilmiş bir bazaya sahibdirlər. Silahlı qüvvələri ən çox 20-30 min nəfərdir.

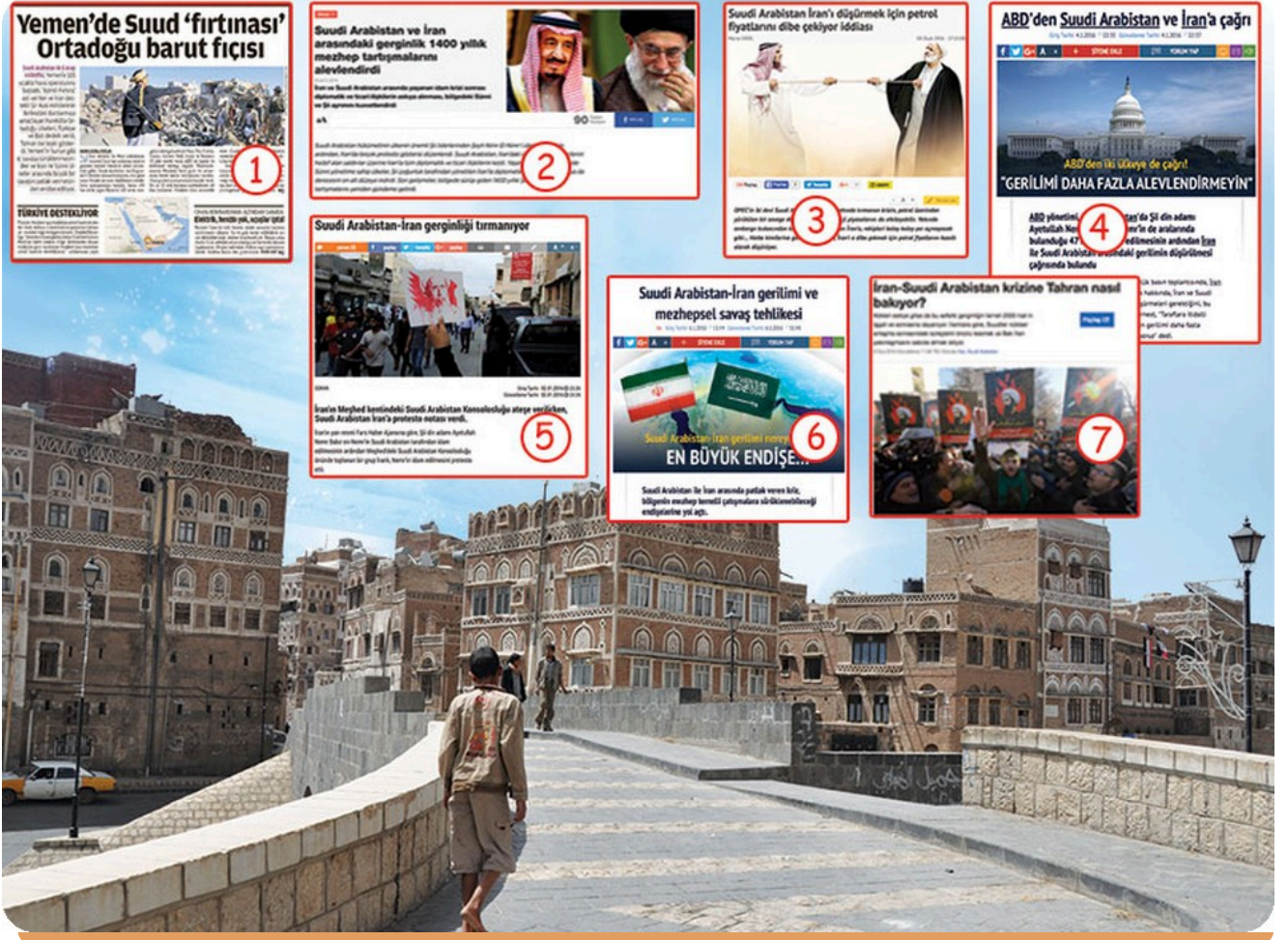
Yəmən əməliyyatı Səudiyyə-İran qarşıdurmasıdır mı?

Əməliyyatın açıq səbəbi Səudiyyə Ərəbistanının müttəfiqləri ilə birlikdə qanuni Yəmən hökumətini husilərə qarşı dəstəkləməsi və eyni zamanda cənub sərhədini təhdid edən üsyançı Husi təşkilatını önünü kəsməsi idi. Ancaq mövcud vəziyyəti bu nöqtəyə gətirən bir çox səbəb var:

Bunların içində ən əhəmiyyətlisi, Yəmənə ənənəvi İran-Suud çəkişməsinin mərkəz nöqtələrindən olmasıdır. Son dövrdə İraqdakı şiələrə və Əsəd rejiminə qarşı dəstəyini gücləndirərək Orta Şərqi müdaxiləsini artıran İran, digər tərəfdən də on illərdir pərdə arxasından təşkilatlandırır və təchiz etdiyi husilər yolu ilə Yəməndə əlini gücləndirməyə çalışır.

Əslində, İran Baş Qərargah rəisi açıqlamalarının birində Sənanı “İranın təsiri altındakı dördüncü paytaxt” olaraq xarakterizə etdi. Məlum olduğu kimi Yəmən Qırmızı dənizə və Ədən körfəzinə birbaşa çıxışı olan bir ölkədir və böyük strateji əhəmiyyətə malikdir. Bu şəkildə Tehran əsas rəqibi Səudiyyə Ərəbistanını mühasirəyə alaraq üstünlüyü qazanmağı hədəfləyir.

Əlbəttə, bu hadisəni ölkəsi və rejimi üçün böyük təhdid hesab edən Səudiyyə Ərəbistanı və müttəfiqi digər körfəz və Ərəb ölkələri də bu vəziyyətə tamaşaçı qalmadılar.

Görüldüyü kimi, Yəməndə etnik-məzhəb-tayfa üçbucağında davam edən qarşıdurmaların pərdə arxası Səudiyyə Ərəbistanı İran kimi daha böyük aktyorlarla əhatə olunub. Bu aktyorların arxasında isə şübhəsiz ki, mənfəətlərinə görə bölgədəki tarazlıqlarla çox yaxından maraqlanan ABŞ, Rusiya, Çin kimi qlobal güclər var. Səudiyyənin müttəfiqi ABŞ əməliyyatı qüvvətlə dəstəkləyərkən, İranın müttəfiqləri Rusiya və Çin isə əməliyyata dərhal son verilməsini istəyirlər.

Daha çox müsəlman qırğınları üçün yeni cəbhə

Yuxarıda qeyd etdiyimiz mürəkkəb səbəb və proseslərin gəldiyi tək konkret məqam, istər şiə, istərsə sünni olsun, müsəlmanları yeni fəlakətlərə sürükləməkdən başqa bir şey deyildir.

Əməliyyat başladığından bəri onlarla, bəlkə də yüzlərlə günahsız müsəlman mülki şəxs həyatını və malını itirdi. Mülki itkilərin əksəriyyətinin rəsmi rəqəmlərə daxil edilmədiyi və faktiki itkilərin həmişə açıqlananlardan daha çox olduğu bilinən bir həqiqətdir.

Etnik, məzhəb və ya klan əsaslı qarşıdurmaların İslam dünyasını daha çox əzab və fəlakətə sürükləmək, zəiflətmək və bu parçalanmaları təhrik edən dərin güclərin çörəyinə yağ sürtməkdən başqa bir nəticəsi yoxdur.

Bu cür əməliyyatları ən qısa müddətdə dayandırmaq və ölkədə sülh, dialoq və birliyin hökm sürəcəyi demokratik bir həll yolu tapmaq ən vacib məsələlərdən biridir. Bundan əlavə, sünni və şiələrin ədalətlə təmsil olunduqları demokratik parlament və milli sülh hökuməti ölkədə sülh və sabitliyə nail olmaq üçün vacib addım olacaqdır.

Qərarlılıq fırtınası Yəməinə sabitlik deyil, ölüm gətirir

“National Yemen”, 11 aprel 2015-ci il)

Hələ əməliyyatın altıncı günündə ölkənin şimalındakı mühacir düşərgəsinin vurulması ilə ən az 40 nəfər öldü. Sərhəd Tanımayan Həkimlər təşkilatının direktoru Pablo Marconun ortaya atdığı “Mühacir düşərgəsinin səhvən vurulmadığı, planlanmış bir hava hücumu olduğu” iddiası isə bu döyüşü daha da ürkdücü hala gətirir.¹

Quru əməliyyatına başlayıb başlamayacağından bəhs edilən bu günlərdə mülki ölümlərin tədricən artacağı şübhəsizdir. Əməliyyatın maraqlı tərəfi budur ki, ilk başladığı zaman heç bir hərbi hədəf qoyulmayıb. Bu vəziyyət əməliyyatın ən böyük dəstəkçisi olan ABŞ-ı belə narahat etdi. Həqiqətən, ABŞ Dövlət Departamentinin mətbuat katibi Jeff Rathke, “Bunun açıq bir hərbi əməliyyat olmasını istəmirik” dedi.²

Normalda fırtınaların belə nə vaxt dayanacağı təxmin edilə bilərkən “Qərarlılıq Fırtınası”nın nə vaxt sona çatacağı müəyyən deyil. Hədəf bütün Husi qüvvətlərini yox etməkdir yoxsa təslim olmalarını təmin etmək? Təslimiyyət üçün hansı şərtlər təmin edilməlidir? Bunların heç biri müəyyən deyil.

Bu qeyri-müəyyənlik Yəməndə müharibənin yayılması və ölümlərin artması ehtimalını gücləndirir. Əslində ölkədə hərbi yolla sülh yaratmaq çox çətindir, çünki husi militaları silahlarını yerə qoysalar da, Zeydi vətəndaşları Yəməndə yaşamağa davam edəcəklər. Müharibənin yaratdığı dağıntılar yalnız Yəmənin Zeydi vətəndaşlarına deyil, sünni vətəndaşlarına da mənfi təsir göstərəcəkdir.

Ərəb Baharının mənfi təcrübəsi bu müharibənin Yəməne sülh, ədalət və sabitlik gətirməyəcəyinə güclü dəlillər gətirir. Müsəlmanlar İraq və Əfqanıstanda öldükdə hamı ABŞ başda olmaqla Qərbi ölkələrini günahlandırdı.

Ancaq sonradan Liviyada, Suriyada və indi Yəməndə baş verənlər, ərəblər arasındakı qarşıdurmaların əslində Qərbdəki kimi qanlı ola biləcəyini ortaya qoydu.

Bir sözlə, müharibələrdəki ssenari heç dəyişmir:

Bir ailə ticarəti kimi ölkəsini təzyiq altında idarə edən bir diktator. Diktatorlarından qorxan, qorxudulan səssiz insanlar. Bundan sonra böyük sosial reaksiya və bir diktator devrildi. Əlbəttə, heç bir şəkildə qurula bilməyən sabitlik, tədricən üzə çıxan və problemə çevrilən etnik və məzhəb fərqliliyi, müharibəyə və sonsuz bir xaosa çevriləcək bir qarşıdurmanın başlanğıcı...

Coğrafiyası və qəhrəmanları dəyişsə də, bu ssenari dəyişmir. Yaxşı, bu ssenari həmişə müharibə və qanla yazılacaq? Orta Şərqdəki kimi oxşar səbəblərə əsaslanan bir qarşıdurma və müharibə prosesi Avropada 350 il əvvəl yaşandı. Otuz illik və səksən illik müharibələr, məzhəb fərqlərini nəzərə alaraq kralların hakimiyyəti nəticəsində Avropaya böyük bir dəyişiklik gətirdi. Əsrlər boyu davam edən bu dəyişiklik nəticəsində məzhəb ayrı-seçkiliyindən imtina edildi. Bu dövrdə hələ krallıqlar və diktatura qurulsa da, qitə demokratiya ilə sabitlik qazandı.

İndi bəziləri Orta Şərqdəki müsəlmanların eyni yolu tutacağını təxmin edirlər. Çünki Boko Haram və Əl-Qaidə kimi təşkilatlar şiddət fəlsəfəsinin guya İslam üzərində qurulduğunu düşünürlər. Quranda qəti olaraq qadağan olunmasına baxmayaraq, bir çox şiə və sünni radikal müsəlman, onlardan olmayanların öldürülməsi ilə bağlı təhrif olunmuş fikirləri inanclarının tələbi olaraq qəbul edirlər.

Bu insanlar əslində dinin əmr etdiyi mehriban, mərhəmətli və düşüncəli əxlaq quruluşunu yaşamasa da, özlərinə “dindar” deyirlər. Bu saxta təbliğat nəticəsində milyonlarla insan İslamı səhv başa düşür. Yanlışlıqla

İslamın sözdə hüquq və azadlıqları boğan, düşüncəyə nəzarət edən və hətta qan tökməyə təşviq edən bir din olduğunu düşünürlər. Halbuki İslam, insanlara düşünmək və düşüncələrini ifadə etmək azadlığı verən, insanların bütün hüquqlarını qoruyan və qan tökülməsinə qarşı çıxan dinc bir dindir. Uca Rəbbimiz bir ayədə İslam əxlaqında güc istifadəsi və təzyiq göstərilməsi metodlarının olmadığını bildirir:

“

Dində məcburiyyət yoxdur. Artıq doğru yol azgınlıqdan aydın fərqlənir. Hər kəs tağutu inkar edib Allaha iman gətirərsə, heç vaxt qırılmayan ən möhkəm dəstəkdən yapışmış olar. Allah Eşidəndir, Biləndir.

(Bəqərə surəsi, 256)

Quranda dində təzyiq və məcburiyyət olmadığını açıqca göstərən başqa ayələr də vardır: Ğaşiyyə surəsi 21-22, Kafirun surəsi 1-6-cı ayələr ilə Kəhf surəsinin 29-cu ayəsi bunlardan bəziləridir.

İstər Zeydi, istəsə Sünni olsun, Yəməndəki hər müsəlmanın hədəfi Allahın əmr etdiyi gözəl əxlaqı üzərində daşımaq, dini Allahın öyrətdiyi şəkildə yaşamaq və təbliğ etməkdir. Və heç şübhəsiz ki, Allahın əmr etdiyi əxlaq yaşandığında, Yəməndə həsrətlə gözlənilən, hüzur dolu demokratik mühit dərhal meydana gələcək. Yəmən, Ərəbistan, İran və Türkiyə də daxil olmaqla bütün müsəlmanlar eyni damın altında, tam birlik meydana gətirdiklərində bu möhtəşəm güc, şiddət etməyə meyli, qarışıqlıq və anarxiya tərəfdarı şəxslər üçün də hər tərəfli çox önləyici olacaq.

Çox əhəmiyyətli son xatırlatma: Yəmənə sabitlik gətirəcək olan hərbi əməliyyatlar deyil, daha çox demokratiya və müsəlmanların qardaş olduğunu idrak edən daha güclü bir inanacdır.

"Qərarlılıq fırtınası" əməliyyatı

Səudiyyə ərəbistanı 9 ölkə ilə birlikdə Yəməndəki Husi üsyanına qarşı əməliyyat başlatdı. Əməliyyata Körfəz ölkələri də (Umman xaric) hərbi dəstək verdilər. Əməliyyata qatılan ölkələr ümumiyyətlə Sünni müsəlmanlardan meydana gəlir və vəzifədən alınan ancaq güclü Sünni dəstəyi olan Yəmən hökumətini qurtarmaq üçün çalışırlar. Əməliyyat səbəbi ilə çox sayda günahsız vətəndaş ölüm təhlükəsi altında yaşayır.

Halbuki hərbi üsullarla Yəməndəki sülhü yəmin etmək çox çətindir, çünki Husi militalar silahları buraxsa belə, Zeydi vətəndaşlar Yəməndə yaşamağa davam edəcək. Döyüşün gətirdiyi dağıntı təkcə Yəmən Zeydi vətəndaşlarını deyil, Sünni vətəndaşlarını da mənfi təsir etmiş olacaq.

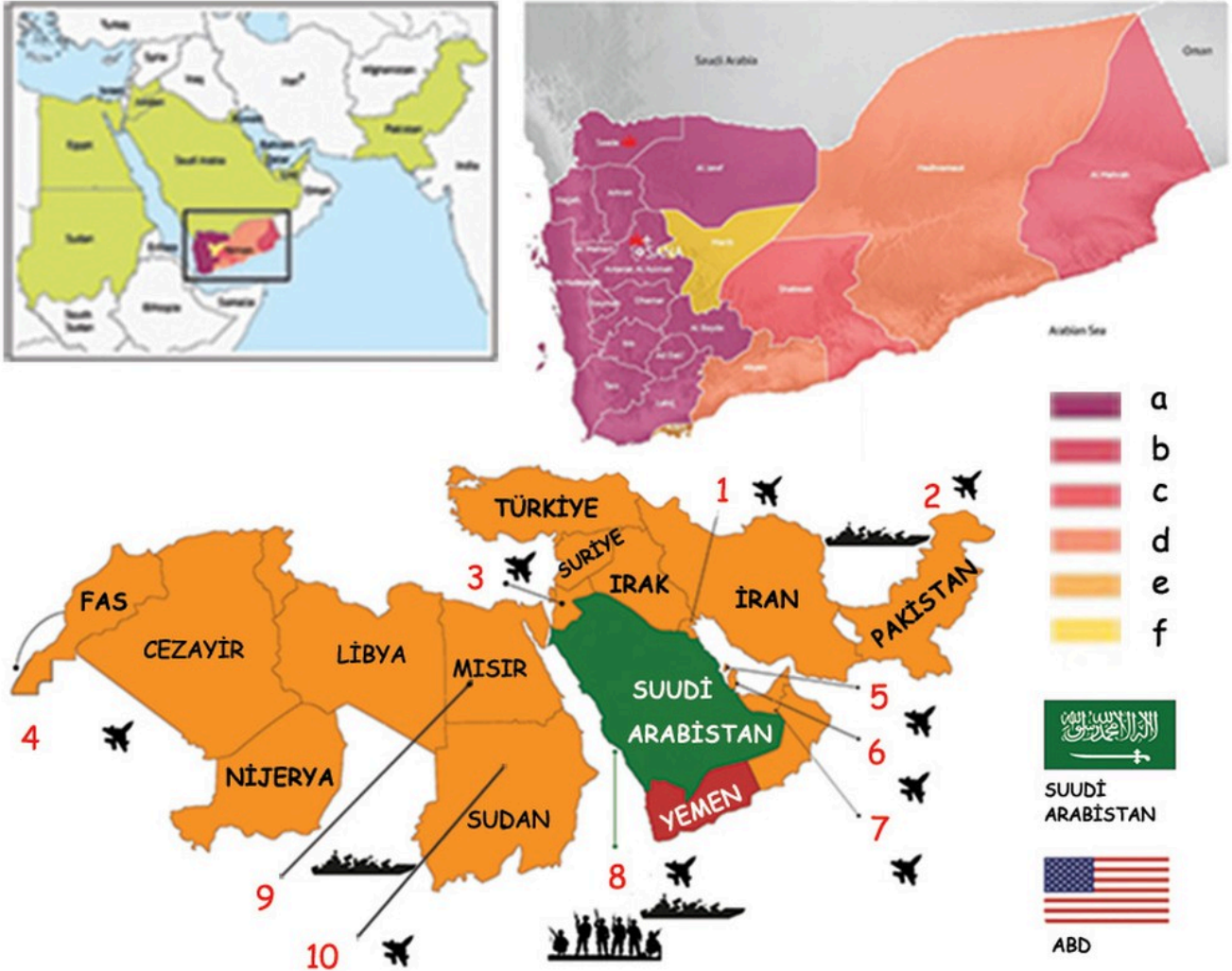
İstər Zeydi istərsə Sünni olsun, Yəməndəki hər müsəlmanın hədəfi Allahın əmr etdiyi gözəl əxlaqı üzərində daşımaq, dini Allahın öyrətdiyi şəkildə yaşamaq və təbliğ etmək olmalıdır. Və heç şübhəsiz Allahın əmr etdiyi əxlaq yaşandığında, Yəməndə həsrətlə gözlənilən, hüsur dolu demokratik mühit dərhal meydana gələcək.

SƏUDİYYƏ ƏRƏBİSTANI: Yəmən hava sahəsi Səudiyyə Kral Salman ibn Əbdüləzizin hava hücumu əmri verməsiylə "məhdud sahə" halına gəldi. Hava hücumu bir çox Husi liderin ortadan qaldırılması ilə nəticələndi.

Səudiyyə Müdafiə Naziri, Yəmən əvvəlki prezidenti Əli Abdullah Salehin oğlu Əhməd Əli Abdullah Salehi Adenə doğru irəliləyəcəkləri mövzusunda xəbərdar etdi. Husilər Yəmənə nəzarətdə saxlamaq üçün sabiq prezident Salehin dəstəkçiləri ilə güclərini birləşdirdilər.

ABŞ: Prezident Obama Husilərə qarşı ediləcək hərbi əməliyyatda Körfəz Koalisiyası ölkələrinə texniki və kəşfiyyat dəstəyi verilməsini təsdiqlədi.

Səudiyyə Ərəbistanının Vaşinqton səfiri Adel əl-Jubeir Adenin cənubundakı bölgədə güclənən Husi militanlarına qarşı Krallığın hava hücumu da daxil olmaqla hərbi əməliyyata başladığını bildirdi. "Jubeir Hadinin rəsmi iqtidarını müdafiə etmək və qorumaq üçün 10 koalisiya gücünün bu hərbi hərəkəti dəstəklədiyini" söylədi.

Qeydlər

- 1) <http://www.msf.org/article/yemen-msf-treats-34-wounded-after-airstrike-camp-displaced-people>
- 2) <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2015/03/239836.htm>

<http://nationalyemen.com/2015/04/05/operation-decisive-storm-brings-not-stability-but-death-to-yemen/>

<http://dailymailnews.com/2015/04/13/operation-decisive-storm-brings-not-stability-but-death-to-yemen/>

Türkiyə Yəməndə müharibə deyil, sülh istəyir

(“National Yemen”, 19 aprel 2015-ci il)

Coğrafi olaraq uzaq olmasına baxmayaraq, Türkiyə Yəmənə bir çox Ərəb ölkəsindən daha yaxındır. İstər tarixdən gələn əlaqələr, istərsə dini qardaşlıq duyğusu bu yaxınlığın qaynaqlarındandır. İndilərdə isə Yəmənün ən çox ehtiyac duyduğu anda Türkiyə dostluğunu bir daha göstərmə imkanına sahibdir.

Türkiyənin dövlət başçısı Rəcəb Tayyib Ərdoğanın qısa müddətdə əvvəlcə Ərəbistana, ardından da İrana reallaşdırdığı ziyarətləri Yəmən üçün sülh ümidini artırma bilər. Hörmətli Ərdoğan Səudiyyə Ərəbistanının kralı Səلمان ibn Əbdüləziz Al Suudun qonağı olaraq, 28 fevral-2 mart 2015-ci il tarixləri arasında Səudiyyə Ərəbistanına rəsmi ziyarət reallaşdırmışdı. Hətta eyni dövrdə Misirin dövlət başçısı Sisinin Ərəbistanda olması diqqətləri çəkmişdi.

Bu ziyarətdən sonra 26 martda Misirin liderliyindəki koalisiya güclərinin hava hücumu başladı. Bu hücumdan sonra Türkiyənin Xarici İşlər nazirliyi Türkiyənin hərbi əməliyyatı dəstəklədiyinə dair açıqlama. Bu şərh Türkiyədə hökumətə “məzhəbçi siyasətlər izlədiyinə dair” tənqidlər yönəldilməsinə gətirib çıxardı. Ancaq dövlət başçısı Ərdoğan bu tənqidlərə “Türkiyə məzhəb ayrılığı və ya rəftara doğru gedir” ifadəsini qəbul etməyimiz qətiyyəti mümkün deyil. Bizim üçün təyin edici güc məzhəb deyil; təyin edici anlayış, ya da inanc İslamdır. Bəziləri Şiə ola

bilər, ölkəmdə əksəriyyət Sünni də ola bilər... Ancaq inanc nöqtəsində gələcəyimizi nə Sünnilik təyin edər, nə də Şiə. Əsas olan İslamdır” deyərək cavab verdi.¹

Dövlət başçısı Ərdoğan İranda da buna bənzər çıxış etdi. Bu, əməliyyatdan daha əvvəl planlanmış bir ziyarət idi. İran əməliyyata dəstək verdiyi üçün Türkiyəyə reaksiya versə də, dövlət başçısı Tayyib Ərdoğan İran ziyarəti əsnasında Ruhani ilə etdiyi ortaq çıxışda İraq-Suriya və Yəməndə baş verənlərlə əlaqədar olaraq yenə qanı dayandırmaq və ayrılıqlara son vermək lazım olduğunu vurğuladı:

“Məni burada nə Şiə, nə Sünni maraqlandırır. Məni Müsəlman maraqlandırır. İnsan yaradılmışların ən şərəflisidir. Oturub danışaraq, bu qana, bu ölümə son verməliyik. Bir-biriləri ilə vuruşanları bir araya gətirək.”²

Bu gün Ankaranın rəftarına baxılsa da, Türkiyənin Yəməndə müharibə tərəfdarı deyil, sülhpərəst olduğunu görərik. Türkiyə həm İran, həm də Ərəbistan ilə olan yaxın əlaqələrindən Yəməndə sülhün təmin edilməsi üçün aktiv şəkildə istifadə edir. Türkiyənin Xarici işlər naziri Mevlüt Çavuşoğlu Sudan Xarici işlər naziri Əli Əhməd Karti ilə təşkil etdiyi ortaq mətbuat konfransında bu cəhdlərə işarə etdi. Xarici işlər naziri Çavuşoğlunun çıxışı belədir:

“Yəməndə bir yanğın var. Bu yanğını söndürməliyik. Yəməndə indiki vəziyyətdən məsul olan ölkələr də var. Biz bunları da Tehranda açıqca söylədik, danışdıq. Biz siyasi dialoq və siyasi təhlillə Yəmən probleminin öhdəsindən gələcəyimizə inanırıq və bu mənada da Türkiyə, İran, Səudiyyə Ərəbistanı kimi ölkələrə əhəmiyyətli vəzifə və rollar düşür. Bu mövzuda əməkdaşlıq etməyimiz mövzusunda İran ilə razılaşdıq. İndi Körfəz ölkələri ilə də görüşürük, təmaslarımız davam edəcək. Onsuz da Zarif ilə hər fürsətdə telefonla da görüşürük. Bundan sonrakı müddətdə də daha yaxın çalışma içində olacağıq. Həmçinin Körfəz ölkələri ilə, Ərəb ölkələri ilə də bu təmasımızı davam etdirəcəyik.”³

Görəsən həqiqətən də Türkiyə Yəməndə sülh üçün vasitəçi ola bilər?

Orta Şərqə baxdıqda, Türkiyənin bölgədəki ən əhəmiyyətli aktyorlardan biri olduğunu görmək mümkündür. Səkkiz il əvvəl Türkiyə İsrail ilə Suriyanı sülhün eşiyinə gətirmiş, ancaq İsrailin Livan əməliyyatına görə sülh cəhdi son anda tənəzzülə məruz qalmışdı. İsrailin sabiq Ankara səfiri Alon Liel Türkiyənin vasitəçilik üçün icra etdiyi səyi İsrailin “Haaretz” qəzetində geniş şəkildə izah etmişdi.⁴

Türkiyənin Orta Şərqdə sülh üçün söylərinin bir nümunəsini də Suriyada görmək mümkündür. Türkiyə Suriyada nümayişlər başlayanda dərhal Əsədə qarşı çıxmamış, uzun müddət sülhün təmin edilməsi üçün çalışmışdı. Əsədə Suriyanın demokratikləşməsi və sabitliyə qovuşması üçün tövsiyələr vermişdi. Üstəlik Türkiyə, Suriya vətəndaş müharibəsində zərər çəkmiş 1.6 milyon mühaciri, dini və etnik şəxsiyyətini güdmədən torpaqlarında qonaq edərək də dünyaya sülh və insanlıq dərsi verdi. Bu rəftar Türkiyənin Orta Şərq siyasətinin, din, ya da etnik ayrı-seçkiliyə əsaslanmadığının əhəmiyyətli göstəricilərindən biridir.

Türkiyə Fələstin və Livanda da bənzər səy göstərmişdi. Əksəriyyətin sünni olmasına baxmayaraq, Şiə əhalisi çox olan İran ilə də dostcasına əlaqələri olması Türkiyənin əlini Yəmən mövzusunda gücləndirir. İran ölkəsində inkişaf etdirdiyi nüvə layihəsi ilə əlaqədar olaraq bütün dünya tərəfindən təzyiq altına alınanda, Türkiyə Braziliya ilə birlikdə əhəmiyyətli çözüm təklifi təqdim etmişdi.

Bütün bu təcrübələr və bölgə ölkələri ilə əlaqələri Türkiyəni Yəməndə sülh üçün əhəmiyyətli ümid halına gətirir. Əgər Türkiyə, İran və Səudiyyə Ərəbistanını da yanına alaraq Yəməndə daimi atəşkəs təmin etməyi

bacarsa, bu, bölgə adına böyük müvəffəqiyyət olacaq. Sonrakı hədəf isə Yəməndə daimi sabitlik və tərəqqi təmin edilməsidir. Bunun mümkün olması üçün ən az Türkiyədəki qədər, İrandakı, Səudiyyə Ərəbistandakı və Yəməndəki müsəlmanlar da qardaş olduqlarını xatırlamaladırlar.

Dünyanın hər yerində axan müsəlman qanına Türkiyənin qan qatmaqdan çəkinməsi sevgi, anlayış, dialoq və diplomatiyaya köklənməsi çox əhəmiyyətlidir. Qardaşlıqda bir həll yolu axtarmaq həmişə Yəmən üçün deyil, bütün Orta Şərq üçün hər zaman nümunə və ümid olacaqdır.

Qeydlər

- 1) <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1063709-baskanliga-335-de-yeter>
- 2) <http://www.haber7.com/dis-politika/haber/1339747-erdogan-beni-ne-sia-ne-sunni-ilgilendirir>
- 3) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/cavusoglu-iranla-isbirligi-artacak>
- 4) http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/01/070116_syria_israel_tr.shtml

<http://nationalyemen.com/2015/04/15/turkey-asks-for-peace-in-yemen-not-war-3/>

Ölümlər daha çox insan öldürərək dayandırılmaz

“National Yemen”, 5 may 2014-cü il)

Siyac (SEYAJ)¹ Uşaqları Qoruma Təşkilatı Yəməndəki vəziyyət haqqında çıxış etdi.² Bu şərhə görə Yəməndə tam 5 milyondan çox uşaq təmiz içməli su və qida yetərsizliyinə görə xəstəlik, ya da ölüm təhdidi altındadırlar. Bunun səbəbi isə ölkəyə bir aydır qida, dərman və yanacaq vəsaitinin gətirilməməsidir.

Ailələrin təməl ehtiyaclarını qarşılamaq üçün saxladığı anbarların böyük hissəsi tükəndi. Su və elektrik təsisləri istifadə edilə bilmir, gəmi və təyyarə nəqliyyatı da dayanmışdır.

Təşkilatın verdiyi məlumata görə Sənada məktəblər bağlıdır və 5 milyondan çox şagird təhsil haqqından məhrumdur. 150-yə qədər məktəb silah anbarı olaraq istifadə edildiyi şübhəsi ilə bombalandığı üçün istifadə edilə bilməz vəziyyətdədir. Bombalara görə təxrib olanlar yalnız məktəblər deyil. Xəstəxanalar və enerji təsisləri, beynəlxalq hüquqa və razılaşmalara zidd də olsa, hərbi məqsədlərlə istifadə edildiyi şübhəsi ilə

korlanmışdır. Qarşıdurmalarla görə 500 min insan evini tərk edib köç etmək məcburiyyətində qalmışdır.

Şübhəsiz ki, bu şərtlərdən ilk təsirlənənlər uşaqlardır. Səna, Aden, Saada, Taiz, əl-Hodeidah, İbb, Ataq və Haradhda ən az 3 milyon uşaq elektrik kəsilmələrinə görə çox çətin vəziyyətdədirlər. Bu şəhərlərdə qida, səhiyyə və sığınma mövzusunda böyük çətinliklər yaşanır.

Dünya Qida Proqramı (WFP) ötən günlərdə Yəməndə qida yardımlarının yaranacaq çətinliyinə görə edilə bilmədiyini və tükənmə nöqtəsinə gəldiyi xəbərini yaymışdı. BMT-nin Cenevrə ofisindən verilən məlumatda, təşkilat qarşındurmaların davam etdiyi Yəməndə bütün tərəflərə ehtiyac duyulan yanacağın təmin edilib qida yardımlarına davam edilə bilməsi üçün qarşındurmalara ara verilməsinə çağırırdı.³ Lakin bu çağırış indiyə qədər hələ də qarşılıq tapmayıb.

Ərəbistanın rəhbərlik etdiyi koalisiya dünyanın müxtəlif yerlərində edilən səhvin təkrarlanacağını və hava bombardmanı ilə nəticələnəcəyini düşünür. Ancaq hava bombardmanı sona çatmayan və daxili çəkişmələri artıran və bir çox mülki insanın ölümünə səbəb olan çox təhlükəli bir üsuldur. Bəzi siyasətçilər və əsgərlər terrorizmə və separatçı hərəkətlərə qarşı çıxmağın tək əlamətinin hava bombardmanını dəstəkləmək olduğunu düşünürlər. Daha təəccüblüsü budur ki, bu cür əməliyyatları ölkələrinə vurduğu zərərin şahidi olsalar da, yerli siyasətçilər də dəstəkləyirlər.

Yəməndəki qarşındurmalarda rolu olan bütün militanlar, əsgərlər və siyasətçilər bilməlidirlər; Cinayətləri dayandırmağın yolu heç bir halda başqa qətlər törətmək deyil. Daha çox insanın ölümü ilə ölümlərin qarşısı alınmaz.

Hava bombardmanı ilə Yəmən xalqı kütləvi şəkildə cəzalandırılır. Günahsız bir insan, Zeydi, Sünni, günahkar, günahsız, uşaq, qadın, qoca və ya xəstə olub-olmadığını ayırmadan vurulur. Bu insanlıqdan kənar bir metoddur və tam acizliyin əlamətidir. Bir ölkəni tamamilə bombalamaq və ya mühasirəyə almaq açıq şəkildə uğursuzluğun, çatışmazlığın ifadəsidir.

Bütün demokratik sistemlərdə cinayət törədən insanlar, məşhur qatillər belə həbs edilir, ədalət mühakiməsinə çıxarılır və mühakimə olunur. Heç bir Avropa ölkəsində, bir cinayətkarı cəzalandırmaq üçün öldürülmüş bir bölgədə yaşayan onlarla insanı görə bilməzsiniz. Çünki bəzən səhv tətbiqlər olsa da, burada insan həyatı çox vacibdir və bir insanın həyatına qeyri-qanuni səbəbdən qəsd edənlər bunun qanun qarşısında cavab verəcəklərini bilirlər.

Tövrat və İncildə yer alan “Öldürməyəcəksən” əmri, Quranda da vardır. Allah müsəlmanlara “bir insanın öldürülməsinin bütün insanları

öldürmək kimi olduğunu” bildirmişdir.

Səmimi olaraq inanan və Qurana itaət edən bir insan, istər sünni olsun, istərsə də Zeydi olsun, tək bir insanın həyatını qorumaq üçün səy göstərəcəkdir. Bu səbəbdən bir müsəlmanın hava bombardmanını müdafiə etmək və “bu cür əməliyyatlar zamanı bir-iki nəfər səhvən ölə bilər” demək üçün istifadə edə biləcəyi bir üslub deyil.

Yəmənli müsəlmanların təqib etməli olduqları siyasət sülhə və uzlaşmaya əsaslanmalıdır. Bunun üçün tərəflər sevgi üslubundan heç bir güzəştə getməməlidirlər. İslamın əsas mənbəyi olan Quran əxlaqı sevgi, mərhəmət, təvazökarlıq, fədakarlıq və sülhə əsaslanır.

Husilər və Hökumət, İran və Ərəbistan arasındakı qarşıdurmanı təşviq edən üslubdan ən qısa müddətdə imtina etməlidirlər. Əks təqdirdə, Yəməndə böyük insan faciəsi qaçınılmaz olacaq. Xüsusilə Türkiyə və digər İslam ölkələri də bir an əvvəl dayanmamalı, səfərbər olunan yola davam etməli və Yəməndə sülh yaratmalı və daha çox müsəlman qanı axmamalıdır. Eyni zamanda humanitar yardım üçün vaxt itirilməməli və atəşkəsin və sülhün xalqa tez çatmasını gözləmədən böyük humanitar yardım kampaniyası başlamalıdır.

[illegible][illegible]

FƏSİL

Humanitar böhran və atəşkəs

(“National Yemen”, 21 aprel 2015-ci il)

Keçən ay Səudiyyə Ərəbistanının liderliyi altındakı BƏƏ, Bəhreyn, Küveyt və Qətərdən ibarət olan Körfəz ölkələri ilə birlikdə Misir, İordaniya, Fas və Sudanın iştirakı ilə başlayan Yəməndəki Husi Ensarullah hərəkətinə qarşı hava əməliyyatları bütün şiddəti ilə davam edir. Koalisiya güclərinin hava əməliyyatlarının yanında, ölkədəki silahlı qruplar arasındakı qanlı qarşıdurmalar da səngimədən davam edir. Yəmənin cənubundakı şəhərlərdə devrilmiş dövlət başçısı Əli Abdullah Salih və husilərə bağlı güclər ilə Cənub Xalq Komitəsi milisləri və dövlət başçısı Hadini dəstəkləyən güclər arasında davamlı qarşıdurmalar baş verir.

Hava əməliyyatlarının qaçınılmaz nəticəsi: Mülki ölümlər

B MT Humanitar İşlər Koordinasiya Ofisinin mətbuat katibi Jens Laerkenin ifadə etdiyinə görə, Yəməndəki 22 şəhərdən 18-nə təsir edən və ölkənin cənubunda, xüsusilə də Adendə sıxlaşaraq davam edən hava hücumlarında çox sayda mülki vətəndaş həyatını itirir.

Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının (IOM) mətbuat katibi Joel Millmanın verdiyi məlumatlara görə, bir neçə həftə əvvəl əl-Mazrak mühacir düşərgəsinin hədəf alındığı hava hücumlarında düşərgədə olan ən az 40 nəfər həyatını itirdi, onlarla günahsız insan da yaralandı. Şahidlərin verdikləri məlumatlara görə, təcili yardımlar hava hücumlarına görə bölgəyə yardım aparmaqda çətinlik çəkir.

Eyni hücumdan bir gün sonra Sənanın 140 km.-də 15-i mülki olmaqla 35 nəfər, cənubdakı Husi nəzarət-buraxılış məntəqəsinə edilən bombardman nəticəsində öldü. Yenə Hudeydə vilayətindəki qatıq fabrikinə dəyən hava hücumu nəticəsində 37 işçi öldü və 75 nəfər ağır yaralandı. Koalisiya gücləri fabrikinə husilər tərəfindən silah anbarı olaraq istifadə edildiyini iddia etdilər.

Laerke BMT Cenevrə ofisində təşkil edilən mətbuat konfransında, təxminən 20 günlük hesabat ilə əlaqədar olaraq, “Yəməndə 19 mart-12 aprel tarixləri arasında çıxan qarşıdurmalarda 731 vətəndaş həyatını itirdi, 2 min 754 vətəndaş da yaralandı. Yenə eyni tarixlər arasında 150 min yəmənli didərgin düşdü” dedi.

Yəmən xalqının əksəriyyəti aclıq və susuzluq təhlükəsi ilə qarşı-qarşıyadır

Yəməndəki koalisiyaya qatılan vətəndaş müharibəsidən canını qurtaran vətəndaşları bu dəfə də çətin həyat gözləyir. Həyat şərtlərinin hər keçən gün daha da çətinləşdiyi Yəməndə xalq aclıq və susuzluqla mübarizə aparır.

Bu yaxınlarda Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) Yəməndəki humanitar təhlükənin dərəcəsini göstərən əhəmiyyətli yazılı açıqlama verdi. Açıqlamada ölkənin böyük şəhərlərində baş verən qarşıdurmalara görə bazarların bağlandığı və qiymətlərin artdığı ifadə edildi. Əməliyyatın qida istehsalı üçün çox vacib olan əkinçilik mövsümünə təsadüf etdiyi üçün məhsulların yığılması və əsas qida məhsullarının əkilməsi üçün lazımi hazırlıqların aparılamadığı vurğulandı.

Bunun nəticəsində, təxminən 11 milyon insan aclıq təhlükəsi ilə qarşı-qarşıya qaldı. Bu sayın 5 milyona yaxını isə hal-hazırda gündəlik qida ehtiyacını qarşılaya bilmir. Hesabatda 26 milyon əhalisi olan ölkənin 16 milyonunun təmiz içmə suyu qaynaqlarından məhrum və humanitar köməyə möhtac olduğu, ölkə daxilində 850 min uşağın da yetərsiz bəsləndiyi yazılır.

17 aprelə BMT beynəlxalq birliyə Yəməndə 7,5 milyon insan üçün 273,7 milyon dollarlıq humanitar yardımını təcili tələb etdikdən sonra, Səudiyyə Ərəbistanı bu ölkəyə 274 milyon dollar yardım etməyi qərara aldı. Sözsüz ki, 274 milyon dollar Səudiyyə Ərəbistanının rəhbərliyi ilə Yəməndə dağıntı və fəlakətə səbəb olan “Qərarlılıq fırtınası” əməliyyatının milyardlarla dollar dəyərinin yalnız bir hissəsidir.

Hərbi əməliyyat və qarşıdurmalar təcili olaraq dayandırılmalı, ölkə daxilində atəşkəs təmin edilməlidir

Yəməndəki 26 milyon insanın həyatı və insani haqları, qonşu, ya da ətraf ölkələrin buradakı siyasi hesablarından daha əhəmiyyətlidir. Buna görə Yəmən üzərindən güc və etibar qarşıdurmasına girən bölgə ölkələri dərhal buna son verməlidirlər.

İran ölkə daxilində öz şiə ideoloji ağırlığını qurmaq üçün pərdə arxasında müxtəlif etnik qrupları təşkil etməyi və dəstəkləməyi dayandırılmalı, Səudiyyə Ərəbistanı və digər sünni koalisiya ölkələri bu siyasi təhlükəni qan və zorakılıqla həll etmə siyasətindən dərhal imtina etməlidirlər.

Bu məqamda hərbi koalisiyanın mətbuat katibi, briqada generalı Əhməd əl-Asirinin, “Bu işdə səbirli olmaq lazımdır. İmkan və zamanımız məhdud olmadığı üçün tələsmirik. Hədəflərimizə çatana qədər əməliyyatlar davam edəcək” şəklindəki ifadələri isə çox ürküdücüdür.

“İmkan və zaman məhdudiyyətimiz yoxdur, tələsmirik” deyən əl-Asiri əməliyyatın davam etdiyi hər saniyənin Yəmənə qan və atəş dənizinin içinə salacağını, ölkəni daha çox yerlə bir edəcəyinin, daha çox insan ölümünə gətirib çıxaracağını və sağ qalan Yəmən xalqını daha böyük fəlakətə sürüyəcəyini dərk etmir.

Bu səbəbdən, müvafiq ölkələrin hökumətlərinin tədbirli və məsuliyyətli davranış göstərməsi, əməliyyatları və münaqişələri heç vaxt itirmədən dayandırması və təcili atəşkəsə getməsi insani və vicdani borcdur.

On illərin təcrübəsi ilə hərbi əməliyyatların heç bir tarixdə, heç bir ölkə və heç bir problem üçün həll olmadığı kimi, problemlərin artmasından başqa bir işə yaramadığı dəqiq görülmüşdür. Bu mərhələdə Yəmən üçün yeganə çıxış yolu bütün tərəflərin azad şəkildə qatılacaqları demokratik seçki ilə hər kəsin razılığa gələcəyi sülh tərəfdarı iqtidarın hakimiyyətə gətirilməsidir.

Yəməndə baş verənlər artıq siyasi deyil, humanitar böhrandır

“National Yemen”, 26 aprel 2015-ci il)

Ərəb koalisiya güclərinin Yəməndə icra etdiyi “Qərarlılıq əməliyyatı”nın dayandırıldığı elan edildi. Ancaq bombardmanın bəzən davam etdiyi xəbərləri dünya ictimaiyyətinə əks olunur.

Tərəflər əməliyyata bağlı hesabat hazırlayarkən BMT Yəməndə 19 mart tarixindən bu yana davam edən qarşıdurmalarda ölənlərin sayının 1000-i keçdiyini, 4.300 nəfərdən çox insanın yaralandığını açıqladı.¹ Bu xəbərlərə görə əsasən Səna, Aden, Saada və əl-Dhaleyə şəhərlərində meydana gələn qarşıdurmalarda baş verən can itkilərinin əksər hissəsi qadınlar və uşaqlardan ibarətdir. Tək paytaxt Sənada 209 nəfərin öldüyü, 936 nəfərin də yaralandığı bildirildi.

Bu zaman hava əməliyyatları nəticəsində onsuz da çətin vəziyyətdə olan ölkə iqtisadiyyatı zərbə aldı. Yəməndə çörək sexlərində istehsal dayandı, xəstəliklər bütün əhalini təhdid edəcək miqyasda yayıldı və beynəlxalq aeroportlar bağlı saxlanıldığına görə qida və həyati ehtiyaclar xalqa çatdırıla bilmir. Bütün bunlara görə Yəmənin 26 milyon əhalisinin yarısından çoxunun humanitar yardıma ehtiyacı var. BMT Humanitar İşlər Koordinasiya Ofisi (UNOCHA) və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (WHO) təxminən 2 milyon uşağın ölkədə təhsilə davam edə bilmədiyini ifadə edərkən, Yəməndəki səhiyyə sisteminin çökmək üzrə olduğunu söylədi. Bütün bu məlumatları və rəqəmləri yalnız statistika məlumatı olaraq qiymətləndirmək mümkün deyil; rəsmi qeydlərə keçən bu vəziyyət, Yəmənin artıq humanitar böhranının astanasında olduğunu ortaya qoyur.²

Bəzi qaynaqlara görə, Səudiyyə Ərəbistanının liderliyi altında icra edilən əməliyyatın sona çatdırılmasının əsl səbəbi ölkədə böyüyən humanitar böhrandır. Husilərin məskunlaşma bölgələrinə istiqamətli hücumları ilə koalisiya güclərinin bombardmanları və küçə qarşıdurmalarına görə

xüsusilə paytaxt Sənanın sakinləri evlərini tərk etmək məcburiyyətində qaldılar.

Əməliyyatın sona çatmasından 3 həftə əvvəl minlərlə yəmənli qarşıdurmалardan qaçaraq Cibuti və Somalidəki mühacir düşərgələrinə sığındı. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (UNCHR) Yəməndə önümüzdəki 3 ay içində 274 milyon dollar təcili humanitar yardıma ehtiyac duyulduğunu açıqladı.³

Ölkəyə yanacaq və qida yardımını edilmədiyini, elektrik kəsintiləri və güvən mühitinin olmadığına görə bütün Yəmən xalqı narahatlıq içindədir. İnsan haqları quruluşları mühasirə altındakı bəzi bölgələrdə, xüsusilə kasıb ailələri qida və dərman təmin edə bilmədiyinə diqqət çəkirlər. Təhlükəsizlik və sağlamlıq sahəsində problemlərin yaşandığı, təməl xidmətlərin verilə bilmədiyi ölkədə xalq, sabitliyin yenidən təmin ediləcəyi günləri ümidlə gözləyir. Oxfam adlı yardım quruluşunun Yəməndəki humanitar vəziyyətlə əlaqədar hesabatında, “Yəməndəki humanitar vəziyyət narahatlıq doğurur. Ölkə əhalisinin 60 faizi yardımlara güvənir” deyərək ifadə edilir. Hesabata görə, qida və yanacaq əskikliyi yaşanmasının səbəbi əməliyyat əsnasında ölkəni hədəf alan hava hücumlarıdır.⁴

Yəməndə son bir ay içində baş verən bütün bu hadisələr əslində konkret həqiqəti ortaya qoyur. Qərbi ölkələri müxtəlif siyasi hədəflərə görə üçüncü

dünya ölkələri olaraq gördükləri coğrafiyalarda hərbi əməliyyatlar təşkil edir və bu müdaxilələrə texniki, kəşfiyyat və silah dəstəyi təmin etməkdə qorxu görmürlər. Guya bölgədə terrorizmlə mübarizə aparmaq və sabitliyi təmin etmək bəhanəsi ilə bu ölkələrə kəşfiyyat işçilərini, hərbi baza və əsgərlərini yerləşdirirlər. Və əslində yalnız öz mənfəətləri üçün etdikləri bu əməliyyatlarda günahsız vətəndaşların, qadın və uşaqların öldürülməsi isə onlar üçün heç bir əhəmiyyət daşımır. Yəməndə olduğu kimi böyük can itkiləri yaşandıqdan, bu ölkəyə maddi-mənəvi ağır ziyanlar verildikdən sonra, beynəlxalq təşkilatlar yalnız bu itkilərlə əlaqədar hesabat və statistikalar hazırlayıb mətbuata açıqlamaqla kifayətlənirlər.

Yəməndə hər insana təsir edən bu qarışıqlıq və qarşıdurma mühitinin sona çatdırılması, insanlıq böhranının aşılması, təhlükəsizlik və sabitliyin təmin edilməsi və ölkənin maddi və mənəvi rifaha qovuşması üçün cəmiyyətdə məzhəbçilikdən qaynaqlanan parçalanmanın, qruplaşmanın sona çatdırmaq lazımdır. Müsəlmanlar bir-birlərini Şiə, ya da Sünni olmaqla günahlandırıb, qardaş qanı axıtmağa davam etdikcə, baş verən bu çətinliklər sona çatmayacaq. Halbuki, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in dövründə onunla birlikdə hərəkət edən müsəlmanlar arasında qövmi və ya soy ayrı-seçkiliyi yaşanmırdı. Müasir dövrdə əzab-əziyyətin əsl səbəbi İslam ölkələrinin bu səmimiyyətdən, sevgi və şəfqət əxlaqından uzaqlaşmalarıdır.

Bilindiyi kimi, Orta Şərqdə Ərəb, Türkmən, Azəri, Fars, Kürd, Türk kimi çox sayda etnik qrup var. Bütün bu etnik qrupların ortaq nöqtəsi isə müsəlman olmalarıdır. Əsl əhəmiyyətli olan təməl birliyi, sevgi və qardaşlıq bağlarını meydana gətirən bu həyati dəyər tərk edildiyi üçün, Osmanlının devrilməsindən bu günə kimi Orta Şərqə sabitlik, sülh və hüsur gəlmədi. Tək Yəməndə deyil, İslam dünyasında hakim olan şiddət və terrorun, geriqlması və qeyri-sabitliyin sona çatması üçün dərhal

bütün müsəlmanlar birləşməlidir. Ölkələrin öz mənfəətlərini deyil, bölgədəki bütün insanların maddi və mənəvi hüzar və təhlükəsizliyini təmin edəcək siyasi tətbiqləri ilə bu əziyyətlər son tapa bilər.

Yəmənün güclənməsi, yaralarını örtməsi, anlaşılmaqları sona çatdırması və bütün İslam coğrafiyasına nümunə olacaq mədəni, əxlaqi və ictimai inkişafı əldə edə bilməsi üçün əvvəlcə ölkədəki bütün müsəlmanların vaxt itirmədən səmimi sevgi ilə bir-birlərini qucaqlamalı, qardaş olduqlarını unutmamalarıdır. Bunun üçün ölkədəki Şiə və Sünni qruplar birlik meydana gətirmək üçün tezliklə lazım olanı etməlidirlər.

Qeydlər:

<http://www.unmultimedia.org/radio/english/2015/04/news-in-brief-22-april-2015-am-2/#.VTsOxa2qqkr>

<http://www.unocha.org/yemen>

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1069355-yemeni-bombalayan-pilotlara-benden-bentley->

<http://tr.euronews.com/2015/04/20/yemen-de-sivil-kayıplar-artiyor>

İslam aləmindəki qarşıdurmalara son qoyacaq beynəlxalq model yaratmaq mümkündür

(“National Yemen”, 5 iyul 2015-ci il)

Yəməndə koalisiya güclərinin 26 martda başladığıları “Qərarlılıq Fırtınası” adlı hava hərəkəti 21 apreldə sona çatmış və Yəmən xalqı üçün artıq “Ümidə dönüş” əməliyyatının başladığı ifadə edilmişdi. Ardından da atəşkəs elan edilmişdi. Döyüşün tempinin azalmasına baxmayaraq, koalisiya güclərinin bombardmanı aradabir davam edir. Digər yandan tərəfləri uzlaşdırma səyləri də davam edir.

Səudiyyə Ərəbistanı və koalisiyadakı ortaqlarını husilərə qarşı əməliyyat etməyə təşviq edən ABŞ, indi də husilərlə sülh təmin etmək üçün görüşlər keçirir. Yəməndə Hadi hökumətinin mətbuat katibi olan Recih Bedi, Reutersa verdiyi müsahibəsində ABŞ-ın Şiə husilərlə Ummanda görüşdüyünü söylədi. Bedi “amerikalıların istəyinə görə xüsusi Amerikan təyyarəsi ilə Muskata aparılan husilərlə yığıncaqlar edildiyi məlumatını aldıq. Biz bu görüşlərdə hər hansı bir şəkildə iştirak etmirik” dedi.¹

Bu iddianın ardından ABŞ Dövlət Departamentinin Strateji Rabitə baş məsləhətçisi Marie Harf, Yaxın Şərq əlaqələri üzrə diplomat Anne Pattersonun Ummanda husilərdən bir qrupla da görüşdüyünü təsdiqlədi.²

Yüksək rütbəli Husi məmuru Deyfullah Şami, hərəkətin BMT-nin vasitəçiliyi ilə 14 iyun tarixində Cenevrədə keçiriləcək vətəndaş müharibəsinə son qoyulacaq sülh danışıqlarında qeyd-şərtsiz iştirak edəcəyinə dair bir açıqlama verdi.

Yəmən də daxil olmaqla Liviyadan Əfqanıstana qədər uzanan coğrafiyadakı bu hadisələri düşündükdə çox təəccüblü həqiqətlə qarşılaşırıq.

Ərəb-İslam dünyasını təsiri altına alan güclər, bu coğrafiyada bir tərəfdən böyük çöküntülərə gətirib çıxararkən, digər tərəfdən sülhü təmin edən, nizamlayan kimi görürə bilirlər. Ərəb-İslam aləmi o qədər aciz vəziyyətə düşmüşdür ki, bir-birlərini öldürmələri qarşılığında iqtisadi-siyasi güc və mənəfet mübarizəsi içərisində olan ölkələrdən sülh umacaq hala gəlmişlər. Bu böyük ziddiyyət, Ərəb-İslam aləminə silah sataraq, ya da neftindən istifadə edərək güc qazananların təmin etdikləri sülhün, yeni qarşıdurmalar doğuracağı və daimi çıxış yolu meydana gətirə bilməyəcəyinin açıq göstəricisidir.

Qarşıdurmaları dayandırmanın yeganə yolu, İslam aləminin öz arasında daimi uzlaşma əldə edərək birləşmələridir. Unutmamaq lazımdır ki, Allah müsəlmanlara birləşməli olduqlarını Quranda əmr olaraq bildirmişdir:

“

Qafirlər də bir-birinə dostdurlar. Əgər siz bunu etməsəniz (bir-birinizə yardımçı olmasanız), yer üzündə fitnə və böyük bir fəsad baş verər.

(Ənfal surəsi, 73)

Yaxşı, bəs bu birlik necə olacaq?

Bir çox insan İslam aləmindəki qarışıqlığa və qarşıdurmalara baxdığında, bu torpaqlarda uzlaşma təmin etmənin, birlik meydana gətirmənin qeyri-mümkün olduğunu düşünür. Halbuki, dünya ölkələri necə neft üçün, hətta futbol üçün də birləşə bilirlərsə, müsəlmanlar da ən əhəmiyyətli bir məqsəd olan “Allah əmr etdiyi üçün”, qardaş olduqlarını xatırlayıb birləşə bilərlər.

Məsələn, Avropa Birliyi necə iqtisadi, siyasi, hərbi, mədəni və ictimai hər sahədə geniş əməkdaşlıq içindədirsə, eyni şəkildə İslam Birliyi də dünya tərəfindən qəbul edilmiş şərtlərdə bir araya gələ bilər. Hətta burada aralarında könül birliyi olan, bir-birilərini, ayədə ifadə edildiyi kimi “qardaşlar” olaraq görən müsəlmanların quracağı birlik olacağı üçün, bu əməkdaşlıq iqtisadi mənfəətlərə əsaslanan Avropa Birliyindən daha güclü və əhatə edici olacaq. Bu yönü ilə İslam Birliyi dünyada hər kəsin həsrətini çəkdiyi böyük sülh və qardaşlıq birliyi nümunəsi meydana gətirəcək.

İslam Birliyinə qatılacaq bütün İslam ölkələrinin ortaq coğrafiyasındakı dövlətlərin müstəqilliyinə, suveren bərabərliyinə və suverenliyinin ayrılmaz hüquqlarına hörmət edilməlidir. Başqa sözlə, birlik daxilində heç bir ölkənin hegemonluğu olmayacaq, müəyyən ölkələr iqtisadi və ya siyasi maraqlar qazanmaq üçün başqalarına hakim ola bilməyəcəklər. Bu şəkildə birliyə üzv ölkələr dövlət quruluşlarını qoruyacaq və razılaşdırılmış iş birliyi baxımından xaricə ortaq və vahid bir millət kimi davranacaqlar.

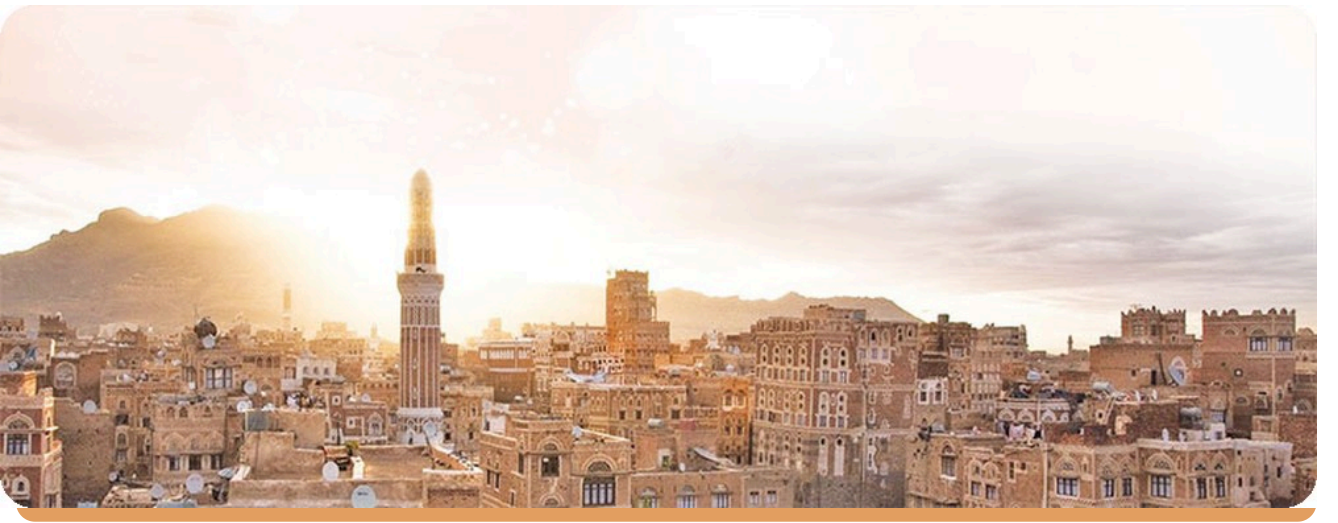
Üzv olan dövlətlərin sərhədlərinin toxunulmazlığı və daxili işlərdə hər bir ölkənin müstəqilliyi əsas prinsip olaraq qəbul ediləcəkdir. Mübahisələr

silahlı həllə əsaslanan beynəlxalq siyasət əvəzinə sülh yolu ilə həll ediləcək. Zorakılıq və təhdidlər yerinə, sevgi siyasətləri ilə problemləri həll etmək bu birliyi daha da gücləndirəcəkdir.

Bunun mümkün olması üçün, fikir birliyi, vicdan, din və etiqad azadlığı da daxil olmaqla insan hüquqlarına və təməl azadlıqlarına hörmət, birlik daxilində və üzv olan dövlətlərin hər birində təmin edilməlidir. Bu şəkildə ittifaqın dünya miqyasında sayılıb nəzərə alınması da təmin ediləcəkdir.

İslam ölkələri öz aralarında könüllü birlik quraraq daimi məsləhətləşmə mühiti ilə ortaq inkişaf proqramları hazırlamalıdırlar. Bunun üçün Yəmən də daxil olmaqla bütün bu ölkələrdə mediada və təhsil müəssisələrində müsəlmanların “düşmən” deyil, “qardaş” olduğuna dair proqramlar olmalıdır. Ölkə rəhbərləri bu proqramlara uyğun açıqlamalar verərək birliyin yaranmasına töhfə verməlidirlər.

Bu şərtlər yerinə yetirilərsə, keyfiyyətin ən yüksək səviyyəyə çatdığı İslam şəhərlərində müsəlmanların sülh və əmin-amanlıq içində yaşadığı bir İslam coğrafiyasını qurmaq mümkün olacaqdır.

Qeydlər:

1) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abd-husilerle-gorustu>

2)

http://www.radikal.com.tr/dunya/abd_yemen_yonetimindeki_husilerle_gorusuldugunu_itiraf_etti-1371624

<http://nationalyemen.com/2015/06/17/an-international-model-to-put-an-end-to-the-conflict-in-the-islamic-world-is-possible/>

Keyfiyyətsizlik İslam dünyasındakı qarşıdurmaları bəsləyir

(“National Yemen”, 29 iyun 2015-ci il)

Yəməndəki qarşıdurmalar davam edir. Husilər son həftələrdə Səudiyyə Ərəbistanı-Yəmən sərhədində yerləşdirilən Səudiyyə ordusu və koalisiya qüvvələrinə qarşı hücumlarını artırdılar. Koalisiya qüvvələri Səudiyyə Ərəbistanı ilə sərhəddə Hacce şəhəri yaxınlığında Husi bazalarına da havadan hücumlar edir.

Ölkədəki daxili qarşıdurmaların və koalisiya qüvvələrinin hava hücumlarının dənizdəki blokadası qida, su və dərman çatışmazlığına səbəb olduğu Yəməndə hələ də sülh üçün ümid yoxdur.

Koalisiya qüvvələri husilərin paytaxtdan ayrılmasını və Riyyadda sürgündə olan prezident Mansur Hadinin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qərarına uyğun olaraq ölkəsinə qayıtmasını istəyir. Bununla birlikdə, BMT-nin Xüsusi Səfiri İsmayıl Veled Şeyx Ahmedin rəhbərliyi ilə tərəflər arasında

daimi atəşkəs razılaşması üçün aparılan danışıqlar hələ dəqiqləşdirilməyib.

Digər tərəfdən, paytaxt Sənada, keçən həftə bir çox Şiə məscidi bombalandı. Yəmən Əl-Qaidə, ölkənin şərqindəki Mukalla şəhərinə nəzarəti əlində saxlayaraq bölgədəki gücünü qorumağa davam edir. Yəmən haqqında yazlarımızda uzun zamandır Yəməndə yoxsulluq və daxili qarşıdurmalardan bəhs etmişdik. Lakin bütün bu məqalələrdə Yəməndə artan rifah, şəhərlərin yenidən qurulması, şiələr və sünnilərin birliyi, birlikdə namaz qılıb oruc tutmaları barədə danışmaq istəyerdik.

Bəli, bu gün Yəməndə böyük münaqişə var, buna görə insanların əksər hissəsi çətin şərtlərdə yaşayırlar. Ancaq keçmişə baxılsa, o dövrlərdən də yaxşı bəhs etmək o qədər də mümkün deyil.

Səna, Qahirə, Bağdad, Hələb münaqişələrin olmadığı dövrlərdə də eyni problemlərlə boğuşan şəhərlər idi. Bölgəyə hakim olan xüsusiyyətlər, qəhvəyi tonlarındakı rənglər, toz, torpaq, çirklilik, səhv arxitektura və möhtac olan kasıb insanlar idi. Əfqanıstandan Liviyaya qədər uzanan torpaqlar, qadınların özlərini güvəndə hiss edərək azad şəkildə gözə bilmədikləri yerlər idi.

Demokratiyanın adından tarix boyunca çox bəhs edilmiş, amma buralarda varlığına çox rast gəlinməmişdir. Bu günün narahatlığını dünən də Qəddafi, Səddam kimi liderlər bu torpaqlarda yaşatmışdılar. Özü kimi düşünməyən, özü kimi olmayanın ölməli olduğuna inanan bir zehniyyət hakim olmuşdur. Bəzən siyasət, bəzən din, bəzən də milliyyət, ya da tayfa fərqliliklərinə görə insanlar üzərində ağır təzyiqlər qurulmuş, fikir və inanc azadlığı məhdudlaşdırılmışdır. İdarə edənlər, xalqlarına öz ideologiyalarını, inanc və həyat təzlərini mənimsətməklə məşğul olmuşdur. İdarə olunanlar isə dolanışiq dərdinə düşmüş, hətta yalnız yaşamaq belə onlar üçün təsəlli mənbəyi olmuşdur.

Qarşılıqlı anlayışın olmadığı bu torpaqlarda keçmişdəki kimi sənət əsərləri düzəldilməmişdir. Bir neçə diktator sarayından başqa heç bir yerdə estetik gözəllik edilməmiş, əsrlərdir dünyada tanınmış tək bir elm adamı belə bu torpaqlarda yetişməmişdir.

Halbuki keçmişdə bu torpaqlar, fikirdə, elmdə, sənətdə dünyanın qabaqcıl coğrafiyalarından idi. Bu üstün mədəniyyətin qaynaqlarından biri, Quranda bildirilən ağıl və açıq fikirliliyin, böyük bir şövq və qərarlılıqla tətbiq olunması idi.

Müsəlmanlar tarixdə, digər inancların və mədəniyyətlərin nümayəndələri tərəfindən həmişə qibtə və heyranlıqla izlənilmişlər. Günümüzdəki müsəlmanlar İslam mədəniyyətinin bu görkəmli keçmişini yaxşı bilməli, bunun həm həyəcanını, həm də məsuliyyətini daşımalıdırlar.

Bu gün də keçmişdəkinə bənzər ehtişamın yenidən qurulması, müsəlmanların yenidən dünyaya işıq tutan mədəniyyət qabaqcılı olmaları

mümkündür. Ancaq bu istiqamətdə ediləcək hər cür fəaliyyətin, əvvəlcə birlik və bərabərlik ruhu içində reallaşdırılması çox əhəmiyyətlidir. Müsəlmanlar arasında fərqlilikləri tolerantlıq ilə qarşılayan, gücünü və enerjisini müsəlmanların və insanlığın xeyrinə istifadə edən, barışdırıcı və sülhpərvər bir mədəniyyət hakim olsa, şübhəsiz ki, İslam dünyası 21-ci əsrin ən böyük mədəniyyətini yaradacaqdır.

Heç kimin görmədiyi, heç kimin eşitmədiyi ölkə: Yəmən

(“National Yemen”, 11 oktyabr 2015-ci il)

İtaliyadan başqa bütün Avropa ölkələri Aralıq dənizinin qaçqın qəbiristanlığına çevrilməsinə məhəl qoymurdular. Uzun müddət qadınlar və uşaqlar da daxil olmaqla minlərlə insanın Aralıq dənizindən keçməyə çalışarkən boğulması heç kimin vecinə deyildi. Almanlar sosial nöqsanlarını düşündü, İspaniya “Bu il turizm gəlirləri artacaq mı?”, fransızlar isə yeni kəşfiyyat qanununu müzakirə etdi.

İmmiqrantlar Egeydən Balkanlara, oradan da Avropanın içərilərinə gəlməyə başlayanda bu məzlum insanların dramı ancaq o zaman Avropanın gündəminə alındı. Ancaq gündəmə gəlməsi də, mövzuya insancıl həll tapılmasını təmin edə bilmədi. Həll edilə bilmədiyi kimi, bəzi avropalı siyasətçilər “Pulunu verək hamısını Türkiyə saxlasın”, “İmmiqrantları götürsək, azlıq olarıq”, “Xristian immiqrantları götürək, müsəlmanlar gəlməsin” kimi insanlıq adına utanc verici bildirişlər etməkdən də çəkinmədilər.

Halbuki, Avropa Afrika və Orta Şərqdən gələn mühacirlərin yurdlarından alınan qaynaqlar sayəsində Avropa yüksəldi. Liviya, Misir, Suriya, İraq, Çad; Afrikadan Uzaq Şərqə qədər uzanan torpaqlarda yerləşən ölkələr tarixdə həmişə bir Avropa ölkəsinin müstəmləkəsi olmuşlar. Avropalılar

buradan xammal çıxardı və bölgə xalqının işçi qüvvəsi ilə bu xammalı emal etdilər.

Liviya, Suriya, Əfqanıstan, İraq deyərkən, indi də Yəmən böyük fəlakət ilə qarşı-qarşıyadır. Qızıl Xaç komitəsinin “Yəmən 5 ayda Suriyanın 5 ildə gəldiyi nöqtəyə çatdı”¹ şəklindəki çıxışı vəziyyətin dəhşətini açıqca ortaya qoyur.

Beynəlxalq ictimaiyyət Yəmənə bənzər vəziyyətdəki ölkələr qədər gündəmə gətirmir. Ölkə hər gün daha çox çökür, aclıq və xəstəliklər sürətlə yayılır. İnsanlar evlərində oturarkən üzərilərinə atılan bombalarla qətl edilirlər. Həyatını itirənlərin sayı yalnız statistika məlumatı olaraq görülür.

Bununla birlikdə, Beynəlxalq Əfv Təşkilatı Yəmənə bağlı son hesabatında Səudiyyə Ərəbistanının rəhbərliyi ilə Yəmənə bombalamasının “hərbi cinayət” olan “bir sıra qanlı mülki ölümlərlə” nəticələndiyini yazdı. Məruzədəki rəqəmlər bu günə qədər edilən əməliyyatlarda “yarısı mülki vətəndaş olmaqla 4 min nəfərin öldüyünü” ortaya çıxardı.²

Yəməndə baş verən faciə yalnız işlənən cinayətlər və qırğınla məhdud deyil. BMT Yəməndəki 20 milyon vətəndaşın 80 faizinin köməyə möhtac olduğunu ifadə edir və vəziyyəti “fəlakət” adlandırır.³

Yəmənə üç günlük səfər edən və daha sonra “ölkədəki bütün qarşıdurma qrupları humanitar yardımın keçməsinə icazə verməlidir” deyən BMT-nin Dünya Qida Programının prezidenti Ertharin Cousin, ölkənin əsas limanlarında davam edən sıx qarşıdurmalar səbəbi ilə Yəmən xalqına humanitar yardım çatdırma bilmədiklərini ifadə etdi. BMT Baş katibinin Humanitar Yardım üzrə baş katib köməkçisi Stephen O'Brien, Yəməndəki mülki insanların səfalətinin ağlasığmaz olduğunu söyləyir. O'Brien, “5 nəfərdən 4-nün humanitar yardımını əldə edə bilmədiyini, təxminən 1,5 milyon insanın evlərini tərk etmək məcburiyyətində qaldığını və qan banklarının bağlandığını” bildirir.

Burada daha pis şərtlər ortaya çıxınca ölkələrindəki müharibədən və yoxsulluqdan qaçaraq Yəmənə yerləşən somalili mühacirlər indi yenidən öz ölkələrinə qayıtmağa çalışırlar. 30 min somalilinin ölkəsinə qayıtması Yəməndəki vəziyyətin nə qədər pisləşdiyinin çox açıq göstəricisidir.⁴

Əslində Yəməndəki mövcud mənzərənin qarşısını almaq üçün bilinən bütün üsullar sınıanmışdır. BMT və vasitəçilər işə girərək ölkədəki tərəflər arasında ikitərəfli görüşlər keçirdi. ABŞ, Səudiyyə Ərəbistanı və hətta İran da işə qarışdı. Qızıl Aypara və Qızıl Xaç kimi yardım təşkilatları atəşkəs dövründə ölkəyə yardım çatdırmağa çalışdı. Ancaq bunların heç biri problemi həll etmədi. İndi Yəmən uçurumun kənarındadır.

Halbuki, sahilə çıxan balinalara, ya da ovlanan morjlara göstərilən qayğıkeşlik Yəməndə yardıma möhtac xalq üçün göstərilə, bugünkü vəziyyət daha fərqli olardı. İran ilə Səudiyyə Ərəbistanı birlikdə masaya oturub Yəməndə öz dəstəklədikləri tərəfdarlarını hakim etmək yerinə “Yəmənə necə birləşdirərik?” deyərək çalışsa, bu problemlərin heç biri yaşanmazdı.

Heç olmasa bundan sonra hər iki ölkə də hərəkətə keçməli və yəmənli mühacirlərə insan kimi və etibarlı bir şəkildə yaşaya biləcəkləri yerlər

yaratmaq üçün çalışmalıdırlar. İran və Səudiyyə Ərəbistanı bunu rahatlıqla reallaşdırma biləcək maddi imkanlara sahibdirlər.

Həqiqət budur ki, Yəmən probleminə daimi çıxış yolu tapıla bilməməsinin altında yatan əsl səbəb eqoistlik, fərdi mənfəətlər, ehtiras və laqeydlilik kimi bəzi əxlaqi degenerasiyadır. Bu degenerasiyanı ortadan qaldırmağın yeganə yolu isə, insanların əxlaqi həssaslıqlarını artırmaqdır. Vicdanının səsinə dinləyən, sevgi, şəfqət, mərhəmət hissləri güclü, yardımlaşmağın və paylaşmağın əhəmiyyətinin fərqləndirən bir insanın belə böyük faciə qarşısında səssiz qalması, laqeyd davranması mümkün deyil. O halda əsl problem dünya üzərindəki əxlaqi zəiflikdir, sevginin yox olmasıdır. Ən böyük problemlərdən biri olaraq qəbul edilən mühacir problemini həll edəcək olan da bu əxlaqi zəiflikdən təmizlənmiş, şəfqət və mərhəmət hissləri ilə dolu insanların yayıldığı sevgi dolu bir dünyadır.

Qeydlər:

- 1) http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_yemen_kitli
- 2) http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150818_yemen_af_orgutu
- 3) http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_yemen_kitlik

4) <http://www.amerikaninsesi.com/content/yemen-deki-somalili-multeciler-geri-donuyor/2936674.html>

Yəməndəki fəlakətin tək həlli: Cəmiyyətdə sülh və sevginin yenidən təmin edilməsidir

(“National Yemen”, 4 dekabr 2015-ci il)

Yəməndə 2014-cü ilin sonlarında Şiə husilərlə Sünni ərəblər arasında başlayan münaqişə və qarşıdurmalar bu gün demək olar ölkənin hamısını əhatə edən vətəndaş müharibəsinə çevrildi. Ölkənin bu günə çatdığı son nöqtə, məhv olma və fəlakət idi, çünki Ərəb koalisiyası bu il mart ayında beynəlxalq arenanın tanıdığı hökumətə dəstək olmaq adıyla, hava əməliyyatları ilə müdaxilə etdi.

Bu vəziyyətdən ən böyük zərər çəkənlər isə atəş altındakı bütün İslam ölkələrində olduğu kimi günahsız vətəndaşlar idi. Hava bombardmanlarında yüzlərlə mülki şəxs hədəf alındı. Mülki xalqdan minlərlə insan şəhid oldu.

BMT keçən çərşənbə günü, 26 martdan bu günə kimi Yəmən müharibəsində 830-u qadın və uşaq olmaqla 5.700 nəfərin həyatını itirdiyini açıqladı. BMT Yəmən humanitar kordinatoru Johannes Van Der Klaauw, əhalinin 82 faizini təşkil edən 21.2 milyon insanın humanitar yardıma ehtiyacı olduğunu ifadə etdi. Yəməndə 14 milyon insan lazımi səhiyyə dəstəyindən məhrumdur. Münaqişələrin başlamasından bu günə kimi 1.8 milyon uşaq məktəbə gedə bilmir. Təxminən 320.000 uşaq da yetərsiz bəslənmədən əziyyət çəkir.

Van Der Klaauw döyüş əsnasında 120 min insanın mühacir olaraq ölkəni tərk etmək məcburiyyətində qaldığını, 2.3 milyon insanın isə evlərindən və yerlərindən didərgin düşdüyünü bildirir. Döyüşün başlamasından bu

günə kimi işlənən insan haqları pozuntularının sayının da 8.800-ü
ötdüyünü əlavə edir.
(<http://america.aljazeera.com/articles/2015/11/18/thousands-killed-in-yemen-conflict-since-march.html>)

BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının mətbuat katibi Rupert Colvilleyə görə də 2015-ci ilin mart ayından, 2015-ci ilin oktyabr ayına qədər olan dövrdə 2.300-dən çox vətəndaş həyatını itirdi. Colvillenin izahatına görə bu müddət ərzində vətəndaşların üçdə ikisi hava hücumları nəticəsində həyatını itirib. Colville bu nisbətə baxdığımızda tərs gedən bir şeylər olduğunu və lazım olan diqqətin göstərilmədiyini söyləyir.

Yaxın tarixdə reallaşan böyük miqyaslı vətəndaş itkilərinə başqa nümunə isə belədir:

Keçən sentyabr ayında Mokha şəhərinə edilən hava hücumunda ən az 130 Yəmən vətəndaşının həyatını itirdiyi bildirildi. Sərhəd Tanımayan Həkimlər Təşkilatı Yəmən Ölkə Direktoru Hassan Boucenine “Hücuma qətiyyən mənə verə bilmədiyini, edilən hücumun hərbi hədəfə deyil, açıqca toy təşkil edilən bir evə edildiyini” qeyd etdi.

İlk baxışda Sünni Ərəb koalisiyasını dəstəkləyirmiş kimi görünən ABŞ-ın izlədiyi ikili siyasət də Yəmən müharibəsinin diqqət çəkici

istiqamətlərindəndir.

Hər nə qədər koalisiya ölkələri kimi açıqca döyüşə daxil olmasa da, əslində ABŞ uzun zamandır Yəməndə hərbi əməliyyat təşkil edən böyük güclərdən biridir. Ərəb Baharından sonra Yəmən Əl-Qaidəsinin ölkədə güclənməsinə maneə törətmək istəyən ABŞ, pilotsuz uçuş aparatı (PUA) hücumlarına ağırlıq vermiş və Əl-Qaidənin hərəkət qabiliyyətini minimuma endirməyi hədəfləmişdi. Bu əhatədə Yəməndə Əl-Qaidənin güclü olduğu yerlərə sıx hava hücumları təşkil edildi. Ancaq bu hücumlar, ABŞ-ın məqsədinin əksinə təşkilata məzlum və simpatik görüntü qazandırdı və yerli xalqdakı ABŞ əleyhdarlığını daha da gücləndirdi.

Husilərin paytaxt Sənaya doğru genişlənmə siyasətini başlatdığı 2014-cü ilin oktyabr ayından sonra ABŞ, PUA-larla Əl-Qaidəni davamlı hədəf alaraq sanki Husi irəliləyişini dəstəklədi.

İndiyə qədər Əl-Qaidə hədəflərini yüzlərlə dəfə vuran ABŞ heç bir zaman hər hansı bir Husi hədəfinə hücum etməmişdir. ABŞ bəzən husilərin genişlənmə siyasətinə müqavimət göstərən Əl-Qaidəni mənimsəməyən tayfaları hədəf aldı. Atlantik Şurasında çalışan ABŞ diplomatı Nabeel Khoury, ABŞ-ın pilotsuz təyyarələrlə etdiyi hər hücumda bir çox günahsız mülki vətəndaşın öldüyünü, bu səbəbdən hər öldürülən 1 nəfər üçün 40-60 “Amerikanın düşməni” meydana gəldiyini söylədi.

Çox sayda müsəlmanın kütləvi şəkildə əziyyət çəkdiyi belə bir kritik vəziyyət olduğu halda, bu müharibənin dərhal sona çatması üçün bütün səylərimizi göstərmək və bu müharibənin sona çatmasına səbəb olan bu qarşıdurmaya son qoymaq üçün bütün müsəlmanlar arasında sevgi, sülh və qardaşlıq ruhunu yaymaq borcumuzdur. Bunu edərkən, böyük səfalətə və yoxsulluğa düşər olmuş ac, susuz və viran qalmış Yəmən xalqının bütün ehtiyaclarınının təxirə salınmadan təmin edilməsi də vacibdir.

Ancaq bütün bu maddi ehtiyacların hamısından vacib, bütün dünya insanların olduğu kimi Yəmən xalqının da ən böyük ehtiyacı sevgidir. Düşünülənin əksinə sevgini sosial nizamı təmin edən ən əhəmiyyətli ünsür olaraq qəbul etmək zəiflik deyil. Əksinə, fərdlər arasında sevgi bağlarının güclü olduğu cəmiyyətlər tarix boyunca istər daxildən, istərsə xaricdən qaynaqlanan dağıdıcı təsirlərə qarşı daha güclü olublar.

Dünənə qədər barışıq və qardaşlıq şəraitində yaşayan, eyni dildə danışan və eyni Allaha inanan Yəmən müsəlman xalqı, yalnız öz içlərində sevgini bərpa edərək ayrılıq və qarşıdurmanın yaratdığı bu fəlakətlərdən xilas ola bilər. Yəmən də daxil olmaqla bütün İslam dünyası, yalnız birlik, sevgi və qardaşlıq bağlarını qurduqları zaman müsəlmanların ayrılıq və münaqişələrindən istifadə edərək xarici güclərin zülmündən, istismarından və hərbi müdaxiləsindən özünü xilas edə bilər. Sülh, əmin-amanlıq, təhlükəsizlik, xoşbəxtlik və rifah əldə edə bilər.

Qeydlər:

- 1) <http://www.npr.org/sections/parallels/2015/10/01/444912621/u-s-backed-saudi-bombing-campaign-blamed-for-civilian-deaths-in-yemen>
- 2) <http://www.npr.org/sections/parallels/2015/10/01/444912621/u-s-backed-saudi-bombing-campaign-blamed-for-civilian-deaths-in-yemen>

FƏSİL

Nəticə

Siyasi böhran ilə başlayan, sonra qarşıdurmaya və vətəndaş müharibəsinə çevrilən gərginlik, ölkə xaricindən koalisiya güclərinin də etdiyi hücumlarla müharibəyə çevrilmişdir. Artıq aclıq, yoxsulluq və ölüm sanki Yəmənün bir parçasıdır.

Bütün bunlarla yanaşı, Yəməndə başlayan hadisələrin ortaya qoyduğu başqa bir həqiqət var. Çətinlik içində olan tək Yəmən xalqı deyil. İllərdir anti-demokratik rejimlərin əziyyətini və çətinliyini yaşayan Orta Şərqi digər ölkələri də, böyük fəlakətin astanasındadırlar. Liviya, Misir, Suriya, İraq və Əfqanıstanda da Yəməndəkinə bənzər vəziyyət yaşanır.

Yəməndə yaşayan və yarım əsrdən daha uzun bir müddətdir əzilən insanların demokratiyanı, rifahı, hüzuru, etibarını, azadlığını, rahatlığını tələb etmələri çox normaldır. Ancaq gözlədikləri qurtuluş üçün yalnız iqtidarın dəyişməsi yetərli olmamışdır. İqtidarın dəyişdiyi gün çıxış yolları təqdim etmiş, ortaya çıxan Əl-Qaidə, İŞİD, ya da Şiə fanatizmi kimi yeni ünsürlər, daha acı nəticələr doğurmuşdur. Görəsən, ölkə bu nöqtəyə necə gəldi?

Yəmənini uçurumun astanasına gətirən, sonra da atəşə düşməsinə gətirib çıxaran ən əhəmiyyətli dörd faktor:

Materializm və ateizm,
Mövhumatçılıq,
Məzhəbçilik,
Aşirətçilik.

Bu amillərdən yalnız birini əhatə edən hər hansı razılaşma Yəməndəki bütün çözüm axtarışlarını nəticəsiz qoyacaqdır. Çünki bu amillər özlərindən başqalarına yaşamaq hüququ verməmək anlayışına əsaslanır. Bu səbəbdən Yəməndə fərqli qəbilələrdən və ya fərqli məzhəblərdən olan insanları birlikdə yaşamağa imkan verən bir həll yolu axtarılmalıdır. Nəticədə Yəməndəki ədalətsizlik, xaos, terror, qırğınlar, aclıq, səfalət və zülmə bircə həll yolu var: Bu həll yolu Quran əxlaqıdır.

Ölkədə var olan problemlərə ümumi baxıldığında, bütün bu hadisələrə sevgisizlik, nifrət, kin, düşmənçilik, mənfəətçilik, eqoistlik, laqeydlik, mərhəmətsizlik kimi duyğuların və əxlaqi degenerasiyanın səbəb olduğu görülməkdir. Bu hadisələri həll etmənin və tamamilə ortadan qaldırmanın yolu isə sevgi, şəfqət, mərhəmət, qarşılıq gözləmədən xidmət etmə, şövqlü və həssas olma, fədakarlıq, dostluq və sağlam düşüncə kimi gözəl əxlaq xüsusiyyətlərinin yaşanmasını təmin etməkdir. Bu əxlaqı əsas alan və Yəməndəki münaqişə yaradan dörd faktora həll olacaq əsas məqamlar isə bunlardır:

1) Faşizm, kommunizm, materializm, şiddət və terror bir-birlərindən ayrılmazdırlar. İnsanları üsyana, müharibəyə, münaqişəyə, təxribatçılığa, sevgisizliyə, eqoistliyə və əxlaqsızlığa yönəldən bu ideologiyaların böyük yalan olduğu izah edilmədən, yalnız hərbi üsullarla insanlar arasında dostluq və qardaşlığın təmin edilməsi mümkün deyil.

Bu təşkilatların üzvləri, istər faşist, istərsə də kommunist olsunlar, həyatı özlərinə görə bir münaqişə və mübarizə sahəsi olaraq görürlər. Birinə görə, münaqişənin səbəbi insanlar arasında digərinə irqi olan sinif fərqləridir. Ailəyə, dini əxlaqa, şərəf və ləyaqətə, həyatı sadəcə bir mübarizə kimi qəbul edən təşkilat üzvləri üçün artıq heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Bu səbəbdən insanlar hər cür azğın ideologiya və cərəyanları izləyə bilirlər.

İdeoloji əsaslı terror hərəkətlərinin əvvəldən dayandırılması üçün gənclərə kommunizm və faşizm kimi bütün hərəkətlərin səhv tərəflərini izah etməklə öyrədilməlidir; Ancaq bunlarla birlikdə elmi həqiqətlərə əsaslanan faktlar da izah edilməlidir.

Bu günə kimi fikri mübarizə nə Yəməndə, nə də başqa ölkədə heç sınaqnamış və tətbiq olunmamışdır. Beyni illərlə materialist təhsil ilə yuyulan bir insana kommunizmin və faşizmin məlumatsızlığın və cahilliyin məhsulu olduğu izah edilməlidir. Bunların heç bir təmələ əsaslanmayan saxta inanclar olduğu izah edilməli, bütün bunların məntiqsizliyi gözlər önünə sərilməlidir. Bu ideologiyaların saxta olduğu isbat edildikdən sonra bu şəxsə Allah sevgisi izah edildiyində, saxta düşüncələrə olan bağlılığı dərhal sona çatacaq. İnandığı ideologiyanın və tətbiq etdiyi terrorun artıq onun üçün mənası qalmayacaq. Beləliklə, bu şəxsin beyni doğrudan yana fəth edilmiş olacaq. Xüsusilə, televiziya və radio vasitəsi ilə ediləcək fikri mübarizə qarşısında heç bir terror təşkilatı ayaqda qala bilməz. İdeoloji inancını itirmiş bir hərəkət isə artıq ölü

sayılar. Bu səbəbdən, dövlətlər bu təhsil vəzifəsini ya şəxsən boynuna götürməli və ya bu vəzifəyə namizəd olan vətəndaş cəmiyyət quruluşlarını bu məqsədlə vəzifələndirməli və dəstəkləməlidirlər.

2) İŞİD və ya Əl-Qaidə kimi toqquşmalı qrupların tətbiq etdiyi azğın din anlayışının Quran ilə ziddiyyət təşkil edən yanlışları vurğulanmalı; qadağan edici, zorakı zehniyyətin xurafat olduğu və həqiqi İslamın bu şəkildə olmadığı dəlilləri ilə birlikdə geniş miqyasda izah edilməlidir.

Müsəlmanlara qarşı yanlış düşüncələrin və yanlışlıqların ortadan qalxması üçün Yəməndəki vətəndaşlara İslamdan və müsəlmanlardan deyil, mövhumatçı zehniyyətdən çəkinməli olduğu öyrədilməlidir. Qaynağı guya İslam kimi göstərilməyə çalışılan problemlərin əsas səbəbi həqiqətdə cəhalət və mövhumatdır. Bu xəstəliyin yeganə həlli isə təhsildir. Şiddəti haqq axtarma üsulu sananlara şiddətin İslama tamamilə zidd olduğu; əksinə, bu şəkildə müsəlmanlara və bütün insanlığa zərər verəcəkləri izah edilməli, təşkilatın dəstəkçiləri Qurana zidd olan bu şiddət zehniyyətindən təmizlənilmələri üçün öyrədilməlidirlər. Bu istiqamətdəki təhsil siyasətinin dərhal dövrəyə salınması çox böyük əhəmiyyət daşıyır.

Bu təhsildə şiddətin İslamda haqq axtarma üsulu olmadığı izah edildikdən sonra, ikinci addımda müsəlmanların təzyiq və güc tətbiq etməsinin Qurana uyğun olmadığı; bunların yerinə yalnız elmi dəlillərlə inandırma üsulunun və gözəl söz ilə dəvətin seçilməli olduğu öyrədilməlidir. İzah ediləcək olan bir başqa mövzu da İslam əxlaqında inanc azadlığı olduğudur.

Bu prinsiplərə əsaslanan təhsil ilə daha çox insan itkisinin qarşısı alınacaq, milyardlarla dollar xərclənməyəcək, terrorizm yayılmayacaq və insanlar daha azad və təhlükəsiz yaşayacaqlar. Zorakılığın silahla deyil,

təhsil ilə yayılmasına qarşı mübarizə, əlbəttə ki, ediləcək daha insani və daimi həll olacaqdır.

Tək Yəmən xalqı deyil, bütün dünya bilməlidir ki, İslam terrorun qaynağı deyil, əksinə, tək həllidir. İslam sevgi və şəfqət dolu, mərhəməti, bağışlayıcılığı və ədaləti əsas alan bir dindir.

3) Yəməndə Şiə Husi qəbiləsi, zeydilər və sünnilər arasında baş verən münaqişələr, ölkənin bu gün yaşadığı çətinliklərə düşməsinə gətirib çıxaran əsas faktordur. Yəmən iqtidarı qarşıdurmaları, aldığı təhlükəsizlik tədbirləri ilə, hətta bəzən silahdan istifadə edərək həll etməyə çalışır. Ancaq bunun yerinə tərəflərə Quranda möminlərin, aralarında düşmənlik olan insanlara qarşı da ən gözəl tərzdə cavab verməsinin əmr edildiyinin xatırladılması çox təsirli olacaq.

Allahın Fussilət surəsinin 34-cu ayəsində açıqladığı bu açıq əmrə baxmayaraq, müsəlmanların bir-birlərinə qarşı hirs və nifrətlə hücum etmələri çox böyük yanlışdır. Müsəlmanlar dərhal məzhəb ayrılıqlarını buraxaraq bu səhvdən dönməli və Allahın fərz etdiyi şəkildə birləşməlidirlər. Allah Quranda bütün müsəlmanlara “tək toplum olaraq” birlik içərisində hərəkət etmələrini bildirmişdir:

Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın! Allahın sizə olan nemətini xatırlayın ki, siz bir-birinizə düşmən idiniz, O, sizin qəlblərinizi birləşdirdi və Onun neməti sayəsində bir-birinizlə qardaş oldunuz. Siz odlu bir uçurumun lap kənarında idiniz. O, sizi ondan xilas etdi. Allah Ə ayələrini sizə beləcə bəyan edir ki, bəlkə doğru yola gələsiniz.

(Ali-İmran surəsi, 103)

Yəməndə çoxluq təşkil edən Sünni və Zeydi məzhəbinin üzvlərinin məqsədi sevgi siyasətləri üzərində qurulan bir birlik olmalıdır. Yalnız bundan sonra Yəmən dünya siyasətində layiqli yerini alacaqdır. Bunun üçün Yəməndə məzhəb fərqiə əsaslanan bütün qaydalar ləğv edilməlidir. İlk addım dərslərdəki məzhəblər arasında düşmənçiliyi təşviq edən ifadələrin aradan qaldırılması üçün birgə təşəbbüslə atıla bilər. Dövlət məmuru təyinatları namizədin məzhəbinə və qəbiləsinə deyil, ləyaqətinə və səriştəsinə əsaslanmalıdır.

4) Yəmən üçün həll ediləcək bir başqa vacib problem də qəbiləçilik, ya da aşirətçilikdir.

Yəmən əhalisi bir çox Ərəb ölkəsindən daha çox qəbiləyə malikdir və qəbilələr arasında ciddi çəkişmələr yaşanır. Qəbilələr öz aralarında avtonom dövlətlər kimi hərəkət edirlər. Bu vəziyyət ölkənin həm iqtisadi, həm də siyasi quruluşuna mənfi təsir edir. Halbuki, bütün qəbilə fərdlərini yaradan Uca Allah üstünlüyün bir qəbiləyə mənsub olmaqla deyil, Ondan çox qorxmaqla olacağını belə xəbər verir:

“

Ey insanlar! Biz sizi kişi və qadından yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyə, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Şübhəsiz ki, Allah yanında ən hörmətli olanınız Ondan ən çox qorxanınızdır. Həqiqətən, Allah Biləndir, Xəbərdardır.

(Hucurat surəsi, 13)

Bu dörd maddədən də aydın olduğu kimi çözümləq Allahın və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in göstərdiyi yolda axtarılmalıdır. Allahın və Elçisi (s.ə.v)-nin göstərdiyi tək və qəti çözümlə “bütün İslam aləminin mənəvi bir lider ətrafında birləşməsi, Türk İslam Birliyinin qurulmasıdır.”

İslam dünyası güclü birlik yaratdıqda, kimsənin zülm və haqsızlığa məruz qalması və ya bu birliyin daxilində vətəndaşlarına zülm etməyə çalışması mümkün olmayacaqdır. Hər bir dövlət öz müstəqil quruluşunu qoruyacaq, lakin bütün dövlət vətəndaşlarının təhlükəsizliyi, sevinci, zövqü və rahatlığı Türk-İslam Birliyi tərəfindən də təmin ediləcəkdir.

Türk İslam dövlətlərinin birləşməsi ilə meydana gələcək bu birlik, yalnız Tunisdə, Misirdə, Əlcəzairdə, İordaniyada deyil, Fasdan Ficiyə, İndoneziyadan Çada qədər bütün İslam coğrafiyasında birliyə, nizama və hüzura vəsilə olacaqdır. Ancaq o zaman həqiqi demokratiya yaşanacaq, bütün insanlar bərabər olacaq, kasıblıq ortadan qalxacaq, elmdə, sənətdə, texnologiyada həqiqi şahlanma yaşanacaqdır. Ancaq o zaman Tunisin hər hansı bir kəndindəki insan da, İndoneziyanın paytaxtındakı insan da rahatlığı, gözəlliyi, bərəkəti, rifahı tam mənasıyla yaşayacaq.

Türk İslam Birliyi bəzi şəxslərin sandığı kimi yenidən Osmanlının qurulması deyil. Böyük Osmanlı dövləti təbəçiliyində olanları ən gözəl şərtlərdə yaşatmış, dinə, inanca, irqə hörməti ilə nümunəvi model meydana gətirmişdir, amma yanlış tətbiqləri, səhv üsulları da olmuşdur. Bu səhvlərdən dərs alınmalı, bənzərləri təkrar edilməməlidir. Necə ki, Türk İslam Birliyinin hədəfi Quran əxlaqına tam uyan və bu günə qədər bənzəri görülməmiş ehtişamda və gücdə bir mədəniyyət təmin etməkdir. Allahın icazəsiylə bu mədəniyyət, bütün dünyada zülmün qalıcı olaraq sona çatmasına, Haqqın hakim olmasına vəsilə olacaqdır.

Təkamül yalanı

Darvinizm, yəni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə irəli sürülmüş, ancaq uğursuzluqla nəticələnmiş elmdən kənar cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Canlıların cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə kainatda və canlılarda çox möcüzəvi nizam olduğunun elm tərəfindən sübut edilməsi ilə və təkamül prosesinin əsla baş vermədiyini göstərən 350 milyona yaxın fosilin tapılması ilə süqut etmişdir. Beləliklə, Allahın bütün kainatı və canlıları yaratdığı elm tərəfindən də sübut edilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsini dirçəltmək üçün dünya səviyyəsində aparılan təbliğat sadəcə elmi həqiqətlərin təhrif olunmasına, tərəfli şərhinə, elm adı altında söylənilən yalan və saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat həqiqəti gizlətmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixində ən böyük xəta olması son 20-30 il ərzində elm dünyasında getdikcə daha ucadan dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinist iddiaların tamamilə səhv olduğunu üzə çıxarmış və bu həqiqət bir çox elm adamı tərəfindən dilə gətirilmişdir. ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi fərqli sahələrlə məşğul olan bir çox elm adamı darvinizmin əsassızlığını görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılışla açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutundan və yaradılış dəlillərindən digər bir çox əsərimizdə bütün elmi təfərrüatları ilə bəhs etmişik və etməyə davam edirik. Ancaq əhəmiyyəti baxımından mövzudan burada da bəhs etməkdə fayda var.

Darvini məhv edən çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi qədim yunanlara gedib çıxan bir təlim olmasına baxmayaraq, XIX əsrdə hərtərəfli şəkildə irəli sürüldü. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə gətirən ən mühüm irəliləyiş Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən “Növlərin mənşəyi” adlı kitabı idi. Darvin bu kitabda dünyadakı müxtəlif canlı növlərini Allahın ayrı-ayrı yaratdığına qarşı çıxırdı. Darvinin fikrincə, bütün növlər ortaq əcdaddan törəmiş və zaman ərzində kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsi heç bir konkret elmi tapıntıya əsaslanmırdı; özünün də qəbul etdiyi kimi, sadəcə bir məntiq yeritmə idi. Hətta Darvin kitabındakı “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” başlıqlı uzun bölmədə etiraf etdiyi kimi, nəzəriyyə bir çox mühüm suala cavab verə bilmirdi.

Darvin nəzəriyyəsinin qarşısındakı çətinliklərə inkişaf edən elmin üstün gələcəyinə, yeni elmi kəşflərin nəzəriyyəsinə gücləndirəcəyinə ümid edirdi. Bunu kitabında tez-tez bildirirdi. Ancaq inkişaf edən elm Darvinin ümidlərinin tam əksinə, nəzəriyyənin əsas iddialarını bir-bir əsassız qoydu.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyətini üç əsas başlıq altında təhlil etmək olar:

Nəzəriyyə həyatın yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını əsla açıqlaya bilmir.

Nəzəriyyənin irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin, əslində, təkamül xarakterinə malik olduğunu göstərən heç bir elmi tapıntı yoxdur.

Fosillər təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının tam əksini göstərir.

Bu bölmədə bu üç əsas başlığı əsaslı təhlil edəcəyik.

Keçilməz ilk pillə: Həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin bundan təxminən 3.8 milyard il əvvəl dünyada fantastik şəkildə təsadüfən meydana gələn bircə canlı hüceyrədən törədiklərini iddia edir. Bircə hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə əmələ gətirməsi və əgər həqiqətən bu cür təkamül baş vermişsə, nə üçün izlərinin fosillərdə tapılmadığı nəzəriyyənin açıqlaya bilmədiyi suallardandır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül prosesinin ilk pilləsi üzərində dayanmaq lazımdır. Həmin ilk hüceyrə necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi cahilliklə yaradılışı inkar etdiyinə görə, həmin ilk hüceyrənin heç bir plan və nizam olmadan təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddə kortəbii təsadüflər nəticəsində ortaya canlı hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən təməl biologiya qanunlarına zidd iddiadır.

Həyat həyatdan gəlir

Darvin kitabında həyatın mənşəyindən heç bəhs etməmişdi. Çünki onun dövründəki ibtidai elm anlayışı canlıların çox sadə quruluşa malik olduqlarını fərz edirdi. Orta əsrlərdən bəri “spontane generation” adlı nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddələrin təsadüfən birləşərək canlı varlıq əmələ gətirməsinə inanırdılar. Bu dövrdə həşəratların yemək artıqlarından, siçanların da buğdadan əmələ gəlməsi geniş yayılmış düşüncə idi. Bunu sübut etmək üçün qəribə təcrübələr aparılmışdı. Çirkli əsginin üstünə bir az buğda qoyulmuş və bir müddət sonra bu qarışıqdan siçanların əmələ gəlməsini gözləmişdilər.

Ətin qurdlanması da həyatın cansız maddələrdən törədiyinə dəlil hesab edilirdi. Lakin daha sonra məlum olacaqdı ki, ətin üstündəki qurdlar öz-özlərindən əmələ gəlmirlər, milçəklərin gətirib qoyduğu gözlə görülməyən sürfələrdən çıxırdılar. Darvin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə bakteriyaların cansız maddədən əmələ gəlməsi inancı elm dünyasında geniş şəkildə qəbul edilirdi.

Lakin Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra məşhur fransız bioloq Lui Paster təkamülə əsas verən bu inancı qəti şəkildə təkzib etdi. Paster apardığı uzun elmi fəaliyyət və təcrübələrdə gəldiyi nəticəni belə şərh etmişdi:

“Cansız maddələrin həyatı əmələ gətirməsi iddiası artıq qəti şəkildə tarixə gömülmüşdür”. (Sidney Fox, Klaus Dose, *Molecular Evolution and The Origin of Life*, New York: Marcel Dekker, 1977, səh. 2)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin kəşflərinə uzun müddət qarşı çıxdılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrəsinin mürəkkəb quruluşunu üzə çıxardıqca həyatın öz-özünə əmələ gəlməsi iddiasının əsassızlığı daha da açıq şəkil aldı.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusunu tədqiq edən ilk təkamülçü məşhur rus bioloq Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə irəli sürdüyü bəzi tezislərlə canlı hüceyrəsinin təsadüfən meydana gələ biləcəyini sübut etməyə çalışdı. Ancaq bu fəaliyyətlər uğursuzluqla nəticələnəcək və Oparin bu etirafı etməli olacaqdı:

“Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi təkamül nəzəriyyəsinin tamamilə əhatə edən ən qaranlıq nöqtədən ibarətdir”. (Alexander I. Oparin, *Origin of Life*, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), səh. 196)

Oparinin yolunu davam etdirən təkamülçülər həyatın mənşəyi problemini həll etmək üçün təcrübələr aparmağa çalışdılar. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyaçı Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. Miller ibtidai atmosferdə mövcud olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübədə birləşdirdi və bu qarışığa enerji verərək zülalları təşkil edən bir neçə üzvi molekul (amin turşusu) sintezlədi.

O illərdə təkamüllə bağlı mühüm mərhələ kimi tanıtılan bu təcrübənin əsassız olduğu və təcrübədə tətbiq edilən atmosferin yer şərtlərindən çox fərqli olduğu sonrakı illərdə üzə çıxacaqdı. (“New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life”, Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, səh. 1328-1330)

Uzun sükutdan sonra Millerin özü də tətbiq etdiyi atmosfer mühitinin həqiqi olmadığını etiraf etdi. (Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, səh. 7)

Həyatın mənşəyi problemini açıqlamaq üçün XX əsr boyu göstərilən bütün təkamülçü söylər uğursuzluqla nəticələndi. San Diyeqo Skrips İnstitutundan məşhur geokimyəçi Cefri Bada təkamülçü “Earth” jurnalında 1998-ci ildə dərc edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir:

“Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ də XX əsrin başlanğıcındakı ən böyük həll edilməmiş problemlə qarşı-qarşıyıyıq: həyat yer üzündə necə başlayıb”. (Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, səh. 40)

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamülçülərin həyatın mənşəyi ilə bağlı bu qədər çıxılmaz vəziyyətə düşməsinin başlıca səbəbi ən sadə hesab etdikləri canlıların bu qədər mürəkkəb quruluşa malik olmasıdır. Canlı hüceyrəsi insanın hazırladığı bütün texnoloji məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl laboratoriyalarında belə cansız maddələr birləşdirilərək nəinki canlı hüceyrə, hətta hüceyrəyə aid bircə zülal da hasil etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazımlı şərtlər əsla təsadüflərlə açıqlanmayacaq qədər çoxdur. Lakin bunu açıqlamağa heç ehtiyac yoxdur. Təkamülçülər hələ hüceyrə səviyyəsinə çatmadan çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Çünki hüceyrənin əsasını təşkil edən zülalların təsadüfən sintezlənmə ehtimalı riyazi cəhətdən sıfırdır.

Bunun ən əsas səbəbi budur ki, bir zülalın əmələ gəlməsi üçün başqa zülallar da olmalıdır. Bu səbəb bir zülalın təsadüfən əmələgəlmə ehtimalını tamamilə aradan qaldırır. Ona görə, təkcə bu fakt təkamülçülərin təsadüf iddiasını təkzib etmək üçün kifayətdir. Mövzunun əhəmiyyətini qısaca açıqlayaq:

Fermentlər olmasa, zülal sintezlənmə bilməz, fermentlər də zülaldır.

Bircə zülalın sintezlənməsi üçün 100-ə yaxın hazır zülal olmalıdır. Ona görə, zülalların olması üçün zülallar lazımdır.

Zülalları sintezləyən fermentləri DNT hazırlayır. DNT olmasa, zülal sintezlənmə bilməz. Ona görə, zülalların əmələ gəlməsi üçün DNT də lazımdır.

Zülal sintezləmə prosesində hüceyrədəki bütün orqanoidlərin mühüm funksiyaları var. Yəni zülalların əmələ gəlməsi üçün tam funksional hüceyrə bütün orqanoidləri ilə birlikdə mövcud olmalıdır.

Hüceyrənin nüvəsində yerləşən, genetik məlumat daşıyan DNT molekulu isə informasiya bankıdır. İnsan DNT-sindəki informasiyanı kağıza köçürmək istəsək, hər biri 500 səhifədən ibarət 900 cildlik kitabxana ortaya çıxar.

Burada çox maraqlı dilemma da var: DNT ancaq bir sıra xüsusi zülalların (fermentlərin) köməyi ilə qoşalaşa bilər. Amma bu fermentlər də ancaq DNT-dəki informasiya əsasında sintezlənir. Bir-birlərindən asılı olduqlarına görə, DNT-nin qoşalaşması üçün ikisi də eyni anda mövcud olmalıdır. Bu isə həyatın öz-özünə meydana gəlməsi ssenarisini çıxılmaz vəziyyətə salır. San Diyeqo Kaliforniya Universitetindən məşhur

təkamülçü prof. Lesli Orcel “Scientific American” jurnalının 1994-cü il oktyabr sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Olduqca kompleks quruluşa malik olan zülalların və nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni zamanda təsadüfən əmələ gəlmələri həddindən artıq ehtimaldan kənardır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Ona görə, insan məcburən həyatın kimyəvi yollarla meydana gəlməsinin tamamilə qeyri-mümkün olduğu nəticəsinə gəlir”. (Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, cild 271, oktyabr 1994, səh. 78)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın kortəbii təsadüflərlə öz-özünə meydana gəlməsi mümkün deyilsə, onda həyatın yaradıldığı qəbul edilməlidir. Bu həqiqət əsas məqsədi yaradılışı inkar etmək olan təkamül nəzəriyyəsini açıq-aydın əsassız edir.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinin nəzəriyyəsini əsassız edən ikinci əsas cəhət nəzəriyyənin təkamül mexanizmləri kimi irəli sürdüyü iki anlayışın da, əslində, heç bir təkamül gücünə malik olmamasıdır.

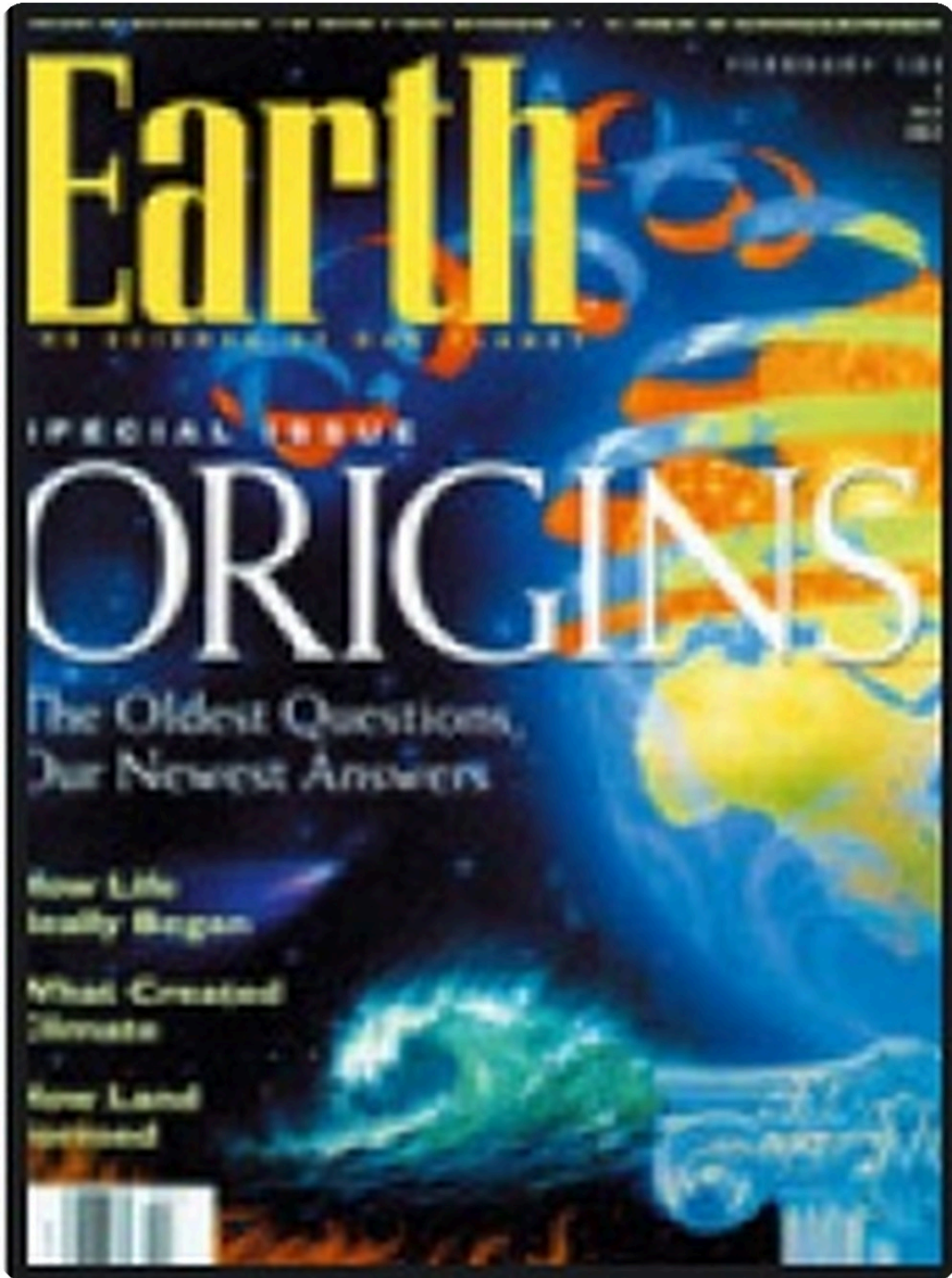
Darvin irəli sürdüyü təkamül iddiasını tamamilə təbii seleksiya mexanizmi ilə əlaqələndirmişdi. Bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da açıq şəkildə başa düşülür: “Növlərin mənşəyi, təbii seleksiya yolu ilə...”

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir, təbiətdəki həyat uğrunda mübarizədə təbii şərtlərə uyğun və güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən təhlükəyə məruz qalan bir maral sürüsündə daha sürətlə qaçan marallar həyatda qalacaq. Beləliklə, maral sürüsü sürətlə qaçan və güclü fərdlərdən ibarət

olacaq. Amma bu mexanizm maralların təkamül keçirməsinə səbəb olmaz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Ona görə, təbii seçmə mexanizmi heç bir təkamül gücünə malik deyil. Darwin də bu həqiqəti anlamışdı və “Növlərin mənşəyi” adlı kitabında: “Faydalı dəyişikliklər baş vermədikcə təbii seçmə heç bir şey edə bilməz”, - demək məcburiyyətində qalmışdı. (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 184)

Lamarkın təsiri

Bəs bu faydalı dəyişikliklər necə baş verə bilərdi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı çərçivəsində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloq Lamarka görə, canlılar həyatları boyu keçirdikləri fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəsllə ötürürlər, nəsildən-nəslə toplanan bu xüsusiyyətlər nəticəsində yeni

növlər meydana gəlir. Məsələn, Lamarkın fikrincə, zürafələr ceyranlardan törəyiblər, hündür ağacların yarpaqlarını yeməyə çalışarkən nəsildən-nəslə boyunları uzanmışdır.

Darvin də buna bənzər misallar çəkmiş, məsələn, “Növlərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların tədricən balinalara çevrildiyini iddia etmişdi. (B. G. Ranganathan, *Origins?*, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.)

Lakin Mendelin kəşf etdiyi və XX əsrdə inkişaf edən genetika elmi ilə qəti şəkildə sübut edilən genetika qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini məhv etdi. Beləliklə, təbii seçmə “təkbaşına” və tamamilə təsirsiz mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin sonlarında müasir sintetik nəzəriyyəni və ya daha geniş yayılmış adı ilə neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seçmənin yanına faydalı dəyişiklik səbəbi kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərində radiasiya kimi xarici amillər və ya transkripsiya xətalari nəticəsində əmələ gələn pozulmaları əlavə etdi. Bu gün də elmi cəhətdən əsassız olduğunu bilmələrinə baxmayaraq, darvinistlər neodarvinist modeli müdafiə edirlər. Nəzəriyyə yer üzündəki milyonlarla canlı növünün, onların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız-hesabsız mürəkkəb orqanlarının mutasiyalara, yəni genetik pozulmalara əsaslanan bir proses nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Amma nəzəriyyəni çarəsiz qoyan bir açıq elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları təkmilləşdirmirlər, əksinə, hər zaman canlılara zərər verirlər.

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox mürəkkəb quruluşa malikdir. Bu molekula olan hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı

genetik B.G. Ranqanatan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərli dirlər. Çox nadir meydana gəlirlər və ən yaxşı halda təsirsizdirlər. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamül xarakterli təsir meydana gətirməyəcəyini sübut edir. Yüksək dərəcədə xüsusiləşmiş orqanizmdə meydana gələn təsadüfi dəyişiklik ya təsirsiz, ya da zərərli olur. Bir qol saatında meydana gələn təsadüfi dəyişiklik qol saatını təkmilləşdirməz. Ona böyük ehtimalla zərər verər və ya ən yaxşı halda təsir etməz. Bir zəlzələ bir şəhəri daha yaxşı hala salmaz, onu məhv edər”. (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 179)

Bu günə qədər heç bir faydalı, yəni genetik məlumatı təkmilləşdirən mutasiya müşahidə edilməyib. Bütün mutasiyaların zərərli olması aşkar edilib. Aydın olmuşdur ki, təkamül nəzəriyyəsinin təkamül mexanizmi kimi göstərdiyi mutasiyalar, əslində, canlıları sadəcə məhv edən, şikəst edən genetik hadisələrdir (insanlarda mutasiyanın ən çox rast gəlinən təsiri xərçəngdir). Əlbəttə, məhvedici mexanizm təkamül mexanizmi ola bilməz. Təbii seçmə isə Darvinin də qəbul etdiyi kimi, tək başına heç bir şey edə bilməz. Bu həqiqət bizə təbiətdə heç bir təkamül mexanizminin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə, təkamül deyilən xəyali proses də baş verməyib.

Fosillər: Ara-keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi prosesin baş vermədiyinin ən açıq göstəricisi isə fosillərdir.

Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birlərindən törəyiblər. Əvvəlcədən mövcud olan bir canlı növü zaman ərzində digərinə çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə əmələ gəlmişlər. Nəzəriyyəyə əsasən, bu çevrilmə yüz milyon illər davam edən uzun dövrü əhatə etmiş və mərhələ-mərhələ irəliləmişdir. Bu təqdirdə iddia edilən uzun çevrilmə prosesi zamanı saysız-hesabsız ara növlər əmələ gəlməli və yaşamaladırlar.

Məsələn, keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi sürünən canlı xüsusiyyətlərini qazanmış yarı-balıq, yarı-sürünən canlılar yaşamalıdır və ya sürünən xüsusiyyətlərini daşıyan, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar ortaya çıxmalıdır. Bunlar bir keçid prosesində olduqları üçün şikəst, yarımçıq, qüsurlu canlılar olmalıdır. Təkamülçülər keçmişdə yaşadığına inandıqları bu nəzəri məxluqları “ara-keçid forması” adlandırırlar.

Əgər, həqiqətən, bu cür canlılar keçmişdə yaşayıbsa, onların sayı və növü milyonlarla, hətta milyardlarla olmalıdır və bu əcaib canlıların qalıqlarına mütləq fosil izlərində rast gəlinməlidir. Darvin “Növlərin mənşəyi”ndə bunu belə açıqlamışdır:

“Əgər nəzəriyyəmə doğrudursa, növləri bir-biri ilə əlaqələndirən saysız-hesabsız ara-keçid növləri keçmişdə mütləq yaşamalıdır... Onların yaşadığının dəlilləri də sadəcə fosil qalıqları arasında tapıla bilər”. (Charles Darwin, *The Origin of Species*, səh. 172, 280)

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin ara-keçid formaların heç cür tapılmadığını bilir və bunun nəzəriyyəsi üçün böyük problem olduğunu görürdü. Ona görə, “Növlərin mənşəyi” kitabının “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” (*Difficulties on Theory*) adlı bölməsində belə yazmışdı:

“Əgər, həqiqətən, növlər digər növlərdən yavaş dəyişikliklərlə törəyibsə, nə üçün saysız-hesabsız ara-keçid formasına rast gəlmirik? Nə üçün bütün təbiət qarmaqarışıq vəziyyətdə deyil, məhz yerli-yerindədir? Saysız-hesabsız ara-keçid forması olmalıdır, bəs nə üçün yer üzünün çoxsaylı təbəqələrində onları tapmırıq?... Nə üçün hər geoloji forma və hər təbəqə belə qalıqlarla dolu deyil?” (Charles Darwin, *The Origin of Species*, səh. 172, 280)

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortasından indiyə qədər dünyanın hər tərəfində qızğın fosil araşdırmaları aparılmasına baxmayaraq, ara-keçid formalarına rast gəlinməmişdir. Aparılan qazıntı işlərində və tədqiqatlarda əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə, canlıların yer üzündə birdən-birə, tam və qüsursuz formada ortaya çıxdıqlarını göstərmişdir.

Məşhur ingilis paleontoloq Derek V. Eycer təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Problemimiz budur: fosilləri hərtərəfli tədqiq etdikdə növlər və ya siniflər səviyyəsində belə daima eyni həqiqətlə qarşılaşırıq; mərhələli təkamüllə təkmilləşən deyil, birdən-birə yer üzündə əmələ gələn qruplar görürük”. (Derek A. Ager, “The Nature of the Fossil Record”, Proceedings of the British Geological Association, cild 87, 1976, səh. 133)

Yəni fosil qeydlərində bütün canlı növləri aralarında heç bir keçid forması olmadan, tam formada ani sürətdə ortaya çıxırlar. Bu, Darvinin fikirlərinin tam əksidir. Habelə, bu, canlı növlərinin yaradıldıqlarını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün heç bir əcdadı olmadan, bir anda və qüsursuz şəkildə ortaya çıxmasının tək açıqlaması var: o növ yaradılmışdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki yeganə açıqlamadır. Canlılar dünyada ya tamamilə mükəmməl və tam formada ortaya çıxmışlar, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmamışdırsa, bir dəyişiklik prosesi nəticəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərindən təkamül keçirərək meydana gəlməlidirlər. Amma əgər tam və mükəmməl formada ortaya çıxıblarsa, onda sonsuz güc sahibi olan bir

ağıl tərəfindən yaradılmışlar”. (Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. Səh. 197)

Fosillər isə canlıların yer üzündə tam və mükəmməl formada ortaya çıxdıqlarını göstərir. Yəni “növlərin mənşəyi” Darvinin hesab etdiyinin əksinə, təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağılı

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarlarının ən çox gündəmə gətirdikləri məsələ insanın mənşəyidir. Bununla bağlı darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər məxluqlardan törədiyini zənn edir. 4-5

milyon il əvvəl başladığı fərz edilən bu prosesdə müasir insan ilə əcdadları arasında bəzi ara-keçid formaların yaşadığı iddia edilir. Əslində, tamamilə fantastik olan bu ssenaridə dörd əsas kateqoriya var:

Australopithecus

Homo habilis

Homo erectus

Homo sapiens

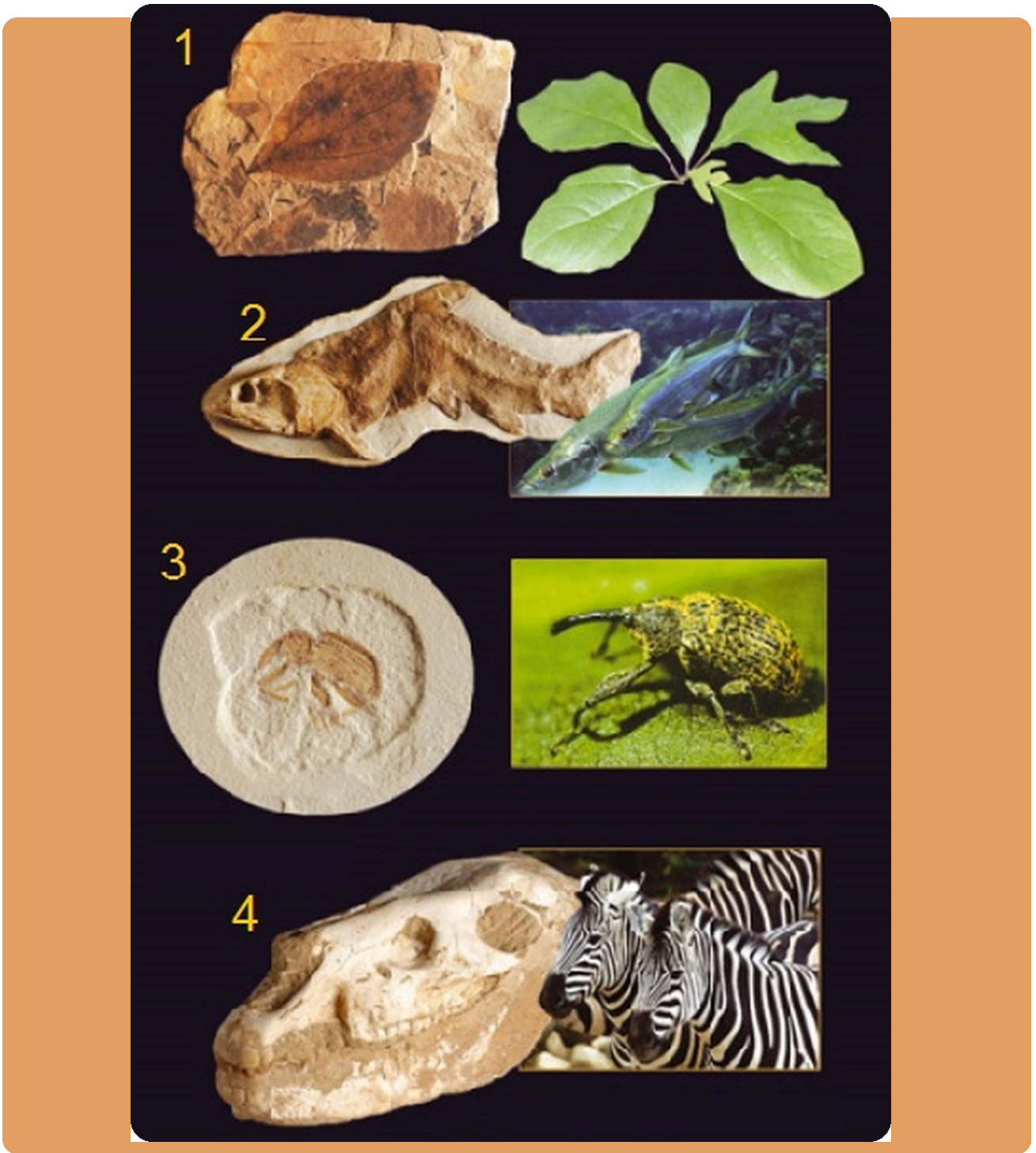
Təkamülçülər insanların ilk “meymunabənzər əcdadları”na “cənub meymunu” mənasını verən “australopithecus” adını veriblər. Bu canlılar, əslində, nəslə kəsilməmiş meymun növüdür. Lord Solli Zukerman və prof. Çarlz Oksnord kimi İngiltərə və ABŞ-dan iki məşhur anatomun australopithecus nümunələri üzərində apardığı hərtərəfli araşdırmalar bu canlıların sadəcə nəslə kəsilməmiş meymun növünə aid olduqlarını və insanlarla heç bir bənzərlik təşkil etmədiklərini göstərmişdir. (Charles E. Oxnard, “The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt”, Nature, cild 258, səh. 389)

Təkamülçülər insanın təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan kimi təsnif edirlər. İddiaya əsasən, homo sırasındakı canlılar australopithecuslardan daha çox inkişaf ediblər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fosilləri ardıcıl düzərək fantastik təkamül sxemi qururlar. Bu sxem xəyalidir, çünki bu fərqli siniflərin arasında təkamül xarakterli əlaqə olması əsla sübut edilə bilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm tərəfdarlarından biri olan Ernst Mayr: “Homo sapiensə uzanan zəncir halqası, əslində, itib”, - deyərək bunu qəbul edir. (J. Rennie, “Darwins Current Bulldog: Ernst Mayr”, Scientific American, dekabr 1992)

Təkamülçülər “ausrtalopithecus > homo habilis > homo erectus > homo sapiens” ardıcılığını qurarkən bu növlərin hər birinin daha sonrakının əcdadı olmasını irəli sürürlər. Lakin paleoantropoloqların son kəşfləri australopithecus, homo habilis və homo erectusun dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını göstərir. (Alan Walker, Science, c. 207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, Physical Antropology, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, səh 221; M. D. Leakey, Olduvai Gorge, cild 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, səh. 272)

Habelə, homo erectus sinfinə aid olan insanların bir qismi çox müasir dövrlərə qədər yaşayıblar, homo sapiens neandertalensis və homo sapiens sapiens (insan) ilə eyni mühitdə birlikdə mövcud olmuşlar. (Time, noyabr 1996)

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birilərinin əcdadı olduqları iddiasının əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universitetinin paleontoloqlarından Stiven Cey Quld, təkamülçü olmasına baxmayaraq, darvinist nəzəriyyənin düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti belə açıqlayır:

“Əgər bir-biri ilə paralel şəkildə yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) sxemi varsa, onda bizim soy ağacımıza nə oldu? Aydınır ki, bunların biri digərindən törəyə bilməz. Habelə, biri digəri ilə müqayisə edildikdə təkamül xarakterli inkişaf meyli göstərmirlər”. (S. J. Gould, Natural History, cild 85, 1976, səh. 30)

Qısaca desək, KİV-də və ya dərsliklərdə verilən bir cür fantastik yarı-meymun yarı-insan canlıların rəsmləri ilə, yəni sırf təbliğat yolu ilə dirçəldilməyə çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsası olmayan nağıldan ibarətdir. Bu mövzunu uzun illər tədqiq edən, xüsusilə australopithecus fosilləri üzərində 15 il araşdırma aparan İngiltərənin ən məşhur və hörmətli elm adamlarından biri olan Lord Solli Zukerman təkamülçü olmasına baxmayaraq, meymunabənzər canlılardan insana uzanan nəsil ağacı olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Zukerman maraqlı elm şkalası da qurmuşdur. Elmi hesab etdiyi elm sahələrindən elmdən kənar qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər şəxəli cədvəl çəkmişdir. Zukermanın bu cədvəlində ən elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra bioloji elmlər, daha sonra sosial fənlər gəlir. Şəxələnmənin ən kənar ucunda, yəni elmdən kənar hesab edilən hissədə isə Zukermanın fikrincə telepatiya, altıncı hiss kimi hissənin fəvqündə olan qavrama anlayışları və bir də insanın “təkamülü” yerləşir! Zukerman şəxələnmənin bu ucunu belə açıqlayır:

“Obyektiv reallıq sahəsindən çıxıb bioloji elm fərz edilən bu sahələrə, yəni hissənin fəvqündə olan qavramaya və insanın fosil tarixinin şərh edilməsinə daxil olduqda, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir şəxs üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, nəzəriyyələrinə qəti şəkildə inanan bu şəxslərin ziddiyyətli bəzi rəyləri eyni anda qəbul etmələri belə mümkündür”. (Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, səh. 19)

İnsanın təkamülü nağılı da nəzəriyyələrinə kor-koranə inanan bir sıra insanların tapdıqları bəzi fosillər haqqında qabaqcadan rəy verərək şərh etmələrindən ibarətdir.

Darvin düsturu!

İndiyə qədər təhlil etdiyimiz bütün dəlillərlə yanaşı, istəyirsinizsə, təkamülçülərin necə cəfəng inanca malik olduqlarına bir də uşaqların belə anlayacağı qədər açıq misalla baxaq.

Təkamül nəzəriyyəsi canlıların təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edir. Ona görə, bu iddiaya əsasən, cansız və şüursuz atomlar birləşərək əvvəlcə hüceyrəni əmələ gətirmiş və sonra eyni atomlar birləşərək digər canlıları və insanı meydana gətirmişlər. İndi düşünək, canlıların əsasını təşkil edən karbon, fosfor, azot, kalium kimi elementləri birləşdirdikdə bir yığın əmələ gəlir. Bu atom yığını hansı prosesdən keçirilsə də, bircə canlı belə əmələ gətirməz. İstəyirsinizsə, bununla bağlı bir təcrübə keçirək və təkamülçülərin, əslində, müdafiə etdikləri, amma ucadan söyləyə bilmədikləri iddianı onların adından “Darvin düsturu” adı ilə nəzərdən keçirək:

Təkamülçülər çoxlu sayda böyük çənin içinə canlıların əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən bol miqdarda qoysunlar. Hətta normal şərtlərdə mövcud olmayan, ancaq bu qarışıqın içində lazımlı bildikləri maddələri də bu çənlərə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər amin turşusu, istədikləri qədər də zülal doldursunlar. Bu qarışıqlara istədikləri nisbətdə temperatur və rütubət versinlər. Bunları istədikləri ən yaxşı texnoloji cihazlarla qarışdırsınlar. Çənlərin başında nəzarətçi kimi dünyanın qabaqcıl elm adamlarını qoysunlar. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsildən-nəslə ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il fasiləsiz çənlərin başında gözləsinlər. Bir canlının əmələ gəlməsi üçün hansı şərtlərin mövcud olmasını lazım bilirlərsə, hamısını tətbiq etsinlər. Ancaq nə etsələr də, o çənlərdən əsla bir canlı çıxara bilməzlər. Zürafələri, aslanları, arıları, bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, səhləb

çiçəklərini, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları, almaları, xurmaları, pomidorları, qovunları, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuz quşlarını, qırqovulları, rəngarəng kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Nəinki burada sadaladığımız bir neçə canlıyı, bunların bircə hüceyrəsini belə əldə edə bilməzlər.

Qısaca desək, şüursuz atomlar birləşərək hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər. Sonra yeni qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə bölüb, sonra ardıcıl başqa qərarlar verib elektron mikroskopunu icad edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskop altında tədqiq edən professorları əmələ gətirə bilməzlər. Maddə ancaq Allahın üstün yaratması ilə həyat qazanır. Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə ağıla tamamilə zidd cəfəngiyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar üzərində bir az düşünmək yuxarıdakı misalda göstərildiyi kimi, bu həqiqəti üzə çıxarar.

Göz və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin qətiyyəni açıqlaya bilmədiyi digər məsələ isə göz və qulaqdakı üstün duyğu keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl “Necə görürük?” sualına qısaca cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözdə tor qışaya tərsinə düşür. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və beyinin arxa hissəsindəki görmə mərkəzi adlanan kiçik nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları bir sıra ardıcıl proseslərdən sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü kimi şərh edilir. Bu məlumatdan sonra düşünək: beyin işığa qapalıdır. Yəni beyinin içi qapqaranlıqdır, işıq beyinin yerləşdiyi yerə girə bilməz. Görmə mərkəzi adlanan yer qapqaranlıq, işığın düşmədiyi, bəlkə, heç qarşılaşmadığınız qədər qaranlıq yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlıqda işıqlı, aydın dünyanı izləyirsiniz.

Üstəlik, bu, o qədər aydın və keyfiyyətli görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası belə hər cür imkanı olmasına baxmayaraq, bu aydın görüntünü əldə edə bilmir. Məsələn, hal-hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın, sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza baxın. Hal-hazırda gördüyünüz aydın və keyfiyyətli görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın görüntünü sizə dünyanın qabaqcıl televizor şirkətlərinin istehsal etdiyi təkmilləşdirilmiş televizor ekranı belə verə bilməz. 100 ildən bəri minlərlə mühəndis bu aydın görüntünü əldə etmək üçün çalışır. Bunun üçün fabriklər, böyük müəssisələr qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və dizaynlar edilir. Bir televizor ekranına baxın, bir də hal-hazırda əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizorun ekranı sizə iki ölçülü görüntü göstərir, lakin siz üç ölçülü, dərin perspektivi olan görüntü izləyirsiniz.

Uzun illərdən bəri on minlərlə mühəndis üç ölçülü televizor icad etməyə, gözün görmə keyfiyyətini əldə etməyə çalışırlar. Bəli, üç ölçülü televizor kimi sistem istehsal edə bildilər, amma onu da eynəksiz üç ölçülü görmək mümkün deyil, həm də bu, süni üçölçülü görüntüdür. Arxa tərəf daha bulanıq, ön tərəf isə kağız dekorasiya kimi görünür. Heç bir zaman gözün gördüyü qədər aydın və keyfiyyətli görüntü əmələ gəlmir. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi olur.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və aydın görüntünü əmələ gətirən mexanizmin təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edirlər. İndi birisi sizə otağınızda ki televizorun təsadüflər nəticəsində əmələ gəldiyini, atomların birləşib bu görüntünü əmələ gətirən aləti meydana gətirdiyini desə, nə düşünərsiniz? Minlərlə insanın birlikdə edə bilmədiyini şüursuz atomlar necə etsin?

Gözün gördüyündən daha bəsit görüntünü əmələ gətirən alət təsadüfən əmələ gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi çox açıqdır. Eyni vəziyyət qulağa da aiddir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq seyvanı vasitəsilə toplayıb daxili qulağa ötürür; daxili qulaq da bu titrəyişləri elektrik impulslarına çevirərək beyinə göndərir. Eynilə görmədə olduğu kimi, eşitmə prosesi də beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Göz üçün dediklərimiz qulağa da aiddir, yəni beyin işıq kimi səsə də qapalıdır, səs keçirmir. Ona görə, xarici aləm nə qədər səs-küylü olsa da, beyinin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq, ən aydın səslər beyində eşidilir. Səs keçirməyən beyninizdə orkestr simfoniyları dinləyir, ətraf mühitin bütün səs-küyünü eşidirsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beyninizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada səssizliyin hakim olduğu məlum olacaqdır. Aydın görüntü əldə etmək ümidi ilə texnologiyadan necə istifadə edilirsə, səs üçün də eyni səylər on illərdən

bəri davam etdirilir. Səsyazma cihazları, musiqi mərkəzləri, bir çox elektron alət, səs qəbul edən musiqi sistemləri bu fəaliyyətlərin nəticələrindən bəziləridir. Ancaq bütün texnologiyaya və bu sahədə minlərlə mühəndis və mütəxəssis işləməsinə baxmayaraq, qulağın əmələ gətirdiyi qədər aydın və keyfiyyətli səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi mərkəzini düşünün. Səsi qeyd etdikdə mütləq səsin bir hissəsi itir, az da olsa təhrif olur və ya musiqi mərkəzini işə saldıqda hələ musiqi çalmazdan əvvəl mütləq bir cızıltı eşidirsiniz. Ancaq insan orqanizmindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər olduqca aydın və qüsursuzdur. İnsan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi cızıltılı və ya təhrif olunmuş şəkildə səs eşitmir; səs necədirsə, tam və aydın şəkildə onu eşidir. Bu, insan yaradıldığı gündən bəri belədir. İndiyə qədər insanın istehsal etdiyi heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və keyfiyyətli qəbuledici olmamışdır. Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunların fəvqündə duran çox böyük həqiqət də var.

Beyinin içində görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beyinin içində parlaq, rəngli dünyanı izləyən, simfoniyları, quşların cıvıltılarını dinləyən, gülü qoxulayan kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn siqnallar elektrik impulsu kimi beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə əmələ gəlməsinə dair bir çox şey oxuyursunuz. Ancaq bu mövzu haqqında ən mühüm həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz: beyində bu elektrik impulslarını görüntü, səs, qoxu və hiss kimi qavrayan kimdir? Beyinin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Bu açıq və elmi həqiqəti oxuyan hər insan beyinin içindəki bir neçə sm³-lik, qapqaranlıq yerə bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı şəkildə sığışdıran uca Allahı düşünüb, Ondan qorxub Ona sığınmalıdır.

Materialist inanc

Bura qədər təhlil etdiklərimiz təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərə zidd iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin heç bir təkamül gücü yoxdur və fosillər nəzəriyyənin iddia etdiyi ara keçid formalarının yaşamadığını göstərir. Bu təqdirdə, əlbəttə, təkamül nəzəriyyəsi elmə zidd fərziyyə kimi bir kənara qoyulmalıdır. Belə ki, tarix boyu dünya mərkəzli kainat modeli kimi bir çox düşüncə tərzinin elmin gündəmindən çıxarılmışdır. Ancaq təkamül nəzəriyyəsi təkidlə elmin gündəliyində saxlanılır. Hətta bəzi insanlar nəzəriyyənin tənqid edilməsini elmə təcavüz kimi göstərməyə çalışırlar. Axı niyə? Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi kütlələr üçün əl çəkilməz doqmatik inanc olmasıdır. Bu kütlələr materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiət haqqında yeganə materialist açıqlama olduğu üçün mənimsəyiblər. Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və eyni zamanda, qabaqcıl təkamülçülərdən olan Riçard Levontin əvvəlcə materialist, sonra elm adamı olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir inancımız var, bu “a priori” (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru fərz edilmiş) inancdır. Bizi dünya haqqında materialist açıqlama verməyə məcbur edən şey elmi metodlar və qanunlar deyil. Əksinə, materializmə olan “a priori” bağlılığımız səbəbi ilə dünya haqqında materialist açıqlama verən tədqiqat metodları və anlayışlarını uydururuq. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də İlahi açıqlamanın səhnəyə çıxmasına icazə verə bilmərik”. (Richard Lewontin,

“The Demon-Haunted World”, The New York Review of Books, 9 yanvar 1997, səh. 28)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq uğrunda davam etdirilən bir doqma olduğunun açıq ifadəsidir. Bu doqma maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Bu səbəbdən də cansız, şüursuz maddənin həyatı əmələ gətirdiyinə inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, pələnglərin, həşəratların, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların maddənin öz daxilindəki reaksiyalarla, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə, cansız maddədən əmələ gəldiyini qəbul edir. Əslində isə bu, həm ağıla, həm də elmə ziddir. Amma darvinistlər Allahın açıq-aşkar varlığını qəbul etməmək üçün bu ağıldan və elmdən kənar fikri cahilliklə müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə materialist düşüncə ilə baxmayan insanlar isə bu açıq həqiqəti görəcəklər: bütün canlılar üstün güc, bilik və ağıla malik olan Yaradanın əsəridir. Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, ən qüsursuz şəkildə nizama salan və bütün canlıları yaradan Allahdır.

Təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən təsirli sehidir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmadan, sadəcə aqlını və məntiqini işlədən hər insan elm və mədəniyyətdən uzaq xalqların xurafatlarını xatırladan təkamül nəzəriyyəsinə inanmağın qeyri-mümkün olduğunu asanlıqla anlayacaqdır.

Yuxarıda da bildirildiyi kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə bir çox atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışığından zaman ərzində düşünən, dərk edən, kəşflər edən professorların, universitet tələbələrinin, Eynşteyn, Həbl kimi elm

adamlarının, Frank Sinatra, Çarlton Heston kimi aktyorların, bununla yanaşı, ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəniyyətli, təhsilli insanlardır. Bu səbəbdən, təkamül nəzəriyyəsi haqqında dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri ifadəsini işlətmək yerinə düşər. Çünki dünya tarixində insanların bu dərəcədə ağılı başından alan, ağıl və məntiqlə düşünmələrinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan başqa inanc və ya iddia yoxdur. Bu, afrikalı bəzi qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının Günəşə tapınmasından, hz. İbrahimin qövmünün düzəltdikləri bütlərə, hz. Musanın qövmünün qızıldan düzəltdikləri buzova tapınmalarından daha qorxulu və ağlasığmaz korluqdur. Əslində, bu vəziyyət Allahın Quranda işarə etdiyi ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların anlayışlarının bağlı olacağını və həqiqətləri görməkdən məhrum olacağını bir çox ayəsində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri belədir:

“

*Həqiqətən, kafirləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da, onlar üçün
birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür
vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir!*

(Bəqərə surəsi, 6-7)

“

... Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də, daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır!

(Əraf surəsi, 179)

Allah “Hicr” surəsində də bu insanların möcüzələr görsələr də, inanmayacaq qədər sehləndiklərini belə bildirir:

“

Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və oradan durmadan yuxarı dırmaşsalar yenə də: “Gözümüz bağlanmış, biz sehlənmişik”, - deyərlər.

(Hicr surəsi, 14-15)

Bu qədər geniş kütləyə bu sehrin təsir etməsi, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildən bəri bu sehrin pozulmaması isə sözlə ifadə edilməyəcək qədər heyvətli vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın qeyri-mümkün ssenarilərə, cəfəng və məntiqsiz iddialara inanmalarını anlamaq olar. Ancaq dünyanın hər tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani qərarla birləşib qeyri-adi mütəşəkillik, nizam, ağıl və şüur nümayiş etdirərək qüsursuz sistemlə işləyən kainatı, həyat üçün uyğun hər cür xüsusiyyətə malik olan Yer planetini və saysız-hesabsız kompleks sistemdən ibarət canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehdən başqa heç bir açıqlaması yoxdur.

Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi şəxslərin etdikləri sehlərlə insanlara təsir etdiklərini hz. Musa ilə firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz. Musa firona haqq dini təbliğ etdikdə firon

hz. Musaya öz bilici sehrkarları ilə insanların toplaşdığı bir yerdə qarşılaşmasını söyləyir. Hz. Musa sehrkarlarla qarşılaşdıqda əvvəlcə onların bacarıqlarını göstərməsini əmr edir. Bu hadisənin danışıldığı ayə belədir:

“

(Musa:) “Siz atın”, - dedi. Onlar (əsalarını yerə) atdıqda, adamların gözlərini bağlayıb (sehrləyib) onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər.

(Əraf surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrkarları hz. Musa və ona inananlardan başqa insanların hamısını sehrləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarına qarşı hz. Musanın ortaya qoyduğu dəlil onların bu sehrini, ayədəki ifadə ilə uydurduqlarını udmuş, yəni təsirsiz etmişdir:

“

Biz də Musaya: “Əsanı tulla!” - deyə vəhy etdik. Bir də (baxıb gördülər ki,) əsa onların uydurub düzəltmələri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltmələri yalanlar isə batil oldu. (Sehrbazlar) orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər.

(Əraf surəsi, 117-119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəllər insanlara sehləyərək təsir göstərən bu şəxslərin etdiklərinin saxtakarlıq olmasının başa düşülməsi ilə sözügedən şəxslər alçalmışlar. Dövrümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elmilik adı altında olduqca cəfəng iddialara inanan və bunları müdafiə etmək üçün həyatlarını qurban verənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə üzə çıxdıqda və sehr pozulduqda alçalacaqlar. Belə ki, təqribən 60 yaşına qədər təkamülü müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq sonradan həqiqətləri görən Malkolm Maqeric təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrdə gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük yumor hədəflərindən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən hipotezin inanılmaz saflıqla qəbul edilməsini heyrlətlə qarşılayacaqlar”. (Malcolm Muggeridge, *The End of Christendom*, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43)

Bu gələcək uzaq deyil, əksinə, çox yaxın gələcəkdə insanlar “təsadüf”lərin ilah olmasının mümkünsüzlüyünü anlayacaqlar və təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən böyük yalanı və ən güclü sehri kimi tərifi ediləcəkdir.

Bu güclü sehr böyük sürətlə dünyanın hər tərəfində insanlar üzərində təsirini itirməyə başlamışdır. Təkamül yalanının sirrinin öyrənən bir çox insan bu yalana necə aldandığını heyrət və təəccüblə qarşılayır.

“

*...Sənin bizə öyrətdiklərimdən başqa bizdə heç bir bilik yoxdur!
Həqiqətən, Sən bilənsən, müdrikşən!*

(Bəqərə surəsi, 32)

KİTAB HAQQINDA

Yəmən, uzun illərdir davam edən siyasi qeyri-sabitlik, daxili çəkişmələr və xarici müdaxilələr nəticəsində böhran içindədir. Bu gün ölkədə milyonlarla insan aclıq, susuzluq və tibbi yardım ehtiyacı içindədir.

Kitabda yer alan hər yazı bizə Yəmənlin acı ilə dolu həqiqi üzünü göstərməkdədir. Ancaq kitabın əsas mesajı umidsizlik deyil, ümiddir: Quran əxlaqının tələbi olan sevgi, şəfqət və qardaşlıq hisslərinin dirçəldilməsi, Yəmənlin bütün problemlərinin həlli üçün ən təsirli yoldur.

— HARUN YƏHYA —

MÜƏLLİF HAQQINDA

Harun Yəhya imzasından istifadə edən Adnan Oktar, 1956-cı ildə Ankarada anadan olub. 1980-ci illərdən bəri imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər yazıb. Müəllifin bu günə qədər 73 müxtəlif dilə tərcümə edilən 300-dən çox əsəri dünya səviyyəsində geniş oxucu kütləsi tərəfindən oxunur.